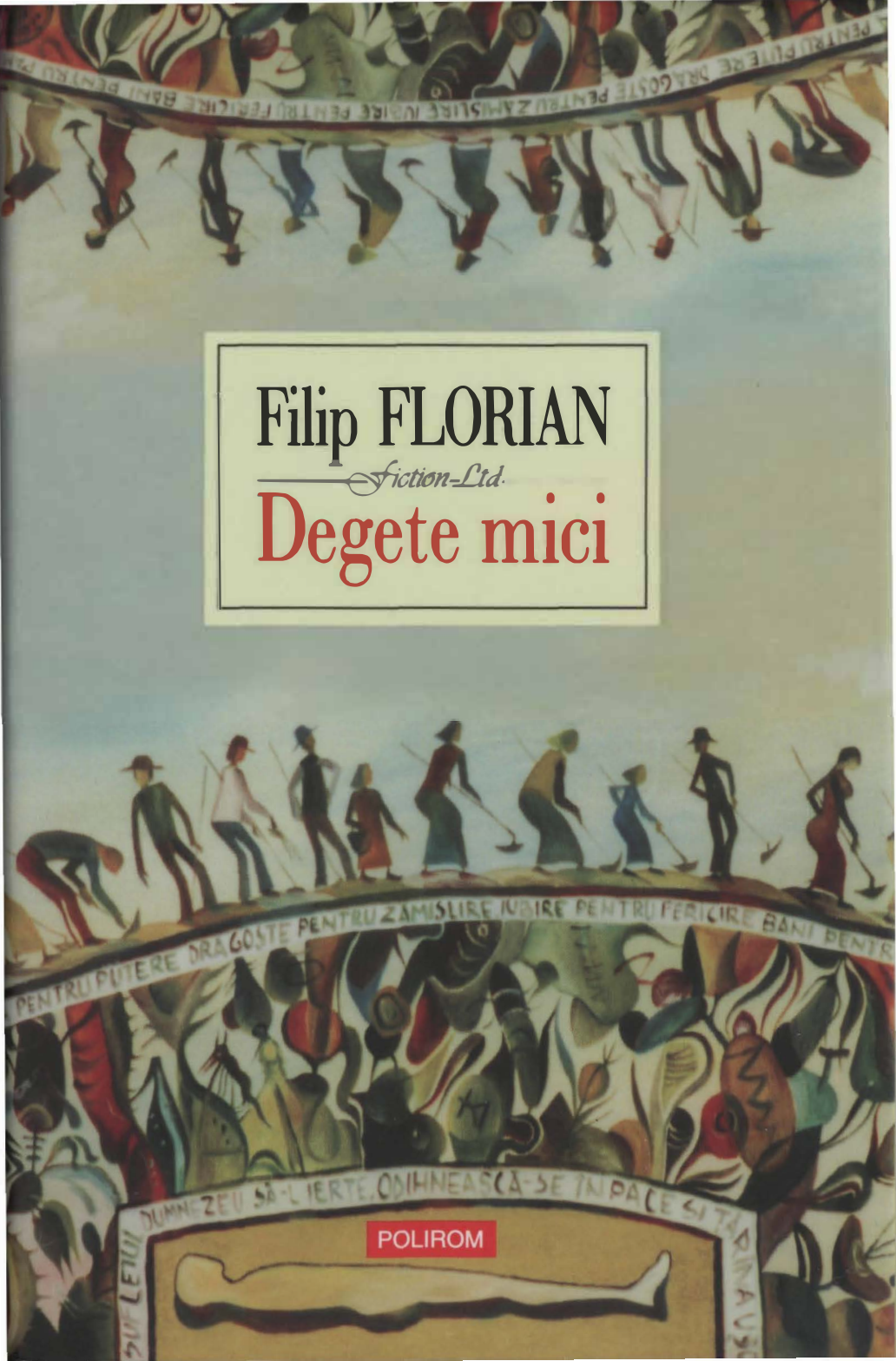
Filip FLORIAN
fiction-Ltd.
Degete mici
POLIROM

© 2005, 2007 by Editura Polirom

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4 ; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37 ;
P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României :

FLORIAN, FILIP

Degete mici / Filip Florian ; ed. a II-a;
pref. de Simona Sora. – Iaşi : Polirom, 2007

ISBN : 978-973-46-0583-5

I. Sora, Simona (pref.)

821.135.1-31

Printed in ROMANIA

Filip FLORIAN

fiction-Ltd

Degete mici

ROMAN

Ediţia a II-a

Prefaţă de Simona **Sora**

POLIROM
2007

Degetul lui Mercur

Romanul de debut al lui Filip Florian e mai apropiat de micile romane nocturne central-europene – ironice, realist-magice, intertextuale şi relativizante – decît de literatura care se scrie astăzi la noi. Ca la Hrabal, la Pavić sau la György Konrád (ori, poate, mai degrabă ca la Richard Wagner, Herta Müller sau Dora Pavel), incredibilul devine realitate, lumea se răstoarnă programatic şi „se scrie" pe sine aproape cronicăreşte, cu toate sensurile la vedere, dar fără nici un Sens imediat. Adevărul e înlocuit de o puzderie de adevăruri mai mici, dar la fel de îndreptăţite, Dreptatea devine dreptul fiecăruia, Libertatea tuturor capătă aerul unei permanente eliberări. Singura coerenţă de ansamblu, în aceste romane, extrem de diferite, o dă povestea, o poveste bine spusă, ironic asumată şi pe cît de teribilă, pe atît de tandră.

Povestea care se spune este simultan spectaculoasă şi banală, gravă şi plină de un umor organic, dizolvantă şi coagulantă. Într-o mică staţiune balneoclimaterică de provincie, un copil descoperă o groapă comună în mijlocul unui castru roman. În confuzia de la începutul anilor '90, toată lumea îşi revendică dreptul de a elucida drama, crima, misterul morţilor aruncaţi la grămadă: poliţia şi serviciile secrete, presa şi opinia publică locală, societatea civilă şi comunitatea ştiinţifică. Nu

întîmplător naratorul ***necreditabil*** al poveştii aparţine acesteia din urmă, deşi într-un registru slab, ingenuu, bezmetic. Petruş e un tînăr arheolog în cămaşă cadrilată, veşnic pîndit de o criză de ulcer, fără relief sau convingeri tari, dar cu o încăpăţînare instinctivă şi cu un respect organic pentru diversitatea vieţii. El face cronica unui tipic orăşel de provincie de la marginea imperiilor, dintr-o provincie a provinciei. Poate şi din acest motiv el nu rezistă tentaţiei spectaculosului, nerezumîndu-se la a colaţiona cele şase monografii din biblioteca oraşului sau la a verifica date şi fapte. Deasupra arheologului cu vocaţia scrisului se află însă naratorul ***creditabil***, păpuşarul ironic şi rece care ştie cu precizie de ceasornic ce-i fac personajele – din cea mai strictă actualitate a povestirii – la ora trei fără douăzeci noaptea, care se amestecă autoritar în gîndurile bietului Petruş, prins între reverii amoroase şi dileme auctoriale. Petruş ascultă şi transmite, asezonîndu-le intertextual şi fabulatoriu, amintirile interbelice ale lui tanti Paulina, gazda sa, sau trecutul englezesc al unei fete de pension din mica burghezie locală, ajunsă ***Lady*** Embury; ochiul celuilalt narator vede tot, intră în perspectivele tuturor, dar ne spune numai ce contează în economia poveştii. Dacă flegmaticul Petruş se aprinde după fiinţa exotică cu părul roşu din monografiile conspectate, uitînd-o însă în arhiva prăfuită de îndată ce apare horticola Jojo, naratorul dur şi „ambasadorii" lui nu uită nici un fir şi deapănă ***à tour de rôle*** zeci de poveşti intricate, în faţa cărora istoria reală (inclusiv istoria mare) trece între paranteze.

Dincolo însă de narativismele la care autorul ne incită ironic în finalul romanului, adevăratul arheolog al poveştii este călugărul Onufrie, Omul-Raţă, înrudit cu miraculoşii idioţi care populează literaturile central-europene şi le irizează spectral.

„Să învățăm de la idioți" este nu doar lecția Europei Centrale, ci și lecția scripturilor. Idiotul dostoievskian, omul simplu, lipsit de organul îndoielii, are întotdeauna rolul de a numi univoc lucrurile, de a le fixa definitiv în materia problematică a realității. Omul unei singure idei – în cazul de față, credința –, o idee cît toate celelalte, Onufrie străbate ca în vis cei cincizeci de ani de istorie românească sub comunism, un coșmar mai degrabă răscumpărat prin revelație. Spre deosebire de Švejk, „idiotul oficial" al lui Hašek, de micul Siegfried al lui Hrabal (rodul nefericit al „coitului național-socialist" dintre un ceh și o nemțoaică) sau de straniul Bandula al lui György Konrád, idioții din literatura noastră recentă – mai degrabă simpli decît neinteligenți – sînt mai ales recipienți și propovăduitori ai revelației. Ilie Cazane al lui Răzvan Rădulescu e unul, Vespasian Moisa al lui Bogdan Suceavă e un altul.

Istoria lui Onufrie aruncă povestea într-un realism magic, colorat local cu retorica și tonalitatea *Vieții Sfinților*. În hagiografia călugărului Onufrie (numit și Moțatul, din pricina unui smoc de păr rebel, cu viață proprie, moștenit prin blestem de la mama care devorase ficații a 49 de rațe bete), esențială e litania ce ritmează povestea: „de trei ori s-a pogorît Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere lui Onufrie". Între cele trei revelații se desfășoară viața lui împlinită, chiar dacă prima „pogorîre" e doar o minunată reverie de compensație, una retrospectivă, prin „reducere la absurd".

Viața și faptele lui Onufrie-Moțatul, botezat Gherghe, reprezintă contrabalansul ironic-autohton al altui personaj (de astă dată cvintuplu): grupul de tineri argentinieni antropologi veniți să facă expertiza oaselor din groapa comună. Groapa e locul *însemnat*, unde se adună – cu poveștile ei – lumea pestriț-provincială:

călugărul și șeful poliției, maiorul Maxim și recurentul soldat rus Andrei Butîlchin, colonelul-magistrat care colecționa degetele mici ale cadavrelor, frageda Jojo și arheologul ulceros, pînă și fotograful orașului, însoțit de dromaderul Aladin, cumpărat din Iordania. Cu ei se suprapune – ca o mînă cu cinci degete – acest grup al argentinienilor, moștenitori ai altei drame: „boala cronică națională «los desaparecidos»". Colaj de relatare jurnalistică/eseu politic/cronică fotbalistică, paginile despre „la ruta de los argentinos hacia Rumanía" sînt o mostră de virtuozitate a limbajelor și registrelor. Argentinienii, meseriași ai gropilor comune presărate în pampas, dar mai ales în ocean, spun un adevăr pe care nimeni nu vrea să-l audă, poate nici chiar cititorii acestui roman. Un adevăr științific, care va să zică, ceva anost, măsurabil cu șublerul și cuantificabil cu balanța. Iar ca bonus, dezleagă enigma degetelor mici furate din mormîntul comun – specialitatea lor.

Nu știu dacă Filip Florian a vrut să ne facă să ne gîndim – manevrînd tot felul de ființe mici, obiecte mici, mize mici – la vreo semnificație ezoterică. Deget al forței vitale, conținînd ***nyama***, puterea mîinii, și simbolizînd persoana în totalitatea ei, dar și măștile acesteia, degetul mic este, în același timp, și degetul dorințelor ascunse, al puterii oculte și al divinației. Într-un roman în care lucrurile se leagă în mod miraculos, în care se descoperă comori chiar și în peretele din bucătărie, în care visele și ghicitul (ironic) în cărți ritmează o realitate cenușie, bolnavă și vag promiscuă, semnificația nu poate fi întîmplătoare. Așa cum arătătorul (degetul pe care Onufrie își cresta anii dintre „pogorîrile" Preacuratei) e degetul lui Jupiter, degetul mic este degetul lui Mercur, simbolul tranzacțiilor diurne (comerciale) sau nocturne (călăuza morților spre Infern). Deloc întîmplător, colecționarul de degete mici

este colonelul-magistrat, simultan omul puterii şi al legii, purtătorul unei amulete confecţionate din propriul deget amputat. Piază rea şi spectru al trecutului neelucidat, securistul de lîngă noi e deconspirat, pînă la urmă, de antropologii din altă emisferă, de memoria lor bolnavă şi de simţurile pe care boala memoriei le-a ascuţit. Bătălia simbolică pe buza gropii între magicul Onufrie şi maleficul colonel-magistrat e decisă (tot) ironic prin palma argentiniană: între binele care nu cunoaşte răul şi răul care ştie cum se confiscă instrumentele binelui trebuie să medieze păstrarea, cu orice preţ, a memoriei.

Probabil că genul acesta de literatură rară, atingînd profunzimile ficţionale ale memoriei, de care literatura central-europeană este îmbibată, va reveni, cu timpul, şi la noi. Nu ar fi decît refacerea organică a legăturii pierdute (în egotisme sterile, erotisme previzibile şi mizerabilism cenuşiu) cu acea proză românească de dinainte de 1989 (a unor Ştefan Bănulescu, Ştefan Agopian, Radu Petrescu) care ne mai ajută şi azi să nu ne pierdem încrederea în literatură.

Simona Sora

Mirelei, care face cea mai bună cafea
din lume. Rîsul ei mă topește.

Capitolul I

1

Toţi oamenii aceia care nu rezistaseră tentaţiei de a redacta monografia oraşului lor – un învăţător, un avocat, doi călugări, un medic veterinar şi un şef de gară – trăiseră cu convingerea că, după ce castrul roman fusese părăsit (sau incendiat sau lovit de o molimă nimicitoare sau bătut de Dumnezeu), pămîntul îl înghiţise definitiv. Credeau că straturi de nisip, argile, sedimente de tot felul şi cernoziom se aşezaseră de-a lungul istoriei, groase, dense, peste Principia, peste thermae, canabae şi horreum, îşi spuneau că o vegetaţie carnală, agresivă ocupase colinele. Odată cu precizarea originilor urbei şi a primelor atestări documentare, autorii acelor cronici duioase lăsau vestigiile deoparte, pînă în 1932, cînd, notau ei, o entuziastă echipă de arheologi scosese la iveală cîteva ziduri surpate. Momentul era consemnat succint, dar ceea ce părea să impresioneze nu era apariţia ruinelor, ieşirea lor la lumină după două milenii de întuneric, ci prezenţa în grupul profesorilor şi al studenţilor a unei făpturi speciale. Existau referiri ostile sau admirative (în nici un caz neutre) la acel personaj, iar în

lucrarea avocatului Stratulat, alături de-un portret în cărbune, întîlneai o descriere amănunțită a femeii tunse foarte scurt, purtînd întotdeauna pantaloni de călărie și cizme cu carîmb, posesoarea unui portțigaret din chihlimbar lung de douăzeci de centimetri. Era o vorbitoare de franceză fără egal, aflai din rîndurile maestrului, se mișca lent, rotund, îi strunea autoritar pe zilierii angajați pentru săpături, în vreme ce din bluzele ei vaporoase se prelingea un parfum de smochine. Gavrilescu, veterinarul, o compara cu o găinușă moțată de munte, cu penele înfoiate, în stare să provoace în perioada nuntitului lupte pline de cruzime între cocoși; ceferistul o văzuse circulînd doar în cușetele de lux ale expresului, însoțită mereu de domni eleganți (între care, adesea, un ministru și un general), al căror rest de pasiune se consuma la mesele de ruletă și de bacara ale cazinoului. Din textele învățătorului și ale părintelui stareț răzbăteau, în schimb, iritarea și deplîngerea faptului că, în vara și toamna acelui an, tînăra generație sau, în sens mai larg, turma credincioșilor era predispusă să o apuce pe căi greșite. Dascălul era contrariat că la Școala de fete se răspîndise moda tăierii bretonului și a retezării cozilor, că elevii de gimnaziu și liceenii se înghesuiau să participe ca voluntari, în timpul cursurilor și nu numai, la dezvelirea construcțiilor antice, iar arhimandritul Macarie constata cu maliție că numărul capilor de familie în biserică, la sfînta liturghie, scădea îngrijorător și că tihna multor cupluri, după conținutul spovedaniilor, era în pericol. Singurul care ignora cu desăvîrșire acea ființă exotică și întîmplările

pe care le genera, unicul din a cărui scriere nu puteai deduce nici măcar că fermecătoarea amazoană s-a născut vreodată, era celălalt monah, părintele Ioanichie. Ca promotor al unei teorii de pură descendență biblică, vechi-testamentară, el nu se îndoia că asupra cetății se abătuseră cîndva, laolaltă, mînia Tatălui și cea a Fiului, unite într-o forță pustiitoare și purificatoare, capabilă să acopere cu flori, tufe și arbori, de-a lungul a șaptesprezece secole, un loc al nelegiuirilor între bărbați. Și acest slujitor al Domnului, al cărui mormînt stătea printre cele ale fraților de rînd, în curtea mînăstirii, fusese sigur că dezgroparea primei pietre din bătrînul castru însemnase redeșteptarea răului, a viciului, pe care el unul o descifra în gesturile oamenilor, în pornirile lor.

Găsisem cele șase monografii într-un cotlon al bibliotecii publice, la capătul unei săptămîni de căutări. Norocul venise împreună cu criza de ulcer, fiindcă abia semnele durerii și cenușiul de pe chipul meu treziseră, după cîteva încercări ratate, un soi de solidaritate în tristețea acră a cucoanei care administra instituția. Doamna Mia (așa mi s-a prezentat) scosese cu o expresie complice lanțul de chei care-i pendula între sînii uriași și, chinuită de obezitate, deschisese ușa unei încăperi mici, aflată și ea, ca toate celelalte, sub influența climei fără anotimpuri din asemenea spații – un aer coclit, amestec de praf, hîrtie macerată și otrăvuri pentru gîndaci. Era o debara strîmtă, sortită măturilor, cîrpelor de podele și bidoanelor cu gaz, care nu-și împlinea menirea. Ceea ce aveam în față,

sub perdeaua pînzelor de păianjen şi a căcărezelor de şoareci, reprezenta o veche donaţie a primăriei (memoria vie a localităţii, îmi şoptise grăsana), compusă din ordine de zi ale regimentului de gardă, schiţe ale monumentelor, cărţi de onoare ale sanatoriului, cazinoului şi hotelurilor, afişe ale balurilor de caritate, acte dotale, foi matricole şi testamente ale unor persoane de vază, programe ale curselor automobilistice de coastă, imnuri ale cercetaşilor şi ale străjeriei, hotărîri de consiliu privind denumirea străzilor principale, proiecte ale unor clădiri niciodată ridicate, precum teatrul, patinoarul şi schitul de la grota Sfînta Veronica. Îmi trebuiseră o dimineaţă întreagă şi o jumătate de folie de ranitidină pentru a extrage manuscrisele de la care aşteptam atît de mult din vrafurile de documente gălbejite, dintre planuri, catastife şi mape. La sfîrşitul acelei operaţiuni, cămaşa mea cadrilată devenise de un gri uniform, gura şi nările mi se umpluseră cu o pulbere înecăcioasă, sălcie, iar noţiunile de săpun şi de baie fierbinte îmi păreau mai ademenitoare ca oricînd. Naivitatea mă lăsase să-mi imaginez că voi studia sutele de pagini în tihnă, cu ceaiuri de sovîrf şi cu pîine prăjită alături, cu melodiile fraţilor Mills curgînd în surdină, cu buiota caldă pe burtă, lungit în patul moale, odihnitor, din camera pe care o închiriasem la tanti Paulina. Cît cotrobăisem însă prin maldărele de registre, ore în şir, bruma de bunăvoinţă a bibliotecarei dispăruse, amărăciunea murată îi acoperise iarăşi trăsăturile. Mă fixa cu ochii ei mici, adînciţi între pleoapele umflate,

respira gîfîit, către forma astmatică şi susţinea că piesele rare, din fondul special, nu pot fi consultate decît în sala de lectură.

Îmi alesesem locul cel mai luminos, lîngă una dintre ferestrele sudice şi, ori de cîte ori reuşeam să plec de la şantierul arheologic, parcurgeam atent textele acelea uitate. Într-o companie de obicei neplăcută, alcătuită din prietenele doamnei Mia şi din pensionari care completau buletine loto, speram să descopăr o întîmplare veche sau măcar un indiciu privitor la osemintele dintre ruine. Aveam de-a face cu scrisuri deloc asemănătoare, de la cel îngrijit, cu excese caligrafice, al fostului stareţ şi pînă la cel rebel, greu descifrabil, al veterinarului. Topica şi relaţia cu ortografia difereau şi ele, la fel stilul narativ, dar, peste toate, exista un supărător fond comun, un fel de înţelegere tainică a cronicarilor de a trata polemic aceleaşi evenimente. Şeful de gară, bunăoară, punea anularea vizitei lui Franz Joseph pe seama unui complot de început de secol al feroviarilor maghiari, învăţătorul vedea în acea bruscă schimbare a programului imperial o lecţie dată lui Carol I, doctorul Gavrilescu explica incidentul prin nepotrivirea datei voiajului cu sezonul vînătorii de vulpi, iar avocatul Stratulat presupunea că decizia curţii de la Viena era consecinţa unor raţiuni de amor, imposibil de cuprins în comunicatul oficial. La acest capitol, în ciuda situării lor pe trepte atît de depărtate ale ierarhiei ecleziastice, Macarie şi Ioanichie se întîlneau totuşi în convingeri, interpretînd gestul ultimului Habsburg-Lotharingia ca pe o

infamie aruncată de catolicism în obrazul ortodoxiei. Cît privește faptele care mă interesau, de care depindea continuarea cercetărilor la castrul roman, era clar că, dacă nu voi găsi informații într-una dintre lucrări, atunci ele vor lipsi din toate celelalte. Or, între coperțile de culoare maronie care ocroteau varianta juristului, nu se afla nimic în stare să explice prezența zecilor de schelete în perimetrul cetății. Ajunsesem la finalul acelei relatări într-o zi de miercuri (îmi amintesc precis, fiindcă lumea se întorcea de la stadion, de la un meci de cupă), se apropia de ora șase, ora închiderii, și, cum de la prînz ignorasem pesmeții și brînza de vaci, stomacul mă chinuia cumplit. Zvîcnirile ulcerului și dezamăgirea mea o îmblînziseră din nou pe bibliotecară, care simțise nevoia, în camera pustie, să se așeze lîngă mine și să-mi turuie ce despre fuga de cărți a oamenilor. Soarele se făcuse pitic și era gata să dispară după o culme împădurită, cînd i-am simțit degetele umede între picioare.

Nu puteam renunța să citesc restul manuscriselor, miza era prea mare, dar, în noile împrejurări, eram dependent de programul altora. De cîte ori sala de lectură era goală, evitam să intru, iar atunci cînd ultimele persoane plecau, mă grăbeam să le însoțesc. Grăsana, deși purta deseori ochelari, unii romboidali, cu șnur auriu, se comporta după acel episod stînjenitor de parcă aș fi fost transparent, imposibil de observat. Indiferența ei jucată avea ceva amenințător, dar, prin comparație cu încăpățînarea șefului poliției ori cu neînduplecarea foștilor deținuți politici și a

ziariştilor sosiţi de la Bucureşti, părea o copilărie. Domnii aceia în vîrstă, chinuiţi şi deopotrivă fascinaţi de trecut ca şi tinerii gazetari, anticomunişti tîrzii, nu acceptau că mulţimea rămăşiţelor trupeşti ar fi putut fi altceva decît urmarea unei execuţii sumare, consumată pe marginea unei gropi comune, în anii '50. Opinia istoricilor nu-i interesa, ezitarea medicului legist le părea suspectă, rod al laşităţii, iar faptul că procurorii nu identificaseră nici un glonţ era considerat un semn al complicităţii peste decenii cu autorii masacrului. Erau credincioşi propriei teorii, care năştea comentarii şi articole de presă categorice. Absenţa unor dinţi proba, în viziunea lor, schingiuirile premergătoare împuşcării, spărturile craniilor erau percepute ca o dovadă a folosirii pistolului şi a bîtei, situarea membrelor la oarecare distanţă de clavicule şi de bazin ar fi demonstrat că nu fusese vorba de o înmormîntare creştinească, ci de aruncarea în devălmăşie, de la înălţime, a trupurilor neînsufleţite. Personajul zilei era totuşi Maxim, care ordonase suspendarea săpăturilor arheologice pînă la elucidarea cazului şi nu obosea să acorde interviuri pentru cotidiene, săptămînale, agenţii de ştiri, posturi de radio şi de televiziune. Flerul lui de poliţist, un simţ aparte al profesionistului (susţinea el fără încetare), îi spunea că se află în faţa unei crime odioase, care nu va rămîne nepedepsită. Ca să convingă camerele de filmat, dar şi microfoanele şi reportofoanele, maiorul îşi plimba necontenit degetele peste mustaţa negricioasă, încleşta maxilarele şi, cu o voce gravă, cerea

înțelegere pentru discreția pe care i-o impuneau investigațiile. Cît despre monografii, posibila sursă de stingere a controverselor, ele neglijau necropolele medievale, nu arătau nici un interes pentru locurile în care înaintașii își găsiseră odihna de veci. Veterinarul făcea trimitere la o incertă boală a cailor, care ar fi secerat exemplare dintre cele mai zvelte înaintea primei locotenențe domnești, însă nu avea știre de așezarea vremelnică a unui cimitir printre zidurile cetății.

În dimineața în care vacarmul claxoanelor și al fanfarei invadase orașul, reciteam paginile călugărului Ioanichie. Am abandonat povestea lupilor care înconjurau iernile mînăstirea (o descriere a sălbăticiunilor ca slujitori ai diavolului: alergau nebunește pe-o singură urmă, mulți ca păduchii, făcînd nu potecă, ci un șanț adînc la temelia zidurilor, vrînd să le surpe, cădeau vlăguiți apoi, strîngeau zăpadă pufoasă cu limbile lor lungi ca șerpii, se întremau și se porneau să roadă și să zgîrie porțile cu colții ascuțiți ca acele croitorilor și cu ghearele tăioase ca briciul, unii loveau bîrnele ghintuite de stejar cu creștetul capului, fiindcă precis acolo, sub blana zburlită, le crescuseră coarne) și, de la etaj, de la una din ferestrele bibliotecii publice, am urmărit ciudata procesiune de pe strada mare. Individul cu pălărie de fetru, purtat ca solist pe capota unei mașini, părea să fie Luci, cel care tocmai cosise iarba în curtea doamnei Embury. Ce-o fi avut cu muzica?

2

Într-unul din locurile acelea tainice de unde îngerii veghează asupra lumii pentru ca Domnul Dumnezeul nostru pe toate să le știe (loje capitonate cu mușchi de pădure, agățate de stele ca nacelele unor baloane, foișoare din lemn de salcîm cu fundațiile în înaltul cerului și cu vîrfurile către pămînt, suprapuse cu corpul soarelui astfel încît ochii muritori, orbiți, să nu le simtă sau presimtă prezența), nu se poate să fi trecut neobservată stăruința atîtor claxoane și nici larma tobelor, a talgerelor și a trompetelor. Iar zgomotul venea din vale, din zona gării sau de mai departe, dinspre preventoriul T.B.C. și, în aerul călduț dinaintea prînzului, se întîmplau atîtea datorită lui. Se întrerupeau plimbări tihnite, balcoanele hotelurilor se animaseră, dispăruse toropeala șoferilor de taxi și a chelnerilor de la terasele de vară, vînzătorii ieșeau în pragul magazinelor, tarabele cu dulciuri și suveniruri, chioșcurile cu înghețată și lunetele din fața cinematografului, vechile dispozitive optice ațintite asupra munților, erau părăsite de copiii aflați în vacanță. La intrarea în parc, alături de dromaderul plin de zorzoane orientale, fotograful scruta prin ochelarii fumurii orizontul, încerca să distingă ceva în curba din dreptul poștei, acolo unde ar fi trebuit să apară convoiul gălăgios. Pentru fetele de liceu care așteptau pe o bancă autobuzul liniei 3, cel care ajunge la cascadă, domnul Sașa lansase ipoteza că, la sanatoriu, la micul dejun,

se turnase gaz în loc de bromură în ceaiul bolnavilor de plămîni.

Apoi, în partea de jos a bulevardului, apăruse un atelaj neobişnuit: un mercedes alb, strălucitor, trăgînd un dric din epoca în care caii erau la mare preţ. Urmau maşini cu farurile aprinse, cu panglici de doliu legate de oglinzi. Înaintau încet, cu un fel de pioşenie rutieră, dar era greu de ghicit încotro se îndreptau de vreme ce biserica şi cimitirul rămăseseră în spatele lor. Nici un preot nu însoţea cortegiul, în schimb şoferul limuzinei din frunte, folosind o portavoce, cînta „Veşnica pomenire" într-un falset căznit. Cea dintîi remarcase acest lucru doamna Fotiade, farmacista, care o chemase în ajutor pe Sfînta Fecioară, pentru pacea tuturor. Tot ea îl recunoscuse pe bărbatul de la volan şi, atinsă de paloare, muşcîndu-şi buzele cu dinţii mici, de pisică, se retrăsese în laborator printre eprubete şi substanţe vindecătoare.

Răspîndite la geamurile automobilelor, alămurile şi instrumentele percuţiei luceau în lumina sfîrşitului de iunie ca foiţele de aur, în timp ce suflătorii şi toboşarii le mînuiau cu pasiune, asemeni negrilor seduşi de boogie-woogie. Ceea ce se înălţa deasupra coloanei nu era însă un marş funebru, sunetele se stropşeau unul la altul, se oţărau, se ciocneau şi ricoşau te miri unde, se izbeau cap în cap ca berbecii, într-o asurzitoare hărmălaie. Din mulţimea interpreţilor de ocazie (schimbători de valută, peşti, băieţi cu pumnul de fier), Luci, aflat în posesia tubei, era singurul care căuta măsura delicateţii. Cînd Mercedesul alb a oprit în faţa primăriei şi tot şirul acela

lung, ca o rîmă corpolentă, nesfîrşită, a înţepenit, el a fost cel care a dat noblețe minutului de reculegere. Alarmele şi claxoanele se potoliseră, orchestra tăcuse, iar Luci, aşezat turceşte pe capota unui jeep, cu una dintre pălăriile lui elegante lăsată peste sprîncene, cu cercelul argintiu sclipind pe lobul urechii stîngi, se străduia să regăsească ceva ce e posibil să fi fost, în absenţa oboiului, un mic fragment din concertul în D minor al lui Marcello. În jur era linişte, chiar prea linişte, doar dromaderul fotografului, Aladin, răgea necontenit.

Despre dric se putea spune că fusese unul frumos. Cu îngeri dolofani gravaţi pe frontispiciu, cu scene biblice pictate pe laterale, cu perdeluţe din catifea vişinie prinse în fireturi. Îl afectaseră ploile şi prea multele parcurgeri ale ultimului drum, vopseaua se scorojise, păsări, şoareci şi insecte îl însemnaseră printr-o mulţime de găuri şi fisuri. Mirosea a pipi, pentru că înăuntru se adăpostise pînă de curînd o căţea cu pui. În faţa tristului vehicul, cîţiva băieţi şi-au aprins trabucuri (unul fuma pipă), au coborît sicriul, l-au purtat cu paşi înceţi, sugerînd evlavia şi l-au aşezat pe un piedestal metalic, chiar la intrarea principală a primăriei. Au potrivit la capul lui un obiect voluminos, acoperit cu un cearşaf, şi două coroane mici, din flori galbene de păpădie.

Şoferul Mercedesului (purtînd şlapi, şort strîmt şi un maiou Chicago Bulls bombat peste burtă) dirija atent ritualul funerar, neobosind să strige „Doamne miluieşte". La semnul lui, fără să desconsidere relaţia cu tutunul, băieţii s-au grăbit să dezvelească crucea

şi să ridice capacul coşciugului. Se întinsese un murmur printre privitori, aşa cum se întîmplă cînd uşurarea unei mulţimi se contopeşte cu mirarea ori cu trăirile mai vii. Între scîndurile de brad, cu mîinile împreunate anapoda pe piept, cu picioarele strîmbe şi crăcănate, zăcea o păpuşă mare cît un om, făcută din cîrpe şi paie, într-un costum de bogdaproste. Avea chipul lătăreţ, sufocat de barbă. Pe crucea de la cap era lipit un afiş electoral, înfăţişînd un candidat solar, încrezător în puterile sale, iar dedesubt, pe o placă, stătea scris „Aici odihneşte Victor Lazu, un rahat care a vrut să ajungă primar".

3

Ce m-aş fi făcut eu, Doamne, zău, dacă nu mi-ar fi povestit tanti Paulina visele în fiecare dimineaţă? scăpare oricum nu exista, poate doar să mă fi ascuns în şifonier sau să mă fi încuiat în baie, dar n-ar fi avut nici un rost, preferam aşa, cu ceaiuri şi felii de cozonac cu nucă, pe verandă, cu ploaia măruntă care nu mai înceta, cu radioul în surdină, eu şi tanti Paulina lăfăindu-ne în balansoarele de răchită. Era bine, moleşeală, puţin cam frig doar, ceaiul de sovîrf n-avea niciodată zahăr, noroc că avea cozonacul, din belşug, în rest poveştile ei nu mă deranjau cu nimic, nu făceam parte dintre personaje, ascultam numai, un fel de martor al întîmplărilor închipuite sau trăite de alţii. Ceasul îl rătăcisem cu bună ştiinţă printre rufele murdare, îmi puneam palmele la urechi cînd

vreun crainic anunţa ora exactă, ce mai conta timpul cînd pe tanti Paulina o vizita des, aproape regulat, un domn în frac, cu cămaşă de mătase albă şi papion grena, un domn între două vîrste, uşor grizonat, cu obrajii proaspăt raşi, destul de înalt, fără urme de slăbiciune pe trup, un domn în adevărata putere a cuvîntului. Numai dacă mă gîndeam la mereu fragedul buchet de albăstrele de cîmp, în ton cu ochii dumneaei, pe care i-l oferea galant, mirosindu-l înainte de-a i-l aşeza în poală, şi îmi era suficient pentru a înţelege. Din păcate mai ticăia un ceasornic şi în stomac, cine ştie cînd îl înghiţisem, unul căruia nu-i puteam da de capăt, mi se făcea foame (ah, cît de mult uram asta!), îmi muşcam limba, amînam s-o declar cu voce tare, mă ardea pe dinăuntru. Ulcerul a fost întotdeauna cel mai aprig duşman al dialogului, răbdam totuşi ceva vreme, iar domnul o invita ceremonios, după toate regulile bunelor maniere, la o plimbare cu limuzina, Plymouth tip 1932, niciodată altă marcă sau alt an de fabricaţie, o plimbare la şosea. De unde se trăgea ideea cu şoseaua doar bunul Dumnezeu trebuie să fi ştiut, în oraş nu existase nicicînd aşa ceva, nici măcar un loc care să poarte un asemenea nume, mă rog, e posibil să fi ştiut dînsul vreunul, nu pun la îndoială, deci o plimbare la şosea, cu motorul în viteza întîi, lent, uşor, pe lîngă trotuar, nu din spirit de prevedere, ci ca să vadă toţi cine e tanti Paulina şi în ce companie umblă. Spuneam că merg la veceu, o clipă doar, mă scuzaţi, mă repezeam la bucătărie şi mestecam două-trei bucăţele de pîine prăjită, nici jumătate de felie, totul redevenea roz,

maşina parca la intrarea în parc. Şoferul deschidea grav portierele, nu cred că s-ar fi putut fără el, un băiat tînăr, blonziu, în costum gri cu rubaşcă, iar perechea cobora studiat, aruncînd priviri degajate în jur, îndreptîndu-se apoi agale, pe alei, călcînd pe frunzele veştede de castan (toamna era unicul anotimp) spre chioşcul unde cînta fanfara. Domnul împărţea bani cerşetorilor, preocupat permanent de discuţie, nu-şi arunca ochii nici o clipă spre mîinile care se întindeau în stînga şi în dreapta, iar dumneaei flutura din gene, cu buzele uşor ţuguiate, atît cît dădea bine, şoptea cuvinte romanţioase despre păsările călătoare, se mai strecura şi cîte o discretă strîngere de braţ, întîmplătoare desigur, muzica se apropia din ce în ce, legată parcă de saluturile mecanice, mişcări oblice ale capului, tot mai dese în preajma foişorului. Figuri necunoscute, respectabile şi deopotrivă pline de respect, iar printre prăpăditele de pe margini, zdrenţăroase, nespălate, culmea! cine crezi? Mioara, farmacista, Paraschiva cu bastonul ei şi scumpa de Jeni, vecinele mele, dragă, ca vai de capul lor. Lume bună, elegantă, un şir de străini, mereu alţii şi alţii, iar în jur, pe lîngă ei, cunoscuţi din tinereţe şi de după aceea răsăreau în uniforme de vardişti, de paznici, de soldaţi oropsiţi ori, chiar mai rău, oameni în toată firea!, cu părul alb, apăreau îmbrăcaţi în uniforme de liceu. Şi iarăşi ziceam că vreau la closet, probabil o răceală, tanti Paulino, se întîmplă cu ploile astea, vin imediat. Din nou la bucătărie, o feliuţă transparentă de brînză, o muşcătură dintr-un ou fiert. În chioşc, capelmaistrul se apleca reverenţios, muzica nu înceta, iar cele

două scaune din centru aşteptau libere ca perechea să se aşeze cît mai grabnic, nimeni n-ar fi îndrăznit vreodată să le ocupe, se aplauda între melodii, domnul atingea dintr-o nevinovată greşeală pantoful din piele de şarpe, cu toc cui, retrăgîndu-şi imediat propriul pantof de lac. Incidentul, fericit să-l numim, se stingea într-o vagă roşeaţă a obrajilor, se aplauda, aplaudau şi ei, pantofii se întîlneau iară, uneori şi coatele şi umerii, se aprindeau felinarele, cerul devenea vînăt, capelmaistrul le căuta privirile şi nu uita să se mai ploconească o dată (toamna era unicul anotimp) şi peste muzică se pogora răcoarea. Visam la supa de pui, ulcerul izbuteşte să altereze caracterul omului, visam şi la tăiţeii dinăuntru, dumnealor erau din nou în limuzină, ea cu un şal de mohair bleumarin peste rochia bleu, se înmulţeau luminile în oraş, străluceau, pe bancheta din spate era întuneric, şoferul privea înainte, impenetrabil, domnul, stînd cu palmele cuminţi pe genunchi, istorisea viaţa unui ilustru tenor italian. Mă ardea cumplit stomacul, de nesuportat, mi-e foame, tanti, mi-e foame, ah, vai, că bine zici, mă luasem cu poveştile, restul se risipea.

După-amiezile ieşeam din casă, burniţa, străbăteam drumul către castrul roman, apa şiroia la tot pasul, mai devreme sau mai tîrziu îmi ridicam gulerul pardesiului, umbrela era un fel de medicament. Inspirat om fusese cel care presărase pietriş pe potecă, la ce i-o fi folosit? mie-mi prindea foarte bine, mă ferea măcar în parte de noroi. Cărarea părea uitată de la întreruperea săpăturilor arheologice, bătea

întotdeauna un vînt sec printre zidurile cetății, îl simțeam undeva în oase.

În balansoarul de răchită ascultasem odată cum o femeie cu părul roșu îl descînta pe Virgil, nepotul Paulinei, îi scotea verigheta fără să simtă, el aducea cu o statuie, apoi femeia înnoda pe inel o șuviță din părul ei, tăiată de la tîmpla dreaptă, i-o rotea bărbatului de șapte ori în dreptul inimii și îi așeza verigheta în palmă. Dispărea o vreme, Virgil pășea pe un pod înalt, undeva foarte sus, deasupra unui rîu, privea mereu în lături, niciodată spre tumultul apelor. Ceaiul amar, nucile din cozonac în glazură de zahăr ars. Femeia cu părul roșu se ivea ca din senin, dansa, ținea brațele arcuite de parcă ar fi strîns la piept un partener, Virgil, nemișcat, se uita în partea opusă, i se distingea doar profilul, dansul îl ocolea, din femeie nu rămînea decît o adiere de pelin. Și totuși ceaiul avea un parfum nemaipomenit, puține plante ascund o asemenea virtute. Podul se clătina, dansa și podul, rîul se colora în roșu, tot mai pronunțat, pînă cînd atingea nuanța pletelor femeii, în sfîrșit Virgil călca pe pămînt, printre flori, mii de flori, soarele răsărea din mai multe locuri deodată, erau șase, pe numărate, șase sori pe cer. La cîteva zile distanță, poștașul adusese scrisoarea de la mama lui Virgil, Lucica, sora mai mică a lui tanti, o citisem eu, cu vocea mea imposibilă, tata îmi spunea cînd eram copil că vorbesc de parcă aș ronțăi coacăze, dumneaei își pierduse ochelarii, acum asculta. Virgil adormise în baie cu robinetul deschis, apa se prelinsese pînă la aeroterma care încălzea încăperea, sărise siguranța automată,

ce şansă, zău! Virgil se prăjise pe unde e pielea mai fină, adică pe unde? stai o secundă, tanti Paulino, scrie aici, uite, între picioare şi la subraţe, mă gîndesc că bietul băiat ar fi preferat un ulceraş, lasă, mamă, bine c-a scăpat cu zile, visele astea...

Porneam des către ruinele acoperite cu muşchi şi licheni, cu ierburi pitice şi frunze mucegăite. Şi mi se făcea milă. Pardesiul şi umbrela mă apărau de ploaia interminabilă, drumeagul rătăcea printre coline, iar ghetele mele de fiecare dată erau biruite de bălţi, musteau ca un burete.

Domnul răsărea iarăşi, fracul, buchetul de albăstrele, limuzina, fanfara, singuri, ei doi, pe bancheta din spate a automobilului. Un pocnet din degete, şoferul deschidea o sticlă de şampanie franţuzească, pahare de cristal, uruit monoton al motorului, semafoare, domnul arunca liniştit papionul pe geam, îşi descheia primii doi nasturi de la cămaşă, fredona o cantonetă, dumneaei se topea ca o lumînare din care tot curge ceara, junele de la volan privea stăruitor înainte, după toate aparenţele gîtul îi era imobil. Două pastile de ranitidină, aş da orice să scap de operaţie. În afara oraşului, pădure, sub luminile farurilor se întinde galben-fremătătoare o poiană, şoferul cîntă la vioara ascunsă pînă atunci în portbagaj, tango, plutesc împreună, tălpile pantofilor strivesc frunzele uscate, ei i se năzare că se aud ţipete de cocori (toamna e unicul anotimp), lumînarea a ars mai mult de jumătate. Se sting farurile, stelele lipsesc cu desăvîrşire, vioara plînge, păcat că domnul nu renunţă nici în ruptul capului la buna-cuviinţă.

Urinezi cam des, dragă, mă certa tanti Paulina, iar eu înghiţeam cu noduri, în bucătărie, un pesmet sau un măr copt. Şoferul abandonat în cîmp, noapte, case de-o parte şi de alta a drumului, maşina, un Plymouth tip 1932, niciodată altă marcă sau alt an de fabricaţie, trepidează, zboară, domnul observă impasibil că au rămas fără frîne, coboară o stradă nesfîrşită, pantă, ce minunat ar fi fost să aibă aripi. Pentru astăzi, rasol de vită, nu? şi nu era toamnă, ci sfîrşitul lui iunie.

4

Profesorul Lazu predă biologia. Şi este candidatul a cărui înmormîntare simbolică (bulevardieră, o caracterizase bibliotecara) fusese oficiată nu de mult. Iată înfăţişarea lui într-o după-amiază de marţi: tenul, ca al tuturor fumătorilor înrăiţi, are o nuanţă cenuşie, cearcănele nu arată ca unele provocate de insomnie sau de gripă, şuviţele lungi, pornite dinspre tîmple, cad mai mereu în lături dezvelind creştetul golaş, barba rară i-a răpit aerul de înflăcărat şi dîrz ofiţer din armata albă (e opinia unei doamne, o farmacistă, care la mulţi ani după despărţirea lor e încă nemăritată). Au rămas neschimbate sprîncenele stufoase, nasul puţin coroiat, buzele cărnoase şi obrajii teşiţi (trăsături pentru care farmacista mai păstrează într-un sertar al scrinului, sub rufăria ei intimă, un disc zgîriat cu Tom Jones, pe melodiile căruia dansaseră cîndva).

Aflat în compania fotografului (dromaderul e afară, în faţa cafenelei, priponit de un stîlp metalic), profesorul

bea bitter, pahar după pahar, şi vorbeşte despre şeful poliţiei. Domnul Saşa are în faţă o sticlă de bere şi o pungă de chipsuri, ascultă. Amîndoi stau cu bărbia în podul palmei, cu cotul rezemat de masă, unul cu stîngul, celălalt cu dreptul, peste ei curge muzica, sînt formaţii şi interpreţi de la care Puşa tot speră că-i vor alunga durerea de măsea. În pauzele dintre CD-uri, se aud destule. Mai întîi: „...să fi trimis un sergent-major şi se rezolva, ce naiba! Îi lua cu tulburarea liniştii publice, cu staţionarea interzisă, cu orice, rupea cîteva amenzi, aici sînt băi, sînt bolnavi, vin oamenii să se odihnească, nu să le urce tensiunea. Să vezi cum se cumineau căţeii dacă mişca Maxim ceva, dar n-a vrut, dom'le, n-a vrut, asta e clar!". Pe urmă (şi pe fruntea domnului Lazu pulsează un vas de sînge, subţirel, albăstriu, e ca un rîu mai puţin important de pe o hartă): „...şi-mi turuia prostie după prostie, cu osemintele alea, cu expertizele. Cum e el mare, cu burtă, s-a aplecat la un moment dat peste birou, m-a prins de braţ şi, cu o răsuflare de ceapă coclită, ăsta sparge o ceapă şi la cafea, dom'le, sînt sigur, aşa, mi-a şoptit că nu mai poate să doarmă deloc, nici cu somnifere. Cică, după ce se culcă nevastă-sa, coboară din pat, se strecoară în sufragerie, desculţ, să nu-l simtă aia, dă la o parte toate bibelourile de pe televizor, o balerină, o lebădă, un toreador, aşa ceva, şi aşază în locul lor un craniu de copil, mic, cenuşiu, pe care l-a găsit acolo, la groapă, şi pe care-l ţine ascuns ziua pe balcon. Zice că-l păstrează într-o sacoşă, după borcanele cu murături,

ca să nu dea nimeni de el. Aşa. Şi stă noaptea în faţa căpşorului ăluia şi priveşte ore întregi la spărtura din frunte, un fel de floricică cu nouă sau zece petale, îl şi vezi, nu? el o vede ca pe-o margaretă... (tuse) şi dimineaţa, cînd se luminează un pic, ia căpşorul în braţe, îl mîngîie, pipăie ochii, gaura nasului, gura, pe la urechi şi cică încet, încet, înţelege tot ce... (aici a intervenit ABBA, cu *Lay All Your Love On Me*)". Apoi: „...ca să-mi spună în faţă; adică să jure, aşa, ca la tribunal, că din cauza scheletelor de la cetate n-are timp nici să respire, darmite să fie atent la claxoane şi la trompete, chiar că... (tuse înteţită, urmată de Vaya con Dios, *Time Flies*)". Fotograful lipseşte o vreme de la masă, nu e la closet, ci în faţa cafenelei, i-a dus dromaderului o pungă de cartofi deshidrataţi. Cînd se întoarce, îl găseşte pe profesor rezemat de un perete, aţipit. Puşa ridică din umeri şi clătеşte mai departe nişte pahare.

Medicul legist se apleacă şi culege din iarbă o bucăţică de hîrtie. E roşie şi udă. O întoarce pe o faţă şi pe alta, pare să fie ambalajul unei bomboane. O aruncă.

– E adevărat că v-au ţinut acolo în genunchi, doar în cămaşă? îl întreabă pe maior.

– Ce? bîiguie celălalt.

– Era ger, nu? sau, mă rog, foarte frig. Oricum, să stai în cămaşă atîta timp, cu capul gol...

– Ce vreţi să spuneţi? Unde...

– Zic de treptele miliţiei. Din ce sînt făcute? Piatră? Mozaic? Ce aveţi dumneavoastră acolo? Trebuie să fi

fost zăpadă. Sau gheață. Deja o oră, o oră jumate de stat pe jos poate să însemne reumatism. Sau o afecțiune renală.

– Domnule! Domnule! Eu nu... Adică tu ce...

– Liniștiți-vă, domnule maior! Tremurați sau ce Dumnezeu? V-ați făcut alb la față...

– Ce vrei, bă, de fapt? Ce-i asta?

– Zău, nu-i nici o problemă. Au trecut atîția ani, vă îmbolnăveați pe loc dacă era să se întîmple, acum nu mai e nici un risc, e-n regulă. Sau de la pumnii ăia, de la șuturi... La fel. Dacă atunci n-au apărut simptome de...

– Bă, tu nu înțelegi?! șuieră Maxim (nu strigă fiindcă în jur, la opt, la zece, la paisprezece metri, nimeni nu are o ruletă să măsoare cu precizie, dar în orice caz aproape, sînt mulți cunoscuți, doi procurori, soldați, cîțiva ziariști, un fost deținut politic și unul dintre arheologi).

– Nu vorbesc de fracturi sau de o hemoragie internă, s-ar fi văzut repede, se simțea. Exista riscul însă, de la atîtea lovituri, să apară vreun cheag de sînge, știți cum e, chestiuni care țin de neurochirurgie, e mai delicat.

– Zi, mă, odată! Ce-i? mai scapă printre dinți șeful poliției și se postează chiar în fața legistului, cu picioarele depărtate, cu mîinile în șold, nasurile lor sînt gata să se atingă.

– Ce șansă, nu!? La atîtea șocuri! Termic, mecanic, poate și emotiv. Adică, mă gîndesc, e posibil să fi fost și șoc emotiv, nu? nu-i ușor să fii milițian și să

umbli în patru labe, tras de cravată şi să te scoată afară ca pe-un căţel, pentru pipi... Eh, e neplăcut! Şi cine să-ţi facă asta? Nişte vagabonzi, aşa, fiindcă-i revoluţie... Nu, e neplăcut! L-am văzut pe tipul ăla, era cel cu Mercedesul alb, nu? ăla în şlapi şi maiou?

– ... (ochii maiorului s-au făcut mici, ard, culoarea obrajilor e vişinie)

– Aveţi un organism sănătos. Mîncaţi ceapă, multă ceapă, nu-i aşa? se simte. Poate v-a ajutat ceapa asta, mai ştii... Folosiţi totuşi pe viitor o apă de gură, cu ce aromă vă place, nu dăunează! Eu prefer iasomia.

– Po-po-na-ru-le! Po-po-na-ru-le!

Văzută de sus, să zicem de pe zidul gros de la poarta castrului (un loc din care şi străjerii romani priviseră cîndva, chiar dacă mai mult în afara întăriturilor şi prea puţin către incintă), scena arăta astfel: doi bărbaţi, unul cu şolduri late, îmbrăcat într-un costum bej, iar celălalt masiv, cu mustaţă, purtînd uniforma Internelor, se plimbau agale pe lîngă groapa comună, pe lîngă oamenii preocupaţi de oseminte. S-au oprit la un moment dat, cînd poliţistul i-a tăiat calea celuilalt pentru a-i spune ceva confidenţial sau nu tocmai potrivit să fie rostit în gura mare, poate un banc porcos. Bărbatul în costum bej rîdea cu poftă, corpul lui se bîţîia din pricina hohotelor. S-a îndreptat apoi, singur, către alţi cîţiva, probabil pentru a le povesti şi lor ce auzise. Ofiţerul trebuie să-şi fi amintit de-o întîlnire ori de vreo treabă importantă, fiindcă a plecat în mare grabă.

X, cotidian de informare, opinie şi analiză, nr. 1712, 3 iulie Y, 16 pagini, Z lei, pagina Dezvăluiri-Anchete, articolul „Victimele se înmulţesc, procurorii tac" :

Ultima zi a dus la înregistrarea a patru noi victime ale masacrului de la marginea staţiunii balneo-climaterice W. După ritmul în care sînt deshumate şi clasificate resturile trupeşti, e clar că bilanţul execuţiei comandate în trecut de capii partidului va depăşi cifra 100 sau chiar 150. Groapa comună – descoperită întîmplător în prima zi a vacanţei de acei copii pe care i-am prezentat într-una din corespondenţele anterioare – pare un hău fără fund.

Suspectă rămîne, în continuare, atitudinea procurorilor militari, care refuză să accepte evidenţele. Dacă poate fi tolerată metoda de stabilire a numărului celor ucişi, după cranii, este de neînţeles de ce nu se recunoaşte public că a fost vorba de moarte prin împuşcare. Există însă unele indicii că procurorii şi, împreună cu ei, medicul legist participant la anchetă şi-ar reconsidera poziţia. Ieri, în premieră, din ordinul colonelului-magistrat Spiru, responsabilii oficiali ai investigaţiilor au încetat să mai acorde declaraţii presei. Prin comparaţie cu încercarea de a antedata cutremurătoarea groapă comună din W şi, implicit, de a absolvi Securitatea de orice vină, tăcerea – această „silenzio stampa" pe care criminaliştii şi-au impus-o asemeni fotbaliştilor din echipa naţională – ar putea fi un pas înainte. E posibil ca, de acum încolo, ucigaşii, comandanţii lor şi complicii prezenţi încă în funcţii-cheie să nu mai fie protejaţi cu atîta zel.

Deocamdată, singurul reprezentant al unei instituţii importante care confirmă crima politică rămîne comandantul poliţiei locale, maiorul Maxim, intervievat în

mai multe rînduri de ziarul nostru. Acest om face eforturi solitare pentru a coborî în timp, în anii '50-'60, pentru a-i căuta pe asasini. Pe cei care au apăsat pe trăgaci și pe cei care au dat ordinul. Ultima declarație, pe care maiorul ne-a oferit-o în exclusivitate, este următoarea : „Se exercită presiuni asupra mea, mari, foarte mari, să renunț. Nu voi renunța. Indiferent de riscuri. Sînt atîtea vieți omenești, sînt și copii...

Notă explicativă : dacă ați descoperit în text literele X, Y, Z și W, aflați că nu e vorba de necunoscutele unui sistem de ecuații (deci de o chestiune algebrică), ci de simboluri grafice inofensive, care trădează o anume reținere față de identități, cronologii și localizări precise.

Un prînz la Casa Matilda : colonelul-magistrat mărunțește felii de pîine în ciorba de văcuță, unul dintre procurorii tineri, căpitanul, lăcrimează de la ardeiul iute, celălalt, locotenentul-major, se descurcă greu cu tacîmurile în fața unui păstrăv la grătar, locotenentul de jandarmi, deloc în apele lui, strănută des și își șterge nasul cu șervețelele stabilimentului, pe care le îndeasă apoi în buzunar. Localul e altfel decît o popotă, pe pereți sînt desene în cărbune și acuarele care înfățișează o doamnă din interbelic, probabil bunica sau mătușa proprietarului, Matilda, pe mese stau veioze mici, imitînd lămpile cu gaz, într-un colț se află un șemineu, acum fără foc, cu cahle de Kuty. Cei patru sînt singurii clienți.

Din ușa bucătăriei, din spatele unei perdele de velur verde, ospătărița aude discuția, recunoaște vocile.

Ştie că bătrînul urîcios care îşi leorpăie ciorba şi mai aşteaptă şi o porţie de ficăţei de pui l-a contrazis pe cel cu peştele şi i-a zis că şeful poliţiei nu e idiot, ci un şmecheraş care-şi joacă cartea. Ce carte, dom' colonel? ăsta-i prost cu acte, a intervenit chelul cu perişoarele şi cu ardeiul iute, dar tot moşul i-a explicat că Maxim (ea pricepuse de la bun început despre cine vorbesc) tocmai urma să fie mazilit şi de-aia s-a agăţat cu dinţii de groapa comună, ca să pară un erou şi să nu poată fi dat afară. Săracul locotenent (pe ofiţerul de jandarmi îl cunoaşte de prin oraş) era răcit cobză şi a deschis gura doar ca să ceară sarea şi nişte pîine. Tipul cu păstrăvul, care sărise peste felul întîi, dar comandase două deserturi, papanaşi şi mere în zahăr ars, spunea că la şmecherie trebuie răspuns cu şmecherie şi a propus ca maiorului să-i fie garantată şefia poliţiei locale dacă renunţă la poveştile lui aiurite, cu care i-a înnebunit pe toţi. Pe urmă, a mai zis sorbind din vinul sec, n-au decît şefii de la inspectorat să-l aranjeze cum vor.

Fata intră cu celelalte farfurii (ficăţeii, un ciolan cu fasole, nişte cîrnăciori cu varză călită şi papanaşii) şi-şi agaţă dresul negru în colţul unui scaun. Ah, ce prostie! Şi cum e pielea unde au plesnit firele, albă ca brînza! Cei patru ofiţeri, trei în costume civile şi unul în uniformă, o privesc. Fata le zîmbeşte şi se gîndeşte că seara, cînd îl va întîlni, Maxim o să-i dea bani pentru cinci perechi de ciorapi noi, nu pentru una.

Capitolul II

1

Simţeam aşa uneori, fără vreo legătură cu sigla „I.F. Kissling, Ploesci, Foto-Glob", un fel de milă pentru tînăra mireasă Paulina, fătuca aia pierdută în voaluri şi dantele, cu ochi sticloşi ca ai unui animăluţ de pluş, cu gene exagerat de lungi (aici, spre diferenţă de roşeaţa obrajilor şi de arcuirea buzelor, mîna care făcuse retuşurile nu oprise peniţa la timp), cu o acută neînţelegere a situaţiei şi a viitorului prezentă pe chip, dusă pînă într-acolo încît îşi lipise tîmpla de umărul celui care tocmai îi devenea soţ (un bărbat rotofei, chel, cu mustaţa pomădată, satisfăcut nu atît de împrejurare, cît de viaţă în general, un nene de fapt, nicidecum un domn subţire, aşa cum îl numea tanti pe cel care-i acapara visele mai nou). Ăştia erau ei, pe un fundal de studio menit să inspire bucuria clipei şi fericirea viitoare (o livadă înflorită sau poate de curînd ninsă), încadraţi de un paspartu gri, ei, cei de atunci, în faţa cărora tanti Paulina ofta astăzi, fie că mă aflam şi eu în odaie, fie că nu. Ce vremuri, dragă, ce vremuri! zicea dumneaei, omiţînd să pomenească numele lui Iorgu, rostind doar foarte rar, eh,

şi răposatu' săracul, însă fotografia ei nupţială – asta era mirarea mea, de aici şi compasiunea – nu reuşea să domine peretele alb nici sub lumina proaspătă a dimineţilor, nici mai tîrziu, către amiază, cînd soarele ajungea în dreptul ferestrei, nici măcar la lăsarea întunericului, odată cu aprinderea lămpii de tavan ori a veiozei. Exista ceva inexpresiv în acel obiect, o neputinţă fără leac de a ieşi în evidenţă, deşi i se oferiseră şi încă i se mai ofereau şanse de a străluci. Pe întinderea de var, acolo, chiar în faţa patului meu, erau stăpîne umbrele frunzişurilor, ale perdelelor umflate de vînt, ale mierlelor, cintezelor şi gaiţelor, cele ale cărţilor şi ale flacoanelor de medicamente de pe noptieră. Cu cîrpe curate şi spirt, cu religiozitate şi perseverenţă, Paulina a făcut întotdeauna ca pe rama aurie şi pe sticla care proteja fotografia ei de mireasă să nu se afle nici un fir de praf, nici o pată, dar nu era în stare să dea viaţă chipurilor de ceară. Citind, lenevind, atunci cînd ronţăiam pîinea prăjită, cînd beam ceaiul de sovîrf şi înghiţeam pastilele de ranitidină, la trezire şi la culcare, vedeam doar contururi cenuşii, fixe sau unduitoare, vagi sau pregnante, leneşe sau vioaie, dinaintea mea se perindau forme şi fiinţe cu o viaţă grozav de scurtă, umbre ca toate umbrele, fascinante, eliptice, curtenitoare. Era o problemă de percepţie, poate ulcerul afectează şi simţurile, nu doar digestia, în fine, ar fi fost o samavolnicie să-i stric inima lui tanti, s-o opresc din fredonat pe cînd se ivea nostalgia. Ascultă, tu, ce scrie pe spate, mi-a strigat odată, cînd nici nu eram în cameră, ci la baie, cu uşa deschisă, pregătindu-mă să mă bărbieresc,

„sticle se păstrează pentru comande ulterioare, cari vor fi executate chiar după mulți ani", iar cînd m-am întors stătea pe marginea unui scaun, cu capul plecat, cu fotografia în poală, rîdea altfel decît rîde ea, s-a ferit, am observat totuși licărirea lacrimilor.

Problema ta, puișor, a proclamat într-o miercuri cam rece, este că nu bei cafea din pricina regimului alimentar și asta te împiedică să-ți cunoști viitorul. Eram amîndoi pe verandă, în balansoarele de răchită, prăjiturelele lipseau de acea dată, eu aflam cu mîhnire dintr-un săptămînal, cred că-mi rodeam și unghiile, că un scriitor important trata și el patetic-justițiar chestiunea osemintelor de la castrul roman, iar Paulina studia minuțios, cu o lupă nu tocmai mică, liniile zațului din ceașcă. La vîrsta mea nu-mi mai arde să ies nici la plimbări, nici la cumpărături și uite, poftim (își ghicea), mă așteaptă o călătorie lungă, foarte lungă, poate în străinătățuri, corăbioara asta prea taie impetuos valurile; bietul scriitor, stăpînit ca atîția alții de mirajul gropii comune, convins că statul cel nou tăinuiește un asasinat comis de statul cel vechi, nici nu-și imagina că slujește cauza unui polițai imbecil. Ceva rămînea tulbure, o inimioară ușor strîmbă, un cățel arțăgos și un clovn înconjurau ambarcațiunea, voiau parcă să suie la bord sau să-i însoțească alunecarea pe ape, cineva avea de gînd să se lege de tanti, să se autoinvite în voiaj ori să profite de pe urma lui. Hm, nici aici nu mă lasă-n pace! măcar dacă ar fi o persoană suportabilă, o companie nu strică. Destinația nu se întrezărea însă nicicum, poate un cerculeț amărît să fi semănat cu litera „o", dar

tanti Paulina refuza categoric să plece în Olanda, lalele, dragă, am și eu în curte, o mulțime, galbene și roșii, ce dacă n-am din alea mov? nu-mi trebuie! după mori de vînt nu mă omor și apoi se vede clar că e „o" mic, ce Dumnezeu, nici nu e majusculă. În vreme ce cojeam oul răscopt, oul de la ora patru, mă gîndisem că ar fi bine să-i trimit romancierului o scrisoare, nu atît pentru a-l lumina, pentru a-i explica cum cred eu, ca arheolog, că stau lucrurile, cît pentru a-l salva de solidaritatea cu un milițian; nu ți-am mărturisit pînă acum că am rău de mare (se foiește în fotoliu, se înroșește vag), o singură dată în viață am fost cu barca, la Slănic, în luna de miere, era și sora lui Iorgu cu fetițele, scorpiile alea mici mă stropeau și se strîmbau la mine, eu simțeam că-mi dau sufletul. Corăbioara era neapărat un simbol, atît, nu putea fi mai mult, dumneaei nici nu concepea să navigheze, dragă, să fie clar, dacă e vorba de o croazieră, eu renunț de la bun început, mai bine acasă, la cratițele mele, la găini, decît pe cel mai luxos vapor din lume. Și ce oroare de țară e și Olanda asta, peste tot numai canale, numai apă, doar la Veneția cred că e mai cumplit! În zațul uscat se citea neîndoielnic că vor sosi niște bani, o sumă frumușică, nu un mizilic, însă întrebările se strecurau cu duiumul: să fie amărîta de pensie? (ah, nu, nu cred, niciodată nu mi-a ieșit în cafea că vine poștașul), un cadou? (ha, ha, ha, nu s-a născut încă o persoană așa gentilă), să fie o moștenire? (pfui, ce prostie), un cîștig la vreun concurs? (puișor, tu mă cunoști, m-ai văzut tu vreodată că joc la loto sau la bingo? m-ai văzut tu că decupez buline

de pe cutiile de dero sau că strîng capace de bere?), o fi chiria? (păi e chiar culmea, adică tu stai aici lîngă mine, la doi metri, nu-mi zici tu nimic despre plată şi-mi iese la ghicit...). Au urmat minute de linişte, tanti Paulina s-a despărţit de ceaşcă şi de lupă, s-a înfăşurat mai bine în pledul ei cărămiziu, a privit afară, nu către norii imobili, nici către pîlcul de fagi de peste stradă, poate se uita în gol; scriitorul nu avea decît să-şi trăiască indignarea pînă la capăt, condamnarea unei crime politice (chiar şi inexistente) trebuie să-l fi făcut să se creadă mai bun.

O minune e o minune, tu, n-are rost să căutăm explicaţii, a spus dumneaei categoric, banii ăştia vor pune multe lucruri la punct. Şi tanti, în cenuşiul acela al înserării, jilav, închipuindu-se deodată bogată, hărăzise cîte o lecţie fiecăreia dintre prietenele sale. Paraschiva, bunăoară, avea să afle – mai bine la nouăzeci de ani decît niciodată! – ce înseamnă adevărata mărinimie, nu prin gesturi ca acelea din tinereţea ei exaltată, cînd proiecta construirea unui schit la grota Sfînta Veronica şi cînd patrona procesiunile montane ale Asociaţiei „Iisus lumina lumei", nici prin fapte ca azi, cînd găzduia la odihnă teologi faimoşi şi seminarişti prea puţin schilavi ori gălbejiţi ori aduşi de spate. Ani în şir, decenii chiar, tanti Paulina auzise din gura vecinei sute de poveşti despre caritate, o adevărată teoretizare a generozităţii creştine, dar cunoscuse refuzuri usturătoare la rarele şi măruntele ei cereri de împrumut; hotărîse să-i dăruiască prietenei acum – pentru că, mă rog, din şerbeturi, cornuleţe, brioşe şi siropuri n-a înţeles cine ştie ce – o cruciuliţă

scumpă, grozav de scumpă, ceva din aurul cel mai curat, cu lucrătură arabă dacă ar fi fost posibil şi neapărat cu o piatră neagră, de suflet supărat. Şi, mai departe (aşa, scumpule, ca să-i fie limpede Paraschivei ce uşor e să-ţi faci semenii fericiţi), se gîndise să aranjeze la cele patru mici cîrciumi din cartier ca, o seară întreagă, să se bea pe socoteala ei. În cazul Mioarei, farmacista, duelul simbolurilor urma să se desfăşoare pe tărîmul cochetăriei feminine, căci preabuna mea gazdă, din raţiuni numai de ea ştiute, nu intenţiona să rivalizeze cu cealaltă nici în arta croşetatului şi nici în fervoarea lecturilor din *Vieţile Sfinţilor*. Nu ştiu ce o deranjase mai mult pe Paulina, pofta mea subită pentru pesmeţi şi brînză de vaci sau constatarea că prietena ei este mult mai tînără, dar, spunîndu-mi că sînt tare prostuţ, mi-a spus şi că doamna Fotiade, la doar patruzeci şi trei de ani (auzi, tu, ce vîrstă! o copilă...), vrea cu orice chip să arate de treizeci. Tuturor acelor creme şi măşti de faţă ale farmacistei, din piersici, din castraveţi, din gălbenuş şi polen, din ce-or fi fost, pregătite minuţios acasă sau la laborator, tanti dorea să le răspundă cu serviciile unei cosmeticiene de elită, la un salon capabil de miracole; unghiilor nu foarte lungi, însă iscusit rotunjite, mereu lăcuite, îşi propunea să le opună mănuşi sport ori elegante, de la împrejurare la împrejurare (de ojă, recunosc, nici nu poate fi vorba la asemenea degete butucănoase), iar acelor curajoase lentile de contact (verzi, hm, verzi, ea speră, săraca, să dea un aer visător unor ochi de bibilică) avea să le reziste cu cîteva delicate rame de ochelari, una argintie,

în ton cu părul de aici înainte coafat, dar niciodată vopsit, alta neagră, pentru tot mai frecventele participări la înmormîntări (fiecare generație cu etapele ei, înțelegi...), și o a treia de culoarea mustarului, așa, ca să fie. Nu doar învățăturile către Mioara, ci și călătoria anunțată în zațul de cafea o obligau pe Paulina să umble și la garderobă, fără excese, simțea nevoia unei mantile, a unor pantaloni din flanel, a unor pantofi ușori de vară și a unor botine, a unui pulover pe gît. Era necesară bineînțeles (și uite așa, dragă, țintesc și către Jeni, către drumurile ei de-o viață la ambasada engleză) și o geantă de voiaj încăpătoare, ceva cu totul deosebit, din postav cadrilat, poate un geamantan din petice de piele de vițel. Dar nu printr-o valiză, fie ea și fără pereche, își propusese Paulina să-i transmită mesaje celei de-a treia prietene, altminteri văduva lordului Embury, personaj pe care nimeni, nicicînd, nu îl cunoscuse, ci prin intermediul unei noi atitudini față de animalele de casă. Doamna Eugenia, Jeni, creștea șase pisici, însă trecutul ei la acest capitol era ilustru, căci atunci cînd își părăsise vechea casă pentru a se muta aici, alături, avea nu mai puțin de cincizeci și două, pisici obișnuite (europene, tu, nu maidaneze, auzi...), pe care, la transport, se străduise să le închidă într-o cușcă special comandată, dar care fugiseră care încotro, pe drum, cînd unul dintre cărătorii de mobilă slăbise cîteva gratii. Miorlăiseră groaznic pînă la eliberare, ceva de neimaginat, se uita lumea ca la bîlci, apoi săriseră înnebunite din camion, în mers, în plină viteză și se făcuseră pierdute te miri unde, prin curți, pe

acoperişuri, prin canale, cele mai multe în pădure. Stăpîna lor îi altoise cu umbrela pe doi-trei dintre hamali, refuzase să-l mai plătească pe cel care înlesnise evadarea, lăsase tot calabalîcul pe seama unei nepoate firave, o şcolăriţă atinsă de acnee, şi, lividă, tremurînd, pornise în căutarea pisicilor pe străzile străbătute de camion. Aproape o săptămînă, de dimineaţa devreme şi pînă se înnopta, făcuse şi refăcuse de zeci de ori drumul de patru-cinci kilometri (s-o fi văzut, Doamne, Doamne, cu un şal subţirel pe umeri, adusă de spate cum e ea, cu paşii mici, în baston, strigînd întruna „hai, fetiţele! hai, băieţii! la mama, puişorii!", nu mai avea voce, dragă, răguşise de tot, „Ţiţica! Rozi, Lenuş, Pufa, haideţi mamă!", o luau copiii peste picior şi se ţineau ca scaiul după ea, o fluiera cîte-un beţiv), reuşise să recupereze doar unsprezece exemplare şi să se aleagă, după o ploaie rece de octombrie, cu o pneumonie. În ceea ce o privea pe tanti Paulina, între ideea că o pisică ţinută în braţe reglează pulsul inimii şi aceea că părul felin provoacă chist hidatic, o prefera pe ultima; luase decizia de altfel, cînd încă mai rotea între palme ceaşca de cafea, cercetînd-o, să cumpere un cîine, dacă nu un schnautzer uriaş, măcar un caniş sau un baset.

Ar fi cazul, drăguţule, să te îngrijeşti şi altfel de sănătatea ta decît cu pîine prăjită şi pumni de medicamente, mi-a zis mai tîrziu, cînd semnele revelaţiei (pupilele se măreau ca invadate de atropină, buzele deveneau mai subţiri, obrajii pufoşi căpătau tente de vigoare) i se întipăriseră ca în atîtea alte rînduri pe

chip. Ulcerul meu nesuferit urma să fie învins sau, în orice caz, domolit dacă aveam să-i respect sfaturile, pentru că, deodată, fără să fie nevoie de vise călăuzitoare ori de slujbe izbăvitoare, descoperise cheia, secretul, leacul. Terapia era simplă (cum, Dumnezeu, nu mi-am dat seama pîn-acum? ah, ce stupid!), trebuia doar să bat la uşa doamnei Embury (scumpa de Eugenia!) şi să ascult cuminte cum se rînduiesc valeţii, damele şi popii (dă magnific în cărţi, aşa o să afli şi tu, băieţaş, ce-o să se aleagă de problema asta care te seacă la inimă, cu scheletele de la cetate). Dumneaei era convinsă că, după o vizită la Jeni sau, hai, după două-trei, îmi voi găsi liniştea şi, chiar dacă nu-l voi ierta pe şeful poliţiei, măcar nu-mi voi mai dori să-i stîlcesc nasul. Eşti cu nervii în piuneze, pricepe odată că ei sînt buba, şi nu stomacul, nu mai înghiţi atîtea doctorii, tu ai nevoie să ştii ceva precis, indiferent ce, numai să ştii că perpeleala asta te omoară... Deznodămîntul întîmplării de la şantierul arheologic, unul pe care-l doream cît mai grabnic şi, măcar din onestitate profesională, dacă nu şi din alte motive, cît mai corect, adică legat de începuturile secolului al XIX-lea, putea fi descifrat aşadar în obositul pachet de cărţi de joc al doamnei Embury, obiect aproape sacru, care nu lipsea niciodată de pe masa din camera ei de zi. Faptul că nu credeam în acea teorie conta prea puţin, era important însă că privirea sau poziţia corpului sau orice altceva îmi trăda scepticismul şi tanti m-a ameninţat că n-o să mai văd în vecii vecilor scovergi şi supă cu găluşti. Mi-a sugerat apoi, pe un ton din care dispăruse entuziasmul, să nu-i uit pe cei

mai bătrîni oameni din oraş (evit-o doar pe Paraschiva, că de la ea n-o să auzi decît istorii despre călugări şi reţete de post mînăstiresc) şi, cine ştie de ce, a încheiat abia acum povestirea de la Slănic, din luna ei de miere. Tînăra Paulina, nu pierdută în voaluri şi dantele ca aceea din fotografie, ci purtînd o rochie strîmtă de vară, portocalie, nu rezistase îndeajuns balansurilor bărcii şi nici nu suportase la nesfîrşit glumele nepoţelelor. Şi vărsase.

2

Marsupial de talie mică, înrudit cu koala, din şase litere, cu un *B* la mijloc. E sigur *B*, fiindcă dincoace, la chestia asta, capitala Australiei, e Canberra. În rest, nimic... Ce era acolo? ia, poate prind pe orizontală începutul! Pasărea..., simbolul naţional al Noii Zeelande. Hm, habar n-am! Şi e trei fără douăzeci noaptea! Dumnezeule! Îşi scoate ochelarii şi-i abandonează pe noptieră, îşi freacă fruntea cu palmele, îşi trece de cîteva ori degetele prin părul alb şi rar, pieptănat peste cap, deschide o cutie de diazepam şi înghite o a treia pastilă. Înainte de a coborî din pat, Titu Maeriu, inginer pensionar, autorul unei teze de doctorat privind rezistenţa tunelurilor în straturile de roci sedimentare, membru de frunte al asociaţiei foştilor deţinuţi politici, descendentul unui şir lung de preoţi uniţi, tată a două fete, bunic a cinci nepoţi şi străbunicul unui îngeraş de băieţel, se apleacă încă o dată asupra revistei şi subliniază cu două linii

groase titlul acelui rebus îndărătnic, „La Antipozi". În oglinda de la baie observă o pată roşiatică, mare, pe unul dintre obraji, o cercetează atent, nu e o iritaţie, nici o eczemă, îşi dă seama curînd că e un semn lăsat de pernă, a stat rezemat prea mult în aceeaşi poziţie. Clăteşte apoi proteza dentară şi-i dă drumul în paharul cu infuzie de muşeţel aflat pe chiuvetă, urinează liniştit, slavă Domnului că operaţia de prostată a ieşit rezonabil! iar după ce trage apa observă încă o dată cît de tihnită poate fi camera de hotel cînd bazinul closetului nu mai susură fără încetare. Întorcîndu-se spre pat, domnul Maeriu se gîndeşte că, dacă va mai sta ceva vreme acolo, şi se pare că va mai sta (îi e imposibil să creadă că, în cîteva zile, se va stabili cu precizie ce e cu osemintele acelea), va fi nevoit să repare, după amărîtul de flotor, şi broasca uşii de la intrare; cheia nu doar că intra foarte greu în butuc, dar, pentru a o roti într-un sens sau în celălalt, era nevoie de destule strădanii. Altfel, îi e cu neputinţă să adoarmă. Cu pătură e prea cald, doar cu cearceaf e frig, cu fereastra închisă se sufocă, nu are aer, cu ea deschisă nu suportă curentul şi zgomotul îndepărtat, dar frecvent, al trenurilor, în minte i se învălmăşesc prea multe lucruri, iar printre ele nici unul cuceritor. De rîs, fata lui cea mică mai rîde, nici mai rar, nici mai des, la fel ca întotdeauna, s-a schimbat ceva însă pe scara aceea dintre zîmbet şi hohot, nu în intensitate, nu în sonoritate, altundeva, rîsul e plin sau gol aşa cum o alună de pădure are sau nu are miez, la ea e rîs în toată regula, fără prefăcătorie, fără complezenţă, dar de ani buni fructul e sec, sub coajă nu se

mai află bucuria. Vede alergînd o fetiță de opt sau nouă ani, cu codițe lungi și subțiri jucînd peste umeri, are ochii neobișnuit de mari, ard, rîsul naște necontenit valuri, se unduiesc unul după celălalt și ajung din urmă și mîngîie mieii pe care ea nu reușește să-i prindă. Trebuie să fi fost martie ori aprilie, dar lui Titu, la patru fără cinci dimineața, i se arată mijlocul lui iulie, fiindcă silueta fetiței și cele ale mieilor se suprapun cu marea de flori de la vremea cositului. I se pare preț de o clipă că simte mirosul fînului proaspăt, transpiră, aruncă în lături pătura, i se face imediat frig și iarăși se învelește cînd codițele copilei dispar și sînt înlocuite de o coafură voit tinerească, dar care, în ciuda bunelor intenții ale ondulatorului și ale vopselei de păr, nu reușește să ascundă vîrsta. Ochii se transformă și ei, au fost și au rămas căprui, însă nu mai ard, deseori îngheață. Fetița nu mai fugărește miei, și nu pentru că la cincizeci și trei de ani n-ar mai avea condiție fizică, are, face gimnastică aerobică de cîteva ori pe săptămînă, fetița a cunoscut prea multe – dragostea, matematicile, drobul de Paște, tocurile cui și pe cele pătrate, durerile facerii, șoferia, divorțul. Domnul Maeriu distinge o linie palidă de lumină pe culmea munticelului de peste vale, deocamdată e alburie, timidă, o privește fără sentimente, de data aceasta știe, nu bănuiește, că rîsul poate să existe și acolo unde s-a cuibărit pentru totdeauna tristețea. Camera de hotel e insipidă, mai mult de un număr, 419, nu ți-ai putea aminti nimic despre ea, are totuși un avantaj, nu e bîntuită de șobolani și nici invadată de roiuri de țînțari, umezeala

coclită a pereților lipsește și ea, încăperea aceea probează cum nu se poate mai bine că, prin comparație cu calamitatea, mediocritatea are valoarea aurului. E o constatare tonică, pentru că, de cînd asista la cercetările privind groapa comună, Titu se întrebase uneori, rar, dacă nu cumva nenorociții care-și găsiseră acolo odihna de veci fuseseră mai cîștigați decît el. Sosise în micul oraș de munte ca reprezentant oficial al foștilor deținuți politici, ca un semn că supraviețuitorii închisorilor îi venerează pe cei morți și, mai ales, pentru a arăta uriașa neîncredere a asociației într-o anchetă condusă de procurori școliți de vechii torționari. Nu se îndoia că multe dintre coastele și vertebrele acelea, dintre tibii, femururi și peronee, patru, șapte, cincisprezece clavicule, cine știe cîte rotule, un cubitus aici, un radius și un humerus dincolo, un stern la suprafața grămezii, un sacrum mai la fund, oase și osișoare, puzderie, galben-cenușii, ca de ceară și ca de mucegai, impersonale, și craniile, craniile în primul rînd, aparținuseră cîndva, la jumătatea secolului, unor tineri nesupuși ca atîția alții, unii care nu mai aflaseră gustul grețos al domesticirii, al blazării, chiar al trădării. Ce valora oare mai mult, de partea cui fusese norocul? Dincolo de vale, de rîu și de calea ferată, cerul devine trandafiriu, zorii pun capăt încă unei nopți nedormite și apasă undeva pe inimă, greu, tare, așa cum lama de cazma apăsase peste venele de la încheietura mîinii stîngi, demult, la Capul Midia, sub un răsărit spălăcit de februarie, în timp ce gardienii se strînseseră în jurul unui foc, iar el voise să-și ia zilele. Domnul Maeriu își pipăie

ușor cicatricea, trece cu buricele degetelor peste încrețiturile pielii, se ridică din pat, pregătește ibricul și fierbătorul pentru o cafea, una fără cofeină, și nu înțelege de ce Petruș, arheologul, altminteri un băiat așa educat și cu suflet mare, ține partea unor indivizi suspecți, cum sînt cei trei procurori și medicul legist. Nu înțelege nici de ce Răzvănel, o dulceață de copil, un prințișor, nu vrea nici în ruptul capului, la aproape trei ani, să facă pipi și caca la oliță.

Ah, ce deodorant prost, dulce, prea dulce, leșinat! și ce barbă nesuferită, parcă-i șmirghel! Caterina ține ochii închiși, e cu capul într-o parte, îl oprește cu greu să-i atingă fața și pieptul, deja își vede pielea invadată de-o mulțime de bubițe roșu-albicioase, își închipuie că buzele ei vor arăta ca niște zdrențe dacă vor cădea pradă gurii aceleia lacome. Simte palmele puternice care i se plimbă pe pulpe, corpul ei rămîne ostil, se gîndește că nu e suficient să poarte în poșetă prezervative, ar fi cazul să aibă și o apă de toaletă bărbătească, fină și neapărat un aparat de ras, cu suficiente lame de rezervă. Pune capăt mîngîierilor cu o mișcare fermă, se răsucește și soarbe două guri mici din paharul cu vin de pe noptieră, se reazemă de tăblia patului și-și aprinde o țigară, vede prin fereastra deschisă o frîntură de lună, nici nu observă cît de iute o acoperă norii, cercetează eticheta de pinot noir și se întreabă dacă 1992 a fost un an secetos sau ploios. Degetele lui au ajuns undeva sub genunchi, au renunțat la frenezie, parcă se odihnesc, se întind și se strîng ușor, cînd și cînd dau roată

piciorului, dar revin de fiecare dată şi-şi recapătă lentoarea. Sticla se înclină şi vinul negricios umple paharul Caterinei, paharul se apropie de gura Caterinei şi vinul negricios îi gîdilă limba, limba Caterinei se strînge ca un melc în cochilie şi vinul negricios dispare, lăsînd să apară, la început vagă, apoi tot mai clară, imaginea catifelei. O mînă se opreşte în părul lui tuns foarte scurt, halatul de baie, îmbrăcat pe corpul gol, e dat în lături, aerul rece al nopţii, intrînd prin fereastra deschisă, nu-i aminteşte de zăpadă sau de apa unui lac de munte, ci de o întindere nesfîrşită, gălbuie, de catifea. Se lasă să alunece pe pernă, cealaltă mînă coboară spre unul dintre sîni, dinspre scrumieră vine miros de filtru ars, pieptul şi braţele care o cuprind împrăştie aroma aceea dulceagă şi una nouă, acră, piperată, simţul ei olfactiv şi-a pierdut vigilenţa, i-a împrumutat celui tactil toate virtuţile, Caterina chiţăie ca un şoricel. Buzele i s-au deschis, au înflorit, urcă molcom pe umăr, apoi pe gît, pe obrazul ţepos, găsesc lobul urechii şi nu-l mai eliberează pînă cînd nişte sunete înalte (li s-ar putea spune suspine, dar nu sînt întocmai aşa) se suprapun cu uruitul sacadat al unui tren din vale. O cuprinde treptat frigul, unul tot mai ascuţit, în timp ce cercelul argintiu al lui Luci, umed încă, îşi pierde din strălucire, se mătuieşte pe măsură ce se usucă. Se ridică pe marginea patului, halatul zace ghemotocit printre cearceafuri, pinot-noir-ul i se pare acum prea aspru, greu de băut, priveşte ceasul, e trei fără douăzeci noaptea! Dumnezeule! şi, fără prea multe politeţuri, cere să rămînă singură. Şi-ar fi dorit ca un jet de apă

fierbinte să-i biciuie spatele, dar dușul de hotel nu-i oferă decît ceva călduț, fără vlagă, un soi de burniță călîie de care trebuie să fugă cît mai grabnic. E deja în fața oglinzii, stropii licăresc pe pielea alb-vineție, tremură, prosopul nu poate ascunde ceea ce ea cunoaște în amănunt și urăște cronic, un trup bondoc, fără glezne și talie, cu lungimi și lățimi anapoda, un chip obosit, palid, cu fardurile veștejite. Sub pătură e ceva mai bine, patul de hotel nu e cine știe ce, dar e un pat, la lumina veiozei frunzărește ziarul din ziua precedentă, ziarul la care lucrează, are certitudinea că noul număr a ieșit de ceva vreme din tipografie, e cu siguranță în drum spre chioșcuri și tarabe, citește pentru a treia oară propriul articol și îi e în sfîrșit cald, corpul acela scund și grăsuliu n-o mai preocupă, vinul negricios nu rivalizează cu catifeaua, dar nici nu-i mai pare înecăcios. Ce fain i-a ieșit caracterizarea asta! „cei trei procurori trimiși cu ordin să îngroape groapa comună", și ce limpede a zis! „niciodată foștii deținuți politici nu vor accepta transformarea unei crime în circ". Undeva în centrul camerei 306, pe o măsuță, și Caterina îl privește fugar, stă buchețelul de nu-mă-uita pe care i-l dăruise în ajun Titu Maeriu, bătrînelul acela venit ca și ea să asiste la toată povestea, un om care, cu toată proteza lui clămpănitoare, a înțeles că o femeie nu se reduce la picioare zvelte și la linii ațîțătoare. Are pleoapele grele, dar nu e gata să le închidă, soarbe încă o dată din pahar și trece la ultima corespondență, scrisă de mînă, cea care va sta tipărită în ziarul de dimineață. E vorba de medicul legist, de graba lui de-a confirma toate

presupunerile celor trei procurori, textul ei scurt, de douăzeci și unu de rînduri, atît i-au cerut din redacție, merge pe ideea că numai un individ șantajabil, cu pete serioase în vechiul dosar, altminteri specialist, poate susține astăzi că nu identifică la atîtea rămășițe trupești (oase peste oase, ce mai! mormane, stive!) nici o urmă de moarte violentă. Dacă ar sta cu ochii spre fereastră, Caterina ar vedea o șuviță lăptoasă ivindu-se deasupra pădurii, ar vedea cum stelele pălesc, dar ea stă cu ochii în tavan și distinge clar, de undeva din spate, silueta legistului, cu un popou neobișnuit de mare pentru un bărbat, cu șolduri mai late decît umerii, o siluetă bej, precum costumul lui nelipsit. Aruncă pe podea micul manuscris, atît i-au cerut din redacție, douăzeci și unu de rînduri, stinge veioza, se strînge covrig sub pătură, mîna dreaptă îi atinge întîmplător sînul stîng, se oprește acolo, păcat că falusurile nu sînt osoase! atunci groapa asta comună n-ar mai fi așa nesuferită! Mai e treaz un gînd: peste trei zile va împlini treizeci și trei de ani și tot atunci, nu din întîmplare, șeful secției social-economice de la ziar va sosi și el în delegație acolo. Pentru prima oară, ea și Pați, fără să le pese de colegi, de cititori, de nevasta lui, de copiii și de nepoții lui, vor face sex într-un pat. Nu pe birouri, nu printre mașini de scris, nu cu ușa închisă cu cheia.

Vîntul e recișor și parcă are gust, unul de mure, barca trece pe lîngă un plop alb, peste apă stau risipite șuvițe de abur, pui de ceață, barca lasă în urmă un șir de sălcii pitice, ce noapte negricios-albăstrie, ca tușul!

barca înaintează pe fondul întunecat al ierburilor și al tufelor fără culoare, ah, cît de destoinică e bărcuța lui de doisprezece crivace! nici curentul nu i se împotrivește, e atît de liniște, dar se aud destule de pe maluri, sunete pe care nu toate urechile le aud, un șuierat slab, foșnete, un fîlfîit, mai multe, trosnet de vreascuri, Andriușa le descifrează pe rînd, o ciovlică, un bizam, o pereche de lișițe, un porc, aerul bălții îi umple pieptul, i se strecoară proaspăt și dulceag în pîntece, în brațe și în pulpe, e ca și cum ar respira cu tot trupul, se face ușor, foarte ușor, zboară și el pe deasupra canalului Kațavaia, alături de funigei. Mai tîrziu e iarăși în barcă, traversează o întindere de stuf, stă în picioare și împinge cu ghionderul în fundul mîlos, are luceafărul de dimineață chiar în fața ochilor, îi strigă kak sebe, krasavița!? liubimaia! și, în timp ce bea pe nerăsuflate dintr-o sticlă cu rachiu, o sticlă despre care nu știe cum i-a ajuns în mîini, simte cum steaua aceea minunată trage lotca printre smîrcuri, îi dă putere să înainteze cum și pe unde își dorește el. A ajuns în gura unui lac mic, deloc adînc, e o japșă tocmai bună primăvara pentru bătaia crapilor, înaintea lui stă un vintir, unul singur, unul dintre vintirele lui cele noi, îl recunoaște imediat după crestătura de cuțit făcută pe cercurile din lemn de corn și după nodurile sforii. Se grăbește să-l ridice și să-l scuture în barcă, dar, de cum îl atinge, îl simte vibrînd, plasa se opune, grea, încordată, e gata să-i scape dintre degete. Respiră gîfîit, are capul ud, ud leoarcă, parcă stropi de ploaie îi ies prin porii pielii și prin rădăcinile firelor de păr, caută să mai ia cîteva

guri de rachiu, sticla a dispărut însă fără urmă, privește către luceafărul de dimineață, nu-l mai găsește pe cer, în locul lui a apărut chipul îngrijorat al bunicii Liuba, babușka! babușka! vîntul a căpătat acum gustul turtelor cu dude, Andriușa e sigur că a prins un pește mare, scuipă și se pornește să cînte încet, cu voce tremurată, Oi, Moroz, Moroz. Apucată cu grijă, plasa îl ascultă puțin cîte puțin, se strînge, vine, cercurile din nuiele se apropie, ființa aceea de sub apă se luptă din toate puterile, ar putea fi o știucă uriașă, răzvrătită, sau un somn bătrîn, mai lung decît sora lui cea mare, Verocika. Vintirul îi dispare dintr-odată din fața ochilor și el ține în mînă minciogul, a reușit, peștele e prins, dar ceea ce se află acolo nu e un pește, e poate o vidră, o vidră care să fi intrat în plasă după plevușcă, dar nu e nici o vidră, e ceva alburiu, inert, nu e o ființă pentru că nu se zbate, e un lucru sau o adunătură de lucruri, greutatea îi rupe brațele, în plasa lui s-au strîns, acum vede bine, clar, o mulțime de oase de om, doar craniile și sînt cinci sau șase. Andriușa nu mai cîntă, a amuțit, tăcerea e scurtă, apoi țipă, țipă ascuțit, iar cel care se trezește pe holul de hotel, la etajul doi, soldatul Andrei Butîlchin, aflat în post la ușa camerei 211, e foarte transpirat, parcă cineva l-ar fi udat cu stropitoarea de grădină. Privește în jur nedumerit, coridorul e pustiu, un neon bîzîie neîntrerupt, pe geamul hidrantului cineva a lipit o gumă de mestecat, cîțiva fluturi de noapte încearcă să intre pe fereastra din dreapta lui, cea cu vedere spre munți. Își șterge fruntea cu mîneca vestonului, se ridică de pe mocheta murdară, e amorțit, îl doare

spatele undeva jos, sub coaste, își aprinde o țigară. De dincolo de ușă, dinăuntrul camerei aceleia pe care trebuie să o păzească, se aud pași, cheia se răsucește în broască, clanța se înclină și apare figura uscată a procurorului militar Spiru, doi ochi cețoși, pometi ascuțiți și o gură mare, deasupra unei pijamale maro, cu nasturele dinspre rever rupt. Soldatul Butîlchin aude ce? ce? ce s-a întîmplat? răspunde că a visat, mai aude o înjurătură, nu răspunde nimic, vede ușa trîntindu-i-se în față. Se uită la ceas, e trei fără douăzeci noaptea! Dumnezeule! cum a trecut timpul, mai e puțin și va sosi ultimul planton. Se plimbă pe holul lung și prost luminat, o dată și încă o dată, opt tururi, paisprezece, douăzeci și șase, apoi nu mai știe cîte, a pierdut șirul numărătorii, mersul îi face bine, junghiul de la spate l-a lăsat, iar imaginea vintirului nu-l mai sperie. Oase de om a văzut destule în ultima vreme și va vedea din nou și a doua zi și în următoarea și tot așa, cînd vor fi duși iarăși la groapa aia nenorocită, un pluton întreg de jandarmi. Pînă la urmă e bine cum e, aia nu e muncă, cu un șpaclu în loc de lopată, cu punguțe de plastic în loc de saci sau de roabă, cu tot felul de pauze, cînd procurorii se iau la ceartă sau cînd legistului îi mai vine cîte o idee sau cînd apare șeful poliției, umflatul ăla roșu ca un rac fiert. Oho, și ce bune sînt zidurile, ruinele! Te strecori în oraș imediat, după băutură, după țigări, după pîine, te furișezi la gura pădurii și moțăi puțin, măcar te tolănești în iarbă, la umbră, după ce locotenentul își pune ochelarii pe nas și începe să citească ziarele. Decît instrucția și alarmele din cazarmă, decît

săptămînile de gardă, şase ore în post, şase veghe, şase somn sau, mai rău, şase cu şase şi atît, fără somn, cînd se întîmplă nu se ştie ce, mai bine îl suporţi pe Spiru. E schilod, e stafie, e nemernic, urlă, dă din mîini ca apucatul, i se bulbucă ochii, la zece nopţi o dată faci planton la uşa lui, l-a convins pe comandantul lor, al jandarmilor, că e în pericol şi are nevoie de pază, nu scapi niciodată fără să-i lustruieşti pantofii şi fără să-i perii uniforma de colonel-magistrat. Îl înjuri în gînd, după aia îţi trece. Merită să-ţi treacă măcar pentru moşuleţul ăla care tot umblă printre ei şi notează ceva într-un carneţel albastru, dar nu ceva rău, cum au crezut la început, pentru că locotenentul n-a pedepsit pe nimeni după ce-a vorbit cu el, moşuleţul ăla care reuşeşte în fiecare zi să-i fiarbă pe procurori, mai ales pe Spiru, moşuleţul ăla, deţinutul politic, ăla care dă ţigări oricui îi cere şi care odată, în Sîmbăta morţilor, a aşezat în faţa plutonului la apelul de doişpe, cu locotenentul de faţă, o ladă întreagă cu vin. Butîlchin se reazemă cu coatele de pervazul ferestrei, undeva sus, departe, licăreşte o luminiţă, a auzit că e o cabană, s-a jurat că nu va ajunge niciodată acolo, nu poate să sufere munţii ăştia, toţi munţii, ce-o fi fost cu steaua din vis? era luceafărul de dimineaţă care s-a preschimbat în bunica Liuba, babuşka! babuşka! ar mînca pe loc cinci tăvi de turte cu dude.

Nu e nevoie de un stop-cadru, pentru că în camera 211, cu excepţia unui păianjen mititel, nimic nu se mişcă. Fereastra e închisă, o acoperă draperiile,

curenții de aer sînt slabi, nu pot clinti nici șervețelul ghemotocit de pe masă, un șervețel alb, cu brăduți liliachii, murdar de la glazura de ciocolată a unei amandine. Imaginea e fixă, fără legături cu timpul: un corp într-o poziție de somn adînc, cu brațul stîng urmărind diagonala patului, cu dreptul căzut spre podea, cu picioarele ușor îndoite, depărtate, într-o atitudine ecvestră, cu un obraz afundat în pernă, iar cu celălalt lăsat în voia nopții, ca umbrele să se așeze în fel și chip pe pometele ascuțit, făcîndu-l să pară, pe întinderea cutată a pielii, ba un mușuroi de cîrtiță, ba o stîncă răsărită din mare, ba o grămadă de cărbuni. Tabloul acesta s-ar putea intitula *Somn fără vise al unui colonel-magistrat* sau *Om al legii dormind.* Substanța lui e una profund statică, termenul convențional de natură moartă își găsește și el acoperire, pentru că procurorul militar Spiru, în starea aceea nocturnă, întrunește mai degrabă proprietățile unui obiect decît ale unei ființe. Cromatica aparține cenușiului, doar totul se află în vecinătatea beznei, singurele surse de lumină fiind dîra gălbuie de sub ușă și ceasul deșteptător rusesc, dotat cu un bec minuscul. Și mai sînt detaliile. Două dintre degetele mîinii stîngi, mijlociul și inelarul, ating noptiera, stau întinse pe suprafața ei lucioasă, alte două, arătătorul și cel mare, atîrnă în gol, ca niște fructe coapte, iar cel de-al cincilea, degetul mic, lipsește pur și simplu, numai ciotul de la baza falangei probînd că a existat și el odată. Degetul e totuși prezent în cadru, sub forma unui oscior gălbejit, aidoma oaselor și oscioarelor care umplu groapa comună din incinta castrului

roman, un oscior privilegiat însă, devenit amuletă sau porte-bonheur pentru posesorul lui dintotdeauna, agăţat la gîtul acestuia de un lănţişor de argint. Undeva în dulap (tabloul îngăduie să se vadă cîte ceva şi din ceea ce, îndeobşte, nu se vede), ascunse într-un săculeţ în spatele celor unsprezece cămăşi albe ale colonelului, se află multe, foarte multe alte degete mici, culese cu o abnegaţie fără limite din mormîntul acela colectiv. De fiecare dintre ele, acolo, în săculeţ, este legată o bucăţică de hîrtie, pe care sînt scrise lungimea şi grosimea, măsurate cu exactitate (sub teancul celor unsprezece cămăşi albe licăreşte un şubler) şi pe care pot fi citite gînduri spontane ale magistratului militar, notate cu ocazia adăugării oricărei piese noi la colecţie. Sînt texte scurte, greu lizibile, din care pot fi descifrate cîteva: „ce-i aia închisoare? sau muncă silnică? trebuia să fie toţi executaţi! toţi! împuţiţii!", „mă doare capul! mă doare groaznic capul!", „...şi acum vine un puşcăriaş şi-mi explică ce să fac...", „ce dacă ţi-am tras un glonţ în frunte, şobolanule?! ai făcut pe leşinatul după bătaie, nu? m-ai muşcat şi mi-ai furat degetul... le fur şi eu ăstora degetele, şobolanule!", „viaţa e un căcat! mă doare capul!". Alt detaliu îl priveşte pe păianjen (tabloul nu îngrădeşte mişcarea, nu-i deformează ritmul şi nici spaţiile). E o insectă temerară, mai mică decît un bob de mazăre, care s-a aventurat în traversarea tavanului, dinspre galeria postată deasupra ferestrei înspre fotografia care înfăţişează barajul Porţile de Fier I, cu aceeaşi cutezanţă cu care vechii navigatori iberici colindau oceanele. Are şaisprezece picioare,

dar pare să-şi găsească sprijin şi forţă mai ales în perechea din faţă şi în cea dorsală. Ţinuta vărgată, dungi cafenii pe un fond maroniu, seamănă şi ea întru cîtva, chiar dacă nu la nivelul culorilor, cu uniforma marinarilor învederaţi. Păianjenul nu are de gînd să ţească vreo pînză, nici foamea şi nici vînătoarea, măcar ca instincte, şi nu ca utilitate, nu par să-l preocupe. Totul e o chestiune de efort, de orientare, de tenacitate. Deplasarea lui e însoţită de undeva de jos, din zona patului (tabloul nu reprimă zgomotele, nu le estompează), de un sforăit neobişnuit. Nasul turtit al procurorului, cu nări largi, căscate, are prea puţin de-a face cu sunetele acelea, mai degrabă gura le lasă să inunde camera. Ceea ce se aude, dacă reperele ar fi să fie zoologice, oricît de bogată ar fi reprezentarea (animale exotice sau autohtone, sălbatice ori domestice, terestre sau acvatice, zburătoare sau nezburătoare), nu seamănă, cum se întîmplă de obicei, cu limba porcilor, nu seamănă de fapt cu nimic cunoscut. Cînd păianjenul atinge în sfîrşit extremitatea vestică a tavanului şi dispare obosit în spatele fotografiei barajului Porţile de Fier I, sforăitul încetează, imediat după ţipătul venit de dincolo de uşă. Colonelul sare din pat, aprinde lumina (tabloul se descompune) şi iese grăbit, în pijamaua lui cu nasturele dinspre rever rupt, pe holul de hotel. Descoperă acolo un soldat pirpiriu, cu ochii umflaţi, pufăind dintr-o ţigară, un băieţandru care-i explică speriat că a visat urît. Îl înjură şi dispare. Ceasul deşteptător, oho! cîtă vreme a trecut de cînd l-a cumpărat! la Leningrad, în studenţie! indică trei fără douăzeci noaptea. Ce căcat!

3

Cît de cicălitor tăcea tanti Paulina! Ofta mai lung decît de obicei, şuierat, ridica ofuscat bărbia şi privea în tavan de cîte ori eram prin preajmă, gătea doar mîncărurile mele preferate, pe care le împărţea încă aburinde vecinelor şi cîinilor vagabonzi. N-am avut încotro şi, după destule amînări, într-o zi ploioasă, o zi de joi, precis, a trebuit să o vizitez pe Eugenia Embury. Am bătut multă vreme în uşă, tare, am bătut şi într-una dintre ferestre, nu fiindcă aş fi vrut neapărat să mi se deschidă, ci ca s-o scutesc pe Paulina de un puseu de indignare cînd i-aş fi explicat că soneria era stricată şi că prietena ei n-a auzit ciocănitul meu cumsecade. În zilele urîte se întîmplă însă şi lucruri frumoase. M-a întîmpinat o fată cu părul ciufulit, pe care o sculasem cu siguranţă din somn: nepoata doamnei Embury, care, la atîţia ani după evadarea din camion a celor cincizeci şi două de pisici, scăpase de coşuri şi nu mai părea deloc plăpîndă. Cămaşa ei de noapte era doar o cămăşuţă, nu o albitură păstrată din copilărie, mică, scămoşată, pe care s-o fi purtat şi acum, scena n-avea nici o legătură cu filmele nord-coreene, era o lenjerie din satin. Mi-a răspuns adormită la salut şi, îndreptîndu-se către sufragerie să-şi anunţe mătuşa, s-a aplecat şi a mîngîiat pe îndelete un motan. Avea popoul ca o căpşună.

Cărţile de joc se întindeau pe masă în tot felul de şiruri şi pachete, unele pe faţă, altele pe dos, nu pricepeam nimic din împărţirea lor, din ceştile cu

ceai ieşea abur, mîinile lui tanti Jeni, alb-vineţii, pătate, tremurau încet, iar vocea ei se amesteca cu vocea de la radio a unui jurisconsult. Angajatorul are obligaţia să comunice trimestrial camerei de muncă judeţene... cineva de tobă, un bărbat, te vorbeşte de rău unor prieteni sau unor rude, ştie că eşti departe şi nu te poţi apăra, are un interes, n-o face aşa degeaba... punctul be, aliniatul trei, se prevede expres că... trebuie să lămurim ce e cu intriga asta, fiindcă, uite, nişte femei şi un tinerel, un tinerel, da, iese întruna fantele de cupă, hm! hm! şi sînt bine intenţionaţi, vor să ţină sfat şi să ia o hotărîre importantă... depunînd o cerere organului teritorial... de unde vrei, hai, de unde vrei, unşpe cărţi, nu acum, mai întîi taie! vedem noi într-o clipă ce urmăreşte individul ăsta... la problema ridicată în scrisoarea unui grup de pensionari din localitatea... cinci cupe la rînd, fantele şi încă patru, fantele iese întruna, vezi? e ceva legat de o casă, tinerelul s-ar putea să facă jocul bărbatului de tobă şi să încerce să îndrepte femeile împotriva ta. Jurisconsultul îşi luase la revedere de la ascultători chiar cînd terminasem a doua plăcinţică cu brînză dulce şi cînd aflasem că o să am de-a face puţin cu boala, probabil cu o răceală. În chestiunea casei, lucrurile se clarificaseră mai devreme: bărbatul de tobă căuta prin toate mijloacele, profitînd de credulitatea tinerelului de cupă şi de influenţa acestuia asupra grupului de femei, să mă oprească să demarez construcţia. Pentru mine, deznodămîntul era previzibil, dar nu i-am spus bătrînei nimic, n-am suflat o vorbă. Bărbatul de tobă urma să izbutească întru totul,

pentru că nu mă preocupau cîtuşi de puţin proiectele imobiliare. Papucii fetei erau nişte saboţi cu toc înăltuţ, din pînză de in. Cînd s-a lipit de masă şi a cules cîteva stafide din plăcintă, a îndoit mult piciorul stîng, ca-n alergare. Călcîiul ei arăta ca un măr.

Ce-s manierele astea, tu?! s-a răstit tanti Jeni, a acoperit farfuria cu una dintre palme şi a agitat ameninţător în aer bastonul ei din bambus. Ne-a făcut apoi cunoştinţă. După ce a rostit numele meu, întreg, cu iniţiala tatălui şi cu toate cele trei prenume, a început pe neaşteptate să bîţîie din cap, cu ochii mari, uriaşi, cu gura strîmbă, cu o lacrimă sau două prelingîndu-se pe-un obraz. De auzit, nu se auzea mare lucru: ceva ca un sughiţ potolit, din cînd în cînd. Întîi m-am speriat, dar nu era vorba de un atac de cord sau de altceva rău, pur şi simplu aşa rîdea doamna Embury. Ne-a spus că, în loc de arheolog, era să mă prezinte drept arhimandrit. Pe fată, pe nepoată, o chema Josefina, scris cu ph şi scurtat de familie la Jojo. A plecat în altă odaie să înveţe, fără nici o tragere de inimă, parcă ar fi fost trimisă să taie lemne. Bătrîna a bătut, în urma ei, cu bastonul în podea, după care, vioaie, a pornit să amestece din nou cărţile de joc. Era cazul să-i explic cum stăteau lucrurile de fapt, adică aşa, cum am ajuns să o vizitez şi, mai ales, ce îmi toca mie nervii de săptămîni bune. Şi i-am zis, la început bîlbîit, mai pe ocolite, pe urmă cît se poate de franc, că nu cred o iotă în ghicit, nici în treaba cu cafeaua, nici în datul în cărţi, nici în ghioc, în nimic, că am venit acolo doar ca să o împac pe tanti Paulina. Mi-era teamă că o să se înfurie şi o

să mă trimită la plimbare, dar capul ei a fost cuprins iarăşi de bîţîitul acela caraghios, iar printre buzele străvezii au reapărut sughiţurile. Rîdea. De data asta cu mai multe lacrimi, întinse pe amîndoi obrajii. Cînd s-a potolit, a împins într-un colţ al mesei cănile de ceai şi plăcinta, mi-a făcut cu ochiul, oho, ce de cute îi brăzdau pleoapele! s-a ridicat greu de pe scaun şi, cu paşi mărunţi, s-a îndreptat către scrinul de lîngă fereastră. A venit de-acolo cu o sticlă de brandy şi cu două pahare verzui, cu picior. Am ciocnit, m-a pupat pe frunte şi a declarat că totdeauna s-a topit după bărbaţii care nu umblă cu cioara vopsită.

M-am gîndit la un moment dat, curînd după ce pendula Eugeniei Embury bătuse de ora trei, cît de bine venit ar fi în manualele şcolare un exerciţiu imaginativ, ca o compunere inversă – reduceţi la o noţiune următorul enunţ: ...să bei brandy cînd poţi să trăncăneşti vrute şi nevrute cu o persoană drăguţă, să te afunzi, adică, între pernele moi şi călduţe ale unui fotoliu, să-ţi plimbi degetele prin blana unei pisici (şi, slavă Domnului, acolo, oriunde te-ai fi aşezat, aveai la îndemînă cîte una), să sorbi puţin din lichidul acaju (ar fi impardonabil ca, într-un asemenea text, să apară *maro-roşcat*), să-l laşi o vreme să-ţi ciupească limba şi bolta palatină (cît de inexpresiv ar suna *cerul-gurii* !), să-i îngădui să-şi împrăştie aromele şi abia apoi să-l faci pierdut pe lungul şi sinuosul tract digestiv (verbul *a înghiţi* n-ar avea nici el ce căuta), în fine, să spui din toată inima că şeful poliţiei e un bandit şi o ţoapă, să spui tot felul de lucruri pe care de obicei nu poţi să le spui, nu ca o mărturisire,

nu ca o spovedanie, ci uşor, relaxat, să le spui pur şi simplu, iar persoana aceea drăguţă să te privească cu duioşie şi solidaritate. Eu unul, la un asemenea exerciţiu, aş fi răspuns fără rezerve că e vorba despre bucurie. Poate chiar despre o bucurie rară. Dar, ca să fac o concesie tuturor acelor elevi de la oraşe şi sate care, confruntîndu-se şi ei cu aceeaşi temă pentru acasă, ar fi rezumat fragmentul la lene, la influenţa alcoolului, la ultraj adus organelor de ordine, la gerontofilie sau la mai ştiu eu ce, m-aş mulţumi oricînd şi cu conceptul de voluptate. Ce Dumnezeu, doar o după-amiază întreagă povestisem cum au fost oprite săpăturile arheologice la castrul roman şi cîtă amărăciune se naşte cercetînd ochii oamenilor şi cum se adună amărăciunea asta în inimă, în plămîni şi în stomac ca un gaz perfid, capabil să se autoaprindă. Am descris, bunăoară, pupilele mici ale domnului Titu Maeriu, înecate în irisul bleu-lăptos şi într-un trecut chinuit, licărind ca nişte bucăţele de jar ori de cîte ori erau puse la îndoială originea şi vîrsta gropii comune. Un licăr întreţinut de grija surescitată, de spaima de-a nu fi profanate suferinţele camarazilor dispăruţi. În cazul lui, şi tanti Jeni a fost de acord cu comparaţia mea, se întîmpla ca la invalizii de război care nu pot concepe că alţii rămîn infirmi dintr-o infecţie netratată a unghiei sau dintr-un accident în atelierul de lăcătuşerie. Domnul Maeriu, care avusese de îndurat interogatorii şi închisori, care ştia ca nimeni altul pînă unde au mers oamenii partidului cu nemernicia, nu credea nici în ruptul capului că, de data asta, nu era vorba de-o crimă politică. Cu toate

etichetele lui de azi, inginer pensionar, autor al unei teze de doctorat privind rezistența tunelurilor în straturile de roci sedimentare, tată, bunic și, mai ales, străbunic, părea convins că toate gropile comune din lume sînt consecința unor execuții sumare patronate de comuniști. Săracul, a zis Eugenia, se înșală amarnic și are atîta dreptate! Și nu e trist, doamnă, nu e trist? am replicat eu, adăugînd că soarta asta o împărtășesc mulți alții, cum ar fi scriitorul acela pe care-l îndrăgesc, dar nu-l cunosc, pe care l-am citit mereu, dar nu l-am văzut la față niciodată, scriitorul acela care semna de curînd un articol-eseu despre strădaniile guvernanților de acum de-a ascunde ticăloșiile predecesorilor lor republicani. Poate scriitorul a venit deseori aici în oraș, pentru aerul ozonat, pentru peisaj, pentru liniște, poate s-a plimbat și printre ruinele cetății, gîndindu-se la cine știe ce, la vreo nuvelă în lucru, la niște personaje necoapte, la tufele de măceș sau la o femeie, a făcut-o însă, dacă a făcut-o, demult, cînd nu fusese deschis noul șantier arheologic și cînd nu fuseseră descoperite osemintele. De fapt, chiar dacă ar fi sosit ieri sau alaltăieri și și-ar fi petrecut întregul timp lîngă grămezile de oase și oscioare, tot nu și-ar fi schimbat părerea. Aici făcusem o pauză, ulcerul meu se dovedea nu doar un dușman al dialogului, ci și al monologului, iar cît am mestecat ultima plăcintă cu brînză dulce și stafide, încet, cum insista doctorul, mi-am dat seama că brandy-ul, nu chiar de la primul pahar, mai tîrziu, predispune la filosofare. Și atunci am spus: scriitorul comite și el, nevinovat și cu cele mai bune intenții, o

eroare întemeiată, tratează adică, în împrejurări naţionale favorizante, o situaţie de fapt confuză, controversată, plecînd de la un adevăr general, cam larg, şi nu de la adevărul particular. Pare logic că groapa comună de aici e rodul mitralierei, cîtă vreme indivizii de la putere, dispreţuitori din fire faţă de morală şi faţă de istoria recentă, fac eforturi să demonstreze că nu asistăm la un asasinat. Cînd hoţii, hoţi dovediţi sau măcar bănuiţi, nu unii neştiuţi, ţipă că nu e jaf, atunci e sigur jaf, trebuie să-şi fi închipuit scriitorul şi a aşternut pe hîrtie protestul lui. Tanti Jeni aplauda delicat, cu palmele ridicate în dreptul pieptului, mi-a strigat bravo, dragă! bravo! şi, pe chipul ei, nu se vedea vreo urmă de zeflemea. Domnule Petruş, te poţi păcăli avînd atîta dreptate, a repetat şi, cu o invitaţie insistentă la prînz, la un prînz întîrziat, se apropia deja de patru, m-a oprit să mai adaug că scriitorul a înţeles perfect regula, dar a avut neşansa să o critice nimerind o excepţie. La masă, puţin înaintea supei cu găluşti, a sosit şi Jojo, aducînd cu ea somnolenţa şi neliniştea studentei în pragul examenelor. Purta un halat de casă din atlaz albastru, fără mîneci. Pentru braţele ei s-ar fi putut găsi multe asemănări, dar în clipele acelea îmi lipsea imaginaţia horticolă de mai devreme.

După ce paharele verzui, cu picior, s-au reumplut, am aflat de ce tanti Jeni era o lady, dincolo de frustrările, ironiile, clevetirile şi invidiile multora, cunoscuţi sau necunoscuţi. Ce explicaţie simplă! Pe cînd avea doar şaptesprezece ani şi se pregătea să termine Pensionul Notre-Dame, nu din Paris, ci din

Ploieşti, ea, Eugenia, se îndrăgostise aprig de tînărul lord Neil Embury, reprezentantul unei companii insulare pe lîngă rafinăriile din oraş, trăise alături de el o fulgerătoare şi incandescentă poveste de amor şi, sub binecuvîntarea unui preot anglican adus cu un avion special de la Salonic, îi devenise soţie chiar în ziua în care Chamberlain, gripat fiind, găsise puterea, dumnezeiască a crezut el iniţial, drăcească, fără doar şi poate, a gîndit peste ceva vreme, să nu condamne printr-un comunicat oficial sau măcar printr-o scrisoare la nivel de ambasade ampla desfăşurare de forţe armate în zona demilitarizată Renania. Pe Neil, pe atunci în vîrstă de treizeci şi unu de ani, posesor al unor favoriţi blond-cîrlionţaţi, al unui lornion din alabastru, al unor ochi gri (citat: „cum e cerul acela dinainte să ningă"), al unei colecţii rare de lavaliere şi al unui rîs onest (alt citat: „dumneata ştii ce înseamnă să rîzi liber? liber, liber... adică să nu-ţi pese dacă se cade sau nu..."), îl cunoscuse pe strada Elena Doamna, la numărul 34, în casa celui mai mare dintre fraţii Ionescu, proprietarii moşiei Podu-Fetii şi ai fabricii de cărămidă refractară de la Pleaşa. Era o cină molcomă în vacanţa de Paşte, ajunsese acolo împreună cu tatăl ei, avocatul amfitrionului, mai precis al societăţii în nume colectiv „Frăţia", şi s-a întîmplat să se înece cu un os de peşte, scrumbie de Dunăre la cuptor. S-a produs panică, nu mai avea aer, îşi strîngea gîtul cu ambele mîini, una dintre invitate striga să fie aduse săruri, un domn se străduia să-i deschidă buzele pentru a o face să înghită miez de pîine, altul repeta necontenit, ca un gramofon la care acul nu mai

alunecă pe disc, respiră adînc! respiră adînc! cineva, o femeie, a avut ideea s-o stropească pe față cu vin alb, un pinot gris cam dulce și, în sfîrșit, de undeva din spate, fără să se fi așteptat la asta, a venit o palmă ușoară, dar precisă, deloc dureroasă, dar eficientă și salvatoare. Lumea nu se dezmeticise, încă roiau speriați și inutili în jurul ei, iar lordul Embury, cel care-i aplicase pe ceafă acea lovitură providențială, rîdea din tot sufletul, un rîs zgomotos și liber, înțelegeți?, un rîs liber. Se simțise extrem de rușinată, restul serii nu mai ridicase privirea din farfurie și parcă îi ardeau fruntea, tîmplele și obrajii, undeva deasupra gleznelor o înțepau niște ace ascuțite, își închipuia, vedea de-a dreptul, o mașină de cusut în funcțiune, pe a cărei pedală apăsa din cînd în cînd un picior necunoscut, un picior acoperit de-un pantalon bărbătesc din stofă moale, de culoarea huilei, încălțat cu o gheată elegantă, de același negru-cărbune. La plecare, îndemnată stăruitor de industriașul Ionescu, cel mai mare dintre frații omonimi, și cu mai puțin elan de tatăl ei, se îndreptase către Neil Embury și-i mulțumise. Cu o pronunție comică și o gramatică abstractă, atingîndu-i umărul cu degetul inelar, petrolistul spusese ceva despre Dickens și despre un os de pește fermecat și-i promisese că o va vizita la pension, pentru a se convinge că efectele palmei sale n-au fost decît tămăduitoare. Vizita ar fi putut să fie una scurtă, convențională sau să nu fie deloc, dar a fost altfel. În dormitorul de la etajul doi, sub acoperiș, la mai bine de-o oră după anunțarea stingerii, cînd cele mai multe dintre eleve dormeau și doar cîteva se

mai perpeleau între cearceafurile scorțoase în care pătrunsese de curînd izul primăverii, s-a auzit un ciocănit încet în geam. Ea, Eugenia, și-a tras pătura peste față și, în întunericul acela deplin, a văzut din nou mașina de cusut pusă în funcțiune de eleganta gheată neagră, înțepînd-o deasupra gleznei cu acul ei neobosit. Se stîrnise o mare agitație în dormitor, ciocănitul se repeta, calm, egal cu sine, pe fondul luminos al ferestrei se distingea un braț care coboară dinspre streașină, pașii iuți ai maicii-pedagog au răpăit pe coridor, s-a deschis ușa, apoi fereastra, chiar maica-pedagog a deschis fereastra, iar de sus, dinspre acoperiș, a apărut un chip de bărbat, răsucit, cu fruntea spre pămînt și cu bărbia spre cer, încadrat de pometi bogați, însoțit de un rîs vesel și puternic. Maica-pedagog părea o statuie, unsprezece dintre elevele Pensionului Notre-Dame din Ploiești țipau, icneau, bufneau, tremurau, gemeau, chicoteau și așa mai departe, iar a douăsprezecea din acel dormitor, ea, Eugenia, s-a apropiat liniștită de fereastră, a pus picioarele goale și trandafirii pe pervaz, a prins mîinile care i se întindeau și s-a lăsat ridicată pe acoperiș, pe țigla smălțuită, care în zilele însorite lucea verzui. Trebuie să fi fost o nuanță care aduce cu paharele acestea, nu? am întrebat-o pe tanti Jeni și ea a confirmat.

Cununia n-a fost oficiată în fața unui altar, deși Neil încercase să pună ceva în scenă la Biserica Cișmeaua Mavrogheni, dar nu reușise să-l înduplece pe paroh ca slujba să se desfășoare în acompaniamentul unei trupe de boogie-woogie, cu negri veritabili, și să se încheie cu urarea „God bless you".

Şi atunci, căsătoria religioasă se petrecuse lîngă o cruce ţărănească de hotar, pe care se căţărau cîţiva lăstari de rostopască, pînă aproape de cuvintele cu chirilice cioplite în piatră. Nici Eugenia, care purta o rochie roz şi avea pe cap o pălărie alb-înflorată, fără voaletă, nici lordul Embury, îmbrăcat într-un costum de vară de culoarea oului de raţă, nici palidul şi reticentul preot anglican, zgîlţîit peste poate de avionul care-l adusese de la Salonic şi apoi de automobilul care-l purtase pe cîmpuri, printre lanuri de grîu şi plantaţii tinere de tutun, şi nici cei doi martori, nişte actori de mîna a treia culeşi contra unui onorariu frumuşel dintr-o cafenea bucureşteană, nu înţelegeau din textul slavon decît un an, 1851. Neil alesese însă acel loc pentru că făcea parte din categoria lucrurilor sau întîmplărilor, puţine la număr, care-l făceau să exclame ***wonderful***! Constatase cîndva, la o partidă de vînătoare de prepeliţe, că, suindu-te pe mica cruce, de numai un metru înălţime, săreai cu privirea peste acea linie a orizontului, ternă, conturată exclusiv de culturi cerealiere şi descopereai întinderea lacului şi a pădurii de la Căldăruşani. Imediat după ce-i strecurase verigheta pe deget, o prinsese de talie, o ridicase ca pe-un prunc în vîrful crucii şi o lăsase să facă singură neasemuitul salt vizual. Ochii Eugeniei au întîlnit o mare de lumină, lacul împrumutase toată tăria soarelui de prînz, în vreme ce lordul Embury, nepăsător la furia care punea stăpînire pe preot (tot mai stacojiu la faţă, acesta sfîrşise prin a se întoarce cu spatele la miri şi a bolborosi ceva, probabil o rugăciune, strîngînd între degete

Evanghelia), tratîndu-i pe cei doi actoraşi ca şi cum n-ar fi existat (unul dintre ei căsca întruna şi distrugea lent, cu vîrful pantofului, un muşuroi de furnici, iar celălalt, ajutîndu-se de-un pai, îşi curăţa migălos mizeria de sub unghii), a început prin a săruta cataramа sandalelor albe, apoi acele petice de piele trandafirie dintre barete, a trecut la glezne, s-a rotit mult cu buzele în jurul lor, le-a cuprins de cîteva ori rotunjimea, s-a ridicat cu săruturile pe gambe, pe genunchi şi pe pulpe, uneori cobora, dar revenea repede şi se ducea mai sus, pînă cînd capul i s-a pierdut cu totul sub poala rochiei roz, rămînînd destul timp acolo.

Se prea poate ca tanti Jeni să nu-mi fi relatat atît de detaliat episodul nunţii, dar, în fotoliul din camera ei de zi, am ajuns la convingerea că, aşa cum ulcerul e un duşman al dialogului, brandy-ul e un aliat al imaginaţiei, probabil unul din prietenii ei fideli. Cert este că, odată fiica sa măritată, avocatul societăţii în nume colectiv „Frăţia", o persoană de bună seamă pragmatică, în al cărei fel de a fi se insinuaseră multe dintre tarele baroului şi ale lumii afacerilor, a ştiut să-şi potolească furia nemărginită şi a pus punct tuturor acţiunilor represive pornite împotriva petrolistului englez înainte ca acesta să-i devină ginere. Cu un burete mare, el a şters toate momentele negre din trecutul apropiat: răpirea Eugeniei de la onorabilul Pension Notre-Dame din Ploieşti, fuga de cinci săptămîni, ştirile contradictorii şi cu totul insuportabile despre viaţa îndrăgostiţilor (o cucoană, doamna magistrat G., îi văzuse făcînd baie, goi-goluţi, în lacul

Mînăstirii Cernica, chiar la ceasul de taină al sfintei liturghii; un ofiţer superior de jandarmi susţinea că eşuase în repetate rînduri, pe diverse şosele, oprirea bolidului roşu Duessenberg Straight, cu opt cilindri în linie, 4 900 de centimetri cubi şi 265 de cai putere, care rula uneori, cu Neil la volan şi cu Eugenia alături, cu peste 200 de kilometri la oră; o doamnă fină, văduvă de farmacist, amanta avocatului altminteri, zicea că a auzit despre lord că ar fi pierdut o sumă fabuloasă în cazinoul de la Constanţa, după care, cu Eugenia în cîrcă şi cu o sticlă de şampanie în mîini, ar fi străbătut de la un capăt la altul faleza, nechezînd ca un armăsar; administratorul rafinăriei Vega se plîngea că pe biroul lui s-a strîns un teanc măricel de facturi pe care insularul întîrzia să le achite, iar ca răspuns la scrisoarea trimisă acestuia primise o ilustrată de la Viena, înfăţişînd chiar fericitul cuplu pe treptele Palatului Prater; în fine, însăşi maica Theodosia, directoarea Pensionului Notre-Dame din Ploieşti, nu s-a mulţumit cu exmatricularea imediată a fetei şi l-a vizitat pe avocat, pentru a-i cere imperativ, în calitate de tată, de cetăţean şi de creştin ortodox, să pună capăt prin orice mijloace unei relaţii care i-a îmbolnăvit elevele). Ca socru al lordului Embury, şi nu ca tată ultragiat, avocatul a devenit alt om. După o rapidă, amplă şi costisitoare renovare, le-a pus la dispoziţie tinerilor, pentru recreeri duminicale şi pentru scurte vacanţe, micul său conac de la Văleni. A virat într-un cont al Eugeniei o sumă însemnată, împrumutată de la diverşi cămătari, pentru desăvîrşirea unei garderobe pe măsura noului ei statut. I-a dăruit

ginerelui un cal de curse, ce-i drept nu un campion, ci unul de pluton, primit cadou de la un client larg la buzunar. Toate aceste gesturi de bunăvoinţă, care se voiau a fi percepute ca o expresie a afecţiunii paterne, dar şi ca o punte de trecere de la rătăcirile tinereţii la responsabilitatea vieţii de familie, n-au avut însă vreun ecou. Casa de la Văleni nu s-a aflat niciodată pe traseele proaspeţilor căsătoriţi, calul a rămas în îngrijirea grăjdarilor de la hipodrom, fără ca noul stăpîn să-i dea vreo atenţie sau să-l înscrie în derby-urile de trap, iar contul Eugeniei, cu toată simbolistica sa de trusou marital, n-a fost atins, adunînd dobînzi bunicele. Neil şi Eugenia trăiau departe, mereu altundeva, alimentînd necontenit, prin vocaţie, prin distanţă şi prin excentricitate, discuţiile de salon ale oraşului. La un moment dat, cînd avocatul era deja la pat de luni bune (doamna fină, văduva farmacistului, se orientase de ceva vreme către un comerciant de parfumuri; societatea în nume colectiv „Frăţia" era de mult reprezentată juridic de un alt purtător de robă etcetera, etcetera), a fost înştiinţat, pe aceeaşi cale a zvonurilor, că ar fi bunic. Vestea l-a scos grabnic din aşternuturi, spre furia medicului curant, care a proclamat cu acea ocazie că papionul şi briantina nu valorează nici cît o ceapă degerată în lupta cu ftizia. A fost pentru ultima oară atunci cînd, telegrafiind pe adresa din Bucureşti a petrolistului englez, o adresă pe la care, ştia prea bine, lordul Embury călca din an în Paşte, tatăl a încercat să descopere urma fiicei sale. Seara, cu febră mare şi accese de tuse neobişnuite, a revenit în patul de suferinţă, acceptînd mai docil ca de obicei

compresele puse de infirmieră. După trei săptămîni, bolnavul a primit un plic fără însemne din partea expeditorului, un plic care conţinea o fotografie înfăţişînd un bebeluş adormit, înconjurat, în pătuţul lui miniatural, de opt pisici. Înainte de a studia trăsăturile pruncului (ulterior, cu ajutorul unei lupe, a făcut-o de sute de ori), avocatul a fost cuprins de o stăruitoare senzaţie de sufocare, datorată unui imaginar păr animal, pe care-l simţea plutind pretutindeni.

Ea a apărut în casa copilăriei într-o zi călduţă de octombrie, pe la prînz. Era însoţită de micul Jonathan (căruia prima doică, o femeie cu respect pentru soiurile şi plăcintele de mere, avea să-i spună Ionatan) şi transporta, într-o ladă mare de răchită, cele opt pisici din fotografie. Neil, devenit inutil într-o ţară cu prea puţine şosele şi terenuri de golf după ce rafinăriile intraseră sub control german, pornise către Londra şi ulterior către comitatul său, pentru a pregăti sosirea alesei inimii şi a primului născut. Plecarea sa fusese forţată, chiar una contracronometru, iar Eugenia, în ciuda atîtor rugăminţi şi insistenţe, refuzase să-l însoţească înainte de a-şi mai fi văzut tatăl muribund măcar o dată. Şi aici intervenise istoria, cu orarul ei perfect prestabilit, cu făgaşurile bine trasate pentru fiecare. Iubirea celor doi, lung timp sursă inegalabilă de conversaţii mondene, de rumoare colectivă şi de pizmă feminină, s-a transformat într-o particulă derizorie, prinsă, alături de alte cîteva milioane de particule, de o mişcare haotică. Nu era vorba de mişcarea browniană. Ci de război.

Neil Embury, locotenent în noua împrejurare, a căzut la datorie undeva în nordul Africii (chestiune aflată cu mare întîrziere). Eugenia Embury, după ce şi-a înmormîntat tatăl la nici o lună după revedere, a cunoscut reversul monedei de-a fi soţie de lord, mai întîi în versiune prusacă, apoi autohtonă, după aceea rusească şi, în final, din nou în varianta ţării-mame. Au venit domiciliul forţat, scurte detenţii, deschiderea corespondenţei, confiscarea averii, interogatorii, alte detenţii, schimbarea încîntătorului copil Jonathan Embury în adultul Ion Emburescu, strungar aici, în orăşelul acesta de munte în care s-a descoperit acum o groapă comună, alcoolic, poate şi de-asta trecut în lumea drepţilor la nici cincizeci de ani. Tanti Jeni a crescut şi a adorat o mulţime de pisici, s-a ocupat de educaţia nepoatei ei Josephina încă dinainte de a-şi pierde fiul, a căutat şi a găsit clipe de pace în grădinărit şi în pasienţe, a făcut întotdeauna o delicioasă plăcintă cu brînză dulce şi stafide, a fost invitată anual, de la redeschiderea ambasadei britanice încoace, la serbarea de Crăciun, s-a dus de fiecare dată, ignorînd şicanele şi ameninţările autorităţilor, şi s-a întors mereu cu mici cadouri. Cum e brandy-ul.

Am ieşit din casă cînd se însera. Era frig. A venit cu mine şi Jojo, m-a luat de braţ şi m-a rugat să o plimb la castrul roman. Ce gros se îmbrăcase!

Capitolul III

1

Mai întîi ridica degetul arătător. Şi degetul, plin de cicatrice, uscat ca un peşte ţinut la vînt, se oprea cîteva clipe în aer, lîngă tîmplă, apoi se mişca ferm şi smucit, încît tremurau şi borurile pălăriei de pai. La scurt timp după gesturile acestea (interpretate ca purificatoare, de luare-aminte, mustrătoare, prevestitoare, de iertare, pilduitoare şi într-o mulţime de alte feluri), era auzit cum rosteşte: *de trei ori s-a pogorît Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere lui Onufrie.* Glasul suna de fiecare dată la fel, nici mai vesel, nici mai posomorît, nici mai grăbit, nici mai tărăgănat. O spunea de nenumărate ori pe zi – dimineaţa, cînd îi trezea cu o trompetă de tinichea pe ucenicii prea dedulciţi la somn, ceva mai tîrziu, cînd pregătea pensulele şi vopselurile şi cînd împărţea ajutoarelor sale şpacluri, mistrii şi treburi, înainte şi după prînz, cînd îşi aşeza palma grea, ca binecuvîntare, pe creştetele vizitatorilor care nu ocoleau cutia milei, la asfinţit, cînd încetau cu toţii lucrul şi se strîngeau în jurul unui pilaf, al unei iahnii sau al unei tocane de bureţi. O spunea şi seara, în singurătate,

înainte de rugăciuni şi de culcare, în coliba lui din apropierea bradului cu nouă vîrfuri şi a micului paraclis ridicat la poalele acestuia. Atunci ameninţa cu arătătorul către peretele de la miazănoapte, fiindcă din stînga icoanelor şi a candelei credea el că vin duhurile rele.

2

Ce de lucruri au nevoie de explicaţii! Bunăoară, de ce poartă părintele pălărie şi de ce una de pai, cu boruri largi, cînd soarele nu e mereu arzător, iar anul e lung şi are atîtea anotimpuri. Înainte de toate, trebuie ştiut că de la vîrsta de şase ani (o vîrstă aproximativă, pentru că nimeni nu poate ghici data naşterii unui copil găsit pe malul rîului), dintr-o duminică de octombrie în care fusese prima dată la bîlci, nu mai umblase cu capul descoperit. Văzuse acolo un scrînciob, urşi dansatori cu belciuge în nas, o femeie pictată pe obraji şi pe burta dezgolită purtînd un şarpe uriaş atîrnat de gît, un bărbat costumat în balaur tricefal, gata oricînd să arunce flăcări pe nări, doi căluţi dolofani, unul cu pete cafenii şi plete blonde, iar celălalt cu barbă sură şi nemaipomenit de păros de la genunchi în jos, nişte saci mari din piele de bivol, umpluţi cu nisip, în care se înghesuiau să lovească cu pumnul toţi vlăjganii, o panteră cu botniţă şi cu lanţuri de ocnaş la picioare, negustori, tarabe şi corturi de tot felul, o pistă improvizată de popice, un pitic plimbîndu-se pe catalige, o mulţime de gură-cască,

o barcă atîrnînd de o schelă din lemn, folosită ca leagăn pentru douăzeci de persoane, ţigani cu duiumul, un căţel cîrlionţat, îmbrăcat în rochiţă, care scheuna în ritmul unui acordeon, cîteva mese pe care se învîrteau întruna cărţi de joc şi bancnote mototolite şi, undeva printre toate celelalte (asta ţinea minte cel mai bine, fiindcă, dormind prin grajduri, prin poduri, prin pătule de porumb, prin coteţe, pe unde apuca, se gîndise la propria piele), un moş care vindea prafuri contra ploşniţelor, căpuşelor, puricilor şi păduchilor. A mîncat o turtă dulce în formă de inimioară şi a băut o cană de bragă primite pomană de la o precupeaţă, dar ce a înţeles din toată ziua aceea, deşi la bîlci poate i-ar fi prins bine contrariul, a fost că nimeni nu rîde de el dacă are ceva pe cap. În zori, cînd să pornească cu baba Vuţa spre tîrg, bătrîna se oprise bodogănind în mijlocul curţii, se dusese în tindă (nu înainte de a-şi scuipa de trei ori în sîn fiindcă se întorcea din drum), scotocise ceva vreme într-o ladă, scosese de acolo un clop hărtănit şi i-l îndesase pe urechi. N-a aflat niciodată dacă o făcuse de milă, ca răsplată pentru că-i căra aproape doisprezece kilometri, peste cîmp, sacul cu mieji de nucă şi cu cocoşei de zahăr ars sau ca să nu se facă ea de ocară din cauza ciudăţeniei lui. Oricum ar fi fost, a luat-o ca pe o faptă bună, între cele mai bune din viaţă. S-a ocupat cu grijă de clop imediat cum au ajuns înapoi în sat, fără să-i pese că postavul lucea de prea multă purtare; i-a cîrpit cu aţă roşie, prima pe care a găsit-o, găurile făcute de molii, i-a întărit cusăturile, l-a curăţat de scame şi l-a strîmtat cît să

nu-i mai cadă peste sprîncene. Nu s-a mai despărţit de el timp de opt ani, scoţîndu-l din cap doar noaptea, după ce se asigura că nimeni nu pîndeşte să-i vadă părul. Rar, cînd clopul devenea prea mic, nu atît pentru că ar fi intrat la apă (de spălat, nu-l spăla, îl mai udau uneori ploile), cît pentru că el însuşi creştea necontenit, mai dădea drumul întăriturii, material era destul, doar răposatul fusese un om căpos în toate privinţele. A continuat, în tot acest timp, să-şi taie moţul din creştet de cîteva ori pe zi, ascunzîndu-se, căutînd cîte un loc, indiferent unde-ar fi fost şi ce s-ar fi întîmplat, în care să fie ferit de privirile celorlalţi. Avea mereu în buzunarul pantalonilor foarfeca pe care-o are şi acum, cînd ridică o mînăstire întru smerita cinstire a Sfintei Născătoare de Dumnezeu, cea care *de trei ori s-a pogorît din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere*, o foarfecă veche de la bun început, foarte veche astăzi, primită de la popa Nae, cel care l-a poreclit Moţatu. E iarăşi greu de stabilit dacă foarfeca fusese un dar sau o simbrie plătită unui copilaş, de data aceasta pentru bătutul şi vînturatul păstăilor galbene de fasole, din care el, copilaşul, alesese într-o miercure din septembrie 1931 vreo zece baniţe de boabe albe, curate, gata să fie puse de preoteasă la fiert. În orice caz, în memoria şi în inima adultului care s-a copt din acel copilaş, e vorba tot de-o faptă bună, între cele mai bune din viaţă, chiar dacă popa Nae îi zisese Moţatu cu mult înainte de a-l fi primit în biserică şi de a-l fi botezat Gherghe, aşa cum a vrut, în amintirea unui frate mort la Turtucaia, femeia care îl culesese în scutece de pe malul rîului

şi care, măcar pentru atîta lucru, se cuvenea să-i fie considerată mamă adoptivă. Şi Moţatu i-au spus întotdeauna, nimeni nu l-a strigat vreodată Gherghe, nici măcar ea, cea care îl găsise, îl ridicase pe picioare şi, tîrziu, pe la doisprezece ani, cînd arăta deja a bărbat, îl dusese în casa Domnului pentru a nu rămîne un păgîn. Dar, de cînd căpătase clopul de la baba Vuţa şi pînă a părăsit satul în care îi cunoşteau cu toţii ciudăţenia, porecla a sunat tot mai mult a nume de om şi mai puţin a batjocură. Asta s-a datorat cîtorva întîmplări: după bîlci, într-o seară, cu palmele lui ca nişte lopeţi, i-a spart buzele unuia, i-a învineţit nasul altuia şi l-a făcut să umble cocîrjat pe-al treilea dintre băieţii care-l urmăreau şi-i smulgeau de pe cap bucata aceea de postav ponosit; peste opt luni, cînd felcerul, cam ameţit după un parastas, se găsise să-l strîngă în braţe pe uliţa mare şi să-i arunce clopul în şanţ, l-a muşcat atît de tare de mînă, încît a fost nevoie urgentă de patru copci; altădată, într-o toamnă friguroasă, cu ploi care uitau să se termine, a ars ca prin minune, noaptea, una dintre căpiţele lăsate pe arie de Niţică, cel care-i agăţase clopul de felinarul birtului şi care încercase să-l prindă de moţ şi să-l ridice pentru a şi-l recupera; în fine, chiar în ziua botezului, cînd se îmbrăcase pentru prima oară în cămaşă albă, o cămaşă care-i aparţinuse celuilalt Gherghe, cel care îşi dăduse sufletul la Turtucaia, şi-a înfipt degetul lui arătător, neobişnuit de lung, pe atunci fără nici o cicatrice, în urechea stîngă a ţaţii Sorica, lăsînd-o pe jumătate surdă fiindcă striga din tot pieptul să nu fie primit în biserică slujitorul

Necuratului. După acel ultim episod, nu s-a mai legat nimeni de clopul lui, chiar dacă, nevăzut de ochi străini, moţul de dedesubt, un smoc foarte gros de păr aflat la două degete deasupra frunţii, creştea cam douăzeci de centimetri la fiecare patru ore şi era retezat, ca şi acum (cînd nu mai e vorba de Moţatu, nici de botezatul Gherghe, ci de călugărul Onufrie), cu regularitate de ceasornic.

În satul acela de cîmpie, din care el a plecat pentru totdeauna pe la cincisprezece ani, aşa, din senin, într-o după-amiază cu zăduf şi praf, în care pe cer, în lipsa norilor, se tot înfoiau şi se strîngeau ghem stolurile de grauri, circulaseră destule poveşti pe seama moţului lui nemaivăzut. Una spunea, ca şi cum un pruncuţ ar fi avut păr, şi nu puf, că de smocul acela l-ar fi apucat mama lui adevărată cînd l-a azvîrlit pe prundiş şi că, văzînd bunul Dumnezeu aşa blestemăţie, însemnase locul. Alta, în care trebuie să fi crezut nesmintit şi ţaţa Sorica, zicea că acolo unde-şi vîră coada Bată-l Toaca nu poate să rămînă lucru curat şi că a ştiut biata femeie, cine-o fi fost ea, de ce şi-a lepădat copilul. Versiunea care nu lăsa în uitare faptul că Moţatu fusese găsit la rîu a doua zi după Sfîntul Ilie vorbea de sporul fără seamăn al părului ca de-un rod al pămîntului, fiindcă el, plodul, stătuse lungit ca un dovleac, că doar la cît de micuţ era nu se ţinea în fund şi nici nu mergea de-a buşilea şi se aşezaseră binefacerile proorocului, adunate, peste părul lui, în loc să se împartă peste castraveţi şi peste roşii, peste grîu şi peste secară. Baba Silca, la care se duceau cu toţii ignorîndu-l pe felcer cînd nu dădeau

de cap vreunui beteşug şi care scotea binele şi răul din ierburi, din flori şi din rădăcini, socotea că fiert-urile din părul lui (căuta cu osîrdie smocurile pe care el le arunca din patru în patru ore, descoperind rareori cîte unul) vindecă mai bine ca orice reumatismele, semn că moţul nu creşte din piele, ci din osul capului, dacă nu chiar din creier. Popa Nae, chestionat de atîtea ori asupra subiectului, mulţumit altminteri nu doar de cum bătea şi vîntura băieţandrul fasolea, ci şi de cum culegea prunii, stivuia sacii cu făină şi mălai, scotea cartofii, ţesăla caii, prindea crapii, strîngea şi ardea gunoiul, tăia via, tundea oile şi multe, multe altele, se rezuma de obicei să constate că sînt ascunse tare căile Domnului. Într-o Duminică a Floriilor, constrîns de dreptcredincioase să-şi spună părerea (îl încolţiseră în uşa bisericii, vociferînd, dînd din mîini, potrivindu-şi întruna baticurile care alunecau pe frunţile transpirate), se făcuse alb-verde la faţă, apoi stacojiu, pe urmă iarăşi alb-verde (chipul lui cu fălci mari şi frunte mică semănase preţ de-un minut cu un uriaş ou de raţă) şi proclamase Sărutul dat Leprosului drept cea mai importantă învăţătură a Sfintei Scripturi. De altfel, în acea împrejurare, popa îl căutase pe băiat prin mulţime, îl luase în braţe, îi scosese clopul (a fost singura dată cînd el a acceptat docil să-i fie capul descoperit) şi-i pupase cu năduf moţul, care tocmai se apropia de lungimea maximă dinaintea tăierii, douăzeci de centimetri. Ţanţoş ca un pămătuf, părul lui din creştet lucise negru-albăstriu în soare, provocînd o exclamaţie colectivă de uimire şi potolind femeile. Dar istoria moţului aceluia

nemaiîntîlnit, istoria, şi nu mitologia lui, în forma ei pură, neviciată de fabulaţii creştine sau de erezii (o formă la care prea puţini au acces în absenţa mamei naturale), e cu totul alta. Tînăra Stanca, fată cu lada de zestre mică şi cam goală fiindcă era orfană de tată şi avea cinci fraţi, altfel cu cozi galbene ca mierea ajungîndu-i pînă la brîu, bună dansatoare la hore, repede surîzătoare şi deschizătoare de ochi dulci, a rămas grea după dragostele ei de-o săptămînă cu un jandarm venit în satul ei de deal, iarna, pentru o crimă petrecută la crama conacului. Fătul n-a vrut să-i iasă din pîntece nici cu vin de buturugă fiert, nici cu zeamă de brusture, nici cu coacăze pisate în ceai de lubărduţă, aşa că, puţin înainte de Paşte, a fugit la Buzău şi de acolo, cu cîte-o căruţă, pe jos, cum se nimerea, la Brăila, unde ştia că trăieşte o soră de-a lui taică-su, pe care n-o văzuse în viaţa ei. N-a găsit-o. Au găsit-o pe ea în schimb, rebegită, flămîndă, murdară şi speriată ca un cîine de pripas, turcii care păzeau un siloz. Îşi făcuse culcuş în vîrful unei movile de grîu înalte de cîţiva metri şi mînca fără oprire, din căuşul palmei, boabele tari şi aurii. Şi Allah e bun uneori, nu ca Domnul Dumnezeul nostru, dar poate fi şi el bun cînd e vorba să salveze o fiinţă năpăstuită, care, în doar trei-patru zile, după nişte băi fierbinţi şi nişte mese omeneşti, se preschimbă într-o fată frumuşică şi harnică, cu zîmbete şi supunere. Au izgonit-o ceva mai tîrziu, cînd burta devenise mare şi supărătoare. Venise o toamnă caldă, blajină, aşa că a putut să supravieţuiască în bălţi, printre ape stătute şi păpurişuri, învăţînd cum poate

fi mulsă o vacă sălbăticită dacă-i legi viţelul de-o salcie sau de-un plop, cum pot fi aduşi racii la mal dacă le miroase a mortăciune, cum se prinde cîte un somn bătrîn, la vîltoare, cu un caras cît palma, cum se deosebesc ciupercile bune de cele otrăvitoare, folosind cruciuliţa de argint de la gît. Ajunsese în luna a şaptea şi nu poftea nimic din ce nu era sub ochii ei, dar, din ce vedea acolo, îşi dorea din toată inima, tremura, vărsa lacrimi, ţipa, se tăvălea pe pămîntul clisos cu miros de izmă şi putreziciune, se ruga în genunchi, îşi smulgea din părul care-i atinsese genunchii şi-şi zgîria obrajii pentru nişte ficat de raţă. Şi asta după ce se oprise aproape de bordeiul ei, ca o pauză de neînţeles în drumul către locuri fără crivăţ şi ger, o colonie de raţe sălbatice. Negre-albăstrii, cu moţuri caraghioase, subţiri şi grozav de gălăgioase, erau atît de multe, încît atunci cînd se ridicau deasupra smîrcurilor parcă se întuneca cerul. De fiecare dată cînd îşi luau zborul, neştiind dacă plecau definitiv sau doar se mutau ceva mai încolo, în căutare de apă călduţă şi de bancuri de peşti, ea strîngea pumnii cu furie, pînă cînd unghiile făceau să plesnească pielea palmelor şi să sîngereze. Existau pe insulă, departe, la capătul nisipos dinspre oraş, cîteva case şi, din cînd în cînd, făcea cu stăpînii lor un negoţ sumar; dădea icre pentru sfoară şi cîrlige, pentru chibrituri priponea cai greu de prins, se ducea cu poala plină de mure, kilograme întregi şi se întorcea cu o litră de gaz. A obţinut de la ei, de la oamenii aceia încruntaţi şi tăcuţi care o priveau ca pe-o sperietoare, care o batjocoreau şi o înşelau neîncetat, două găleţi de

borhot dintr-o grămadă rămasă lîngă un cazan de ţuică. Le oferise în schimb o ştiucă lungă de un metru, care încă mai mişca. Toată după-amiaza, cu meticulozitatea fetei învăţate să depene borangicul de pe gogoşile viermilor de mătase, să ţească la războiul şi să împletească colaci pentru pomeni, umpluse cu resturile fermentate şi îndelung distilate de corcoduşe burţile a sute de peştişori – obleţi, roşioare, plătici şi batce, bibani şi strapazani, mîrliţe, gherţoi şi cosaci – care intraseră în plasa ei amărîtă, obţinută cu săptămîni în urmă contra unui pui viu de căprioară. Dibuise raţele cînd se întuneca, strînse pe-un lac mic, ferit de vînt, erau cu nemiluita, poate către o mie, moţăiau deja, mai măcănea rar cîte una, fără vlagă. Stanca (al cărei nume n-a fost cunoscut de copilul pe care-l purta în pîntece, deşi Moţatu îşi visase să-l afle, mai puţin Gherghe, deloc Onufrie), s-a apropiat fără zgomot, s-a udat şi s-a noroit pînă la pulpe strecurîndu-se printre tulpinile încă verzi de stuf şi a împrăştiat pe apă, în strat subţire, plevuşca ei alcoolizată. Raţele n-au simţit-o, iar ea a trăit o noapte lungă de aşteptare, fără somn, în care s-a tot gîndit şi s-a tot rugat ca planul să-i reuşească şi în care plodul din burtă s-a zbătut ca niciodată. Dimineaţa, cînd soarele se pregătea să răsară, iar aburul fluviului se rărea, se destrăma în fîşii lăptoase, colonia de raţe şi-a luat zborul pentru ultima oară, cu un fîlfîit grozav de aripi. Nu i-a părut rău, fiindcă a cules patruzeci şi nouă de păsări bete. Le-a spintecat şi le-a mîncat ficatul crud; chibrituri şi lemne mărunţite mai avea, dar nu mai avea răbdare. Şi-a spălat gura şi obrajii de dîrele sîngerii, a dat tot

ce strînsese, setca, gazul, o pătură şi o cratiţă afumată, pentru a fi trecută Dunărea cu barca şi a pornit pe jos, pe cîmpurile de-acum pustii şi înnegrite de focuri, către satul ei de deal. Undeva pe drum, într-o pădurice de salcîm, a născut un băiat. L-a învelit într-o pînză albă, pe care, încă de la Brăila, din vremea vieţii la siloz, o spăla zilnic, şi l-a aşezat la soare, pe-un pătuţ de crengi şi iarbă, pe malul unui rîu. Nici nu observase că pruncul are în creştet un moţ lung cît tot căpşorul.

După ce a luat în plină şi exclusivă proprietate o bască aproape nouă (cum specios formulase judecătorul din Focşani căruia îi curăţase streşinile şi-i crăpase două căruţe de lemne), Gherghe s-a despărţit de clopul ajuns tare ca tabla. Plata aceea pentru căţăratul pe acoperiş şi pentru izbitul cu toporul nu fusese întîmplătoare, ci o ceruse el, insistent, spre mirarea celui care-l tocmise, un bărbat corpolent, roşu în obraji, asemănător în multe privinţe cu popa Nae. Poate în iarna care a urmat, cînd lemnele s-au mistuit în sobe şi în godinuri şi cînd e de aşteptat să fi ieşit la iveală, în şopron, trei smocuri groase de păr negru-albăstriu, magistratul va fi înţeles totuşi ceva din pretenţia băiatului, dar ce mai conta. Clopul de la baba Vuţa n-a fost aruncat la gunoi, ci, în seara aceleiaşi zile, aşa decolorat şi bătucit cum era, a fost aşezat în Cimitirul „Maica Precista", sub o piatră de mormînt îngrijită, cu îngeri nurlii la colţuri. Pe 14 septembrie 1941, apusul a fost roşu-vineţiu la Focşani, semn prevestitor de vînt, poate de furtună, dar el n-a văzut culorile cerului sau, dacă le-a văzut, n-a avut ochi

pentru ele. Mergea fără oprire pe străzi (sub numele de botez, despre Moțatu nu mai putea fi vorba, iar Onufrie nici nu era imaginat) și, din cînd în cînd, își pipăia capul, fiindcă nu mai simțea strînsoarea obișnuită pe frunte și pe tîmple. A umblat cu bascul cadrilat, din fetru moale, aproape un an, pînă cînd orașul acela și toate orașele prin care a trecut, deși locuri în care oamenii nu-i știau ciudățenia și nici porecla veche, au început să-i pară reci și fățarnice, chiar dușmănoase. Migra neîncetat, se îndrepta mereu spre nord-est, inconștient, căci într-acolo, datorită cursului istoriei, spațiul se mărise și era loc destul de înaintare. S-a oprit și la Mînăstirea Neamț, nu ca un omagiu înlesnit de toponimie pentru calculele și aliațele Mareșalului, ci ca să se adăpostească de-o ploaie rece, care-l udase pînă la piele. Și a rămas acolo. Mai întîi, păstrînd luni bune basca în carouri galben-verzui, care proba că judecătorul rîvnise cîndva să joace golf, băiatul a fost o slugă oarecare, ducînd la păscut pe pajiștile grase cireada sihăstriei, rînind în grajduri, cosind fînul și adunîndu-l în clăi, mulgînd vacile, transformînd taurii tineri, cu ajutorul unui cuțit încovoiat și al unui fier înroșit, în boi vrednici și ascultători. După prima spovedanie la părintele Caliop (cel care i-a rămas multă vreme duhovnic, chiar și după ce Mareșalul fusese executat, Regele abdicase silit, iar cel dintîi Secretar-general naționalizase industria), Gherghe al fost chemat de starețul mînăstirii, Radifir, care a ținut să atingă moțul de douăzeci de centimetri cu propriile degete, să-l taie cu foarfeca lui pentru feștile, să-i verifice creșterea timp de o zi,

din patru în patru ore, şi să-i încerce arderea, pentru a verifica dacă mirosul e de porc pîrlit, ceea ce ar fi însemnat şi a însemnat că băiatul e un biet miel al Domnului, sau dacă se ridică cumva miasme de pucioasă, ceea ce, ferit-a sfîntul! ar fi indicat cu totul altceva. Imediat după acel episod, stareţul i-a dat dezlegare să intre în biserică cu capul acoperit şi i-a poruncit să nu mai lepede pe unde nimereşte smocurile retezate din creştet, ci să le strîngă într-un sac (şase pe zi, patruzeci şi două pe săptămînă, o sută optzeci în aprilie, iunie, septembrie şi noiembrie, cîte o sută optzeci şi şase în alte şapte luni şi o sută şaizeci şi opt în februarie, fără a mai socoti şi corecţia anilor bisecţi) şi să i le predea personal, de cîte ori calendarul atinge cifra 1. Ce făcea stareţul cu atîta păr a rămas neclar pentru Gherghe. El a renunţat la hainele lumeşti pentru schimă prin iulie '43 şi, tot atunci, a înlocuit basca cu potcapul. De data aceea nu s-a mai dus în cimitir, ci a ales ca loc de veşnică odihnă pentru stofa cadrilată scorbura unui fag, unul singuratic, umbros, pe care-l ştia de cînd umbla cu vitele. Potcapul era croit din dimie aspră, aşa că fratele Onufrie (Gherghe iese pentru o vreme din scenă) a trebuit să se obişnuiască cu o mîncărime neîncetată şi nesuferită la ceafă şi mai sus de urechi. Dar, după noua schimbare a numelui, a fost nevoit să se obişnuiască şi cu altele. Ca rasofor, primea doar la sărbătorile mari cîte un pahar cu vin roşu, fiindu-i interzise mastica, rachiul, secărica şi ţuica pe care înainte, în pribegia lui şi chiar la grajdurile mînăstireşti, le bea des şi cu tragere de inimă; era obligat

să citească ore întregi din cărţile sfinte, deşi la început abia deosebea literele între ele şi-i era imposibil să le aşeze singur pe hîrtie ; a aflat că foamea e chinuitoare nu numai cînd nu găseşti de lucru sau nu-ţi dă nimeni de pomană, ci şi cînd eşti pus la post negru (fiind surprins vineri seara în cuibarul găinilor, unde mînca ouă crude, primise treizeci de vergi usturătoare la fund şi fusese închis o săptămînă într-o chilie strîmtă, în care găsise o găleată cu apă şi un hîrdău); îi amorţeau picioarele de la statul în genunchi, îl durea mijlocul de la mătănii, deprindea rugăciuni şi cîntări pline de cuvinte neînţelese, i se usca gura rostindu-le sau îl ustura gîtul, însă cîteodată simţea ceva nedesluşit în interiorul lor, poate în ritm, în cadenţă ori în melodie, poate în felul de-a fi şi în puterea celor cărora le erau adresate, nici el nu-şi dădea seama, ceva care-i încălzea pieptul ca un ceai fierbinte, îi făcea bărbia să tremure şi, chiar în absenţa fumului de la lumînări, îi umezea ochii. Fratele Onufrie se găsea pe atunci la primii paşi, miraculoşi, ai iubirii, dar cum sentimentul îi fusese străin şaptesprezece ani, recupera timpul pierdut şi se comporta ca un copilandru gata să zgîndărească şi să sîcîie fiinţa dragă. Odată, în biserică, într-o pauză din frecatul duşumelelor, înţepase încet cu foarfeca pulpa stîngă a Pruncului, pe cînd Acesta dormita la pieptul Mamei. Era în ajunul Sfinţilor Mihail şi Gavril şi, de-a doua zi, sub tutela celor doi arhangheli, intrase pe un lung şi stăruitor drum al dobîndirii iertării, la capătul căruia o vedea mai mult pe Fecioara Maria şi mai puţin pe Iisus. Avea să aşeze, în timp, sute de buchete de flori

lîngă icoana aceea, să spună mii de rugăciuni în faţa ei şi să ude tenace cu lacrimi preşul pe care îngenunchea, pînă cînd acesta căpătase o pată de putreziciune la unul dintre colţuri. Altceva îi afectase însă ritmurile vieţii după călugărire. Participînd la utrenie, la vecernie, la miezonoptică şi la celelalte slujbe, avînd un program de lectură şi de masă strict, se văzuse nevoit să-şi modifice orarul tăierii moţului. Trecuseră uneori, pînă la intrarea în noul ritm, şapte sau opt ore între două scurtări ale smocului din creştet, aşa încît descoperise ce se întîmplă cu părul dacă e lăsat în voia lui. Se albea rapid, se făcea păstos, apoi curgea ca ceara topită, arzîndu-i pielea capului şi provocîndu-i o durere ca de dinţi. Curios este că, exact în perioada aceea de suferinţe trupeşti, în care avea de rezolvat o problemă de matematică nu tocmai simplă, cum să împartă douăzeci şi patru de ore în şase intervale egale, astfel încît toate sorocurile să-l găsească liber, ferit de privirile celorlalţi, Onufrie afla ce înseamnă bucuria. Nu era o stare cronică, nici nu putea fi aşa, erau momente, rare, imposibil de anticipat sau de conservat, în care nu se gîndea la ceva anume, nu avea de-a face cu persoane sau cu fapte, momente în care totul, în sens fizic, se golea în el, iar golul acela era umplut de altceva, nedefinit. Uita atunci de mîncărimea de la ceafă şi de deasupra perciunilor, de somn, de privirea severă a stareţului Radifir, de jocul unora dintre fraţi cu iepuroaicele vîrîte în cuşca îngustă a iepurelui, de vorbirea sîsîită a părintelui Caliop, de gustul ciorbei de varză murată, de paginile gălbejite şi pătate ale

ceasloavelor, de mirosul dulceții de fragi și al zerului proaspăt, de muncile și intrigile mînăstirești și de nenumărate alte lucruri. Și ce bine era.

Între potcapul din dimie scămoșată și pălăria de pai (cumpărată dintr-o piață la cîțiva ani după împușcarea ultimului Secretar-general), a mai purtat o capelă soldățească fără stea în cinci colțuri și fără stemă, o broboadă uzată, o căciulă din blană de ied de capră neagră, o șapcă de doc și din nou un potcap, diferit cu totul de cel dintîi, prin stofa moale și plăcută atingerii și prin căptușeala din satin. Fiecare dintre acestea i-a marcat o etapă a vieții, fie că a fost vorba de Gherghe, fie de Onufrie. Capela, așa spălăcită și lipsită de însemne militare cum era, indică perioada muncii silnice, imediat următoare scoaterii tinerilor din mînăstiri spre a fi vindecați de misticism. Broboada, cu rezonanța ei feminină, cu înclinația către travesti, e simbolul evadării de la mină și al fugii prin teritorii înțesate de razii și controale. Căciula are o tentă înșelătoare, duce cu gîndul la vînătoare, adică la vărsare de sînge, or el, de cînd înțepase cu foarfeca pulpa stîngă a Pruncului, căuta fervent iertarea și n-ar fi făcut rău nici unei ființe (mai tîrziu, ca ieromonah, cînd o bună creștină îi spusese cu uluire și ceva dezgust că are un păduche în barba albă, Onufrie răspunsese – eh, e și el o făptură a Domnului). În realitate, acel ciudat acoperămînt al capului, croit anapoda din blana unui ied găsit mort printre stînci, amintește lunga pustnicie și căutare de ascunzători în munți. Șapca n-a protejat prea multă vreme smocul de păr negru-albăstriu, însă e semnul reconcilierii lui

Gherghe cu lumea, într-un moment în care a putut ieşi din grotele alpine şi din păduri, după ce a înţeles că pedepsele lui au fost şterse împreună cu ale altora, iar acest lucru se chema amnistie. I-a urmat cel de-al doilea potcap, atît de arătos şi de nesupărător, care nu doar că a reoficializat numele monahal, dar i-a şi îngăduit să trăiască în locul din care, cu două decenii mai înainte, fusese smuls sub ameninţarea puştilor şi suit, alături de alţi fraţi, într-un camion cu prelată kaki. Cît priveşte pălăria de pai cu boruri largi, cu care este văzut astăzi în poiana de la Piatra Roşie, acolo unde a construit şi a pictat deja un mic paraclis lîngă un brad cu nouă vârfuri şi unde, ajutat de ucenici cu tuleie şi coşuri, se străduie să înalţe o biserică şi cîteva chilii, ea e proba sau măcar consecinţa *celei de-a treia pogorîri a Maicii Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere lui Onufrie.*

3

Şi ce era cu mulţimea de cicatrice? Degetul lui arătător de la dreapta, cel pe care-l ridica atît de des şi îl agita cu osîrdie, nu era plin de tăieturi obişnuite, dobîndite fără voie în timpul vreunei munci sau cine ştie cum, ci, de la încheietură şi pînă în vîrf, pe partea cărnoasă, fără unghie, era brăzdat de zeci de linii orizontale, mici, apropiate una de alta. Toate erau rodul propriei mîini, stînga, firește, şi fuseseră făcute de foarfeca lui nedespărţită, pe care-o primise în copilărie de la popa Nae pentru bătutul şi vînturatul

păstăilor de fasole, foarfeca bine ascuțită cu care își reteza de șase ori pe zi moțul din creștet și cu care, demult, chiar în ajunul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, deranjase somnul micului Hristos la pieptul Fecioarei. Fiecare tăietură, închisă cu vremea și preschimbată într-o dîră subțire, măsura încă un an scurs de la *cea de-a doua pogorîre a Maicii Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere lui Onufrie.* Cînd începuse să-și cresteze degetul, o ceremonie dureroasă inițiată în munți la 16 mai, atunci cînd alții își serbează la casele lor ziua de naștere (ceea ce în cazul lui, de copil abandonat pe malul rîului, era imposibil), trecuse exact un an de cînd Sfînta Maria își făcuse apariția lîngă grupul de deținuți tocmai ieșiți din mină și, fără să fie văzută ori auzită de altcineva, fie gardieni, fie camarazi, îl îndemnase să traverseze curtea pustie, fără frică, și să se ascundă într-un vagonet. Liniile de pe deget, înghesuite una într-alta, în bună parte suprapuse, nu puteau fi numărate, dar trebuie să fi fost în jur de cincizeci.

Capitolul IV

1

Nu e neapărat nevoie ca Marele Allah sau Profetul să-şi mai amintească cu ce se hrănea dromaderul fotografului în ţara lui natală, e de ajuns că odată, după ce puiul fusese înţărcat de costeliva lui mamă, cineva s-a îngrijit de el şi nu l-a lăsat să se prăpădească. Iar de cînd a sosit aici, Aladin şi-a schimbat în aşa măsură alimentaţia, încît nici nu mai contează cum stăteau lucrurile înainte de-a fi fost vîndut şi suit pe vapor. Preferinţele lui acum sînt varza fiartă, merele şi ciocolata, dar, trăind sub semnul camaraderiei, mănîncă orice, mai puţin ceea ce reprezintă fobiile ori reţinerile culinare ale stăpînului. Aşa se face bunăoară că, domnul Saşa neputînd vedea în ochi ciorba de burtă sau ocolind perele fiindcă îi provoacă urticarie, Aladin n-a gustat niciodată din lichidul galben-smîntîniu şi n-a avut parte de dulcile şi zemoasele fructe. Cu deprinderea lui de-a înghiţi tot ce i se oferă, şi-a depăşit de ani buni condiţia de ierbivor, dar nu în felul porcului, care, pentru foamea nestăvilită şi pentru predispoziţia la îngrăşare, a primit eticheta de omnivor, ci într-un chip deosebit. Aladin nu doar că acceptă

din mîinile fotografului şi soarbe cu plăcere o ciorbă de vită sau una de pasăre, nu doar că înghite pastramă de oaie şi chiftele de peşte (trecîndu-le şi pe unele, şi pe celelalte prin complicatul proces al rumegării), dar mestecă de Paşte ouă roşii (necojite) şi, de Crăciun, ceva şorici, tobă şi caltaboşi. Chiar pentru un animal, în particular *camelus dromedarius*, nu este asta – întreabă deseori domnul Saşa, la o bere, la o cafea – o probă de convertire?

Cei doi s-au cunoscut la Tîrgul de duminică, la marginea Braşovului, unde fotograful, cu ochelarii lui fumurii şi cu un mecanic auto alături, cerceta maşinile străine. N-a găsit ceva de cumpărat. Ar fi fost un Opel Kadett gri, cu patru uşi şi o mie şase sute de centimetri cubi, dar avea un preţ cam piperat pentru cît ulei pierdea pe la semeringuri. Mai era un Fiat Punto curăţel, alb, însă avea un joc suspect la volan şi-i bătea un cap de planetară. Tot umblînd prin furnicarul acela, domnul Saşa a obosit la un moment dat să mai privească motoare şi caroserii, să întrebe şi să asculte, să se tocmească, să se sfătuiască pe şoptite ori prin semne cu însoţitorul lui, să încaseze ghionturi în mulţime şi să se frece de tot felul de necunoscuţi, să-şi păzească buzunarele. Şi s-a îndreptat către marginea talciocului, unde, sub un umbrar improvizat, se vindeau sucuri. Îşi potolise setea repede şi-şi aprinsese o ţigară, cînd a observat nu prea departe, peste prelata unei dube, vîrful unei cocoaşe şi un cap cafeniu, lunguieţ, la capătul căruia buzele şi nasul fremătau, lăsînd să se vadă nişte dinţi uriaşi. Aladin era încă pui, nu unul care să mai depindă de

țîța mamei, dar pui. Cînd fotograful s-a apropiat, a ridicat coada și a dat drumul unei balegi negricioase, pe care a strivit-o imediat cu toate cele patru copite. Ăsta-i noroc mare! a zis domnul Sașa și, în ciuda protestelor mecanicului auto, a numărat șase sute de dolari și i-a așezat în palma lunganului din fața lui (un electrician întors de cîteva săptămîni din Iordania, care luase animalul pe mai nimic dintr-un bazar, nu-l tăiase, ci se chinuise să-l transporte trei mii patru sute douăzeci de kilometri, pe apă și pe uscat, pînă în satul lui de mai sus de Bran). Pe drumul către casă, într-o camionetă descoperită, fotograful a descoperit, tot uitîndu-se pe gemulețul din spate al cabinei, că pe gîtul dromaderului sînt opt puncte albe, mari ca o alună, care desenează un octogon aproape perfect.

Cum și cît a influențat acea formă geometrică regulată destinul lui Aladin e greu de stabilit. Sigur este însă că viața lui poate fi împărțită în două mari perioade, a căror linie de separație n-a fost trasată nici pe criterii geografice (trecerea de pe un continent pe altul, de la o climă la alta), nici prin puterea religiilor (părăsirea islamului pentru spațiul creștin), nici după obișnuințele stomacului (pasul de la fundamentalismul vegetal către carne), nici de scurgerea zilelor, lunilor și a anilor (preschimbarea copilăriei în maturitate). La Aladin, firul s-a rupt datorită unei juninci maronii aflate la primele călduri, pentru care a dărîmat gardul din țambre al curții și pe care a fugărit-o prin pădurea de fag și molid, a lovit-o, a dezmierdat-o, a înghesuit-o într-o rîpă bolovănoasă,

plină de urzici, a atins-o pe botul umed și cald cu limba lui aspră, a izbit-o în coapse cu fruntea și a încălecat-o cînd a fost limpede ce înseamnă voința și pofta unui cămiloi tînăr. Înainte de-a trăi chinurile facerii, biata viţea a cunoscut prin intermediul unui medic veterinar, urmașul celui care redactase demult o monografie a urbei, cît de dureros este un avort provocat, fără anestezice. Dromaderul, pentru a nu fi schilodit sau otrăvit de vreunul din prea mulţii proprietari de vite (oameni care nu-și doreau în gospodărie o vacă cocoșată sau vreo cămilă cu coarne și uger bovin), cu acordul resemnat al fotografului și prin mijlocirea aceluiași veterinar lipsit de veleităţi literare, a rămas fără testicule.

Pînă în ziua în care, întîmplător, în incinta castrului au ieșit la iveală nu monede și ulcioare, nu săbii, pumnale și săgeţi, nu coifuri, zale, podoabe și opaiţe, nu statuete și nici vase de templu, ci oase, mii de oase ale cine știe cîtor morţi îngropaţi laolaltă, Aladin fusese un obișnuit al cetăţii. Domnul Saşa mergea acolo mai des ca în parc, la staţia telescaunului sau la cascadă, iar registrul lui de încasări și plăţi, catastiful de căpătîi al oricărui liber-profesionist, arăta limpede că amatorii de poze printre ruinele fortificaţiilor erau mai numeroși decît oriunde altundeva. Dromaderul păștea liniștit în apropierea zidurilor de piatră, multe surpate, acoperite de mușchi și ierburi gălbejite, primea tot felul de lucruri de la vizitatori, bomboane, pufuleţi, napolitane și biscuiţi, gumă de mestecat și ciocolată, fructe, i se ofereau uneori și ţigări, iar el le mesteca cu plăcere, mai ales pe cele mentolate.

Fotograful intervenea într-un singur caz, cînd Aladin era îmbiat cu bere, vin sau tării. Alcoolul îi făcea rău (şi domnul Saşa ştia asta), nu după tipicul indigestiilor, ameţelilor ori al durerilor de cap, ci ca şi cum ar fi redeşteptat năvalnic, fără o ţintă anume, simţul acela de care bisturiul veterinarului îl deposedase. Ce se putea vedea în asemenea situaţii e remarcabil, mărturie stau cele cîteva fotografii în care dromaderul pare să aibă cinci picioare, dar ce se petrecea e înspăimîntător, într-atît de bezmetică era fuga lui şi într-atît de neobişnuite îi erau răgetele. De obicei însă, Aladin arăta blîndeţe. Şi nenumăraţi erau aceia – excursionişti de o zi sau de weekend, oameni în concediu, străini în trecere – care doreau să-şi imortalizeze trupurile, chipurile, vestimentaţiile şi euforiile pe covoraşul arab aşezat între gîtul şi cocoaşa dromaderului. Se suiau uşor temători pe-o scăriţă de aluminiu, apoi mica scară era dată deoparte şi ei zîmbeau către aparatul domnului Saşa, ştiind prea bine că în fundal, atunci cînd fotografia polaroid avea să prindă contururi şi culori, se vor zări meterezele şi munţii. Cînd se iscau discuţii legate de preţ sau ca simplu exerciţiu al fanteziei, domnul Saşa povestea ceva despre o fictivă legiune romană, formată exclusiv din egipteni călărind cămile, care ar fi luat în stăpînire acele pămînturi. Pentru interlocutorii neîncrezători, fotograful făcea trimitere la Antoniu şi Cleopatra.

Localnicii se fotografiau rar, foarte rar în cîrca lui Aladin, o făceau cu reţinere şi doar dacă poza era

destinată unei rude ori unui prieten de departe, nicidecum albumului de familie. Dromaderul nu reprezentase ceva ieşit din comun mai mult de-o săptămînă după apariţia în oraş, se buluciseră cu toţii să-l vadă, bîrfiseră îndestul şi pretutindeni hotărîrea domnului Saşa de-a-l cumpăra, după care îl clasaseră, îl trecuseră definitiv la categoria lucrurilor şi fiinţelor care merită doar dispreţ. Se mai discutase scurt timp despre el la episodul cu juninca, dar asta nu însemnase că exotismul lui ar fi fost resuscitat. De curînd, se întîmplase la fel şi cu bolivienii care cîntau în faţa Hotelului „Carmen". Vreme de trei-patru zile, nenumăraţi ochi iscoditori priviseră cămăşile înflorate şi pelerinele andine din piele de lama, bentiţele brodate şi eşarfele, fluierele, flautele şi tamburinele, chipurile măslinii, mustăţile negre şi stufoase, iar tot atîtea urechi ciulite ascultaseră melodiile acelea bizare. Ăştia-s ţigani pîrliţi! strigase într-o după-amiază casieriţa de la cinematograf şi rîsese tare şi batjocoritor, cît să nască în jur alte rîsete, fluierături şi prostii. Şi se încheiase cu ei. Din fericire pentru cei cinci mariachi (ca şi pentru Aladin şi fotograf, de altfel), locurile erau pline de turişti.

În micul oraş de munte erau aşteptaţi să sosească acum alţi sud-americani, argentinieni de data asta, nu muzicanţi de stradă, ci din acea specie rară de cercetători apărută la mijlocul anilor '80, după guvernarea a patru junte militare, pentru a da celor ucişi o identitate şi familiilor cîte un trup de înmormîntat.

2

Şi nu avea doar popoul ca o căpşună şi călcîiele ca nişte mere, se adunaseră la Jojo fructe multe şi înmiresmate, unele la vedere, ca într-o salată cu frişcă şi puţin rom, altele ascunse cine ştie pe unde, ca sub glazura unui tort. În seara în care porniserăm împreună spre castru, după povestirile şi după brandy-ul Eugeniei Embury, eram predispus la tot felul de comparaţii horticole, mai puţin cu specii din tagma legumelor, iar ea n-a încercat să mă schimbe. M-a ţinut ceva timp de braţ, mai ales că imediat după ce ieşisem din casă a început ploaia şi am fost nevoiţi să ne adăpostim sub o singură umbrelă. O făcea dezinvolt, titlul de lord al bunicului îi dăruise probabil, pe calea sîngelui, ştiinţa apropierii şi distanţei de un necunoscut. Altfel, se juca mult: micşora paşii, îi iuţea, sărea peste bălţi sau le ocolea cu braţele ridicate ca nişte aripi, imita ciripitul păsărilor, mîrîitul şi lătrăturile cîinilor pe care-i întîlneam, a răspuns gălăgios unui cîrd de gîşte înviorate de atîta apă şi a rîs de motorul gripat al unei maşini, copiindu-i sunetul cu buzele. Pe drum, mă gîndisem deseori să tac, mi se părea că o plictisesc, dar ea intervenea întruna, vorbeşte ! vorbeşte ! şi eu vorbeam. E uimitor cum am reuşit să vorbesc aproape trei ore, mai întîi mergînd şi apoi în cerdacul cabanei dintre ruine, casa arheologilor, cum îi spuneau prin oraş, unde ne aşezasem pe scaunele cele mai depărtate (cerdacul avea formă de dreptunghi şi noi îi găsiserăm diagonala), am vorbit

despre campaniile și strategiile militare romane, despre viața în garnizoanele izolate, despre mirajul capitalei imperiale și despre viciile soldaților, despre podoabe și igienă, despre pedepse și recompense, despre vin. Fructiera din fața mea trebuie să fi fost plină și bogată în soiuri, fiindcă, mai tîrziu mi-am dat seama, n-am scos un cuvînt legat de obsesiile mele de atunci, întreruperea săpăturilor arheologice și controversatele întîmplări ale gropii comune. Jojo, cu bărbia sprijinită în palme, m-a ascultat și m-a privit. Ce puteau fi ochii ei? Nuci? Smochine? Mult după ce se întunecase (ne întrezăream chipurile datorită unui felinar), m-a întrebat de ce romanii nu luau cu ei în războaie și în stăpînirea provinciilor femei ușoare de acasă, sclave măcar, ca să nu mai fie siliți de fierbinții firii să caute răcoarea prin străini și să dea naștere atîtor popoare. N-am știut ce să-i răspund. Ne-am întors tot la braț, deși nu mai ploua, iar umbrela era închisă. Am fixat următoarea întîlnire peste cincisprezece ore.

Pentru tanti Paulina, enigma provocată de zațul de cafea s-a lămurit într-un mod neașteptat. Sub chiuveta din bucătărie, pe perete, se întindea tot mai mare o pată mucedă, stropii se prelingeau prin crăpături, așa că a trebuit să cheme un instalator. Venise un nene guraliv, la vreo șaizeci de ani, care i-a sărutat mîna și nu s-a dat înapoi de la un păhărel cu vișinată, un mărunțel simpatic care îi zicea coană-mare (iar ea nu se supăra) și care a întins pe jos, înainte de a se apuca de lucru, atîtea scule și accesorii, încît te ducea cu gîndul la o intervenție genistică. Folosise mai

întîi, nu înainte de a-şi pune mănuşi, un ciocănel şi o daltă fină de tîmplar pentru lemnul de esenţă moale. După ce cojise zidul de stratul copt de humă, trecuse la o bucată de şmirghel, apoi la un cleşte chirurgical cu care îndepărtase ultimele rămăşiţe de zugrăveală. Cînd a ajuns la gletul de var mustind de apă, s-a ridicat din poziţia lui chircită, a oftat şi a clătinat din cap: coană mare, e rău! scurgerea e terminată, probabil e ţeavă de plumb... Paulina a oftat şi ea, o fi, dragă, o fi... şi s-a aşezat neputincioasă pe-un scaun, cu palmele în poală. Mărunţelul a lăudat vişinata (ca s-o oblige pe tanti să-i mai toarne), a sorbit puţin, şi-a lins buzele şi a ales dintre nenumăratele lui unelte un şpaclu. Ne explica faptul că trebuie evitate şocurile, izbiturile şi a prezis la un moment dat că, dacă nu cresc pensiile, ăştia o să importe în curînd şi bătrîni, nu doar gaze naturale şi grîu. Rîcîia încet tencuiala, vorbea de ultima factură telefonică şi de preţul doctoriilor, cînd s-a auzit un clinchet. Din perete, printre mîinile lui, a căzut pe pardoseală un ban murdar, care s-a rostogolit pînă la uşa bucătăriei. Era un cocoşel de aur. Fusese bătut cu siguranţă sub Napoleon al III-lea, cu gravura galică de rigoare şi, la începuturi cel puţin, circulase cu valoarea de douăzeci de franci. Tanti Paulina n-avea nevoie însă de precizări numismatice, ci de apă şi extraveral, în vreme ce nenea, dezinteresat şi el de detaliile istorice, a golit repede două păhărele de vişinată şi a pus mîna pe ciocan. Ţeava de scurgere era cu adevărat de plumb şi era fisurată, dar ce mai conta?! dumneaei a strîns într-o tigaie (primul obiect mai încăpător care

i-a ieşit în cale) o sută optzeci şi şase de monede. Chicotea ca o fetiţă (vezi, puiule, vezi! să mai rîzi tu de mine, să nu mă mai crezi! şi ghicitul... şi visele... să mai spui tu că astea sînt nerozii!), mergea de-a buşilea, a intrat sub masă şi s-a întins pe burtă pentru a se uita sub dulapul cu vase şi sub frigider, a săpat chiar ea cu o lingură în mortarul ud şi fărîmicios, a ciocănit cărămizile pentru a fi sigură că nu mai sună pe undeva a gol, apoi, deodată, a pus tigaia cu bani cu tot pe aragaz (nici unul dintre focuri nu era aprins) şi s-a prelins pe-un scaun. Tremura. Şi era foarte palidă. Instalatorul se îndepărtase de păhărel, stătea rezemat de pervazul ferestrei cu braţele atîrnînd ca nişte sfori, privea cu ochi mari către gaura cenuşie de sub chiuvetă. Mi-a cerut o ţigară şi, pe la jumătatea ei (tanti nu mai era în bucătărie, plecase în camera mea, acolo unde se afla fotografia ei nupţială, aceea cu sigla „I.F. Kissling, Ploesci, Foto-Glob", şi unde putea să-i vorbească lui Iorgu şi să-i mulţumească în voie), mi-a mărturisit că se lăsase de fumat de nouăsprezece ani. Pufăia ca un elev de gimnaziu aflat la primele încercări tabagice, scruma întruna. Ceva mai tîrziu, a primit din partea Paulinei o sticlă nedestupată cu vişinată şi cinci monezi lucitoare, pe care ea le alesese la întîmplare şi le frecase cu manşeta capotului. Seara, cînd rămăseserăm singuri, tanti a curăţat cocoşeii cu pastă de dinţi şi cu o periuţă, i-a întors pe-o parte şi pe alta, pe cîţiva i-a muşcat, a scos de cine ştie unde o faţă de masă din damasc şi, pe pînza albă, i-a aranjat în cerc, în triunghi şi în tot felul de alte forme geometrice, a desenat cu ei linii frînte şi spirale, a

încercat să-i grupeze în fişicuri, cîte doi, cîte trei, cîte patru şi tot aşa, pînă cînd a obosit şi a înţeles că nu va izbuti să-i împartă perfect, fără să rămînă de fiecare dată cu o grămadă mai mică. I-am explicat atunci (eram şi eu la al treilea păhărel de vişinată) ce e divizibilitatea şi ce înseamnă un număr prim. S-a uitat la mine ca la unul dus cu sorcova, mai ales că refuzam cu încăpăţînare (eşti un catîr, asta eşti! îmi spusese) să fiu în vreun fel răsplătit. Pentru prima oară de cînd locuiam cu chirie acolo, a bătut la uşa mea după ce mă băgasem în pat, nu adormisem, a deschis puţin, nici cît să-i încapă capul, şi a şoptit: ce ţi-e şi cu arheologia asta, dragă, nu găseşti în cetăţile alea vechi ce găseşti în bucătărie...

Cu comoara din perete s-au petrecut multe într-un timp scurt, chiar dacă tanti n-a urmat decît în parte planurile făcute în miercurea aceea friguroasă, cînd simţise nevoia să-şi acopere spatele cu pledul cărămiziu şi cînd zaţul din ceaşcă, cercetat scrupulos cu lupa, îi vestise că va primi nişte bani neaşteptaţi. Uitînd intenţiile pilduitoare de atunci, din jenă, descoperind alte priorităţi sau, poate, dintr-o gentileţe pe care ţi-o îngăduie doar posesia, n-a trecut la proiectatele învăţături către prietenele ei. Nu i-a mai dăruit Paraschivei M., pentru a-i redefini mărinimia, închipuita cruciuliţă de aur cu filigran arab şi piatră neagră de turmalină, n-a mai trecut pragul saloanelor cosmetice şi al magazinelor de optică încît să presare sarcasm peste cochetăria Mioarei Fotiade, n-a mai cumpărat haine destinate vilegiaturii, vreo valiză din piele de viţel ori un căţel intolerant cu pisicile ca să-i

comunice Eugeniei Embury reproşuri vechi, nerostite încă. Tanti Paulina s-a comportat cumpătat şi cu frica lui Dumnezeu. A dus cocoşeii la bancă şi i-a schimbat în leii de azi, a deschis un cont curent şi a constituit cîteva depozite cu scadenţe şi dobînzi diferite (cum rezumase faptele funcţionarul de acolo, un băiat fascinat de propria cravată), s-a îngrijit de familie în logica simplă a sîngelui care nu se face apă şi a legăturii din faţa altarului. Prin mandat telegrafic, a expediat sume importante surorii ei Lucica şi nepotului Virgil, cel pe care-l visase ademenit de femeia cu părul roşu pe podul acela înalt, intrat într-un balans aiuritor şi care se salvase de la electrocutare (atunci cînd adormise în cada de baie cu robinetul deschis şi cu aeroterma în priză) nu atît datorită siguranţelor automate, cît coborînd (în vis) pe cîmpul plin cu flori, cotropit de razele întretăiate ale celor şase sori. Cum era de aşteptat, cei doi i-au telefonat în ziua în care poştăriţa le sur ase la uşă şi le alungase destule probleme financiar ncercau să fie cît mai drăguţi, dar, după replicile ui tanti, trebuie să fi fost doar crispaţi şi curioşi, în vreme ce dumneaei evita o discuţie despre proveniența banilor. Către finalul conversaţiei, a rugat-o pe Lucica să amîne vizita la care se gîndea, explicîndu-i că va pleca ea însăşi într-o călătorie; nu putea renunţa la ce citise limpede în ceaşca de cafea, trata de acum semnele zaţului ca pe nişte porunci. Înainte însă de-a porni la drum, înainte chiar de-a fi ales o destinaţie şi de-a se fi hotărît asupra celorlalte date ale voiajului (durată, mijloc de transport, număr de stele al pensiunilor sau

al hotelurilor la care va înnopta şi cîte altele), Paulina s-a îngrijit de mormîntul lui Iorgu. A înlocuit crucea veche, turnată în beton după un tipar anost răspîndit prin tot cimitirul, cu una cioplită în marmură albă, avînd nu doar numele şi fotografia lui ceramică, ci şi pe ale ei, o cruce suplă, pe care meşterul pietrar scrisese cu dalta un singur vers, din Şt.O. Iosif, „Şi ceţuri ies din negre văi". Era o frîntură din strofa de suflet a răposatului, cît se putea reţine enigmatic şi etern dintr-un tablou pastoral cu tînguiri de tălăngi, un fel de cenzură a decesului, dragă, îmi explicase tanti, căutînd să mă facă să-i înţeleg gestul binevoitor, dar şi reţinerile. În rest, fără vreo legătură cu preferinţele lirice ori de altă natură ale soţului, împrejmuise locul de veci cu un gard scund din fier forjat şi-l acoperise cu cîrciumărese şi dalii pitice.

A ieşit pe uşă într-o dimineaţă de joi, devreme, gata să urce în autocarul care oprea la gura parcului şi care avea ca ţintă ultimă Grecia (ea zicea muntele Olimp, ca să fie respectată acea literă „o", de trei ori prezentă în desenele zaţului de cafea). Era înnorat şi vînt, m-am arătat încă o dată îngrijorat de greutatea bagajului şi am insistat să o conduc, nu s-a mai împotrivit ca în ajun, ştiam amîndoi, pe tăcute, că ajutorul meu nu privea geamantanul cu iz de naftalină, ci emoţiile ei. În staţie, mai aştepta cineva autocarul pentru Atena, domnişoara doctor ftiziolog, şefă de secţie la preventoriul T.B.C., o femeie aproape de cincizeci de ani, scundă şi uscată, cu care Paulina s-a salutat cordial, deşi se cunoşteau doar atît cît oricine se cunoaşte cu oricine într-un orăşel de provincie.

Cînd cealaltă s-a îndepărtat puțin, cît să verifice încuietorile valizei, tanti mi-a șoptit că se împlinesc iarăși prezicerile din ceașcă de vreme ce nu va avea parte de-o călătorie solitară. Ce fericită era, de fapt, că nu va fi singură! M-a rugat încă o dată să-l caut și să-l ascult pe Dumitru M., soțul Paraschivei, și a pornit scăldată de transpirații către aerul tihnit al Mediteranei.

E o binecuvîntare să fii cu Jojo într-o casă mică și curată, bătrînicioasă în multe privințe, dar cu pereții proaspăt dați cu var, cu trei ferestre îndreptate către răsărit și către fagul înfoiat ca un curcan, cu alte două așezate spre miazăzi, avînd în față trandafiri și o tufă înflorită de iasomie, cu veranda umbroasă în care lenevesc balansoarele și cu lucarna mică, prin care se strecoară asfințitul. Trebuie să fie vară, aproape de solstițiu (și era), numai atunci soarele întrece muntele după care se pierde de obicei și cuprinde triunghiul de sticlă din acoperiș. Sînt dîre gălbui sau roșiatice pe tavan, ca să le percepi mișcarea și intensitatea e nevoie să stai tolănit pe spate, pe podea ori într-unul dintre balansoare, să o ții strîns în brațe pe Josefina, să nu te desprinzi din acel loc și din acea înlănțuire pînă nu vine înserarea. Culorile împrăștiate pe fondul alb duc cu gîndul la vișine sau la cireșele pietroase, la zmeură ori la rodii, dar atunci cînd pielea ta se lipește de pielea ei, cînd pe spate, chiar pe șira spinării, îi alunecă o bobiță de transpirație în care licărește la rîndu-i amurgul, cînd pe unul dintre genunchi i se ivește o pată de la apăsarea cotului tău, cînd pe gîtul ei pulsează tremurat omușorul, iar

buricul i se strînge, apar unele după altele prunele, pepenii galbeni, fragii şi strugurii albi, caisele şi merele ionatane, şi dudele, şi cîte şi mai cîte. Balansoarele Paulinei au un scîrţîit uşor, dar el nu se mai aude cînd soarele se stinge ca un bec, deodată, şi cînd Jojo deschide degetele mîinilor ca nişte evantaie. Şi fiecare zi se încheia cu apusul ei, eu şi Jojo zăvorîţi în casa lui tanti, pe cînd dumneaei vizita temple, mînăstiri şi golfuri marine cu apa atît de limpede, încît ochii ei suferinzi, obosiţi de vîrstă şi de miopie, distingeau dansul algelor peste scoici, peste crabi, peste peştii care îi stîrneau pofte culinare, un dans înnobilat de particule sclipitoare de nisip care absorbeau ceva dintr-un alt soare, altundeva şi la altă oră. Eugenia Embury, pe care o priveam deseori în curtea de alături, mai ales dimineţile, cînd stropea florile (şi le rupea petalele veştejite, şi le cerceta bobocii, şi le curăţa jur-împrejur de puii vioi şi neobrăzaţi ai buruienilor), ştia că nepoata ei e plecată la Bucureşti pentru a programa un examen important. Pe chipul ei se citea chiar şi de la distanţă pacea, iar atunci cînd lua în braţe o pisică sau cînd le chema pe toate la masă, pentru noi, în absenţa brandy-ului, se năştea un nou prilej de-a lua cîte-o gură de ceai, ca omagiu. Cu ulcerul o duceam mai bine, s-ar putea ca hainele şi desuurile de femeie tînără împrăştiate prin casă să fi avut un efect terapeutic necunoscut de medici. Rezerva mea de ţigări era însă pe sfîrşite, aşa că am căutat o dată în punga cu şosete din şifonier. Am găsit acolo un pachet de Viceroy (semănam cu veverițele care

uită unde-şi ascund proviziile), dar şi un plic pe care Paulina îmi trecuse cu litere mari şi rotunjite numele. Înăuntru erau douăzeci şi două de monede de aur, din acelea bătute sub Napoleon al III-lea, cu o valoare iniţială de circulaţie de douăzeci de franci. Poate tanti înţelesese ce e divizibilitatea, poate se gîndise la vîrsta lui Jojo. Oricum ar fi fost, aveam ţigări!

3

Pămîntul era sfărîmicios şi osemintele se desprindeau uşor. Soldaţii lucraseră la început cu cazmale şi lopeţi, chiar cu un tîrnăcop (obişnuiţi mulţi dintre ei să scoată cartofi şi gulii), dar trecuseră după aceea la unelte mai blînde. Săpau cu şpacluri şi mistrii de zidărie, curăţau fiecare os sau oscior cu nişte perii moi, un fel de pensule. Mai rău era cînd ploua, fiindcă groapa comună se umplea cu apă. Uită-te la ei cum se tăvălesc în mocirlă! sunase o constatare în timpul unei răpăieli, parc-ar fi porci. Şi cam aşa era; cel care vorbise (cu o ceaşcă în palme) şi colegul lui (ronţăind pîine prăjită) priveau din cerdacul cabanei (casa arheologilor, cum o numeau prin oraş), iar jandarmii, purtînd pelerine şi cizme de cauciuc peste uniforme, tropăiau în noroi, pipăiau prin pămîntul clisos, renunţaseră la şpacluri şi la perii, zgîrmau direct cu degetele şi spălau oasele în bălţi. Cîte unul aluneca şi cădea, dar asta se întîmpla rar, de regulă îşi puneau piedică, se îmbrînceau, inventau tot felul de trucuri ca să-i trîntească şi pe cei rămaşi mai

curați. Obiceiul acesta provocat de ploi, jocul, a încetat odată cu apariția colonelului-magistrat Spiru. Ca multe alte lucruri.

În ce privește închiderea șantierului arheologic (ajuns de pe la mijlocul lui aprilie în perimetrul armurăriei), responsabil a fost comandantul poliției locale, gogoșarul hominid, cum îl numise un doctorand tăcut din fire. Și tot doctorandul, care studia înzestrarea și tehnicile de luptă ale legiunilor nord-dunărene, schițase după trei înghițituri de rom un portret al polițaiului: mustață stufoasă, ochi vicleni, o burtă în care nu cresc două perechi de gemeni, ci se vîntură doar gaze. Maiorul ordonase întreruperea oricărei activități în zona castrului după ce un băiețel de unsprezece ani, căutînd rîme pentru un pescuit la mreană, găsise un craniu care nu părea nici de cîine, nici de oaie. Iar puștiul, care-o zbughise speriat împreună cu prietenii lui (după acea descoperire consemnată și comentată de ziare în prima săptămînă a vacanței de vară), le strigase și arheologilor ceva, scurt, în vreme ce trasau pe iarbă următorul pas al săpăturilor, unul care i-ar fi apropiat de încăperile fierăriei. Nu înțeleseseră nimic din cuvintele lui, dar mai tîrziu cineva și-a dat cu părerea (e vorba de tanti Paulina, într-una din discuțiile interminabile cu chiriașul ei) că, fugind de mama focului, copilul trebuie să-i fi deochiat. Deși groapa comună se afla departe de situl roman, la mai mult de-o sută de metri, șeful poliției se arătase ostil sincronismului și euristicii, cum zicea medicul legist, nu îngăduise dezvelirea cuptorului și a camerelor adiacente în paralel cu investigațiile lui. Și ce investigații! Mai

întîi apăruseră niște sergenți și niște plutonieri care păzeau zi și noapte ruinele și-i alungau pe curioși, pe urmă se apucaseră să care osemintele la sediul poliției, cu roaba, acoperite pe drum cu o foaie de cort. Opinia profesorului, care plasa osuarul în jurul anului 1800, nu domolise elanul maiorului, nici măcar nu-i provocase îndoieli, cu toate că aparținea unuia care văzuse mai multe morminte antice ori medievale decît prinsese el hoți de buzunare. De altfel, ca universitar, ocupat pînă peste cap cu studii, conferințe, cărți în lucru, prelegeri, șansonete și crize de bilă, profesorul plecase curînd după episodul acela, lăsîndu-i pe ceilalți să lumineze o minte cețoasă. Și le spusese așa : băieți, eu n-am timp de murături, ocupați-vă voi de gogoșar și chemați-mă cînd e gata! Or, ofițerul, care nu dădea doi bani pe armele centurionilor (săbii, zale, lăncii, coifuri, pumnale, scuturi, arbalete, catapulte și cîte vor mai fi fost sub pămînt), nu se lăsase pus la saramură sau la oțet ; mai degrabă el se îngrijea de ei, îi perpelea la foc mărunt cum se coc vinetele pentru zacuscă. În trei împrejurări diferite (scobindu-se într-o ureche, netezindu-și mustața, slăbind nodul cravatei), afirmase că niște tinichele ruginite nu înseamnă nimic pe lîngă atîtea oase de om. Ca să îngăduie redeschiderea șantierului arheologic, voia un document lămuritor despre morții aceia, zeci, poate sute, iviți în circumscripția lui dintr-o argilă numai bună pentru lipit sobe, cerea probe care să scoată din discuție revolverele comuniștilor și să-i infirme teoria. Domnilor, e păcat, intervenea periodic medicul legist, prea mult sînge rău pentru un milițian!

Şi sorbea din ceaiul sau din cafeaua cu care era tratat la casa arheologilor, mereu mirat de furia relatărilor despre un personaj care, credea el, înghiţise ceapă pînă i se coclise creierul.

Doctorul se număra printre puţinii acceptaţi în cerdac. Iar cerdacul era umbros în zilele însorite şi uscat în timpul ploilor. Mai erau invitaţi sau primiţi acolo domnul Saşa, fotograful, care-şi lega dromaderul de mica balustradă a scării, Titu Maeriu, trimisul foştilor deţinuţi politici la deshumarea osemintelor acelora neştiute, cîţiva gazetari care înclinau către versiunea masacrului republican, dar pricepuseră că şeful poliţiei ţintea doar avansarea în grad, nepoata doamnei Embury, cu prospeţimea ei, un biolog din oraş cu barbă de navigator olandez şi porniri de nereprimat împotriva maiorului după ce pierduse alegerile locale. Revenind la medicul legist, nu neapărat la costumul lui bej, se întîmpla să aibă apariţii senine, în care nu contrazicea pe nimeni. De obicei, buna dispoziţie era consecinţa nopţilor din hotel în care-l vizita o jurnalistă amatoare de vinuri negre şi de mîngîieri domoale ale popoului lui mai lat decît umerii, la capătul cărora dormea neîntors. Iar într-unul din acele momente relaxate, diurne, ulterioare cabernetului şi aprinderilor tactile, venise cu ideea uriaşului puzzle cu mii sau zeci de mii de piese, la care lucrau asiduu magistraţii militari. Cum adică? întrebase într-o doară cineva, fără să bănuiască urmarea, o descriere amplă şi alambicată în care doctorul a imaginat groapa comună golită pînă la fund, cu toate rămăşiţele trupeşti întinse de procurori pe iarbă, răsfirat, umplînd

incinta castrului, cu colonelul Spiru plimbîndu-se printre ele cu mîinile la spate, ridicînd rar cîte-un os şi încercînd să-i descopere corespondentul, greşind de multe ori alăturările, enervîndu-se şi pedepsindu-i pe bieţii jandarmi cu comenzi culcat-drepţi ori cu serii de flotări, păşind în continuare ca printr-un labirint, tot mai repede şi mai derutat, deloc dispus să renunţe, visînd la finalul în care scheletele recompuse aveau să stea aliniate unul lîngă altul, zeci, poate sute, fiecare într-o alcătuire perfectă, cu nici un element lipsă şi în nici un caz cu un humerus ori măcar cu un metacarp aşezat altundeva decît i-ar fi fost locul. Ca replică, o voce din cerdac propusese o partidă de macao sau un tabinet. Şi se găsiseră amatori, între care şi stăpînul dromaderului, fiindcă nu-şi închipuiau că Spiru sustrăgea el însuşi falange ale degetelor mici şi le ascundea sub un teanc de cămăşi albe, lucru care l-ar fi împiedicat (din lipsa pieselor) să ducă puzzle-ul la bun sfîrşit.

Alături de maior, nici procurorii nu erau agreaţi la casa arheologilor. Odată, sub nişte rafale reci, un căpitan ud fleaşcă se străduise să zîmbească şi căutase adăpost, dar i se recomandase să-şi cumpere o umbrelă. Altă dată, pe zăpuşeală, chiar colonelul sperase la un petec de umbră, însă i se arătase pădurea şi i se vorbise de-un izvor răcoros din vecinătatea unui pin. Urmăreau din cerdac evenimentele gropii comune, nu scăpau nici un detaliu, dacă tot le era interzis să cerceteze armurăria castrului, măcar se bucurau de spectacol în ce companie voiau. Au asistat, de exemplu, la revenirea osemintelor de la sediul poliţiei, o

întoarcere fără glorie. Le căraseră aceiași sergenți și plutonieri, tot cu roaba, doar că nu le mai acoperiseră cu foaia de cort și-și pierduseră aerul de cocoși umblînd printre găini. Semănau cu niște vrăbii înfi-gurate, care nu știau cum să dispară mai iute din fața unui motan bătrîn, încă îngăduitor, cu pomeți ascuțiți și trese de colonel. Se apropiau încet, poate din cauza pantei și a greutății, răsturnau roaba unde li se comanda și plecau în grabă. Fiindcă drumurile lor se repetau și nu era niciodată clar dacă scena se derula pentru ultima oară, în cerdacul cabanei se puseseră pariuri frumușele, din care doctorandul, cel care studia înzestrarea și tehnicile de luptă ale legiunilor nord-dunărene, cîștigase cît un sfert de salariu. Apoi arheologii au fost martorii „marelui inventar", care începuse prin amplasarea a patru mese de voiaj pe laturile gropii comune, lîngă care se postau în fiec[illegible] dimineață procurorii cu părul nealbit. Sub supra-vegherea colonelului Spiru, albit de ceva vreme, magistrații împărțeau soldaților pungi transparente cu mărimi diferite, potrivite de la femur la tars și de la tibie la sacrum, pe care lipeau la returnare etichete albe cu un număr de cod și cu cîteva observații primare. La nici o săptămînă după debutul operațiunii, meselor le fuseseră adăugate scaune pliante, iar în plus apăruse un șezlong, care putea fi mutat oriunde și chiar era dus peste tot, funcție de pornirile sau de intuițiile colonelului. După ce terminaseră de sigilat în lădițe și de înregistrat în catastife grămezile descărcate din roabă (și după ce-și făcuseră un obicei din prînzurile la Casa Matilda), procurorii trecuseră

la straturile de oase din pămîntul sfărîmicios. Îi interesa dacă identificau urme de glonț, puneau semne de exclamație în dreptul oricărui craniu spart sau fisurat despre care s-ar fi putut crede că suferise lovituri. Cele patru mese de voiaj nu respectau pozițiile punctelor cardinale, dar erau așezate ca-n vîrfurile unei roze a vînturilor, așa că soarele se concentra pe rînd asupra fiecăruia din magistrați. Chiar dacă-și aleseseră locurile în ordine ierarhică, după ceasul și temperatura zilelor de vară, cel atins de dogoare transpira și părea mai concentrat decît ceilalți. Mai rău era cînd ploua, fiindcă groapa comună se umplea cu apă. Atunci privitorii din cerdac intrau în mica odaie a cabanei, singura, care ținea loc de vestiar, magazie, sală de mese, birou și destule altele, încercau să-și găsească un scaun în balamucul și-n înghesuiala de-acolo, așteptau să fiarbă ceva în ibricul pus pe aragazul cu butelie, poate lapte, poate vin cu zahăr și mirodenii, măcar unul dintre ei se întreba cum de așa o hardughie fusese botezată casa arheologilor.

4

Așa cum pasiunea farmacistei pentru *Viețile Sfinților* nu era străină nimănui (scria zi de zi pe rețetele bolnavilor numele prăznuit de calendarul ortodox, adăugînd în descrieri sumare, pline de prescurtări, una din suferințele îndurate ori din minunile înfăptuite de cel sanctificat), așa cum le erau cunoscute tuturor aversiunea domnului Sașa față de vaci (de cînd

dromaderul fusese castrat) şi căderea poştaşului în patima băuturii (după ce nevasta lui confundase verdele de Paris cu agheasma şi-i lăsase patru copii de crescut, doi la şcoală şi doi la grădiniţă), aşa cum ştia oricine că Pilotul, ca secretar de partid într-o cazarmă a aviaţiei, acum colonel rezervist, nu zburase niciodată, tot aşa Dumitru M. avea fişa lui publică, bogată în date. Era cel mai bătrîn om din oraş (unii vorbeau de nouăzeci şi patru de ani, alţii de nouăzeci şi şapte, destule voci garantau că a trecut suta, se ajunsese şi la presupunerea că urmează să împlinească o sută opt), purta pălărie şi cravată de cîte ori ieşea în lume, umbla cu baston (mergea încă la cinematograf, deşi adormea regulat în sală, indiferent de subiectul filmului şi oricît de gălăgioasă ar fi fost coloana sonoră), nu chelise, mînca greu şi zdravăn (martore erau vînzătoarele de la băcănia din cartier, de unde cumpăra costiţă, ouă, ficat şi rinichi de porc, marmeladă şi miez de nucă, foarte rar peşte, doar în sezonul scrumbiei), stăpînise ca supus al regelui o fabrică de ţigle şi şamote şi cîteva terenuri petrolifere (doi-trei miliţieni pensionari se jurau că în permisul lui de conducere, emis în '34 sau '35, la rubrica profesiune, ar fi stat scris industriaş), iar sub comunişti, ca şef de echipă al faianţarilor de la Sovrom şi apoi al drumarilor de la Sfatul Popular, fusese un om vesel şi îngăduitor (care credea cu tărie că relele trebuie date la spate, făcînd deseori un gest cu mîna ca şi cum ar fi aruncat ceva către fund). Existau însă şi informaţii privilegiate în legătură cu el, cum ar fi fost aceea că, din camera lui de mansardă, vîna

simplu şi iscusit porumbei, pe care-i gătea ca un maestru, la cuptor, cu foi de dafin şi sos de vin alb. Aflasem întîmplător şi cam abuziv de îndeletnicirea bătrînului, suind o scară în spirală, întunecoasă, la capătul căreia se găsea o uşă în care ciocănisem cu sîrg. Nu se grăbise nimeni să-mi deschidă, nici nu se auzise vreo voce care să mă cheme înăuntru, apăsasem pe clanţă ca un necioplit, nu atît pentru că-i promisesem Paulinei că mă voi duce acolo, cît pentru Jojo, care rămăsese o vreme singură, adîncită în detaliile manichiurii şi pedichiurii, întinzînd cu migală oja ei neobişnuită, oliv, obligată să respire prin ferestrele întredeschise parfumul tufei de iasomie sau miasmele coteţelor din vecini, după cum voia vîntul, aşteptînd semnalul convenit al soneriei, un ţîrîit lung, urmat de trei scurte. Era cam tîrziu să-l vizitez pe bătrîn şi probabil inutil, îl căutasem cu o săptămînă înaintea sosirii acelor antropologi din Argentina despre care ştiau cu toţii foarte puţin şi de la care aşteptau foarte mult, un fel de juraţi care, dintre atîtea versiuni contradictorii privind groapa comună, aveau să proclame ca adevărată numai una. Şi nu întîlnisem, cînd am intrat, o încăpere pustie ori pe locatarul ei dormind buştean, ci un om care mă privea intrigat şi sever, de pe scaunul aşezat într-o laterală a ferestrei, după perdea. În linie clasică, portretul lui arăta aşa: tenul alb ca făina, pe frunte cădeau şuviţe de-asemenea albe, dar ca untul gras, ochii căprui-spălăcit nu se lăsau cotropiţi de ridurile de la colţuri, gura fugea într-o parte trădînd o mai veche pareză facială, bărbia ieşea rotunjoară dintre obraji şi guşă, nasul nu era

nicicum, nici cîrn, nici acvilin, nici ascuțit, nici borcănat, nici mare, nici mic, părea un etalon pentru operațiile estetice. Prin expresie, portretul acela insufla autoritate și pacientă, concentrare, deranj și răbdare, mirare, suveranitate, largheție. Dumitru M. nu căuta să ascundă ceea ce făcea și nu dădea explicații unui intrus. Îmi ceruse să-mi găsesc un loc în odaia încinsă de acoperișul de tablă, să tac și să nu-l încurc. Folosea o lansetă scurtă și elastică la fel ca în pescuitul de vară la șalău, pe mulinetă avea un nailon cafeniu, la capătul căruia atîrna o ancoră mică, garnisită cu boabe de porumb. Așeza din cînd în cînd montura pe pervazul ferestrei, cît mai discret, într-un loc momit cu coji de pîine și cîțiva pumni de boabe, privea într-o oglindă rotundă, potrivită la marginea biroului cît să nu-i scape nimic din ce se întîmpla afară, dar să nu poată fi observat. Gonea vrăbiile și gaițele cu un șuierat scurt, recupera nada din fața păsărilor acelora hrăpărețe, pline de oase și zgîrciuri, așteptînd porumbeii. Încerca uneori un fel de gîngurit, însă coardele lui vocale, cred (sînt convins, de fapt), erau lipsite de virtuți ademenitoare. Prima captură a venit cam la douăzeci de minute după ce ajunsesem, un fîlfîit puternic de aripi a învolburat perdeaua, era un guguștiuc sur, grăsăncioc, căruia i-a sucit gîtul repede. Abia atunci bătrînul s-a ridicat și mi-a întins mîna, amabil, poftindu-mă la o ceașcă de ceai cu lapte. Datora obiceiul, a precizat de la bun început, saloanelor prerepublicane. Ceva mai tîrziu, după ce îi făcusem cunoscute așteptările mele și după ce apucase să ridice din umeri și să clatine hotărît din cap (nici

măcar nu-mi părea rău că n-are habar de osemintele din incinta castrului), a mai prins două porumbițe. Ultima, cam sfrijită, cu un guler alb-violet, s-a zbătut atît de tare, încît a dărîmat oglinjoara. Nu se spărsese. Ce bine! a zis, ar fi venit șapte ani de nenorociri... Și a reumplut ceștile, a acoperit păsările cu un șervet umezit în oțet și, întorcînd pe toate fețele ancora aceea mică, aurie, care-și făcuse prea destul datoria, s-a hotărît să o înlocuiască cu un cîrlig nou. Nu e ca la buzele de pește, domnule, au ciocurile tari, îndoaie metalul, îmi explica în timp ce degetele lui se poticneau la nodurile firului, o singură dată am găsit altceva, cînd am agățat un porumbel călător, avea cartilagii fragile și un mesaj idiot la inelușul de la picior, „munții sînt înalți" sau așa ceva, n-am rezistat să nu fac o supă cu chimen și tarhon, cu smîntînă, a ieșit dulce, iar pe columbofil l-am descoperit după o săptămînă, era Pilotul, așa cum bănuiam, se plîngea unor dudui în holul poștei că i-a dispărut voiajorul, și fusese atîția ani secretar de partid în mai multe unități ale aviației, fără să decoleze, fără să urce într-o carlingă măcar, ce m-am bucurat! Mai tîrziu, Dumitru M. a întrerupt o poveste de vînătoare cu mistreți, de dinainte de naționalizare și de toate celelalte: te cam muți de pe-un picior pe altul, tinere, bîțîi din pantof, te plictisesc? vrei să știi unde-i closetul? I-am arătat ceasul deșteptător, ticăia pe-o policioară aproape de umărul lui și i-am spus că dacă nu ajung în jumătate de oră în parc, pe a șasea bancă numărînd de la havuz înspre foișorul fanfarei, risc să întristez foarte tare pe cineva. Se luminase: ah, deci

așa, deci așa, cînd e vorba de femei nu se discută... Mă ridicasem să plec și n-am refuzat invitația la prînzul de-a doua zi, chiar dacă nu mă grăbeam către parc, ci să nu pierd asfințitul sub lucarna mică din casa Paulinei.

La coborîre, peste scîrțîitul treptelor din lemn de brad s-a auzit zăvorul unei uși și mi-a ieșit înainte Paraschiva, soția bătrînului, cu un șal legat la mijloc, cu ochelari de miopie severă și c-o farfurioară cu biscuiți în mîini. Cunoștea o mulțime de lucruri despre mine, de la nume la sîcîielile ulcerului, de la profesie la incapacitatea de-a mă lăsa de fumat, de la dorința de-a vedea șantierul arheologic redeschis la slăbiciunea pentru muzica negrilor; mi-a înșirat totul iute, într-o introducere curtenitoare, parcă ar fi rostit cîteva considerații despre vreme. Sursa informațiilor era cu siguranță tanti, preabuna mea gazdă și protectoare (măcar opinia ei despre The Mills Brothers era inconfundabilă, dacă nu și celelalte), și nu m-am putut abține să n-o pomenesc supărat, provocîndu-i sughițuri pe cine știe ce insulă din Mediterana, cînd poate își alegea vestimentația pentru cină sau cînd se pregătea să scrie ilustrate. Cît despre Paraschiva M., o ființă din care senectutea nu șterse îndeajuns latura imperativă (condusese cîndva procesiunile alpine ale asociației „Iisus lumina lumei" și plănuise construirea unui schit la grota Sfînta Veronica), mă îndoiesc că merita în dar cruciulița cu piatră neagră de turmalină, lucrată în aur, cu filigran arab. Îi spusesem că mă grăbesc peste poate, că sînt pe fugă, iar ea mă țintuise în capul scărilor, să-mi descrie miracolul cuțitașului

din mașina de tocat. Ascultînd-o și refuzînd biscuiții la care mă tot îndemna, am terminat două țigări. Se trezise puțin după miezul nopții, la încheierea postului, așteptase pînă la unu, unu și-un sfert, cît să nu cedeze poftelor stomacului imediat, după săptămîni de renunțări, și încercase să toace carnea pregătită de cu seară pentru chiftele. Mașina se blocase însă de la primele rotiri ale manivelei, o desfăcuse împiedicat, mîinile n-o ascultau, fusese gata să spargă ceașca cu gălbenușuri, descoperise că dinăuntru lipsea cuțitașul, deși se îngrijea să-l dea la ascuțit de două ori pe an și să fie mereu la locul lui. Îi băteau tîmplele, tavanul se înclinase la stînga, pe urmă la dreapta (semănase cu un hamac văzut de dedesubt, susținea), evitase să-și ia tensiunea cu aparatul din noptieră convinsă că va citi pe ecran o cifră îngrijorătoare (un aparat german, domnule, electric, de la fiica mea...), răscolise toată bucătăria, golise dulăpioarele, eliberase rafturile și nu găsise nimic. În timp ce vorbea, ochii i s-au aprins sub lentilele groase, o șuviță din pieptănătura ei îngrijită s-a ridicat pe frunte ca o pană de apaș. Se rugase, plînsese, pe urmă se mai liniștise, dar fără să adoarmă sau să fie în stare de altceva, spre dimineață îi telefonase femeii pe care-o aștepta la curățenie și-i ceruse să aducă altă mașină de tocat. Era una albastră. O fixase atent de blatul mesei, o umpluse cu bucățele de carne, în primul rînd cu ce culesese din interiorul mașinii ei verzi și-i învîrtise brațul. Se mișca cum trebuie, a rîs, a întrebat-o pe femeie ce-i face nepotica, asculta cum fetița învață poezii cu gîze și animale, cum tușește și desenează

căsuțe, pînă cînd a apărut un scrîșnet ciudat și mecanismul a refuzat să mai funcționeze. Fusese gata leșine, abia nimerise pe-o ladă (ochii îi erau de-a. incandescenți: el plesnește! de mult plesnește că nu mă abat de la poruncile sfinte! iar postul... cine doamnă, am întrebat, soțul dumneavoastră? nuuu, eh, săracul! e păcătos și încăpățînat, dar nu el, domnule, Necuratul...), nu se mai simțise în stare de nimic, o ajutase femeia venită la curățenie, palidă deodată, tăcută. Dar cît de bun fusese cu ea Domnul Dumnezeul nostru al tuturor! Dintre șuvițele de carne scoase din pîlnia mașinii, în liniștea aceea din bucătărie, o liniște care sfîrîia ușor, ieșise un obiect cu forma unei cruciulițe, avînd ștanțată cifra 5. Domnule Petruș, îmi șoptise (și cîteva lacrimi ajunse pînă la buze se uneau acolo într-o picătură mare), înțelegeți!? cuțitașul meu era în mașina de tocat a bietei femei și Tatăl Ceresc a trimis-o ca mesageră, să-mi arate că El nu mă lasă, că mă iubește. Soarele nu se mai pregătea să apună, apunea de-a binelea, iar eu am sfătuit-o să strîngă mai tare pe viitor piesele mașinii de tocat.

5

Încă de la sosirea în oraș, antropologii argentinieni au contrazis o mulțime de așteptări. Au apărut pe nepusă masă, cu un microbuz, dezamăgindu-i într-o dimineață de marți pe toți aceia care-și închipuiseră o primire festivă în gară, pregătită din vreme, cu

steaguri alb-azurii ca tricourile dungate ale lui Batistuta și Maradona, cu fanfară, cu primarul purtînd bandulieră tricoloră și ținînd un discurs de întîmpinare, cu noua profesoară de franceză traducînd în spaniolă și amintind prin bronzul gambelor și al genunchilor de măsliniul andin, cu fetițe oferind flori, cu mititei și bere împărțite privitorilor de filiala locală a partidului de guvernămînt. Patru dintre ei purtau blugi și al cincilea bermude, tricoul unuia avea mînecile franjurite de-o foarfecă, pe maioul altuia era imprimat chipul Papei, la gîtul celui mai înalt se balansa o cruce cît un pristolnic, arătau în orice caz altfel decît apar oamenii de știință în reprezentările comune și erau mai tineri decît ar fi trebuit să fie. În plus, a vorbi despre ei la persoana a treia plural, genul masculin e corect, dar nu și precis. Fiindcă grupul număra trei bărbați și două femei, ceea ce domolea în proporție de aproape jumătate visurile unor domnișoare de-a cuceri inimi și de-a traversa oceanul.

În jurul gropii comune, acolo unde existau atîtea controverse, patimi și suspiciuni legate de timpul și de împrejurările morții, cei cinci fuseseră socotiți cîndva niște salvatori. Doar indivizi cu aură providențială ar fi părăsit malurile estuarului Rio de la Plata ca să ajungă în celălalt capăt al lumii (într-un castru lăsat de Aurelian pe seama barbarilor și a secolelor), ar fi studiat maldăre de oseminte (imuni la istoria recentă a locului în care aterizaseră) și ar fi dat un verdict clarificator (cu încurcate consecințe locale și naționale). La drept vorbind, în așteptarea avionului pornit pe deasupra a două fluvii reunite,

Paraná şi Uruguay, se conturase o singură mulţumire generală: povestea mormîntului colectiv se apropia de sfîrşit. În rest, aparatul de zbor despre care se presupunea că va survola orăşelul, munţii şi fortificaţiile romane, născuse o sumedenie de speranţe particulare, unele mărturisite, cele mai multe secrete. Comandantul poliţiei, bunăoară, care continua să propovăduiască monoton şi tot mai neconvingător varianta unei execuţii sumare din anii '50, ar fi renunţat la multe pe lume, chiar şi la ceapă, numai ca să-i audă pe pasagerii avionului atestînd crima politică. Nu-l îngrijora că interviurile şi declaraţiile cu care se îndeletnicea de la începutul verii s-ar fi putut răzbuna curînd, tranformîndu-l într-o caricatură, cît zvonul care nu mai era zvon, ci informaţie, privind trecerea lui prematură în rezervă. Din postura căutătorilor de senzaţional şi a făuritorilor de personaje exemplare, după ce creditaseră versiunea şi ticurile maiorului, după ce-l descriseseră ca pe-un justiţiar care dă în vileag un asasinat cumplit şi se opune ştergerii urmelor, cei mai mulţi dintre jurnalişti mizau şi ei pe o concluzie fastă a necunoscuţilor din cealaltă emisferă, îşi doreau o confirmare pentru tot ce aşezaseră pe hîrtie sau rostiseră la microfon săptămîni la rînd. Titu Maeriu – în următoarele circumstanţe: cu ani din viaţă petrecuţi după gratii, cu cazne îndurate, ştiind că zeci de mii alţii n-au putut îndura ce era de neîndurat şi s-au dus pe lumea cealaltă, mirat că pretinsa lui libertate de după amnistie s-a mărginit la căsnicie şi la o teză de doctorat privind rezistenţa tunelurilor în straturile de roci sedimentare, convins

că acelora care plecaseră din închisori înspre cer le crescuseră aripi şi fuseseră aşezaţi la dreapta Tatălui, conştient că n-a meritat mai mult decît ei, întrebîndu-se dacă a fost sau nu mai norocos, observînd în jur cît de uşor le e oamenilor care nu ştiu, nu se miră, nu sînt convinşi şi nu se întreabă – se ruga bunului Dumnezeu ca acei străini din Buenos Aires să nu tulbure pacea îngerilor şi să îngăduie cinstirea celor ucişi cu secera şi ciocanul. În lungile lui momente de singurătate, în plimbări sau în camera de hotel, schiţase şi apoi proiectase cu toate amănuntele inginereşti opt variante ale aceluiaşi monument. Îl vedea ridicat lîngă groapa comună, cu faţa spre răsărit, închipuind nu supliciul, ci lumina care-i urmează, nu lacrimile viilor, ci recunoştinţa lor.

Toţi ceilalţi, procurorii militari, medicul legist şi arheologii, cunoşteau prea bine vîrsta osemintelor, în măsura în care o astfel de cunoştinţă nu presupune precizie matematică, ci un calcul aproximativ, cu marja de eroare la nivelul anilor ori deceniilor. Şi vîrsta nu era dublă, nici triplă, ci de patru-cinci ori mai mare decît considerau adepţii ideii masacrului postbelic. Magistraţii, doctorul şi istoricii intuiau şi cauza acelei morţi în masă, bănuiau şi motivul unei înhumări atît de necreştineşti, doar se căscaseră gropi comune şi la ciuma lui Caragea şi la nenumărate alte molimi. Le era imposibil însă să se facă crezuţi, primii fiindcă erau asimilaţi unor căţeluşi ascultători ai fiilor, ginerilor, nepoţilor şi băieţilor de casă ai comuniştilor, aflaţi la putere după ce taţii, socrii, bunicii şi protectorii fuseseră alungaţi, ultimii din pricina meseriei

lor cam abstracte şi a faptului că n-aveau nici un rol în schema oficială a investigaţiilor. Mai mult, prezenţa colonelului Spiru în fruntea echipei Parchetului, un ins care (scriau ziarele) făcuse şcoli la Leningrad şi slujise în tribunale militare încă din tinereţe, anula şi cele mai mici şanse de credibilitate. Poate acesta era un motiv, nu unicul, pentru care arheologii preferau atitudinea contemplativă, neînghiţindu-i pe procurori şi îndepărtîndu-i de cerdacul cabanei ca pe unii cărora le duhnesc picioarele. Acolo, în cerdac, cînd nu erau de faţă oameni drăguţi care-ar fi fost răniţi de-o asemenea fantezie (cum ar fi fost trimisul foştilor deţinuţi politici), tot cizelau şi adăugau elemente noi unei epopei care pornea deodată cu epoca Antoninilor, de la adopţia de către septuagenarul Nerva şi desemnarea ca succesor la tron a lui Marcus Ulpius Traianus, guvernatorul Germaniei Superioare, parcurgea războiul transdanubian din 101-102, care îngăduise, deopotrivă, punerea pe coji de nucă a celor mai viteji dintre traci şi redobîndirea insignelor pierdute în cursul campaniei lui Cornelius Fuscus, se lega de războiul din 105-106 prin podul ridicat peste fluviu de Apollodor din Damasc, includea inaugurarea din 133 d.Ch., sub Hadrian, a apeductului coloniei Ulpia Traiana Augusta Dacica (fapt care pusese capăt unei nesuferite perioade de igienă precară) şi construirea castrului aceluia izolat dintre munţi (situat acum într-o mică staţiune balneară), trecea de marea retragere din 271 a administraţiei, a plutocraţilor, a populaţiei urbane şi a armatelor imperiale, traversa hăul bicefaliei şi al disoluţiei romane, cuprindea luptele intestine din

Constantinopole, asediile turcilor selgiucizi şi triumful din 1453 al lui Mahomed al II-lea, mergea apoi în viteza caravelelor către Indii şi dintr-o eroare de navigaţie a lui Cristofor Columb, nu a busolelor, găsea ţărmul amero-indian, se identifica cu gloria şi cu prăpădul conchistadorilor conduşi de Hernando Cortez, descria aruncarea ancorelor unor corăbii (la ordinul lui Pedro de Mendoza) într-un estuar orbitor în răsăritul soarelui, semănînd astăzi şi în februarie 1532 cu o întindere de argint, botezat Rio de la Plata, cuprindea declararea formală a independenţei Argentinei la 9 iulie 1816 (datorată cumva, cu întîrziere, lui Bonaparte), venea agale prin istoria modernă şi contemporană şi ajungea la experţii aceia în stabilirea vechimii unor rămăşiţe trupeşti, care aveau să stingă flama provocată de uriaşul mormînt colectiv şi să facă posibilă reluarea cercetărilor la armurăria castrului izolat dintre munţi (situat acum într-o mică staţiune balneară). Spus pe scurt, Traian (Optimus Princeps) domina din umbră întreaga construcţie epică a arheologilor, fiindcă fortificaţiile care adăposteau involuntar groapa comună îi purtau pecetea de prim împărat provincial, iar cei cinci experţi de peste Atlantic, prin latura lor hispanică, una care nu-i era străină nici lui avînd în vedere că văzuse lumina zilei în oraşul Italica (Betica) din Spania, în anul 53 d.Ch., îi puteau fi consideraţi descendenţi extrem de îndepărtaţi. În ce-i priveşte, procurorii militari nu erau aşa imaginativi, sperau pur şi simplu să se termine totul, să fie clar că n-au încercat să falsifice proveniența şi vîrsta oaselor şi să meargă acasă.

Antropologii argentinieni sufereau de o boală națională cronică, „los desaparecidos", a cărei fază acută, febrilă se consumase de mult. Copii de-o șchioapă sau în clasele primare la revenirea ca președinte a lui Juan Domingo Perón (după două decenii de exil), la moartea lui cam precipitată și la preluarea șefiei republicii de către ultima soție, a treia, Isabel Martínez (succesoarea Evei Duarte, cea semisanctificată încă trăind sub numele Evita), martori inocenți ai scumpirii vieții cu 355%, ai grevelor interminabile, ai demonstrațiilor de stradă și ai atentatetor comise de diferite fracțiuni insurgente (care au dus cifra victimelor, în numai șase anotimpuri, la 700), ei, plozii aceia, au văzut cum la 24 martie 1976 generalul-locotenent Jorge Rafael Videla, comandantul forțelor armate și al juntei care tocmai dăduse o lovitură de stat, se instala la putere și decreta legea marțială. Deveniți între timp elevi de gimnaziu și asaltați de discursurile oficiale privind reinstaurarea ordinii, au omis infantil să observe anumite lucruri și întîmplări, mai ales că se putea vorbi întemeiat de un declin al violențelor vizibile. La urma urmei, pe atunci, pînă-n 1978 cel puțin, erau doar niște pușți hipnotizați de El Mundial ca de-un șarpe boa, gata să se încaiere și să-și consume micile economii pentru tricouri, ceasuri, abțibilduri și șepci cu Gauchito, decupau din ziare și din reviste pozele jucătorilor favoriți, sorbeau cuvintele lui Cesar Luis Menotti, credeau în harul lui de strateg, în tăietura dură a maxilarelor și în ochii lui scăpărători ca zăpezile veșnice de pe Aconcagua. Iar în vara lui '78, cînd ziua încercuită de atîta vreme în calendar a coincis

chiar cu ziua care începuse şi cînd, spre seară, s-a auzit primul fluier al arbitrului, la Rosario, la acel tern R.F.G.-Polonia 0 la 0, au înnebunit de-a binelea. Printre norii de confeti care acopereau nu numai tribunele stadioanelor la fiecare bătălie a echipei naţionale, ci ţara însăşi, sub scandările acelea frenetice şi sacadate (imitabile fonetic cam aşa: Ar-hen-tina!!! Ar-hen-tina!!!), au tremurat lîngă idolii care-şi croiau drum către trofeul suprem, au suferit cumplit la eşecul din grupe în faţa Italiei (cu atît mai mult cu cît unul din zece compatrioţi era la origine macaronar), s-au bucurat cu lacrimi cît sîmburii de lămîie la izbăvitorul scor 6-0 din partida cu Perú (deşi undeva, în locul acela neidentificabil anatomic, dar intitulat for interior, simţeau picături de ruşine măcar cît boabele de cafea), au strigat pînă au pierdut legătura cu corzile vocale cînd Mario Kempes, cu pletele lui unduitoare şi cu mişcări de pumă, a înscris primul gol din finală, au ovaţionat pasele magice ale lui Ardiles, fandările lui Luque şi alunecările lui Passarella (nişte mişcări indescriptibile de tango), şi-au ros unghiile ca şi cum şi le-ar fi smuls cînd Nanninga a egalat pentru Olanda, au răsuflat adînc şi supravieţuitor, ca salvaţi de la înec, cînd Rensenbrink a trimis mingea în bară în minutul '90, au făcut pasul către prelungiri ca un pas către maturitate şi au intrat în stare de transă, alături de un popor întreg, cînd zeul Kempes (El Goleador) şi Bertoni au dus tabela la 3-1 şi au confiscat Cupa Jules Rimet, aruncîndu-i pe argentinieni din plin regim militar în starea de campioni ai lumii. După clipa aceea irepetabilă, în care măsurarea pulsului ar

fi fost imposibilă din cauza vitezei numărătorii, în care antrenorul Menotti era aruncat înspre cer de soldații lui credincioși din teren, iar un copilandru (ceva mai copt decît viitorii antropologi) plîngea în hohote pe gazon din postura de rezervă, nebăgat în seamă de nimeni, deși avea să fie rebotezat El Pibe d'Oro (Copilul de aur) peste numele lui real, Diego Armando Maradona, și avea să intre în galeria marilor artiști (în ordine alfabetică, între Mann și Marcello), în fine, exact în momentul acela s-a sfîrșit beția fotbalului, s-a așternut liniștea de după vuiete și vacarm, ochii s-au reobișnuit cu chipurile, cu obiectele și cu realitatea înconjurătoare, au clipit mirați, pe urmă contrariați și speriați, mai tîrziu înfricoșați. Pe fondul de declin al violențelor vizibile, violențele invizibile o luaseră razna. Oamenii erau ridicați din autobuze, de pe trotuare aglomerate, din parcuri, de la slujbele lor, de la mesele berăriilor, din piețe sau de la cinematograf, unii măcar se mai bucurau de cîteva guri de aer familial în propriile case, în special noaptea, cînd erau smulși din așternuturi, scoși cu forța pe ușă și aruncați în dube cu faimă de dric. Nu se întorceau. Nici a doua zi, nici duminica (chiar dacă o crezuseră cu toții zi liberă de la Dumnezeu), nici săptămîna, luna ori anul care urma. Iar cei cinci elevi de gimnaziu, fără să se cunoască pe-atunci, fără să știe unul de soarta altuia și cu atît mai puțin știind fiecare ce soartă îl așteaptă, au fost atinși în acea perioadă de germenii bolii „los desaparecidos", o boală incurabilă cînd e vorba de dispariția tatălui, a unui profesor drag, a bunicului, a vînzătorului de la

gelateria din colţ şi a unui vecin obişnuit să împartă bomboane ţîncilor, să ridice zmeul cu băieţandrii şi să bată mingea cu cei cărora le mijise mustaţa. Boala lucra lent şi ascuns, ca multe din maladiile păcătoase, nu ataca un organ vital dintre cele clasice, ci tocmai locul acela neidentificabil anatomic, dar intitulat for interior, în care se formaseră nişte picături măcar cît boabele de cafea după victoria cusută cu aţă prea albă din partida cu Perú. De altfel, pentru ei cinci (care se aflau încă în stadiul de degete de sine stătătoare şi nu bănuiau că, împreună, vor forma cîndva o mînă), meciul acela se transforma pe zi ce trece dintr-o gogomănie, dintr-o farsă prost regizată, în simbolul felului de-a fi al ofiţerilor superiori şi al lui Jorge Rafael Videla. Un simbol vizibil. Dar cum trebuie să fi arătat unul nevăzut? Răspunsul la întrebarea aceea, îşi spuneau copiii care nu mai erau copii, ci adolescenţi, l-ar fi putut da numai dispăruţii, „los desaparecidos", cu condiţia să mai fi fost în viaţă. În martie 1981, apele juntei militare au prins însă dintr-odată să se agite, să devină cenuşii şi să freamăte ca în prag de furtună, iar Videla a fost deposedat de instrumentele puterii de către feldmareşalul Roberto Viola. La scurt timp, din postura de elevi în colegii laice sau catolice, cei cinci nu l-au mai regăsit pe feldmareşal la şefia statului, fiindcă locul îi fusese luat de generalul-locotenent Leopoldo Galtieri, printr-o mişcare de iluzionist. Cum starea economiei naţionale semăna cu un teren viran mocirlit şi plin de balegi (pe care abia se desfăşuraseră lupte de tauri sub ploi abundente), cum dispariţia unuia, a doi, a cincizeci

sau a o sută de argentinieni se transformase în dispariția a treizeci de mii, cum cei treizeci de mii aveau cel puțin trei sute de mii de rude și prieteni, fără a mai pune la socoteală cunoscuții, amicii, clerul, sufletele miloase, apărătorii cauzelor drepte și pegra amatoare de manifestații zgomotoase, cum Republica Argentina nu număra mai mult de treizeci și șapte de milioane de suflete, iar zvonurile, hainele de doliu ale mamelor și semisacralitatea Evitei Perón erau mai vii ca niciodată, Leopoldo Galtieri a mizat la 2 aprilie 1982 pe o a doua mare scamatorie. Și procedeul, extrem de complicat în sistemul contemporan al iluzionismului internațional, i-a reușit pînă la un punct, fiindcă se bizuia pe sentimentul patriotic al privitorilor – un sentiment aprig și înălțător, viguros, fără nuanțe și ezitări, ținut la naftalină încă de la căderea cortinei peste El Mundial. Ce mai contau treizeci de mii de dispăruți (poate fugiseră cu ibovnice, poate delapidaseră și se făcuseră pierduți, poate emigraseră, poate doar își înscenaseră arestarea, poate, poate, poate, cine mai știe), ce însemnau ei în raport cu onoarea și cu bravura de-a smulge din mîinile albinoșilor de englezi Las Islas Malvinas, tărîmul acela paradiziac (altminteri cam sterp și bătut de vînturi), căruia sclifosiții ăia îi pîngăriseră pînă și numele, schimbîndu-l în Falkland Islands? Pe un asemenea fundal, devenise secundar pînă și faptul că Osvaldo Ardiles, mijlocașul care purta (în chip unic) numărul 1 pe tricoul de joc și în inimile tuturor, dădea tot ce avea mai bun pentru un club londonez, Tottenham Hotspur, de la care primea și salariul. Galtieri era călare pe cai mari,

iar scufundarea acelui ultramodern distrugător cu însemnele Royal Navy, HMS Sheffield, l-a urcat o săptămînă sau două pe-un bidiviu înaripat, în şaua căruia mai stătuse doar legendarul comandant Manuel Belgrano, unul din părinţii patriei, în septembrie 1812, în bătăliile cu spaniolii de la Tucumán şi de la Salta. Britanicii au în general mult umor, dar nu pe cîmpul de luptă, iar în cazul acela (primul război *live on TV*) s-au dovedit posaci de-a dreptul. Nu numai că scamatoria nu i-a amuzat, dar au dat în aşa măsură peste cap reprezentaţia generalului-locotenent, încît l-au făcut să cadă din spinarea bidiviului zburător în dizgraţia propriului public. Aşa se face că la 14 iunie, puţin înainte de debutul altui El Mundial, España '82 (pe care campionii *en titre* aveau să-l părăsească prematur şi cu coada între picioare), generalul-maior Reynaldo Bignone şi-a asumat cu gravitate şi simţ de răspundere funcţia supremă în stat. Ceea ce însă nu observase nimeni pe parcursul celui de-al doilea număr de iluzionism al lui señor Galtieri, sub fascinaţia valurilor înspumate şi a şrapnelelor care mîngîiau Malvinele, a fost existenţa unui al treilea truc, mic, puţin spectaculos, eclipsat de grandoarea celui aflat în plină derulare. Fusese vorba de distrugerea în cazărmi şi-n alte spaţii ale armatei, sub oblăduirea războiului, a majorităţii covîrşitoare a documentelor care-i priveau pe dispăruţi. Şi au ars atunci domol, fără ca fuioarele subţiri de fum să poată rivaliza cu pucioasa şi negura exploziilor, tone şi tone de înscrisuri purtînd ştampila „strict secret", ordine de arestare şi execuţie, liste peste liste cu numele celor smulşi dintre

semeni ca bălăriile sau ca dinţii stricaţi, recomandări exprese pentru personalul din camerele de tortură, note şi concluzii ale interogatoriilor, strategii şi dispoziţii pentru pierderea urmei morţilor, a biografiilor şi a identităţii lor. S-au mai transformat în scrum hărţile care cuprindeau amplasamentele centrelor de detenţie, au ajuns funingine schemele de personal şi statele de plată, stenogramele unor întruniri ale consiliului juntei şi ale marelui stat major (deşi cele două foruri erau unul), benzi magnetice, fotografii şi colaci de peliculă, chiar agendele personale ale ofiţerilor care făcuseră să funcţioneze maşinăria aceea cumplită, care nu uruia, nu se defecta şi producea cantităţi imense de jale. Apoi a bătut vîntul şi cenuşa s-a risipit. Asta ar fi o explicaţie, una între mai multe, pentru care ciudata maladie „los desaparecidos", privată de informaţiile-cheie referitoare la originea şi la evoluţia ei, lăsată practic fără datele clinice de parcurs (cum ar fi, la alte boli, rezultatele analizelor de sînge, spută şi urină, radiografiile, nivelul tensiunii arteriale etc. etc.), prinsese rădăcini adînci în cei cinci elevi de colegiu (şi în alte cîteva milioane de argentinieni) şi devenise incurabilă. Cît despre generalul-maior Reynaldo Bignone, tot pregătind pasul înapoi de la regimul militar la democraţie, cu precauţie şi fără zor, cît să se-aranjeze multe şi să nu fie organizate alegerile în pripă (doar timp era destul şi nu dădeau turcii pe malul drept al estuarului Rio de la Plata), a constatat într-o dimineaţă umedă de octombrie, cînd oamenii treceau pragurile centrelor de vot, că se menţinuse şaisprezece luni la putere, că inflaţia sărise de 900%

şi că datoria externă a ţării (pe care nu trebuia s-o restituie personal) atinsese cote fără precedent. A surîs şi s-a retras în culise. Intrînd în scenă în aceeaşi zi de octombrie a lui 1983, dar abia către miezul nopţii, după anunţarea rezultatelor preliminare ale scrutinului prezidenţial, Raúl Alfonsín, liderul Uniunii Civice Radicale, a surîs şi el. Surescitat de victorie, extenuat de campania electorală, încrezător în capacităţile sale şi în predestinare. Titlul de doctor îi împrumuta ceva din optimismul medicilor abia ieşiţi de pe băncile facultăţii, care nu se îndoiesc că pot vindeca şi cazurile disperate. După numai două luni, a luat fiinţă CONADEP (La Comisión Nacional para los Desaparecidos), cu zece din membri numiţi de preşedintele Alfonsín şi cu alţi trei desemnaţi de deputaţi. La 29 decembrie, într-una din zilele în care trîndăvia e-n toi, Ernesto Sábato (însuşi scriitorul) a fost ales în unanimitate diriguitor al acelei comisii care n-avea îndrituiri judecătoreşti, ci numai rolul şi datoria de-a colecta informaţii, de-a cerceta fapte, de-a elabora rapoarte periodice şi de-a transfera curţilor dosarele privitoare la crime. Şi s-a petrecut un fenomen mai puţin obişnuit: deşi a tocat săptămîni bune cu constituirea propriilor departamente interne (al Depoziţiilor, pentru Documentare şi Prelucrarea Datelor, al Procedurilor, cel Juridic şi, în sfîrşit, cel Administrativ, fără de care nimic nu poate funcţiona), CONADEP nu s-a conformat cutumelor valabile pentru toate comisiile care investighează ceva. Mai precis, nu s-a rătăcit în stufoşenia detaliilor, nu s-a transformat în sală de scrimă (destinată duelurilor politice şi de orgolii) şi

nici n-a ascuns sub preş murdăriile adunate. Totuşi, aşa cum ceva e putred în Danemarca, sigur trebuie să fi fost ceva putred şi-n Argentina. Preşedintele Senatului, bunăoară, spre diferenţă de omologul său de la Cameră, nesocotise decretul căruia comisia îi datora naşterea şi refuzase să se numere printre moaşele şi doicile acelui for independent, privîndu-l de numele şi de competenţa a încă trei membri. A urmat, previzibil, băgarea beţelor în roate, cu caracterul ei insidios şi ocult, gata oricînd să împiedice înaintarea căruţei şi s-o răstoarne. Se pare însă că spiţele roţilor au fost tari, în orice caz mai tari decît beţele pe care le rupeau bucăţele, fiindcă un prim raport al CONADEP a văzut lumina tiparului în 1984, cutremurînd în egală măsură tiparniţa şi pe tipografi, pe cei cinci elevi din colegii laice ori catolice (ajunşi în anul terminal ori în penultimul) şi pe toţi cititorii de limbă spaniolă. Mai mult, acel compendiu al atrocităţilor nu s-a rezumat la spaţiul lingvistic originar, demonstrînd curînd şi vorbitorilor de engleză, prin intermediul editurii newyorkeze Farrar Straus Giroux şi sub titlul *Never Again* (*Nunca Más*), că adjectivul „terifiant" are cuprinderi nelimitate. Textul avea ca fundament 50 000 de pagini de depoziţii şi cercetări, pe care le comprimase în nenumărate cazuri individuale şi într-o stare de fapt generală (descrierea amănunţită a maşinăriei care nu uruia, nu se defecta şi producea cantităţi imense de jale). În cele 340 de lagăre destinate opozanţilor juntei, anonime, cît mai izolate şi mai rătăcite într-o suprafaţă naţională de 2 780 000 de kilometri pătraţi, regulile de căpătîi fuseseră brutalitatea

nesecată şi capriciul absolut. Toţi cei aruncaţi în iadurile acelea miniaturale îşi trăiseră zilele (de fapt restul zilelor) legaţi la mîini şi la picioare, aproape orbi din pricina glugilor care le acopereau ochii, înfometaţi, lăsaţi să zacă în propriile excremente sau cufundaţi în latrinele soldaţilor. Deţinuţilor le era imposibil să comunice unul cu altul, iar maltratările la care erau supuşi trădau refulările sexuale ale militarilor detaşaţi în locuri aşa pustii, parcurgeau vechi metode ale inchiziţiei, rafinamente ale sadismului asiatic şi tehnici noi inspirate de curentul electric. Una dintre caznele ultime, des întrebuinţată în anii în care trei generali şi un feldmareşal se perindaseră la conducerea republicii, fusese îngroparea pînă la gît a corpurilor vlăguite şi lăsarea unor capete inerte în soare, să se coacă şi să crape ca pepenii. Din mărturiile puţinilor supravieţuitori, a reieşit că interogatoriile nici măcar nu ţinteau informaţii anume, ci erau doar prilejuri de tortură gratuită, tratate mai întîi ca sarcini de serviciu, pe urmă ca forme de alungare a plictiselii şi ca sport în sine, stîrnind imaginaţia, abilităţile şi pasiunea jucătorilor. La un moment dat, se ivise însă o problemă tactică serioasă: cadavrele. Pentru minţile care, la adăpostul caschetelor, puseseră la cale (şi apoi la punct) acel vast sistem penitenciar (plutind neştiut pe deasupra tribunalelor şi a închisorilor oficiale), chestiunea s-ar fi vrut rezolvată, şi chiar fusese rezolvată o vreme, prin gropi comune bine ascunse şi camuflate. Doar că numărul morţilor, mare, prea mare, surprinzător de mare chiar şi pentru strategii întregii operaţiuni, nu mai permitea aplicarea

planului inițial. Și atunci, preciza raportul întocmit de CONADEP, avioanele armatei fuseseră scoase din hangare și alimentate cu combustibil, fuseseră ghidate către pistele de decolare și umplute cu o încărcătură mai puțin obișnuită – trupuri omenești în ultimul hal, stafidite, supte, umflate, ofilite, strîmbe, tumefiate. Avioanele își luau zborul (declarau piloții amintindu-și că toți băieții visează mai devreme sau mai tîrziu să devină piloți), survolau uscatul și parte din ocean, deschideau trapele concepute pentru desanturi și dădeau drumul de la mari altitudini corpurilor acelora, să le înghită apele Atlanticului. Întîmplarea face (poate de-aici remușcările piloților și gîndurile despre dorințele băieților) că unii dintre morți nu erau chiar morți, iar gemetele și horcăielile lor se-auzeau limpede în carlingă înainte de saltul final. Și mai era ceva: locuințele dispăruților fuseseră prădate, iar proprietățile lor vîndute și revîndute, ceea ce însemna că boala „los desaparecidos" îngăduise unora, nu piloților, în orice caz, să-și umple teșchereaua și să privească senin spre viața civilă de după viața în uniformă. Una peste alta, comisia adusă pe lume (prin operație cezariană) de doctorul Raúl Alfonsín a izbutit în iarna lui 1984 să facă vizibil invizibilul. A existat un minut (sau poate au fost mai multe) în care părul s-a ridicat măciucă în capul națiunii și-n care nările au uitat să respire, tot atunci bocetele mamelor s-au transformat în țipete asurzitoare, chipurile mamelor s-au albit ca laptele de mamă, iar ochii mamelor s-au bulbucat așa de tare, încît păreau să sară din orbite, să se împrăștie în cioburi pe caldarîm și să ardă ca acidul

sulfuric tot ce-ar fi atins. După minutul acela (sau cîte or fi fost), politicienii au pregătit discursuri pioase, au îmbrăcat haine cernite, şi-au dres glasurile invers decît de obicei (încît să sune dogit, răvăşit, nu limpede şi impetuos) şi s-au arătat oamenilor pentru a le dovedi starea lor de şoc şi de indignare. Ministrul Justiţiei a renunţat vremelnic la cravatele în culori vii şi a promis tot felul de lucruri, în timp ce Justiţia însăşi, ca aparat, ca mecanism în permanentă funcţiune, servilă, dar şi nepăsătoare faţă de numele şi de spusele unui ministru trecător, a făcut şi ea scurta pauză de-un minut (evaluînd situaţia, rumegînd parcă promisiunile), după care a reluat neobosita ei alergare în jurul cozii. La urechile celor ciríci absolvenţi de colegiu, trecuţi şi de surescitanta încercare a bacalaureatului, ajungeau din cînd în cînd noţiuni precum principiul răspunderii individuale (şi nu colective), absenţa probelor incriminatorii la adresa unor persoane (de obicei cu multe trese pe epoleţi ori cu vipuşcă la pantaloni), lipsa de competenţă a curţilor civile în cauze privitoare la militari (iar un corb ce-i face altui corb?), prezumţia de nevinovăţie (cînd existau asemenea vinovăţii!), ofensa adusă autorităţii (cu consecinţa proceselor de calomnie), garantarea proprietăţii (chiar şi cînd fusese dobîndită pe căi îndoielnice) şi aşa mai departe etcetera şi aşa mai departe etcetera. Purtători ai virusului „los desaparecidos", cei cinci au fost mai afectaţi de imaginea mamelor secate de lacrimi decît de neputinţa democraţiei de-a o rupe cu trecutul. Şi au ajuns să studieze la universităţi nord-americane, alături de sute de

compatrioți suferind de aceeași maladie, specializîndu-se cu toții într-un fel de antropologie criminalistică de la care sperau (alături de mamele împietrite) să-i ajute la descoperirea morților din pămînt, dacă nu și a celor din ocean, la identificarea lor, rînd pe rînd, încît fiii să se întoarcă în sfîrșit acasă, chiar și-n sicrie sigilate, și să se odihnească în mormintele propriilor familii, nu pe pustii. Sub cultul Super-Bowl, NBA și NHL, s-au bucurat mai reținut cînd puștiul de odinioară, El Pibe d'Oro, matur și zvăpăiat în vara lui 1986, a agățat o minge cu mîna (mîna lui Dumnezeu, a zis mai tîrziu) într-o partidă de *soccer* cu albinoșii și sclifosiții de englezi (care nu se mai săturau să pocească un nume suav, Las Islas Malvinas) și și-a purtat echipa către finala cu 114 500 de spectatori a El Mundial-ului mexican, pe „Azteca", unde prin vrăjitorie, cu sprijinul aghiotanților săi, Valdano și Burruchaga (amîndoi cu prenumele Jorge), și prin comunicare neîntreruptă cu Santa María Madre de Dios, i-a îngenuncheat pe nemți și i-a aruncat din nou pe argentinieni, de acea dată nu din plin regim militar, ci din haos economic, în starea de campioni ai lumii. Pe urmă, inflația a galopat pînă la 1 200%, rata șomajului s-a apropiat de fierbere, optimismul inițial al președintelui Alfonsín s-a preschimbat în rictusuri, gesturi acrite și angoase, iar foștii bursieri în Statele Unite s-au răspîndit în interiorul triunghiului aceluia gigantic, cu baza pe Tropicul Capricornului, cu vîrful în Țara de Foc, cu latura vestică pe crestele Anzilor Cordilieri și cu cea estică, lungă de 2 200 de mile marine, pe coasta Atlanticului. Nu puteau fi

zăriți în împrejurimile marilor orașe și nici în vecinătatea șoselelor sau a căilor ferate, pentru simplul motiv că junta militară plasase gropile comune în locuri cît mai pustii. Încercarea de a-i întîlni echivala ziua cu căutarea acului în carul cu fîn, fiindcă se făcuseră pierduți, împreună cu boala lor incurabilă și cu meseria proaspăt dobîndită, în nemărginirea pampasului, mai ales în partea lui apuseană, aridă și fără precipitații, în pădurile necuprinse de araucaria și de fag austral, pe platourile măturate de vînturi ale Patagoniei, în cîmpia biciuită de ploi torențiale Gran Chaco, pe pantele munților, printre lacurile și zăpezile de dinainte de ghețurile veșnice din sud, în zone din nord în care era perceptibil vuietul cascadei Iguazu, pe un fel de cercuri concentrice, imaginare, care închideau la mijloc laguna Mar Chiquita. Cu oarecari străduințe, investigatorii aceia care dibuiau mereu rămășițe trupești și care făceau ca dispăruții să reapară cu numele și cu coșciugul lor, ar fi putut fi găsiți prin tavernele din sate și tîrgușoare, seara, bînd și ascultînd rock, pălăvrăgind, dorindu-și să adoarmă ușor și să doarmă neîntors. După ani și ani de scotociri prin triunghiul care măsura 2 780 000 de kilometri pătrați și care fusese botezat Țara Argintului, mult după ce Carlos Menem (ca președinte peronist pursînge) domolise inflația, deficitul bugetar, balanța de plăți și alte asemenea abstracțiuni, bramburindu-le pe urmă la loc, puțin după ce Menem îi cedase puterea lui Fernando de la Rua și după consumarea altor trei regaluri fotbalistice (Coppa del Mondo, World Cup și La Coupe du Monde), una din echipele de antropologi,

o mînă cu cinci degete, a sosit într-o dimineață pe aeroportul din Buenos Aires pentru a decola spre o mică țară europeană, controlată cîteva decenii de sovietici, ca să dea un diagnostic altei gropi comune. Fuseseră invitați acolo de un guvern cu destule muște pe căciulă (roiul se întrezărea printre rîndurile scrisorilor diplomatice, parcă se auzea și bîzîitul), dar și de foștii deținuți politici, care credeau în neutralitatea și în priceperea lor. Cele două femei din grup s-au dus la toaletă înainte de îmbarcare și s-au ușurat. Bărbații nu s-au sinchisit, doar avea și avionul closet. În schimb au uitat pe-o banchetă a aeroportului niște ziare și o paranteză deschisă: (pînă-n noaptea aceea dezmățată dintre milenii, numită un timp 31 decembrie 1999, iar, după bătăile orologiilor din catedrale și după salvele nebunești de artificii, 1 ianuarie 2000, cînd se scurseseră douăzeci și patru de ani de la lovitura de stat a generalului-locotenent Jorge Rafael Videla și șaptesprezece ani de la surîsul generalului-maior Reynaldo Bignone, nu fusese condamnat sau judecat nimeni, dar absolut nimeni, pentru răspîndirea cu bună știință a virusului „los desaparecidos", pentru îndolierea mamelor și pentru infectarea atîtor foruri interioare).

6

Pe Eugenia Embury o poți amăgi cu inima ușoară, observînd că atîtea pisici și flori nu mai lasă loc pentru suspiciuni, știind că letargia micilor feline și miresmele

plantelor îndreaptă ochii către trecut, şi nu spre ziua care tocmai se scurge ori spre timpurile care vin. Să o minţi este însă o samavolnicie, nu fiindcă e vorba de o îndreptăţită purtătoare a titlului de lady, nici fiindcă e o persoană delicată, cu părul alb prins totdeauna în coc, ci pentru că adevărul nu o irită, oricare ar fi înfăţişarea lui. Prin urmare, ca să nu comită un asemenea păcat, Jojo a trebuit să plece la Bucureşti, chiar dacă numai din dimineaţa şi pînă în seara aceleiaşi zile, să reprogrameze un examen studenţesc de la care absentase altădată, în vremurile fără metafore-fructe în care nu ne cunoşteam. Hotărîserăm împreună că acel drum este obligatoriu, urmărind-o de nenumărate ori pe bunica ei din spatele perdelelor cu volane din casa Paulinei, şuşotind, încercînd să compunem un chip al lordului cît mai apropiat de ceea ce trebuie să fi fost, din frînturi de relatări, din rînduri epistolare citite pe ascuns, din deducţii, din fizionomia pe care ne-o dezvăluiau puţinele fotografii, din secvenţe imaginate în buna tradiţie a logicii, din firimiturile materiale ale scurtei lor vieţi conjugale (care însemnau o buiotă din cauciuc natural, o duzină de evantaie japoneze, cîteva pipe şi atlasuri geografice, un mic revolver ferit cu iscusinţă de percheziţii, o cupă de şampanie). Amînam cu abnegaţie problema examenului de la facultate, telefonînd regulat la secretariat, pînă cînd a devenit limpede că profesorul de meteorologie nu mai poate fi găsit decît într-o miercuri, dispărînd apoi la un congres internaţional. Jojo era deţinătoarea tuturor tainelor cuplului Embury, ea citise scrisorile, ea văzuse

fotografiile, ea descoperise pistoletul pe fundul dublu al cutiei poştale, afară, pe faţada casei, într-un loc în care miliţienii şi securiştii nu căutau niciodată, deşi înăuntru răscoleau totul, numai ea avea la asfinţit puterea aceea ireală asupra culorilor, transformînd roşul în verde, apoi în bleumarin şi mov, prin simpla dezgolire a umerilor şi a sînilor. Acceptasem fără rezerve invitaţia lui Dumitru M. de-a prînzi împreună fiindcă se potrivea cu acea zi de miercuri, iar după ce am rămas singur, în zori (Jojo ieşise înainte de-a se lumina, ca să nu fie văzută de la ferestrele din împrejurimi şi să nu întîlnească vreun cunoscut pînă la gară), am moţăit o vreme în cada cu apă fierbinte, folosind sărurile şi spuma ei de baie. Mai tîrziu, cînd abia trecuse de opt jumătate, mi-am dat seama de un lucru neobişnuit: priveam foarte des ceasul. Nu mă atrăgea nici una din cărţile de pe noptieră, era inutil să-mi revăd însemnările din caiet (castrul roman era încă sub tutela procurorilor), am deschis la un moment dat radioul, l-am închis repede, am înmuiat nişte rufe fără să le mai şi spăl, m-am dus în curte cu o pătură, soarele ardea binişor şi, după ce mi-a pîrlit puţin spatele, m-a făcut să-mi doresc în sfîrşit ceva, un duş rece. În dulap aveam destulă mîncare, dar nu m-am atins de nimic, ca să-mi stîrnesc cît de cît foamea şi să devin încrezător în virtuţile de bucătar ale celui mai bătrîn om din oraş. Am pornit către el pe la unsprezece, nu direct, pentru că aş fi ajuns în cîteva minute, ci cu ocol mare, pe străzi şi străduţe care urcau spre vechiul garaj al pompierilor, un loc din care, dacă te aşezai cu spatele la clădirile cu desen

prusac şi la oraşul întins sub ele, nu-ţi rămîneau în faţă decît munţii. Peste păduri plutea o pîclă văratică, se ridica şi pe văi şi pe coastele abrupte, nu prea mult, nu ajungea la stînci şi bolovănişuri, lăsa neatinsă pata aceea de sub creasta sudică pe care numai ochii cunoscători reuşeau s-o distingă. Toponimia e însă o ştiinţă curioasă, ostilă prezentului, credincioasă trecutului echivoc, gata să pună preţ pe memorii colective incerte şi să nu dea doi bani pe ceea ce poate fi văzut sau pipăit. Pata îndepărtată, o poiană în care pietrele unei mici fundaţii stăteau îngrămădite printre bălării, se numea Coliba finlandezului şi nu în vreun fel, oricare, legat de dimineaţa în care Jojo îşi aruncase hainele în iarbă şi-mi desfăcuse cureaua rîzînd.

Cu toată plimbarea mea, Paraschiva M. s-a îngrijit să nu ajung prea devreme la masă. Mi-a tăiat iarăşi calea la piciorul scării, de data asta cu părul bine prins în agrafe, fără să-mi mai ofere biscuiţi, spunîndu-mi că cine ia în derîdere un miracol dumnezeiesc e un ignorant sau un păgîn. I-am dat dreptate (o minune e o minune, doamnă, m-am trezit citînd-o pe tanti Paulina), dar nu i-am ascuns că am altă părere despre întîmplarea nocturnă de la încheierea postului. Şi credeam aşa: cuţitaşul maşinii de tocat nu fusese fixat cum trebuie, se mişcase de la locul lui şi dăduse mecanismul peste cap, ea nu-l observase atunci cînd golise pîlnia şi-l pusese în vreun castron, laolaltă cu carnea (se întîmplă cu obiectele mici, am adăugat, mai ales dacă sînt la mijloc atîtea dioptrii şi o asemenea stare, cînd tavanul se clatină ca un hamac), îl căutase în zadar apoi, iar femeia venită la

curățenie, grăbită (și-o fi dorit, săraca, să termine cît mai repede, găsisem o explicație), îl îndesase în cealaltă mașină, odată cu bucățelele de pulpă, cu ceapa și cu miezul de pîine. Un ignorant sau un păgîn! a repetat cu arătătorul ridicat, a trîntit ușa și a tras cu zgomot zăvorul. Eu am suit treptele din lemn de brad, fiindcă bătrînul mă aștepta sus, tușind cît să-și facă simțită prezența, îmbrăcat cu cămașă albă și cu vestă neagră de catifea.

Și ce uimire! Gustul. Gustul porumbeilor. În fața căruia toate păleau, vestimentația amfitrionului, farfuriile de porțelan cu margini ondulate, distanțele riguroase dintre pahare, tacîmurile cu ștanță austriacă, dîra de lumină de pe capacul argintat al platoului și apoi lichidul de dedesubt, licărind și el, acoperind rotunjimile arămii ale păsărilor vînate în ajun. Scenografia aceea a prînzului avea însă virtuțile ei, stîrnea simțurile, cucerea, pregătea bucuria papilelor gustative, așa cum în copilărie, într-o casă fidelă cartofilor prăjiți, fanteziile mele culinare ar fi fost de neconceput în absența ilustrațiilor din cartea de bucate, care se lăsau mîngîiate, chiar sărutate; o mică desfătare cu pozele viu colorate ale unor fripturi, sufleuri, salate ori budinci, cele mai multe presărate cu mirodenii și verdeață, unele prinse în aspic, la fel de arătoase ca tartele, cozonacii și șarlotele învelite în zahăr pudră, stropite cu sirop, peste care tronau fructe proaspete sau confiate. Cît îl privește pe Dumitru M., era un artist al gastronomiei, care înnobilase o sintagmă aținătoare, porumbei la tavă în sos de vin alb. Îi eram recunoscător. Fumînd, ascultîndu-l, sorbind

un digestiv german cu aromă de migdale (primit de la fiica lui, aceeaşi care-i dăruise Paraschivei tensiometrul).

SCENA 1: *Îşi tamponează buzele cu un şervet. Face un semn peste umăr, înapoi, acolo e un perete alb pe care va proiecta imaginar secvenţe de război.*

„Ce tare îi invidiam pe şoarecii de cîmp! Nu era greu să-i dibuieşti prin iarba pricăjită, mai mult pir, scormoneau după rădăcini, smulgeau ţepii ciulinilor ca să ajungă la miez, urmăream cîte-un hîrciog cum dă tîrcoale bălţilor înainte să se încumete să bea, şi cum bea! repezit, cu limba cît un sfert de unghie, reuşeam s-o observ din cînd în cînd cu binoclul, minusculă, nu roz, albicioasă, fără nici o legătură cu blana roşcată, îl vedeam cum dispare într-un loc şi reapare în altul, cu nasul gata să primească ce-i aduce vîntul, miros de muşeţel, de latrină, de hoit, de fierturi leşioase de la bucătăriile de campanie, îmi plăcea cînd se ridica pe lăbuţele din spate, atent la zgomote şi la umbre. Se întîmpla uneori ca gestul acela cercetător să fie şi ultimul, fiindcă se găsea cîte-un dobitoc în tranşee care să apese pe trăgaci, din aversiune pentru toate rozătoarele, rude ale şobolanilor, ca să-şi treacă plictisul sau pentru vreun pariu cu camarazii. În asemenea situaţii, hîrciogul nu era citat prin ordin de zi, nici decorat post-mortem. Dar dacă glonţul nu nimerea, el umplea galeriile cu pui, se regula în voie. Ceea ce nouă ne era imposibil. Ne reveneau în schimb destule onoruri, între care monumentele, cu predilecţia lor inexplicabilă pentru pieţe şi gări,

masive, mereu încăpătoare pentru lungi înşiruiri de nume. Şi mai exista compasiunea doamnelor, care-i adoră pe eroi, le aprind lumînări după slujba de duminică şi la sărbătorile mari. Cînd zic că-i invidiam pe şoarecii de cîmp, chiar îi invidiam : aşa am ajuns să pun mîna pe-o mujică nespălată, într-un hambar, după alţi trei ofiţeri mai mari în grad. Avea un miros acru ca de iapă alergată peste măsură, era şleampătă, cu ochi apoşi şi-şi strivea ţîţele de una singură, parc-ar fi stors lămîi. În noaptea aia am golit de unul singur o butelcă cu ţuică, să fi avut un litru, un litru jumate, am plîns şi le-am visat pe fetele cu pălării şi umbreluţe, vopsite adorabil pe buze şi-n obraji, fetele care se mişcau pe scenă ca şi cum ar fi fost făcute din cauciuc. Mi s-a povestit dimineaţa că interpretasem un lung număr de french-cancan şi îi ameninţasem cu pistolul pe cei care încercau să mă oprească. Cocoţat pe capota unui camion, aruncînd neobosit din picioare, ridicîndu-mi poalele mantalei în cap, le omagiasem pe tinerele dansatoare, actriţe şi cîntăreţe aflate atît de departe, într-o lume pierită, despre care unii minţeau că va învia. Fusesem aclamat de trupe, dar şi, de undeva din noapte, de uniformele acelea diferite, cu stea la chipiu, care dovediseră că ştiu să chiuie şi să rîdă. Nu mă deranjase nici un foc de armă, ceea ce însemna că hîrciogilor le-a mers bine. Şi le omagiasem pe fete pentru veselia lor. Pentru rîsul deocheat care înceta abia cînd intrau în holul larg al casei mele, acolo unde erau cotropite de paloare. Cercetau temător tablourile, piesele de porţelan şi lampadarul, călcau pe covor ca pe plita unui

cuptor, îl măsurau de sus pînă jos pe valet şi se lăsau la rîndul lor studiate, într-un puseu de curiozitate reciprocă. Ele meritau ciupite de bărbiţă sau de lobul urechii, însă băiatul care le deschidea uşile dinspre salon, le poftea înăuntru, punea muzică la gramofon, în surdină, le turna lichioruri şi le invita să se adîncească în fotolii avea nevoie de şuturi în fund, fiindcă nu pricepea că te poţi uita la cineva şi fără să caşti ochii. Le ţineam în puf, le răsfăţam ca pe regine. Eram stăpînul. Şi am rămas multă vreme, pînă la apariţia Paraschivei, în epoca în care linia Maginot, în ciuda vîrstei şi a neîntreruptelor elogii, se arăta încă inexpugnabilă şi nu-şi pierduse condiţia de subiect monden. Francezii inspirau forţă, iar eu nu reuşeam să le deosebesc pe cele patru surori sosite nu de mult pe strada mea. Le întîlneam la plimbare, la patinoar, la teatrele de vară, fragede, cochete, nedespărţite, copile îmbujorate de frig, de căldură, de praf, de polen, poate o trăsătură a familiei care le făcea să inspire întotdeauna prospeţime ori emoţie. Ridicam pălăria din politeţe, un salut obligatoriu. Pe ea am zărit-o abia într-o seară, din birou, în timp ce moţăiam lîngă sobă privind cum stropii de ploaie jucau pe tăbliile felinarelor. Peste drum se afla o fereastră ca un cerc, un fel de hublou ieşit pentru prima dată de sub tutela draperiilor, şi Paraschiva, cu părul despletit, negru, lung pînă la şolduri, păşea somnolent prin odaie. Era acoperită de-o cămaşă de noapte transparentă, iar prin voalul lăptos se distingea un trup de fecioară care înţelesese bine ce i se întîmplă şi ce va urma. Trebuie să se fi aflat în compania unei

oglinzi, preocupată de fiecare detaliu reprodus de sticla argintată, se apleca înainte şi-şi răsfira pletele către genunchi, atunci umerii se dezveleau, se arcuia pe spate şi se petreceau atîtea, vîrfurile şuviţelor îi cuprindeau gleznele, o pată se ivea sub pîntece, puţin bombată, ca o pernuţă de ace, două mogîldeţe cu moţuri cafenii îi creşteau pe piept. Pipa mi se stinsese pe nesimţite, ca o probă că tutunul olandez nu era principala mea pasiune. Cu faţa spre mine, Paraschiva şi-a descheiat nasturii şi a lăsat să lunece veşmîntul vaporos. Picăturile se prinseseră într-o pînză deasă pe geamul rotund, eu am muşcat cu putere din lemnul de cireş, pipa a pîrîit între dinţi, s-a crăpat, însă corpul subţire nu şi-a arătat goliciunea. De sub ţesătura fină a apărut o rochie albastră, din stofă groasă, prin care nu trecea fir de lumină. O rochie austeră, care-i împrumuta deodată chipul şi ţinuta unei guvernante deprinse la şcoala austriacă: gîtul rigid şi buzele crispate, bărbia înălţată suveran, mîinile împreunate în zona în care stomacul răzbate prin intermediul pilorului către duoden. Becul din camera ei s-a stins curînd, casa s-a posomorît, conturul ferestrei s-a pierdut în întuneric. Scena de voyeurism se încheiase, cea dintîi, aceea care inoculează plăcerea, am rămas în picioare mult după miezul nopţii, lîngă sobă. Nu crezusem niciodată în năluciri, cu atît mai puţin în farmece, afară ploua zdravăn, acoperişurile zornăiau sub stropii uriaşi. În serile următoare n-am ieşit nicăieri, cerul a fost senin, sticlos cum e numai iarna, şi reprezentaţia s-a repetat, totdeauna la aceeaşi oră, un dans aţîţător, captivant. Tînăra femeie se obişnuia tot

mai tare cu propriile forme şi cu rolul în care o distribuise regizorul celest, fremăta, se unduia, pulpele ei zvelte se frecau de mătasea străvezie, era de marmură Paraschiva! după care, cu regularitate, miraculoasa cămaşă de noapte era abandonată, lin, şi-şi făcea apariţia acea rochie sobră, insuportabilă. Ne-am căsătorit în februarie, pe un ger vioi, la nici cinci luni de la distrugerea pipei mele din lemn de cireş. Dar înainte de nuntă îi făcusem o mulţime de vizite în casa ca un vapor, rod al înclinaţiilor de armator ale arhitectului sau al unor croaziere neînfăptuite. Domnişoara cînta la pian, tenace, interpreta cîteva romanţe în vreme ce tatăl ei, un sîrguincios funcţionar al Justiţiei, murmura de fiecare dată versurile. Micile concerte le încîntau pe surorile Paraschivei, căci se puteau ocupa în tihnă de trufe, de fursecurile cu stafide şi de nucile glasate. Mestecau discret, pentru a îngădui notelor şi cuvintelor să răsune clar, doar Eleonora, o mătuşă nelipsită de la acele reuniuni, uita uneori de solemnitatea momentului, captivată de cofeturi, şi începea să plescăie. Primea imediat un ghiont din partea mamei, vara ei primară, privea cu mirare în jur, îşi aşeza braţele în poală. Cu resemnare. Apoi cerceta modelul complicat al tapetului, linii şerpuite, suprapuse cu figuri geometrice regulate, într-un amestec de verde şi galben-muştar. Aflasem despre ea de la un antreprenor, client al fabricii mele, că pe cînd avea cu douăzeci de kilograme mai puţin fusese logodită cu Vlaicu. Şi-mi părea rău pentru bietul pilot. În acele zile, dacă nu s-ar fi făcut praf la traversarea Carpaţilor, aş fi fost dispus să-i construiesc

o sută de avioane. Pe buzunarul meu. Mai tîrziu, după două-trei săptămîni de căsnicie, mi-a pierit însă acea pornire. Paraschiva refuzase dormitorul comun, în prima noapte invocînd o migrenă, în următoarele trei punînd indispoziția pe seama greșurilor, pe urmă dîndu-mi de înțeles, în limbajul bunei educații, că are de suportat o menstruație năvalnică, fără precedent, apoi renunțînd să mai găsească explicații. Valetul ocolea vechile obiceiuri, fiindcă doamna nu era deloc impresionată de parfumul lichiorurilor și de noutatea plăcilor de gramofon. Măcar economisisem niște bani. Cu aviatorul. Dezmierdările ei le-am cunoscut mai tîrziu, cînd m-a trimis pe front. Toți pleacă pentru țară, mi-a șoptit în ureche după o cină cu cotlet de vițel și conopidă gratinată, m-a prins de mînă și m-a condus în patul nupțial încă imaculat, am urcat scările în vîrful picioarelor, ea cu degetul la buze, ca și cum ar fi putut să ne surprindă cineva, eu cuminte ca un cățel, pudel sau caniș, s-a descurcat fără să aprindă vreo lampă, a găsit ușa, clanța, cuvertura de peste așternuturi, a trecut de toate și m-a tras deasupra ei, deschisă ca o scoică. Nu sînt timpuri pentru dragoste, mi-a mai spus către dimineață, înfășurată în cearceafuri, plimbîndu-și degetele pe pieptul meu. Era de marmură! abia începusem să număr drumurile dintre sufragerie și încăperea aceea magică de la etaj, cînd am descoperit dintr-odată frica, mirosul grețos al sîngelui, păduchii grași din care se putea topi o unsoare acceptabilă pentru bocanci, rîia, gustul pîinii mucegăite, răceala metalică a armelor, dacă nu afectuoasă, măcar salvatoare, frigul, umezeala, grija pentru propria

respirație înainte de tumultul victoriei și de țelurile patriei, lipsa noțiunii de umbrelă atunci cînd se pornea sau cînd nu contenea ploaia, admirația pentru șoarecii de cîmp, aflați mereu în căutare de hrană pe pămînturile acelea pîrlogite. Iar ea nu-și mai amintea propriile vorbe, timpurile i se arătau ideale pentru iubire. Nici măcar nu era vorba de-un ofițer de intendență sau de vreun june frumușel, posesorul unui certificat de necombatant. Ci de Iisus Hristos."

SCENA 2: *Vinul, puțin sec, se împacă cu după-amiaza caldă. În stînga bătrînului se află o ladă ghintuită, o să-i ridice capacul cît să iasă dinăuntru aerul stătut al vremurilor de pace.*

„De sus, oamenii se vedeau ca niște insecte. Iarna. Pe întinderea de zăpadă, cînd umblau poticnit, semănau cu gîndacii de bucătărie suiți pe-un tavan zgrunțuros, văruit proaspăt. După ce mă cuprindea frigul, și asta se întîmpla repede, oricîte pulovere, izmene sau perechi de ciorapi aș fi purtat, simțeam nevoia să-i strivesc. Pe urmă îmi trecea. Îmi trebuiau două, trei înghițituri de rachiu ca să mi se facă milă, chiar dacă în cabina macaralei mîinile îmi degerau pe manetele din fier, înghețate bocnă. Îi priveam cum se strîng lîngă focuri și bat din picioare, cum gesticulează cînd se ceartă, cum își tot potrivesc căciulile pe urechi și dau de la unul la altul cîte-o țigară, fără să fie sigur cine fumează și cine nu, fiindcă fumul se confunda cu aburul respirațiilor. Cîștigau și ei o pîine pe șantierele Sovromului. De fapt, n-o cîștigau, ce Dumnezeu! le

era dăruită de comuniști, băieții ăștia inimoși, care ar fi putut să-i înscrie în inventarul înfrățirilor agricole, în rînd cu caii și cu vitele. Parcă în cazul meu n-au pus suflet... M-au învățat meserie. Om în toată firea, după ce mi-au luat casele, fabrica, via, tablourile, bijuteriile și banii, m-au făcut macaragiu. Și lui Pascal, o splendoare de setter irlandez, un prinț, i-au tras un glonț în cap în timp ce se lipise de genunchiul neveste-mii, pe-o canapea. S-a întins mai lung ca de obicei, un fir de sînge pornit de sub ureche a găsit drumul spre piept, pînă la smocul alb de blană, ochii i-au rămas întredeschiși, exprimînd ceva ce comuniștii nu vor putea să înțeleagă niciodată. Paraschiva a țipat, dar n-a fost un țipăt, ci așa, o pustiire, un sunet care nu aparținea corzilor vocale, iar ei au rîs și au continuat să scotocească prin bibliotecă, unul i-a strigat: ce-ai, cucoană, n-ai văzut că voia să te muște?! La minus nouă sau paisprezece sau douăzeci de grade, memoria mea suferea însă un șoc termic, multe nu mai contau, îmi aminteam doar paltonul de vizon. Venisem acasă cu trăsura, după prînz, era imediat după Sfînta Marie Mică, și am întîlnit la poartă un individ slăbănog, fără cîțiva dinți, cu părul dat cu untură, sigur nu cu briantină, tocmai ieșea cu un balot de haine, ezita, nu știa dacă să mă ocolească sau s-o rupă la fugă, spunea întruna că doamna e tare milostivă. Și era. Am recunoscut în brațele lui paltonul, cîteva costume, o pijama de mătase la care-o deranjau nasturii, hanoracul pentru schi. Pe Paraschiva am zărit-o în pragul ușii, zîmbitoare, încercînd să alunge zăpușeala cu un evantai. Nu mi-am folosit

bastonul, nici pumnul, am scos portofelul şi i-am plătit birjarului două curse, una încheiată şi alta în avans, apoi l-am ajutat pe şmecherul ăla să urce şi, cu spatele la soţia mea, l-am înjurat de mamă. Dar pe un asemenea ger, invariabil, mi se făcea dor de palton. Mai ales că bocancii canadieni, la a căror naţionalizare nu se gîndise nimeni, îşi pierdeau însuşirile protectoare. Picioarele mi se transformau în sloiuri, rinichii mă dureau din ce în ce mai tare, pînă cînd prin ianuarie, spre sfîrşit, n-am mai putut răbda şi m-am pişat de la înălţimea cabinei. Jetul şi pata de jos, aflată la mai mult de zece metri sub mine, pe zăpadă, n-aveau culoare gălbuie, ci una roşiatică, cum e căpşunica. Noroc cu rachiul. M-a ajutat să uit şi să mai rabd cîteva zile. Consumat în cantităţi serioase. Era din mere pădureţe şi-l cumpăram de la un ţigan peltic, un acordeonist care nu-mi cerea bani, ci plăci de gramofon. De altfel, cît am lucrat ca macaragiu, am făcut praf întreaga colecţie. Numărase peste şase sute de discuri. Prea rău nu mi-a părut, fiindcă în spital te copleşea căldura. Primisem o pătură deşirată şi murdară, dar soba înghiţea atîtea lemne, încît noaptea mă visam la baia publică, în camera pentru saună. Pe deasupra, de cîte ori ardea focul, fumul se strecura prin crăpăturile teracotelor şi invada salonul, împărţind puţină intimitate. Figurile din celelalte paturi nu deveneau invizibile, însă se îndepărtau, se diluau, ajungeau să fie, slavă Domnului, totuna cu decorul. Rămîneau doar glasurile, cu tot felul de tonuri şi inflexiuni, discuţiile infinite despre război, legume, crize de ficat şi femei, care întreceau

efectul oricărui medicament. Dintr-un motiv simplu: teatrul radiofonic mi-a provocat întotdeauna somnolență. Mă dădeam în vînt după o singură voce, cea a lui Ghiță, pentru că dacă n-ar fi fost el, frigul ar fi luat în stăpînire încăperea uriașă în care zăceam, la fel cum făcuse cu restul spitalului. Ghiță, un tapițer suferind de insuficiență renală, n-avea nici o vină că fratele lui era maior de Securitate, în schimb cărbunii țineau cont de acest lucru și se buluceau în soba noastră. Paraschiva m-a vizitat abia în martie, convinsă fiind că a sosit momentul slujbei de maslu. Era îmbrăcată în negru, de la botine pînă la șalul de cașmir, iar chipul ei, chiar și-n așa o împrejurare, avea străluciri de marmură. Știam că soției mele, în călătorii, nu-i plac bagajele voluminoase și nu m-a supărat afișarea prea timpurie a doliului. O însoțea un preot tînăr, aflat după toate aparențele într-un post prelungit, blond, deloc vorbăreț. Mă cercetau cu compasiune, întrebîndu-se probabil unde a ajuns partea din mine care a și părăsit lumea aceasta. Erau drăguți, dar i-am dat afară după un singur minut. Fiindcă nu-mi aduseseră flori. Nici ghiocei, nici frezii, nici măcar imortele. Au plecat în liniște, cu pioșenie, așa cum se cuvine să te retragi din cimitir după ce-ai aprins candela din cavoul familiei. Oftînd, Paraschiva a închis ușa la fel de încet cum o deschisese, în prag trebuie să fi rostit Amin. Cît privește urina mea, ea și-a recăpătat claritatea originară pe la mijlocul lui aprilie. Dintr-odată. Era o zi de miercuri cînd hematiile s-au retras cuminți în vene și artere, în vasele subțiri răspîndite prin țesuturi. Tînărul doctor și-a

șters apăsat lentilele ochelarilor și a studiat mirat, minute bune, lichidul colectat în borcan. L-am imitat de nenumărate ori în săptămîna care a urmat, la closet, în cabina mizerabilă unde admiram nuanțele gălbui răsfirate pe faianță, delicate, ca de limonadă. Fusesem deposedat de-un rinichi, dar era o pierdere rezonabilă de vreme ce cireșii din curtea spitalului se albiseră, invadați de-o puzderie de flori mici, fragile ca fluturii. Și iarba crudă înconjura clădirea din spatele pavilioanelor, dîndu-i un aer suportabil. Într-un decor însorit, vioi, poate că ieșirea lui Ghiță de acolo, în coșciug, ar fi arătat altfel. În primul rînd, noi toți, strînși la ferestrele salonului, n-am fi privit morga ca pe-o construcție respingătoare, nici n-am fi tăcut cu atîta încrîncenare. Apoi rudele lui, adăpostite sub umbrele și pelerine, atente să nu se înfunde în noroi pînă la genunchi, s-ar fi putut gîndi măcar o clipă la locul cu verdeață pe care-l pomenise popa. Am părăsit spitalul primăvara. Cu două sacoșe în mîini, cu certificatul de pensionare într-un buzunar și cu niște ghete sparte în picioare. Despre bocancii canadieni mi s-a spus că se rătăciseră pe la magazie. Tînărul doctor, alergînd, m-a ajuns din urmă la capătul aleii centrale, aproape de poartă, paloarea îi dispăruse datorită efortului și două pete purpurii îi pigmentau obrajii. M-a condus la braț pînă în stradă, susținînd că-mi datorează foarte mult. I-am răspuns că mai degrabă eu îi sînt dator, dar că în acel moment nu mă pot achita. A surîs. Săracul! Am aflat mai tîrziu că s-a sinucis la Canal, în al cincilea an de închisoare. Se spînzurase cu o funie împletită din bucăți de zeghe,

la spălător. Cum n-aveam ce să caut în alt loc, am redescoperit aici cît de inimoşi sînt comuniştii. Unsprezece copii, i-am numărat, jucau leapşa în mica livadă de meri, balconul de la etaj era năpădit de rufe întinse la uscat, iar la parter, pe terasă, nişte femei curăţau fasole, sporovăind, cu o cloşcă cu pui printre picioare. Una dintre ele m-a sfătuit să zic bogdaproste, alta mai în vîrstă, grasă, m-a întrebat de ce naiba n-am murit, fiindcă i se însura băiatul şi pusese ochii pe camera mea. N-am înţeles dacă glumea sau nu, sigur era că-n casă se mutaseră cinci familii, iar Sfatul Popular încă ne îngăduia şi pe noi, cu chirie, la mansardă. În odaia asta. În care fuseseră înghesuite atîtea lucruri. Am recunoscut un fotoliu din vechea bibliotecă, un dulap, masa de toaletă rămasă fără oglindă, pendula, cîteva icoane. Nu se aerisise de mult şi praful se întinsese ca o peliculă tristă, chiar şi plicul care mă aştepta pe-o etajeră a trebuit suflat şi scuturat înainte să-l deschid. Paraschiva, folosind o cerneală violet, mă înştiinţa că a ales viaţa întru Domnul. Îmi cerea să nu o tulbur şi mă povăţuia să nu sparg peretele nordic al pivniţei. Se îngrijise ea mai înainte. Aşa sînt vremurile, scria, şi răcoarea serii m-a făcut să îmbrac înapoi haina pe care-o agăţasem într-un cui. Dacă n-ar fi donat colierul de perle, adăuga, maica stareţă n-ar fi primit-o în mînăstire."

SCENA 3: *Învîrte între degete piciorul paharului gol. I se pare că pe fereastră intră fum de la un foc de frunze, un semn al timpului care a fost şi care urmează să mai vină.*

„Nu mai schimbăm o vorbă de şase ani. Înainte aveam dulăpiorul jos, pe hol, îl ţineam închis ca ripostă, fiindcă îşi pusese prima proviziile sub lacăt. Cînd coboram, îl descuiam cu cheiţa, luam ce-mi trebuia dinăuntru şi mă duceam să gătesc şi să mănînc în bucătărie. Trăgea cu urechea la uşa ei, auzea bocănitul bastonului şi paşii îndepărtîndu-se, zgomotul de vase şi tacîmuri, apa curgînd la robinet, ştia cînd poate ieşi să cotrobăie şi să aleagă ce-i place din dulăpiorul meu. De obicei fura dulciuri şi fructe, foarte rar brînză. Într-o zi am imitat sunetele alea, am bătut cu bastonul în podea şi-am lipăit cu papucii pe loc, tot mai încet, am surprins-o cum apare din cameră şi-şi umple o ceaşcă din borcanul cu miere. Cînd m-a văzut, a ţipat uşor şi a ridicat mîinile. Mierea i s-a vărsat pe rochie şi pe jerseu, ceaşca s-a ciobit la toartă, borcanul s-a făcut ţăndări. Am rîs. De atunci nu mi-a mai dat bună ziua. Ce ţi-a spus? Că eşti ignorant sau păgîn, nu? Să nu te superi pe Paraschiva."

Capitolul V

1

Dintre călugării, învăţăceii şi lucrătorii de la Piatra Roşie (şi se strînseseră mai mult de douăzeci de suflete de cînd venise vara şi începuseră să zugrăvească biserica şi s-o acopere cu şindrilă), băieţandrul acela, un ajutor de-al dulgherului, mai mereu cu pantalonii suflecaţi şi cu rumeguş în sprîncene, a fost cel dintîi care a văzut moţul negru-albăstriu. Se întorsese alergînd din oraş, unde-l trimiseseră după o lamă nouă de ferăstrău, o daltă şi nişte clei, nu s-a oprit lîngă schele sau lîngă barăci, a continuat să urce, l-a găsit pe părinte în partea de sus a poienii, pe tăpşanul însorit unde citea întotdeauna după prînz şi, cu respiraţia tăiată, i-a vestit grozăvia de la cetate. Onufrie l-a privit cum gîfîie, cum gesticulează de parcă ar fi căutat cuvintele cu mîinile, l-a ascultat vorbind împiedicat, cu pauze mari, despre un potop de oase de om care nu se prăvălise din cer, ca ploaia, ci ieşise din pămînt în apropierea unui zid surpat. N-a pus întrebări, nu l-a întrerupt, şi-a scos încet pălăria de pai şi, închizînd ochii, făcîndu-şi trei cruci mari, a strîns-o la piept. Ucenicul s-a închinat şi el, tăcînd

deodată, nu pentru că n-ar mai fi avut ce spune, ci fiindcă după o tulburare atît de mare, care-l zăpăcise, a doua îl amuțea. Șuvițe smolite se ridicau din creștetul părintelui, străine de părul lins, alb ca smîntîna, apoi au început să se decoloreze, să se înmoaie ca florile ciupite de ger, lăsînd să curgă o zeamă vineție. După un timp, care poate să fi fost jumătate de minut sau un sfert de ceas, Onufrie și-a potrivit pălăria așa cum îi plăcea, lăsată pe ceafă, a agitat către vale degetul arătător, amintind că *de trei ori s-a pogorît Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere*, s-a grăbit să ia din coliba lui stiharul, patrafirul și cădelnița, a intrat și în micul paraclis pentru cîteva lumînări și, împingîndu-l de la spate pe băiat ca pe-o oaie beteagă, a pornit să vadă ce era de văzut și să tămîieze osemintele de la castrul roman.

2

Cifra 2 poate fi uneori începutul, originea, deși, în ordinea formală a numerelor, 1 se află la locul lui. În asemenea situații, 1 apare ca o consecință, are înțeles doar dacă 2 există. Iar acest paradox al matematicii, mai degrabă rod al intuiției mistice decît al deducțiilor carteziene, a fost regula cu care Gherghe (mai tîrziu Onufrie) a întîmpinat coborîrile protectoare ale Fecioarei din azuriul bolții. Propriu-zis, fără să fi avut loc cea de-a doua apariție a Sfintei Născătoare în viața lui, prima ar fi trecut neștiută, ar fi fost un miracol irosit. A trebuit ca Ea să se întrupeze la gura

unei mine, cu o înfățișare suav-autoritară, într-o sîmbătă, 16 mai, chiar la ieșirea din galerii a deținuților, pentru ca gîndurile lui să alunge ignoranța și să pătrundă taina unei întîlniri anterioare. Onufrie prăznuiește în felul lui unic acea zi, adăugînd la fiecare an scurs cîte-o nouă crestătură de cuțit pe arătătorul de la dreapta, tocmai fiindcă prezentul orbitor de atunci (datorat prezenței orbitoare) îi luminase trecutul și, în bună măsură, viitorul. În săptămînile de după evadare (cînd recăpăta cîte puțin din numele monahal răpit de anchetatori și gardieni) a trăit ca o sălbăticiune, ascunzîndu-se ziua în văgăuni și desișuri, mergînd noaptea doar cînd luna nu era în putere, ocolind satele și tîrgurile, chiar și stînele și sălașurile din livezi și fînețe, ținîndu-se departe de poteci, de șosele și de calea ferată, trecînd rîurile și bălțile de-a dreptul prin apă, în locuri pustii, niciodată pe poduri, ferindu-se de oameni, fie că purtau uniformă, fie că nu. Nu se grăbea să ajungă undeva anume, la un soroc precis, era un fugar mulțumit cu soarta lui imediată și cu adevărul care i se dăruise de curînd. Vara timpurie îl ferea de frig; era vremea leurdei, a roiniței, a spanacului ciobănesc și a bureților negri crescuți pe fagi și pe paltini, așa că nu îndura foame; i se redeșteptaseră simțurile și instinctele de copil de pripas învățat să se descurce singur, iar peste ele, întărindu-le, se așezase sentimentul binecuvîntării primite din înalturi. Dacă cineva i-ar fi luat urma culegînd smocurile de păr negru-albăstriu retezate și abandonate din patru în patru ore, ruta lui, una atipică și aleatorie, în primul rînd pentru că avea punct de

pornire, dar nu și țintă, ar fi semănat la transpunerea pe-o hartă cu mîzgăleala pe hîrtie a unei fetițe răsfățate, în care liniile se întretaie, ba sînt oblice, ba curbe, se duc către dreapta ca să revină la stînga, urcă și coboară brambura. Pribegia aceea, în care timpul n-avea măsură, i-a îngăduit însă să descopere și altceva decît ținuturi noi. Bucuria și afecțiunea, așa proaspete cum erau, născuseră mai întîi întrebarea dacă nu cumva, înainte de înfiriparea memoriei, descinderea salvatoare a Mariei fusese precedată de-o alta. Se temea de păcatul trufiei și a șoptit sute de rugăciuni, îngenunchind oriunde îl cuprindea această frică, pe ierburi și vreascuri, pe glodul arăturii ori pe mușchi moale de pădure, pe mușuroaie de cîrtiță sau în noroi. Întrebarea s-a preschimbat încet, încet în părere, dar probele lipseau, așa că a fost nevoit să caute argumente. Și, într-una din nopțile fără nori, cu lună scăpărătoare, în care nu-și îngăduia să iasă din ascunziș, a apelat la reducerea la absurd. Nu cunoștea noțiunea, dar a presupus ca un elev silitor că Maica Domnului n-ar mai fi intervenit niciodată în biografia lui pînă să fi ajuns în lagărul de muncă. Și, așa închipuind lucrurile, neatinse de pronie, ce s-ar fi întîmplat? Și-a dat seama deodată, stînd lungit într-un lăstăriș de arini, cu stele risipite deasupra, palide, cu unul din obraji sidefiu, iar cu celălalt întunecat, că ar fi murit. S-ar fi stins ars de soare, pe-un alt pat de crengi, tot încercînd să se elibereze din pînza albă în care-l învelise mama cea adevărată, țipînd pînă n-ar mai fi avut vlagă să miște brațele și piciorușele înfășate. Or, el încă trăia... Nu era asta dovada că Sfînta

Născătoare păşise acolo, pe prundişul rîului, unde-l părăsise Stanca (al cărei nume Ei nu-i putea fi străin, împreună cu chipul şi cu faptele)? Sărise din culcuşul lui fără să observe piţigoiul şi prigoarea care tresăriseră şi-şi luaseră zborul, ţîşnise prin frunzişul ţepos, fugise pe o coastă lutoasă, apoi pe muchia unui deal, urmărit parcă de razele lunii, strigînd întruna şi cît putea de tare, nu cuvinte, ci prelungiri şuierate ale vocalelor, uneori se împiedica şi cădea, dar se ridica şi fugea mai departe, fugise şi strigase pînă cînd siluetele lucrurilor, copaci, dîmburi, vii, un cătun adormit, linia frîntă a zării, o moară, începuseră să se învîrtă în jurul lui, ca-n scrînciobul acela din bîlciul unde mersese demult cu baba Vuţa şi unde învăţase că e lăsat în pace dacă umblă cu capul acoperit. Şi se prăbuşise. Pe-un umăr, în leşin, peste nişte tulpini de măselariţă. Şi-a revenit tremurînd, cu faţa zgîriată şi murdară, lacrimile se amestecau cu praful şi cu pămîntul fărîmiţat de pe pleoape şi pometi, îşi rănise bărbia, şi în pielea zdrelită, sîngerie, licăreau pietricele. Nu s-a ridicat, s-a strîns covrig ca un cîine ud, plîngea cu sughiţuri, ştiind de-acum că Maica Domnului trebuie să fi cercetat întinderile din susul şi din josul rîului pentru a se convinge că prin preajmă nu calcă picior de om, trebuie să-l fi luat în braţe şi să-l fi legănat o vreme, să-l fi scăpat de scutec şi de spurcăciunile popoului, să-l fi spălat în apa călduţă care băltea pe lîngă mal, doar nu era să-l afunde în şuvoiul rece ca gheaţa, se poate să-l fi şters şi să-l fi învelit cu o bucată sfîşiată din cămaşa ori din fusta Ei şi, înduioşată de scîncete, să-i fi dat sîn. Acelaşi sîn din care a supt

şi Fiul sau celălalt? ascultase un cîntec de leagăn auzit şi de El sau altul? pulpa lui de nou-născut, cea stîngă, fusese lăptoasă, străvezie sau trandafirie ca aceea a Pruncului, pe care mai tîrziu, în ajunul Sfinţilor Mihail şi Gavril, o înţepase cu vîrful foarfecii? Plînsul nu i se potolea, fiindcă Gherghe afla imaginîndu-şi, se topea şi deopotrivă se speria de cutezanţa celor imaginate şi aflate. Iar lacrimile erau altfel decît lacrimile celelalte, de la Mînăstirea Neamţ, deşi acelea, prin stăruinţa şi prin abundenţa lor, făcuseră să mucegăiască un colţ al covoraşului din faţa sfintei icoane pe care mai întîi o împunsese şi apoi o venerase. A adormit plîngînd, cu genunchii lipiţi de piept, prinşi între coate, părînd mult mai mic decît ajunsese să fie. S-a trezit nu cum s-ar fi putut întîmpla, cînd soarele era sus şi dogorîtor, ci imediat după ce se lăsase roua, încît găsise alte picături pe frunte şi pe haine, de data asta nu rodul ochilor lui. De sete, cu o frunză făcută căuş, aduna bobiţe de apă de pe firele de iarbă, dar nu uscăciunea gîtului îi dăduse atîta răbdare. În locul întrebării aceleia care-l măcinase zi după zi (mîncînd, înceta cîteodată să mai mestece şi rămînea secunde bune, dacă nu minute, cu gura deschisă şi cu dumicatul neînghiţit; se oprea tot mai des în mijlocul vreunei rugăciuni, pierzînd şirul cuvintelor, fiind obligat s-o ia de la capăt), o întrebare care se transformase pe nesimţite în părere (urmărindu-l şi ea pretutindeni, în adăposturile lui diurne ori în drumurile vegheate de întuneric), în locul amîndurora mai degrabă, al întrebării şi al părerii cu care-şi însoţise ultima înserare, de fapt toate serile, multe, dinainte şi de după Drăgaică,

se ivise peste noapte certitudinea că Preacurata s-a mai îngrijit o dată de el, acolo, pe prundişul rîului, destule ceasuri, pînă cînd a zărit în depărtare încă o femeie, o muritoare, cea care avea să-i fie mamă adoptivă. Îl usturau zgîrieturile de pe obraji, pietricelele din bărbie fuseseră acoperite de-o umflătură cît o prună, cu coajă stacojie, îl durea o gleznă, surd, călcase strîmb în alergare sau o sucise la una din căzături. Cîte se petrecuseră de fapt şi nu le simţise! Ramurile tăioase care-i plesniseră faţa, panta abruptă a dealului, tusea care-i întrerupsese din cînd în cînd strigătele, bătăile inimii fericite peste măsură, dar pusă la grea caznă de fuga lui năucă, loviturile, ţărîna care scrîşnise între dinţi, riscul de-a nu scăpa neobservat bicisnicilor şi de-a fi prins. Sosise timpul să-şi taie moţul din creştet şi a tresărit ca niciodată cînd a scos din buzunar foarfeca primită în copilărie de la Popa Nae. A strîns-o în palmă, a vrut o clipă s-o arunce, dar a renunţat, fiindcă, înainte de-a mai fi un obiect util, foarfeca aceea care tulburase pacea micului Iisus, scrijelind uleiurile unei icoane, devenise o sursă de penitenţă şi de neuitare.

O convingere nu mai e nici presupunere, nici frămîntare. E o convingere. Ea, de obicei, nu încheie o perioadă de nesomn pentru a aduce tihnă şi reverie, ci provoacă alte presupuneri şi frămîntări. Iar Gherghe, care folosise fără ştire metoda reducerii la absurd şi reuşise să ducă demonstraţia la bun sfîrşit, constata uluit cîte noi îndoieli, temeri şi iluzii se năşteau dintr-un fapt cert, tocmai descoperit. Îşi spunea bunăoară, cu spaimă, că detaliile imaginate într-o chestiune sigură,

cum era acea primă osteneală a Fecioarei de-a nu-l lăsa să piară, ar fi putut fi rătăciri blasfemice ale minții lui. Cea dintîi pogorîre se petrecuse aievea, era neîndoielnic, dar felul în care-și reprezenta minunea nu era un păcat? Cu ce temei ajunsese să creadă că Sfînta Născătoare îl desfășase și-l curățase de murdăriile dosului? de ce-ar fi fost nevoie ca Ea să-și sacrifice veșmintele și, mai ales (oh, Doamne, asta îl obliga la post negru), de ce să lase buzele lui să-I atingă și să-I cotropească sînul? de ce buzele Ei să fi îngînat cîntece de leagăn? Pe urmă intra într-un hățiș de ipoteze și năluciri, legîndu-le unele de altele, potrivit sau nu. Suportase mai bine decît alții adîncurile minei de cupru și închisoarea de deasupra: liftul-colivie, galeriile strîmte și mocirloase, luminile blege ale lămpașelor, stînca ruginie pe care-o mărunțeau cu tîrnăcopul, veninul gardienilor, spectacolul firilor și al comportamentelor în zeghe, care aducea laolaltă văicăreli și înverșunare, turnătorii, meschinărie, lingușitorii, camaraderie, gentil țe și milă. Or Preacurata hotărîse să-l cruțe, chiar daca el se obișnuise cu răul și-i rezista. Era, de bună seamă, un argument în sprijinul celeilalte descinderi divine, prima, fiindcă e diferență mare între greu și grav, iar dacă Ea îl scăpase din lagărul de muncă, dintr-o situație grea, cu atît mai mult trebuie să-l fi ajutat într-o împrejurare gravă, pe malul rîului, cînd s-ar fi prăpădit nenumit și nebotezat. Și mai era ceva. Nu cumva, la mină, moartea îi dăduse iarăși tîrcoale fără ca el să fi bănuit? poate avea să fie prins sub vreun tavan surpat ori să cadă într-un puț, poate unul din gardieni, sătul să

mai amenințe și să înjure, urma să se joace cu pistolul și chiar să apese pe trăgaci... Iar Maica Domnului, a cărei privire nu ațipește și pe toate le cuprinde, nu numai ce-a fost sau ce este, ci și ce va să vie, se grăbise să-l ferească din calea femeii hîde, care-l amenința cu coasa. Ideea îi plăcea, era ca mierea, dar nu trăda încă o dată vanitate nemăsurată? A înțeles apoi după un asfințit tîrziu, cum sînt încă la începutul lui iulie, culegînd fragi la hotarul întunericului, că ajunsese cu judecata într-un punct înșelător. Ca și cum s-ar fi găsit la o răscruce, tot socotind încotro s-o apuce, neputincios să aleagă, pînă cînd s-ar fi suit în vîrful unui copac mai răsărit, un stejar sau un plop, și ar fi observat uimit că drumul care se deschide spre stînga nu e nici mai lung, nici mai anevoios decît cel care pornește la dreapta și că amîndouă duc în același loc. Încercase ceva vreme să deslușească dacă Ea se arătase pentru a-l salva de la moarte sau doar pentru a-l scuti de suferințele închisorii, de lehamite, dar răspunsul n-avea însemnătate. Oricum ar fi stat lucrurile, consecința era una singură: Fecioara Maria părăsise de două ori odihna și verdeața cerurilor ca să-l știe rămas în viața pămîntească, o făcuse cu un scop, cu un plan, alegîndu-l dintre mulți, unealtă în mîinile Ei ziditoare. Strivea fragii cu vîrful limbii, în cerul-gurii, în pungile obrajilor, în spatele dinților, înghițea sucul dulce-acrișor și abia mai tîrziu restul și nu era în stare el, Onufrie, căruia îi spuseseră și Gherghe și Moțatu, să pătrundă taina Născătoarei Pruncului Sfînt. Descoperind ce descoperise, nu mai fugise orbește pe pante ori pe

culmi, deşi erau destule în trecătoarea aceea din munţi, nici nu strigase şi nici nu chiuise, ca să-i sune smintit ecoul, umbla de-a buşilea prin beznă, încet, pipăind ierburile cu toate cele zece degete, căutînd şi adunînd în pumn ceea ce credea că sînt micile fructe de pădure, mestecînd şi înghiţind frunzuliţe, pietre, furnici, petale, gîndăcei crustoşi pe care dacă i-ar fi cercetat la lumina zilei i-ar fi găsit verzi ca fluorina (cu atîta lucru se alesese de la mină, cu numele şi sticlirile unor minerale), gustul i se păruse dulce-acrişor pînă către răsărit, iar datoria lui i se părea a fi să se ţină departe de păcate, să supravieţuiască cu propriile puteri, prevăzător, pentru a n-O mai sili să-l apere de pericole, să-I aştepte răbdător semnul şi pogorîrea din urmă, a treia, în care avea să-i arate sprijin şi încredere şi să-l învrednicească cu misiunea Ei. Pe firul văii se stîrnise la un moment dat vîntul, unul rece, jilav, anunţînd ploaia sau poate numai zorii, i se făcuse frig şi se rezemase de trunchiul unui brad, la adăpost, amintindu-şi cu un fel de mirare că în ajun, înainte să fi rupt primii fragi, fusese gata să-şi continue călătoria printr-o nouă noapte. Ce mai mărşăluise! Şapte săptămîni, aproape opt, mărind nu atît distanţa faţă de oamenii în uniformă, cît timpul care îl separa de lumea lor. Şi se încheiase. Măcar trupului îi era somn, şi braţele, picioarele, pieptul, stomacul moţăiau în voie, lăsînd să vină şi să plece tot felul de gînduri înainte ca soarele să fi apărut, cît încă se înviora dîra lăptoasă de deasupra pădurii, printre ele o istorisire care-l privea pe părintele Radifir, şoptită la urechea lui

într-o galerie a minei de fratele Arhip, căruia gardienii îi ziceau Buluie Vasile. Preacuviosul stareț, care-i ceruse odată să nu mai arunce pe unde nimerește smocurile retezate din creștet, ci să le strîngă într-un sac și să i le aducă la fiecare întîi din calendar (șase pe zi, patruzeci și două pe săptămînă, o sută optzeci în aprilie, iunie, septembrie și noiembrie, cîte o sută optzeci și șase în alte șapte luni și o sută șaizeci și opt în februarie, fără a mai pune la socoteală anii bisecți), avea contract cu un peruchier evreu din Iași, care-și vindea marfa la Bonn și Marsilia. Puțin mai tîrziu, razele au pișcat ochii lui Onufrie, parcă stătuseră peste noapte în sare.

*

Propriului păr i-a găsit un rost abia în munți, unde, în afara iedului de capră neagră găsit mort printre stînci (din blana căruia își croise o căciulă), n-a mai profitat de darurile vreunui animal, fie să-l fi tuns, fie să-l fi muls sau să-i fi fript carnea, fie altcumva. La începutul toamnei, meșterise o vîrtelniță, fusuri și tot ce-i mai fusese trebuincios pentru a transforma moțurile negru-albăstrii în gheme pentru croșetat, iar din coastele iedului, lăsate la umbră și apoi într-un șuvoi tumultuos, să se spele bine, făcuse un fel de andrele, cu care în timp (și ce de timp!) a împletit mănuși, ilice, un fular, ciorapi, o pătură, două pulovere și chiar un peretar pentru grota lui, pe care a scris *Crezul* cu infuzie de gențiană. La drept vorbind, și rufăria lui intimă era lucrată din părul care-i creștea

necontenit și trebuia tăiat din patru în patru ore. Ar fi putut, de-a lungul atîtor ani, să renunțe la izmene, dar apucase să citească odată, după ce deprinsese literele și înlănțuirile lor, *Rînduielile cuviosului Pahomie cel Mare*, așa cum fusese tălmăcită la Mînăstirea Dobruşa, în 1929, scrierea Sfîntului Teofan Zăvorîtul. Și ținea minte mai întîi din cărțulia aceea că „vai aceluia care, lepădîndu-se de lume ca să se sfințească Domnului Iisus Hristos, nu viețuiește potrivit făgăduințelor date Lui!", iar apoi faptul că însuși stăpînul tabeniților se îmbrăca în straie din păr aspru, încingîndu-se pe deasupra, pentru a răcori fierbințelile trupului bărbătesc. Acolo, printre stîncile la care nu suia nimeni, nici ciobanii cu oile lor, nici oamenii în uniformă, nici călătorii atrași de privelişti și necunoscut, Onufrie, așa cum evadase din lagărul de muncă, fără vreun rucsac în spate ori vreo boccea pe umăr, ducea lipsa multor lucruri, dar, înainte de toate, a Bibliei, căci dacă ascunsese una în cîlții saltelei din dormitorul închisorii, mică, cu litere cît puricele, nu-i dăduse prin cap să o poarte asupra lui și în mină. Și s-a apucat să recompună cu mîna lui ceea ce memoria îi mai aducea în vîrful penei de uliu (o peniță sau o pană de gîscă nu se putea imagina la asemenea înălțimi), folosind pentru cerneală un ulei de afine, iar ca hîrtie coajă de molid, pe care-o presa cu grijă diminețile și o stivuia așa cum e uscată cheresteaua. S-ar putea zice că a apărut în cei şaisprezece ani petrecuți acolo o Evanghelie după Onufrie, un text bizar, abundînd în scene și trimiteri la Sfînta Fecioară, în realitate un morman, de fapt mai multe mormane,

zeci, cîțiva metri cubi (noroc că se aciuase într-o grotă încăpătoare, în care fusese destul loc pentru depozitare), de fîșii de lemn, bucăți de scoarță scorojite și crăpate cu vremea, adunate chiar de cel care caligrafiase pe interiorul lor, într-o versiune fără precedent, Sfînta Scriptură. Operațiunea aceasta, efortul aducerii aminte, al creației, al pregătirii suportului de scris și al scrisului însuși, a umplut o bucată de timp uriașă, cu anotimpuri, cu hrană și odihnă, cu meditație, cu contemplare de sus a lumii de jos, cu grija de a nu lăsa semne ale supraviețuirii în acele locuri, cu fascinația de a ridica ochii spre a descoperi ceva și mai sus, cu așteptarea calmă, uneori precipitată, a celei de-a treia pogorîri a Precuratei, pururea mireasă, Cea care avea să-i încredințeze proiectul și vrerea Ei. E bine că Onufrie, pe care-l botezaseră Gherghe și mai înainte îl porecliseră Moțatu, a fost singur, auzind numai el ropotul ploii, adierea, șuierul sau geamătul vîntului de pe creste, căderea fulgilor și a frunzelor, zborul, ciripitul și pașii păsărilor, micile păsări de stîncă, cenușii, sperioase, marile păsări de pradă, tot cenușii, sure, neînfricate, plutind pe deasupra hăurilor și a cețurilor. Apa era de la Dumnezeu, din izvoare vremelnice sau perene, din torenți sau din scocurile din piatră umplute de burnițe, apă totdeauna bună de băut, chiar dacă avea gusturi diferite. De udat, nu era obligat să ude prea multe, fiindcă n-avea aplecare către grădinărit și nu plantase cu mîna lui decît nouă tufe de liliac sălbatic, așezate în cruce, cinci pe o linie îndreptată către răsărit și cîte două în stînga și-n dreapta ei, nu lîngă adăpost, ci mai departe, cît să nu

pară că ar fi fost mînă de muritor şi să nască curiozitate. Cînd înfloreau toate, şi au înflorit de şaisprezece ori, credea că Maica Domnului se va apropia să-şi desfete nările cu parfumul stins şi să-şi frece obrajii de petalele mărunte. O aştepta zi de zi fără ca obişnuinţa să-i schimbe nădejdea, Îi vorbea vrute şi nevrute, povestindu-I visele ori întîmplările vechi din satul în care-l porecliseră Moţatu şi-l botezaseră Gherghe, din oraşele prin care trecuse, din mînăstire, din lagăr, Îi mulţumea deseori pentru pogorîrea dintîi şi pentru cea de-a doua, O asalta cu speranţe şi cu presupuneri. Cîteodată i se părea că norii se legau într-un chip de femeie, semănînd cu al Ei, iar în nopţile senine, fixînd bolta, găsea pîlcuri de stele care-I copiau trăsăturile. Trebuia să fie pregătit la suflet şi la trup pentru ceea ce avea să vină, aşa că dădea asprime ajunării şi se spovedea des, duhovnic sieşi, cerînd iertare în primul rînd pentru cutezanţa de-a mărturisi şi de-a ierta deopotrivă şi abia pe urmă pentru restul faptelor, între care, mereu, pentru neghiobia de-a fi înţepat cu vîrful foarfecii pulpa stîngă a Pruncului, într-o icoană, în ajunul Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril. Lumînarea pentru spovedanie şi cele pentru slujbele din grotă, din faţa catapetesmei pe care-o pictase în prima iarnă, erau făcute din ceară de viespi strînsă cu greu şi cîte puţină de prin scorburi, afumînd cuiburile şi suportînd înţepături cu nemiluita. Celelalte lumînări le fabrica din răşină, după acelaşi procedeu ca pe primele, topind-o la foc şi turnînd-o după aceea în tulpini subţiri şi drepte de soc, golite de măduvă, în care strecura încet, încet, ca fitil, fire

din fosta lui zeghe. În ceea ce privește cuminecătura, în absența strugurilor învățase să scoată vinul din zmeură, dar nu-și îngăduia să ia sfînta împărtășanie imediat după ce se spovedea, ci se pedepsea singur, cu severitate, ca un călugăr care descoperă păcate la tot pasul și caută trepte noi ale pocăinței. Odată, Onufrie și-a poruncit lui însuși să bată cîte o sută de mătănii, vreme de douăzeci și unu de zile, fiindcă îi vorbise unui urs, în postul Sfinților Petru și Pavel, cînd își impusese pravila tăcerii. Culegea coada-calului într-un luminiș mocirlos, aplecat pe vine și cu gîndurile în altă parte, ursul apăruse dintre urzici fără să-l fi simțit, se ridicase în două labe și urlase cumplit, îl scuipase și-i dăduse de cîteva ori roată, iar el, uitîndu-și obligația, îl potolise privindu-l drept în ochi, cu arătătorul de la dreapta în vînt, așa cum avea să-l tot agite mai tîrziu, cînd va fi purtat pălărie de pai, spunîndu-i dintr-o suflare descîntecul pe care-l spunea mama lui adoptivă cîinilor turbați, un șir de vorbe ritmate și păgîne pe care n-ar fi crezut că le mai ține minte. Sălbăticiunea se lăsase pe picioarele din față și stătuse locului, pe urmă se lungise pe burtă, cu gîtul și bărbia întinse pe pămînt, scoțînd un sunet gudurat, ca un scîncet. Cînd Onufrie i-a întors spatele și a plecat, ursul l-a urmat supus, la o distanță de patruzeci de pași, fără să se apropie mai mult sau să se îndepărteze prea tare de-a lungul unei săptămîni, așteptîndu-l nopțile în fața grotei, în iarbă, și însoțindu-l ziua în preumblările lui după lemne și ciuperci, după apă, rășină și ceaiuri, părăsindu-l doar după ce fusese alungat cu pietre și strîmbături (sudalme n-a auzit),

fiindcă stăpînul lui voia să aştepte în singurătate cea de-a treia pogorîre a Fecioarei şi porunca Ei. Au fost canoane mai blînde ori mai grele pe care şi le-a impus de-a lungul pustniciei, cum sînt toate lucrurile pe lume, de la mersul desculţ şi repetarea la nesfîrşit a vreunei rugăciuni pînă la căratul în spinare al unei cruci butucănoase din lemn de fag şi prelungirea postului negru de la crai-nou la lună plină. Pînă şi singurătatea lui a avut nuanţe, demonstrînd grămăticilor că adjectivul ***deplin***, cu forma lui feminină (care corespunde singurătăţii), suportă grade de comparaţie. Căci una fuseseră vremurile cînd uitase de existenţa semenilor şi alta cele în care întîlnea, chiar şi rar, semnele lor: urme de bocanc, cîte un muc de ţigară, o sticlă goală care păstra mirosul de ţuică, un rahat uscat, înconjurat de frunze de brusture ghemotocite şi mînjite. Îşi crestase deja cu foarfeca şapte linii pe deget, ultima încă aducea a rană, şi nu a cicatrice, ceea ce însemna că se scurseseră cam şapte ani şi un sfert de la apariţia Fecioarei la gura minei de cupru, cînd undeva departe, pe un vîrf de care-l separau nenumărate văi prăpăstioase, oamenii începuseră să construiască ceva. Nu-i zărea, distanţa era prea mare, nici nu înţelegea ce fac, distingea o gîlmă ca o aluniţă sau un furuncul pe un umăr puternic, un punct care devenise licăritor şi pe lumină şi pe întuneric, cînd ei trebuie să fi bătut foi de tablă pe acoperiş şi să fi pornit un generator electric. Mai tîrziu, nu mult după acea zi de 16 mai în care trecea fierul ascuţit pe interiorul arătătorului de la dreapta, ca să iasă din belşug sîngele şi să ţină o dreaptă socoteală timpului

scurs de la ivirea Născătoarei Pruncului Sfînt, fusese a noua oară, ieşise de undeva din pîclă un pilon vopsit în roşu şi alb, ridicat deasupra gîlmei aceleia, o probă pentru mulţi că era vorba de un releu pentru transmisiuni sau pentru radiodifuziune, un motiv de tulburare şi de mîhnire pentru el, care fusese sigur că oamenii de jos înnebuniseră de-a binelea şi nu se mai închinau sfintei cruci, ci stîlpilor bălţaţi. Într-o noapte cu ploaie măruntă şi rece, pe cînd încă înşira psalmi din Evanghelia lui pe coaja de molid, tot înmuind pana de uliu în uleiul de afine, a auzit un zgomot ca de tunet şi a ieşit să privească furtuna. Afară ploua liniştit, dar pe piscul îndepărtat se vedeau flăcări, ca şi cum pilonul şi clădirea de la temelia lui ar fi fost trăsnite. Onufrie suflase în lumînare, îşi spusese repezit rugăciunile şi adormise adînc, cu un fel de zîmbet întipărit pe buze şi pe pleoape, doar fulgerul ceresc lovise nesocotinţa păcătoşilor. În a treia dimineaţă, pe cînd uda tufele de liliac sălbatic, a găsit la rădăcina uneia dintre ele, chiar a celei dinspre răsărit, o pungă mică, din piele, strînsă la gură cu un şiret. Înăuntru erau un bilet bine împăturit, un creion şi o bucată de hîrtie maronie, mototolită, dar curată, pregătită pentru răspuns. N-a avut mult de citit: „Le-am aruncat patru grenade pe horn. Iartă-mă, părinte!". Şi a rămas o vreme cu biletul în mînă, ca un fluture cucerit cu întîrziere de scînteierile exploziilor, deslușind în spatele scrisului neîngrijit şi al semnelor de punctuaţie aflate acolo unde s-ar fi cuvenit să fie că izolarea lui era doar o iluzie, fiindcă ochi străini îl iscodeau din desişuri, de pe ţancuri, din

umbra pădurii, îi învățaseră rutele, ceasurile, plăcerile, ghiciseră destule din secretele vieții lui alpine. Prima lui pornire fusese să fugă spre grotă, ca și cum acolo mesajul acela aprig și uimitor s-ar fi șters și lucrurile ar fi redevenit ca înainte, dar a sfîrșit prin a se așeza pe-un bolovan colțuros, trecîndu-și degetele prin barba încîlcită, uitîndu-se cînd în pămînt, la un mușuroi de furnici, cînd la construcția care nu mai fumega, nici nu mai strălucea în soare și nici nu mai susținea stîlpul cu dungi roșii și albe, știind că unui călugăr, chiar dacă a aruncat cu pietre într-un urs, nu-i este îngăduit să izgonească o oaie rătăcită. Cam la o săptămînă, după ce se mai împăcase cu gîndul că un alt suflet de om s-a aciuat în sălbăticia aceea, apucase ciotul de creion (să fi avut patru-cinci centimetri) și-și lăsase mîna să alunece pe peticul de hîrtie maronie. „Eu, nevrednicul preot, cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele", începuse scrisoarea lui și, înainte de-a ajunge în săculețul din piele și de-a fi ascunsă sub tufa de liliac sălbatic, se întregise cu o binecuvîntare și cu o explicație lapidară despre cum trebuie sorbită sfînta împărtășanie, o înghițitură de vin de zmeură, picurată puțin cîte puțin într-o ghindă seacă, astupată cu un pai. Corespondența lor a fost, de altfel, lungă și intensă, fără să fi depășit vreodată stilul telegrafic și fără ca destinatarul și expeditorul să se fi văzut la față. Unul căuta mila Domnului după ce se încumeta la fapte tulburi, iar celălalt, ca duhovnic, se găsea în fața unor confesiuni pe care nu și le-ar fi imaginat în trecut. Schimbaseră de la bun început locul în care

ascundeau misivele, pentru că necunoscutului i se părea că tufele de liliac sălbatic, așa potrivite în cruce cum erau, cinci pe o linie și cîte două la stînga și la dreapta ei, ar fi putut atrage priviri bănuitoare. Și aleseseră drept cutie poștală, una pe care au folosit-o aproape șase ani, o gaură în stîncă ceva mai mare decît pumnul, adîncă atît cît să intre brațul pînă la cot, pe care-o astupau cu o piatră de calcar. În mod obișnuit, astăzi, bărbatului aceluia care-și ascundea chipul, pașii, mișcările, sălașurile, țintele i s-ar spune luptător anticomunist din munți, identitatea lui ar fi pierdută în cenușa timpului și în mirosul muced al arhivei stării civile, nimeni n-ar suprapune un certificat de naștere gălbejit sau o rubrică din *Registrul pentru vii* cu pasaje din biografia lui, poate trăiește încă și primește o pensie, poate oasele îi putrezesc cine știe pe unde. Atunci, pe cînd împărțeau teritoriile acelea vitrege, legați unul de altul prin epistole rare și concise, a relatat însă cum, într-o cabană, i-a separat pe membrii de partid de ceilalți, i-a pus să ia poziție de drepți și să cînte imnul regal, în timp ce el le prăjea în ulei carnetele cu seceră și ciocan și-i urmărea înghițindu-le filă cu filă, cu coperți cu tot. A mai povestit, cu nepăsarea lui pentru caligrafie (dar cu respect pentru ortografie și punctuație), cum a tăiat cablul de oțel al unui funicular și cum a oprit partida de table dintre un sublocotenent și un plutonier, perforînd cu un glonț, de la mare distanță, țeasta primului, făcînd-o să cadă chiar în centrul cutiei de joc, cît să arunce pulurile și zarurile pe podeaua birtului în care-și treceau după-amiaza. Spovedaniile

lui, aşa neobişnuite cum erau, aşternute pe hîrtie şi nu rostite sub patrafir, în apropierea altarului, nu se rezumau la fapte de arme (unele eşuate, cum fusese planul de deraiere a unui mărfar militar cu însemne chirilice, gonind dinspre est, sau încercarea de-a o salva dintr-o Volgă neagră pe văduva care-l ascunsese în livada ei), cuprindeau şi întîmplări fără miros de praf de puşcă, bunăoară tăvălelile cu văduva sub merii şi prunii înfloriţi, apoi cu rod, cu fructe pîrguite, cu frunzele pălite, desfrunziţi, pe urmă înmuguriţi şi iarăşi în floare. Ce e drept, necunoscutul n-a ajuns la iscusinţa femeilor bisericoase de a-şi căuta vini altundeva decît unde le sînt vinovăţiile, nu i-a împuiat capul părintelui cu abateri de la străşnicia postului ori de la spusul rugăciunilor, n-a adus vorba, prin mijlocirea creionului, despre o mulţime de lucruri pe care alţii s-ar fi grăbit să le facă ştiute, a ales numai după legea lui ce era de mărturisit, pomenind o dată furtul unui butoiaş cu rachiu şi, în cîteva rînduri, tăvălelile lui de unul singur, din clipele cînd îl asaltau pofta şi nălucirile în pustietatea dintre stînci. În ceea ce-l priveşte, la fiecare nouă scrisoare primită (şi treceau luni de la una la alta), Onufrie lăsa loc prin purtarea lui la tot felul de comparaţii zoologice: se strîngea în el ca un arici între ţepi sau ca o ţestoasă în carapace, despăturea răvaşele cu teama şi curiozitatea unui căprior atent la salturile şi pleoscăiturile unei broaşte, le rumega conţinutul ca un bivol sătul şi-l digera greu şi îndelung, ca un şarpe pe-un şoarece. Îl ierta întotdeauna pe străin şi-l dezlega de toate păcatele, chiar dacă era cale lungă de la blîndeţea

călugărului pînă la curmarea de vieți ori de la pedepsirea trupului pînă la desfătare. În așteptarea neîntreruptă a Maicii Domnului, Onufrie dăduse peste un fel de Sfîntul Gheorghe, cu chip nevăzut, băutor de tării și cu mădular învîrtoșat, care se lupta cu balaurul înstăpînit peste orașe și sate, acela care înălțase pilonul vopsit în roșu și alb în locul sfintei cruci și care aruncase călugării, preoții și învățații în temnițe, pentru a-i putea înșela mai ușor pe oameni. Iar dacă răsunau arme și mai curgea sînge (balaurului, dintre atîtea capete, îi era retezat din cînd în cînd cîte unul), atunci trebuia să fie ca la război. Amîndoi, ascet și erou, primul cu trei nume (unul de monah, altul lumesc și o poreclă), ultimul cu numele tăinuit (dacă va fi avut vreunul și nu era doar un duh), nu se îndoiau că, la așa vremuri de confruntare, văzduhul se umpluse de ură și de sete de răzbunare (iar norul de praf pe care-l ridicase Volga neagră, dispărînd odată cu văduva, arătase mai amenințător și mai împovărător decît toți norii). Ca vechi combatant înfierbîntat de dogoarea răfuielii, necunoscutul era convins că orice ambuscadă chema la blocadă și orice acțiune provoca represiune, nu din motive care ar fi ținut de rimă sau de alte rigori ale poeziei, ci fiindcă nimic nu întărîta mai mult ca partizanii și ca loviturile lor năucitoare o armată care se credea învingătoare. Nu era departe ziua cînd soldații aveau să împresoare muntele și să ia la scotocit văioagele, grohotișurile, pădurile, tufele, platourile înalte și povîrnișurile, cînd (mulți și deși ca solzii balaurului, își închipuia și Onufrie) aveau să strîngă cercurile căutării

înspre vîrfuri, să asmută cîini în toate direcţiile, să împlînte baionetele în muşuroaie şi în pămîntul gras al pajiştilor, să aprindă focuri la gurile peşterilor şi ale avenelor ca să înăbuşe cu fum orice vieţuitoare s-ar fi furişat acolo, să treacă prin ciur fiecare palmă de loc, în căutare de urme, dornici să ucidă şi să lase corbilor, vulturilor şi viermilor un trup înţepenit şi rece. Şi, pentru ca măcar unul dintre ei să mai ştie cerul deasupra capului la sfîrşitul zilei aceleia, era nevoie de prevedere şi pregătiri, de imaginarea relelor celor mai mari, ca să le poată fi găsit din timp antidotul, ca la otrăvuri. Străinului nu i se părea destul că foloseau drept cutie poştală o gaură în stîncă astupată cu o piatră de calcar, se temea că, mergînd prea des acolo, tot căutînd mesaje noi, vor sfîrşi prin a bate potecă şi a se da de gol. Concepuse prin urmare un sistem de semnalizare, pe care l-au respectat cu strictețe de-a lungul anilor, aşa încît unul să afle cînd îi scria celălalt, iar bălăriile şi iarba să crească în voie împrejurul stîncii, neatinse cu lunile de tălpile ghetelor. Cînd faptele se tot adunau apăsătoare şi se cereau cuprinse într-o epistolă spre a fi iertate, pe trunchiul unui brad uscat răsăreau cîteva pălării mari de iască, fixate nici prea sus, nici prea jos, ca să poată fi observate de ochii care le înţelegeau rostul. Cînd tot ele, faptele, îşi găseau izbăvirea în cuvintele înşirate de slujitorul Domnului, iasca se muta pe-un paltin prăbuşit, din putregaiul căruia se înfruptau fel şi fel de gîngănii, pe care le ciuguleau păsări mici, pradă pentru dihori, ulii, rîşi şi nevăstuici. Cît despre mişive, ardeau curînd după ce erau citite, scrumul fiindu-le

risipit în apă, să se mistuie. Codul lor secret nu se limita însă la vestirea corespondenței, pînă și țapii avertizau turma printr-un fluierat cînd se iveau primejdii, iar lupoaicele înghesuiau puii în gropi și scorburi. Ascunzîndu-și înfățișarea, numele, adăposturile și cărările, necunoscutul își păzea bine pielea, dar nu-l putea lăsa la voia întîmplării pe îngăduitorul lui duhovnic, pe care-l zărise cîndva însoțit de-un urs blînd ca un cățel și-l privise uneori tăindu-și smocuri de păr din creștet și înfundîndu-le în buzunare. Deloc preocupat de precauție și detalii, așa cum nu era preocupat nici de asemănarea tot mai mare cu sălbăticiunile (barba îi crescuse pînă la buric și hainele lui arătau ca o blană răpciugoasă), călugărul se purta ca un copil împăcat cu zilele copilăriei, nu neajutorat, nici inocent, ci nepăsător la vrăjmășia stîrnită printre oameni. Nu ceruse protecție, nici nu și-o dorise vreodată, se întîmplase cumva peste capul lui ca bărbatul acela care copia ceva din Sfîntul Gheorghe să aibă și însușiri de înger păzitor. Și dintr-o brînă sau pe vreun horn abrupt se rostogoleau pietre atunci cînd apărea o amenințare, o creangă de fag era prinsă în coroana unuia din molizii știuți doar de ei, iar Onufrie, oriunde ar fi fost, trebuia să se refugieze în grotă și să-i acopere intrarea cu perdele de iederă și cu bolovani dinainte adunați. Iarna, avalanșa era pornită cu bulgări, creanga de fag era înlocuită cu un cocoloș de paie care imita un cuib și iedera cu un pin tăiat, înfipt în zăpadă. Conveniseră și asupra unui semnal pentru grozăvii, pentru situația aceea unică și gravă, amețitoare, în care soldații s-ar fi lipit

unul de altul pînă cînd balaurul s-ar fi întrupat din atîția solzi și ar fi început să șuiere căutîndu-i. Într-o așa împrejurare (năprasnică? necruțătoare?), s-ar fi auzit croncănitul unui corb de trei ori și, după o pauză, de încă două, pe urmă croncănitul s-ar fi repetat cu aceeași cadență, și pe-un perete de stîncă cenușiu, înalt, uscat mai mereu fiindcă stătea cu fața la sud, ar fi început să șiroiască apa și să lucească în soare. Ultima parte a înțelegerii lor, un fel de confirmare a dimensiunii și a iminenței pericolului, presupunea ca străinul să se fi aflat prin apropiere la invazia uniformelor, să fi ajuns să dărîme stăvilarul prin care, mai demult, schimbase cursul unui izvor. Lucrurile, cum vin ele de la Dumnezeu, nu sînt însă împliniri ale previziunilor, așa că războinicul acela zgîrcit la folosirea gloanțelor și a grenadelor (nu fiindcă n-ar fi avut împotriva cui să le îndrepte, ci datorită precarității rezervelor de muniție) n-a mai apucat să ridice buștеanul așezat în calea apei și, chiar dacă ar fi făcut-o, n-ar fi folosit la nimic, pentru că inamicul îi înconjurase într-o dimineață ploioasă, în care peretele de stîncă era ud, iar soarele, îngropat sub nori. În ziua aceea de neocolit, pe care-o intuise încă de la biletul găsit sub tufa de liliac sălbatic și o acceptase odată cu cuminecătura picurată puțin cîte puțin într-o ghindă seacă, în acea zi despre care, cu fiori, își imaginase atîtea și pe care o tot trecuse în seama viitorului, Onufrie turna lumînări din ceară de viespi, atent să strecoare fitilul în pasta gălbuie. S-a mirat mai întîi de pasărea care orbecăia prin potopul de afară gălăgioasă și neobosită, a scăpat apoi din mîini

vasul fierbinte, n-a simţit arsura de pe dosul palmelor, a ieşit în ploaie trăgînd după el mănunchiurile de iederă de deasupra intrării, fără să mai rînduiască unul peste altul bolovanii, a fugit către pîrîul din stînga grotei (cum fusese învăţat într-una din scrisori) şi, călcînd doar prin albia îngustă, a urcat pînă a găsit alunul îndoit deasupra şuvoiului, s-a prins de tulpina lui şi s-a căţărat fără să atingă pămîntul (ca să nu lase urme la îndemîna oamenilor şi a cîinilor), a trecut în copacul de alături ţinîndu-se de crăcile alunecoase şi de-acolo în bradul în care-i fusese pregătită ascunzătoarea. N-a tremurat, nu şi-a pierdut cumpătul, nici n-a stat să asculte vocile ajunse la un moment dat chiar sub el, a simţit în nări fum de ţigară şi a văzut cîteva bonete militare, a tot încercat să-şi dea seama dacă ochii Preacuratei aveau şi ei culoarea echipamentului cazon.

Lungă vreme, din toamna furiei balaurului pînă-n toamna care-i urmase, apoi din acea toamnă pînă într-o toamnă nouă şi alte trei anotimpuri, n-a mai primit veşti de la străin. Ba îl credea mort, ba în viaţă, se ruga pentru el ştiind că rugăciunea se strecoară unde nu izbuteşte gîndul, fusese gata uneori să dezmorţească şi puterile sfîntului maslu, dar se abţinuse să facă o asemenea slujbă ca să nu oblige binele să se aleagă de rău şi, Doamne fereşte, din separarea lor, să triumfe răul. În tot acel timp al întreruperii corespondenţei, al revenirii la pustnicia de nimic tulburată, adăugase nenumărate pasaje ciudatei lui Evanghelii, ceea ce nu însemnase doar înaintarea cu paşi mari pe cărările Mîntuitorului şi ale Fecioarei

(mai ales ale Fecioarei!), ci și creșterea îngrijorătoare, peste orice închipuiri, a proporțiilor operei. Înainte de-a fi o reconstituire aproximativă a spuselor și a miracolelor Mamei și Fiului (mai ales ale Mamei), Biblia aceea se arăta a fi în termeni practici un corp uriaș, compus din mii ori din zeci de mii de fișii de lemn lungi și subțiri ca șindrila, sau puțin mai late, un corp care se mărea de la o săptămînă la alta, prin adăugarea unor versete noi și implicit a noi baloturi de coajă de molid. Din cauza stivelor ridicate pînă la tavan, abia dacă mai era loc în grotă pentru un culcuș și pentru un ungher în care să se poată respira. Catapeteasma, pictată cu vopseluri stoarse din tot felul de plante, fusese acoperită și ea de pachetele voluminoase, iar Onufrie se vedea nevoit să scrie, să gătească și să mănînce, să meșterească și să se roage într-un spațiu strîmt ca o debara. În privința posibilității de-a reciti fragmente vechi din acea Scriptură, chiar dacă lăsase culoare de trecere între grămezile de scoarță (cărți și capitole distincte altminteri), lucrurile se dovedeau a fi prea complicate. Scrierea se întinsese din fundul grotei înspre intrare, așa încît începutul și părți întregi care-i urmaseră (episoade timpurii, Nașterea, scene din copilăria Pruncului sau, altfel spus, tinerețea neprihănită și tandră a Mariei) rămăseseră în spate, înghesuite, iar pînă acolo devenise foarte greu de răzbătut din cauza traseului labirintic, a pînzelor de păianjen, a surpărilor și a întunericului (lumînările se stingeau pe drum din lipsă de aer și chiar dacă ar fi ars cum se cuvine, tot n-ar fi ajutat la nimic, pentru că lemnul ori mucegăise ori se uscase,

gata să se aprindă oricînd). Apoi, presupunînd că ar fi găsit paragraful căutat (şi şanse ar fi fost, fiindcă nu lucrase în devălmăşie, ci în ordine şi cu scrupulozitate), ce-ar mai fi putut descifra pe-o coajă de copac folosită ca hîrtie atunci cînd era albicioasă şi netedă, încă plină de sevă, dar care crăpase şi se fărîmase în bucăţi? Ceea ce fusese demult încheiat conta însă mai puţin, penele de uliu erau mereu ascuţite şi afundate în uleiul de afine, cu aşa tocuri şi aşa cerneală cuvintele aduceau noi cuvinte, un rînd îl chema pe altul, timpul se scurgea cu precarele lui unităţi de măsură: retezarea smocului de păr negru-albăstriu, anotimpurile, ziua şi noaptea, anii număraţi de la apariţia Preacuratei în vecinătatea minei de cupru. Îşi crestase a şaisprezecea linie pe arătătorul de la dreapta, iar tăietura de cuţit era prinsă sub o coajă groasă, negricioasă, cînd într-o dimineaţă călduţă, cu vînt din sud, apăruseră iarăşi pălării de iască pe trunchiul bradului uscat. Erau rupte de curînd, albe pe burtă şi gri spălăcit deasupra, parcă îi opriseră respiraţia şi, chiar dacă nu le ştia gustul, nici nu le atinsese, îi dăduseră ameţeli ca ciupercile otrăvitoare. Aproape uitase drumul către cutia poştală, în faţa ei crescuse un măceş şi, scotocind în gaura din stîncă, ţepii îi zgîriaseră mîinile. Punga de piele, decolorată şi peticită pe-o parte, era strîns legată la gură ca întotdeauna; biletul dinăuntru îl anunţa că oamenii în uniformă proclamaseră amnistia şi-i explica altfel decît toate dicţionarele cuvîntul acela ademenitor, care încerca să răspîndească ideea că libertatea ar putea fi dăruită, şi nu doar cîştigată. Pipăia cu buricele degetelor pagina de

caiet, pe una din părți erau socotelile unui copil, adunări și scăderi, pe cealaltă, textul care nu mai semăna cu o telegramă, dar încă dispreţuia caligrafia. Străinul nu-l încuraja să se întoarcă printre semeni, nici nu-l descuraja, credea totuși că mai devreme sau mai tîrziu va hotărî să coboare în lume. Și-l îndemna să se îmbrace ca toți ceilalți, să-și taie barba și să se tundă scurt, să fie reținut și tăcut ca o umbră rătăcită printre trupurile vii (e vremea umbrelor, susținea necunoscutul, ele le scapă printre degete!), îl sfătuia să ocolească locurile puțin populate, mînăstiri, sate, șantiere, ferme, unde ochi curioși și limbi viclene ar fi aflat prea repede și prea multe despre el, destul cît să șușotească mai departe (și să semneze note informative), îi cerea să se ducă în orașe mari, aglomerate, fiindcă mai ferit va fi în mulțime decît printre cîteva suflete. Onufrie nu se grăbise însă să părăsească munții, tot scrisese și scrisese, mai întîi scurt și afectuos, epistola prin care-l binecuvînta pe străin și-l dezlega pentru ultima oară de păcate, apoi finalul propriei lui Evanghelii, unul pe care nu-l putea comprima și de care nu se putea lipsi. Ca să facă loc stivelor de lemn care cuprindeau faptele Fecioarei de după Înălțare, își mutase lucrurile afară și dormise cîteva săptămîni sub un acoperiș de cetină, un fel de cort. Scrisese în perioade însorite, scrisese și pe ploaie, cînd sacrificase zeci de bucăți de scoarță și le aranjase deasupra capului ca pe țigle, încît stropii să nu se mai amestece cu uleiul de afine și să transforme literele în pete liliachii. Într-un răsărit mohorît, cu ceață, aprinsese focul să se încălzească și să fiarbă apă pentru ceai,

scrisese şi atunci pînă către prînz, după care, fără să spele penele de uliu ca la orice pauză, fără să mănînce, se apucase să zidească gura grotei. Aşezase bolovanii în şiruri, cu mărimi şi forme apropiate, cu muchiile potrivite pentru îmbinări, folosise ca mortar un pămînt galben, lipicios, frămîntat cu nisip. Cînd mai era ceva vreme pînă să se însereze, ascuţise foarfeca primită de la popa Nae şi, odată cu moţul negru-albăstriu, îşi retezase pletele şi-şi scurtase barba. Întinsese şirurile de iederă peste peretele nou construit şi pornise la vale pe întuneric, cu două coşuri pline cu zmeură, unul să-l schimbe pe haine vechi, celălalt pentru un frizer care să-l radă cu briciul. Nu murmura rugăciuni sau psalmi, ci un cîntecel cu un motan cît un pisoi. În urma lui, dacă ar fi vorba de semne, rămăseseră prin pădure o mulţime de molizi decojiţi.

*

Dintre atîtea meserii n-a deprins nici una prin oraşe, chiar dacă avusese o sumedenie de ocupaţii, cîte-o săptămînă, cîte două, niciodată mai mult de unsprezece. S-ar putea spune că fusese pe rînd fochist, portar, zidar, măturător, tapiţer, camionagiu, bijutier, stivuitor, circar, brancardier, chiristigiu, gropar, brutar şi destule altele, purtînd întotdeauna şapca de doc pe care-o obţinuse (laolaltă cu nişte zdrenţe) contra unui coş cu zmeură sălbatică şi care se potrivea de minune vremurilor. Faptele se arătaseră însă mai simple decît titulaturile acelea, iar asemănările dintre bresle, mult mai limpezi decît deosebirile, fiindcă

bunăoară a fi fochist, zidar, stivuitor, chiristigiu sau brutar însemnase pentru el (ca începător) un singur lucru – să care de dimineaţa pînă seara, de obicei cu spatele, dar şi cu braţele. Era diferită doar încărcătura din spinare ori din mîini, mai întîi cărbuni şi lemn de fag, pe urmă ciment şi mortar, lăzi cu cuie şi şuruburi, scîndură şi căpriori, saci cu făină şi drojdie. Vîrîse apoi în aceeaşi categorie, a curăţeniei, slujbele de măturător, tapiţer, camionagiu, bijutier şi circar, strîngînd praful, gunoaiele şi frunzele de pe bulevarde, spălînd tot felul de pluşuri şi lîna din plăpumi, punînd furtunul pe caroseria camioanelor şi a remorcilor într-un garaj, lustruind arama încît să pară aur şi alpacaua pînă imita argintul, rînind în cuştile sălbăticiunilor, mai ales în boxa unui urs blegit de cufureală, pe care credea că l-a mai văzut undeva. Printre toate îndeletnicirile acelea, munca de brancardier se dovedise o îmbinare a multor altora, un amestec între a fi hamal (dar cu halat alb) şi a fi femeie de serviciu (dar bărbat). Căra oameni care suferiseră infarcturi, fracturi, comoţii, peritonite, otrăviri, crize de ulcer sau de intestin perforat, leşinuri, pneumoragii, arsuri, pancreatite, blocaje renale şi nenumărate alte nenorociri ale trupului, îi ducea cu targa din salvări în camera de gardă, din camera de gardă în saloane, din saloane la laboratoare ori în sala de operaţie, de acolo înapoi în saloane şi, ce e mai trist, uneori, îi muta din saloane la mica morgă din curte; pe de altă parte, era pus să frece pardoseala de pe coridoarele spitalului şi din sălile de aşteptare (şi cît mai era de frecat! iar în spatele cîrpelor ude călcau iarăşi ghete, pantofi şi

bocanci şi trebuia frecat de la capăt). Ca gropar, a participat la o singură înhumare, atunci cînd ursul atins de dizenterie a murit şi alţi cîţiva circari l-au înfăşurat seara în folii de plastic ca să-l dea dimineaţa pe mîna gunoierilor. Aflase amănuntele de la un fost coleg întîlnit în tramvai, se dusese noaptea la menajerie şi furase leşul, săpase mormîntul într-un parc departe de felinare, în beznă, atent la orice zgomot, mai ales la paşii miliţienilor care patrulau pe alei cu o lanternă, pe urmă îşi scosese şapca de doc, îşi tăiase moţul din creştet şi-l aruncase în groapă, peste urs, slujise în şoaptă cu o lumînare aprinsă, plînsese, apoi apucase din nou lopata şi acoperise corpul acela care-ar fi trebuit să putrezească în munţi, şi nu în mijlocul celui mai mare oraş. Doar ca portar reuşise să se odihnească, ba chiar, după înmormîntare, se odihnise prea mult, pînă-l găsiseră dormind buştean în holul clădirii pe care-o păzea, pe la prînz, făcut covrig lîngă calorifer. În tot acel timp urban, puţin peste doi ani, n-a flămînzit decît cu bună ştiinţă, atunci cînd ţinea post negru şi s-a culcat sub cerul liber doar cînd a vrut să soarbă vîntul primăvăratic sau să închidă ochii sub puzderia stelelor. În rest, a avut ce mînca şi a avut cîte-un acoperiş deasupra capului, a schimbat slujbă după slujbă şi loc după loc nu pentru că ar fi fost nestatornic, aşa se întîmpla, pretutindeni era tăcut şi supus pînă înjura cineva de Dumnezei ori de Cristoşi, pînă simţea că e tras de limbă ori urmărit, pînă vedea măgării ca acelea ale bijutierului sau ale zidarilor (care făceau să dispară din sacii, din cărămizile şi din grinzile cărate de el),

pînă era încolţit de cîte-o femeie (ca-n atelierul de tapiţerie, cînd îl pipăise pe fund şi între picioare o pistruiată care tot încerca să-i aşeze pe faţă un sîn), pînă era lovit (şoferul, un plăvan blonziu, îi arsese o palmă fiindcă nu golise scrumiera din cabina camionului), pînă descoperea pe cineva scotocindu-i printre lucruri (ca la brutărie) sau pînă se alegea praful de iluzii şi fervoare (ca la spital, unde stătuse ca nicăieri, unsprezece săptămîni, închipuindu-şi că ajută bolnavi şi rude îngrijorate, dar se trezise într-o zi cu doi indivizi pe targă, tată şi mamă de copii, ambii căsătoriţi, un inginer şi o proiectantă, surprinşi încolăciţi pe un birou, rămaşi îmbîrligaţi ca doi cîini la montă, altfel un caz medical clasic, numit *penis captivus*). Credea pe-atunci, după cum curgea istoria, că Sfînta Fecioară ar fi trebuit să fie dezgustată de oraşe şi să-Şi întoarcă privirea de la ele, dar era sigur că Ea nu se lăsa cuprinsă de aşa o supărare şi căuta să împrăştie bucurie, măcar firimituri de bucurie, acolo unde începea atîta tristeţe şi unde se petreceau destule mîrşăvii. O aştepta cu înfrigurare (pe străzi, în pieţe, în magazine, în autobuze), temîndu-se ca semnul Ei să nu vină pe negîndite şi să treacă neobservat, ştia că Preacurata se putea întrupa oriunde şi oricînd, fără să se împiedice de faptul că el îşi recompusese biografia şi identitatea pentru a trăi printre oameni. Cît despre oameni, chiar dacă prea puţini dintre ei purtau uniformă, se comportau ca şi cum bumbii, epoleţii şi centurile le-ar fi intrat în vintre, se obişnuiseră să respire un aer de cazarmă, de frică, din interes, de resemnare, din nepăsare. Locuind în oraşe

mari, pierdut în mulțime (așa cum îl povățuise necunoscutul acela din munți), văzuse totuși și fața bună a lucrurilor: renunțase să-și mai fie duhovnic sieși, fiindcă ar fi fost un păcat fără seamăn să continue cînd se putea spovedi unui preot, întîlnea la fiecare patru ore cîte-un tomberon de gunoi în care să arunce smocul negru-albăstriu, intra zilnic într-o biserică (mereu alta, pentru a nu fi luat la ochi) și se ruga în voie înaintea icoanelor Născătoarei, nu mai era nevoit să croșeteze și să croiască haine din propriul păr, primea destule de pomană (așa cum îl îmbrăcaseră la botezul lui întîrziat cu cămașa albă a celuilalt Gherghe, cel căzut la Turtucaia), nu lipsea niciodată duminicile și la sărbători de la sfînta liturghie (chiar dacă fusese dat afară din vreo trei locuri pentru absențe repetate), se întîmpla uneori să-i fie cald cînd afară trosneau pietrele de ger, a ciocnit ouă roșii și i s-a răspuns Adevărat a-nviat! la Hristos a înviat! Mai presus de toate, i-a ajuns din nou în mîini o Biblie, alta decît cea cu formă și dimensiuni aiuritoare pe care-o zidise în grotă, una cu coperți maronii roase la margini și la încheieturi, cu pagini gălbejite și pătate. A citit și a tot citit, a citit pînă s-a săturat să mai stea ferit în mulțime și s-a urcat în primul tren care pleca din cea mai mare gară a celui mai mare oraș.

Zvonuri și povești se nășteau și în acei ani, se vorbea mai ușor de minuni decît de pămînturile colectivizate, miracolele treceau drept năzăriri ale babelor, în vreme ce discuțiile privind împușcarea cailor sau cotele la lînă, cereale și ouă duceau la anchete și represalii. Onufrie, care-și reluase numele

monahal de cum păşise pe treptele vagonului (şi care n-avea însuşiri de erou popular), colinda prin sate şi tîrguri atent la taclalele de la porţi, la şuşotelile din biserici şi cimitire, căuta veşti despre posibile fapte ale Fecioarei, urmărind nu atît firul epic al istorisirilor, cît încadrarea lor geografică, ca o şansă de-a le descoperi într-o mare întindere terestră şi de-a le cerceta îndeaproape. Pornise spre lacrimile de mir ale Maicii Domnului, vărsate într-un sat din Vlaşca (se ghida după toponimia veche, pe care-o ştiau cu toţii), şi găsise acolo, în faţa unui cordon de soldaţi care înconjurau biserica, o gloată pestriţă şi obosită – infirmi de tot felul (orbi, muţi, paralitici, surzi, epileptici) însoţiţi de mame, de taţi, de soţii, de fraţi, ţigani cu duiumul, plozi, femei plînse din atîtea şi atîtea pricini (unele mîngîind cîte-o fotografie), seminarişti, securişti, bătrîni aţipiţi, curioşi de tot soiul, călugări şi măicuţe, tractorişti şi ciobani. Preotul nu mai fusese văzut de patru zile, de cînd dădea declaraţii la miliţie, într-o casă mai arătoasă decît celelalte, avînd la una din ferestre pozele prăfuite ale unor presupuşi hoţi de păsări. Se înfiripase şi un mic comerţ în aşteptarea parohului, o ţigancă uscată şi alta cu nasul ca un cartof vindeau seminţe prăjite, iar o tinerică sprinţară se încumetase cu turtă dulce şi socată adusă în damigene. Mai înainte, un moş încercase şi el cu cruciuliţe cioplite în lemn de tei, dar fusese alungat de locotenentul în uniformă azurie. În săptămîna pe care şi-a petrecut-o alături de ceilalţi sub cerul liber, Onufrie n-a auzit bătaia clopotului (dascălului i se ordonase să nu iasă din casă, şi un

soldat, înlocuit din șase în șase ore, îl păzea în tindă), a privit ciorile care se odihneau pe crucea din vîrful turlei, norii de praf stîrniți peste cîmp și luciul răsăritului pe gîrlă, a ascultat cum unii ziceau că lacrimile pleacă din ochiul drept al Preacuratei și i se opresc în bărbie, cum alții spuneau că se preling din ambii ochi, ajung pe pomeți și picură pe dușumea, a mîncat dude, o bucată de mămăligă rece pe care i-a dat-o o fetiță, doi covrigi căpătați de la o văduvă, într-o dimineață a trebuit să mintă că are burta stricată, să se ridice din iarbă și să dispară o vreme, cînd se așezase lîngă el un bărbat îmbrăcat prea curat și prea țărănește (parcă era un călușar fără clopoței), care tot turuia despre prostia omenească și despre înșelătoria pe care-o făcuse popa punînd ulei cu pipeta pe-o amărîtă de icoană. Bărbatul îl dibuise, și la întoarcere chiar dacă lipsise mai mult de-o oră, îl bătuse prietenește pe spate și continuase să înșire mizerii, despre banii, prețurile, vasele și prosoapele aduse de credincioși și cărate de preoteasă acasă, despre legăturile certe ale preotului cu bandiții din munți, despre înclinația odraslei preoțești, un băiețel de nouă ani, pentru literatura fascistă, despre norocul de-a fi sosit trupele de Interne ca să salveze satul de așa o potlogărie. Ușile bisericii nu s-au deschis cît timp el a așteptat să se deschidă, numai bunul Dumnezeu știe ce se întîmpla cu icoana aceea din spatele ușilor ferecate (după fuga lui, icoana a fost arsă și ușile s-au redeschis); mai demult fusese intrigat de palma primită de la plăvanul blonziu (camionagiul căruia nu-i golise scrumiera), dar îl izbise în testicule pe bărbatul costumat

ca la horă sau ca la nuntă, tare, cu piciorul, cît să fi fost prețuit de toți bandiții din munți și mai ales de unul anume, apoi a alergat peste mirişti și printre rînduri de porumb, către o pădure. Era convins că Născătoarea Pruncului Sfînt avea să-i împărtășească altădată planul Ei, peste o zi, peste optzeci, poate peste mii de zile, a apucat-o pe un drum de căruță, a întîlnit o cale ferată și a urmat-o la stînga (potrivindu-și pașii după distanța dintre traverse), apoi s-a topit în zare. A reapărut mai tîrziu (să fi trecut aproape trei ani) în preajma Săndicăi, Trîmbița lui Dumnezeu, o fată costelivă cu un ochi scurs și cu celălalt căprui, pe care-o duceau într-o căruță cu coviltir. Stătea mereu întinsă, învelită cu pături groase sau numai cu un cearceaf (după cum era scuturată de friguri sau de fierbințeli), vinișoarele de la tîmple și de pe dosul palmelor păreau cînd albăstriu, cînd cenușii (în funcție de lumina soarelui și de stările ei sufletești), bea doar apă și se hrănea doar cu pește fiert (pe care i-l curățau de oase, îl striveau pînă devenea ca o pastă și i-l dădeau cu linguriţa), dormea mult, vlăguită de darul ei (o scăldau de fiecare dată valuri de transpirație care-i udau cămașa și așternuturile, dar femeile o spălau în somn, cu grijă să n-o trezească, o ungeau cu uleiuri ca să-și păstreze mirosul de trandafiri, o schimbau și-i primeneau patul), rîdea rar (o dată la un anotimp), cerea cîteodată flori de cîmp (mai ales bucheţele de margarete), cînd țipa lung și ascuțit opreau imediat căruța (dacă erau la drum) sau abandonau grăbiți treburile (dacă se întîmpla să fi făcut tabără undeva) și se înghesuiau lîngă ea, în genunchi,

cu frunţile lipite de pămînt, cu mîinile împreunate la piept, lăsînd-o să se zvîrcolească cu părul negru despletit, sorbindu-i cuvintele unul cîte unul şi pe toate laolaltă, doar cuvintele acelea nu erau ale ei (numai buzele şi limba îi aparţineau), erau cuvintele Mîntuitorului, rostite pentru toţi muritorii, dar auzite în primul rînd de ei, însoţitorii Trîmbiţei Lui. Iar însoţitorii Săndicăi mîncau la rîndul lor numai peşte fiert şi-şi potoleau setea numai cu apă, nu-şi îngăduiau să bea nici ceaiuri, umblau întotdeauna pe jos în faţa şi-n spatele căruţei cu coviltir, pribegia lor neîntreruptă era lipsită de destinaţii (fie şi vagi), ţinta lor se arăta a fi mersul, ca să se împrăştie ţipătul lung şi ascuţit şi apoi vorbele lui Hristos în cît mai multe locuri, nu neapărat să ajungă la urechile oamenilor, ci să fie purtate de vînt ca polenul şi să cadă ca bruma. Nu erau mulţi, uneori şase-şapte, alteori către treizeci, acceptaseră la un moment dat să şteargă nimbul de fecioară al fetei, aflînd că uniformele azurii vor să-i risipească şi s-o interneze pe Săndica într-un ospiciu. Se duseseră la primăria unui orăşel, în faţa unui ofiţer al stării civile, de unde plecaseră cu un certificat de căsătorie între Trîmbiţa lui Dumnezeu (cu numele ei din catastife) şi Iancu, pescar iscusit (la clean şi mreană pe rîuri, la păstrăv în lacurile de munte, la caras, biban şi albitură în bălţi), un băiat care-o cunoştea de mică, de cînd părinţii începuseră s-o culce în coteţul găinilor şi să-i dea de mîncare împreună cu orătăniile. Sub acoperămîntul actului aceluia pe care tronau stema şi numele republicii, virginitatea ei a rămas intactă, iar faima s-a mai stins.

Cam atunci li s-a alăturat și Onufrie, cînd locuitorii așezărilor prin care treceau nu-i mai luau în seamă, ba chiar îi huleau după ce uniformele azurii se îngrijiseră să se știe că Săndica s-a măritat (și cine-a pomenit o nevastă să mai fie fată mare? cine-a auzit de-o sfîntă care și-a dat de bunăvoie fecioria?), era perioada în care un american coborîse pe Lună, iar o mulțime de ticăloși, unii cu epoleții și cu gradele militare ascunse sub haine, alții nici măcar atît, răspîndeau vestea că, de cînd Săndica aflase ce-i mătărînga, nu-i mai ajungea bărbatul ei și-i chema pe toți sub coviltir, pe rînd, și-i obliga să-i facă toate plăcerile, altfel nu mai țipa lung și ascuțit nici în ruptul capului. În așa împrejurări, l-au privit dușmănos pe bărbatul cu șapcă de doc care-i așteptase la o răspîntie, au încercat de cîteva ori să-l alunge (cu pietre, cu pumni ridicați amenințător), l-au ținut o vreme la distanță (cum ținuse și el un urs), l-au acceptat abia în ziua cînd crezuseră c-au scăpat de el, dar se întorsese spre seară și le așezase la picioare un pește mai lung ca o gîscă și mai gras ca un curcan, cu solzii cît banii mari de aur, cu coada cît două palme, doldora de icre, zbătîndu-se încă în iarbă, un pește cum nu mai văzuseră niciodată și care trebuie să fi cîntărit cam cincisprezece kilograme. Neîncrederea le-a revenit curînd, cînd unul din ei a observat că scurtele lui dispariții nu sînt întîmplătoare, ca pentru nevoile firii, ci se petrec cu o precizie apropiată de-a ceasornicelor, la patru ore o dată. S-au temut că transmite semnale încît uniformele azurii să afle traseele lor lăturalnice și tot mai întortocheate, dar în ce fel ar fi făcut-o nu-și imaginau nici ei,

fiindcă nou-venitul nu aprindea focuri, nu elibera porumbei voiajori, nu avea un rucsac sau alt bagaj în care să fi cărat un emițător, nu striga și nici nu imita sunete de-ale animalelor. În dimineața în care s-a furișat după el într-un desiș de soc și plute, Iancu le-a adus răspunsul: bărbosul posac, cu degetul lui ciumpăvit de cicatrice, despre care el (ca pescar) spusese de la bun început că nu e lucru curat (doar nimeni n-ar fi putut să prindă cu un fir și un cîrlig așa un crap), își tăia din creștet un smoc gros de păr și-l lăsa printre frunze, ca să-l miroasă cîinii soldaților și să le ia urma. Onufrie n-a simțit nevoia să se dezvinovățească, le-a cerut doar să aibă răbdare pînă se va înnsera. Și, cum nu se mai întîmplase din copilărie (dinainte de-a porni cu baba Vuța la bîlci), a umblat cu capul descoperit, cît să fie martori cu toții și să priceapă, inclusiv fata cu vinișoarele de la tîmple și de pe dosul palmelor cînd albăstriu, cînd cenușii. Au stat roată în jurul lui, nu l-au lăsat singur o clipă, se uitau uluiți cum moțul crește văzînd cu ochii, drept în sus, bățos și smoliu, altfel decît părul lins și năpădit de fire albe, cum ajunge lung și umflat ca un con mare de brad, cum începe să se decoloreze, să se înmoaie și să picure o zeamă vineție înainte ca el să-l reteze cu foarfeca. Pînă la apus (era miercuri, și soarele se retrăsese pîclos ca să-i prevină că joi va ploua), au asistat de trei ori la ciclul acela, cu milă, cu remușcări, muți din patru în patru ore ca peștii fierți. Iar joi într-adevăr a plouat (încă din zori) și cînd s-au trezit l-au găsit la gura coviltirului, vorbind în șoaptă cu Săndica, ea învîrtea în poală un buchet

mare de margarete pe care el trebuie să le fi cules noaptea. Pe urmă a plecat cu şapca de doc pe cap, nu prin noroiul drumului, ci printr-un lan de secară, către nord-est. A trecut poarta Mînăstirii Neamţ sîmbătă pe la prînz şi deja la vecernie purta schimă şi potcap. În prima lună de după întoarcere s-a îngrijit să ţească un covoraş negricios, tare de parcă ar fi fost din păr de cal, pe care l-a aşezat înaintea vechii icoane a Maicii Domnului.

Mai bine de douăzeci de ani a îngenuncheat pe covoraşul acela aspru, cercetînd mereu mica zgîrietură de pe pulpa Pruncului, rugîndu-se, obosind într-un fel, dar păstrîndu-şi rîvna şi răbdarea în altul, albind încet, slăbind, uscîndu-se, descoperind interpretări noi pentru ce fusese şi căi negîndite pentru ce avea să mai fie, obişnuindu-se cu pielea lui tot mai zbîrcită şi cu ameţelile, sufocîndu-se cîteodată, înnegurîndu-i-se lumina soarelui şi a lumînărilor cînd se ridica în picioare. A căzut chiar acolo, în faţa icoanei Sfintei Născătoare, cînd biserica era goală şi un păianjen mic tocmai prinsese o muscă în plasa lui de deasupra amvonului. L-au găsit întins pe dalele reci, totuşi cald, cu genunchii încă pe covoraşul negricios. Călugării se încurcaseră în propriile veşminte şi fiecare în spaima şi-n deruta celorlalţi, infirmierul şi şoferul de la salvare se închinaseră la sosire cu degetele împreunate şi la sfîrşit cu vîrful limbii în cerul-gurii (pentru că aveau mîinile ocupate), brancardierii îi căraseră şi ei cu targa corpul inert, totuşi cald (rîzînd de moţul negru-albăstriu cînd îi căzuse potcapul şi se rostogolise pe duşumele), iar medicii diagnosticaseră

un atac cerebral. Paralizase pe toată partea stîngă şi abia dacă-şi putea mişca mîna dreaptă; ce-i arăta oglinda din salon cînd îi întîlnea chipul era hîd şi dureros. La început i se dădea să mănînce cu linguriţa pe la colţul gurii, îi puseseră în pat o ploscă, iar un băieţandru astmatic de la ţară, care reuşise să descifreze un bilet scris de el în trei sferturi de oră, cuprinzînd o singură propoziţie, îi tăia de şase ori pe zi smocul de păr din creştet. Apoi lucrurile se mai îmblînziseră: supa nu i se mai prelingea pe bărbie, iar tăiţeii nu-i mai atîrnau de buză (sorbea binişor), se aventura să rostească unele cuvinte fără să se mai sperie auzindu-se (vocabularul bebeluşilor i se părea îndestulător), împinsese Biblia către băieţandrul care-l veghea (cu efortul cu care altădată ar fi mişcat un sac cu cărbuni sau un butoi cu varză murată), folosea iarăşi foarfeca de la popa Nae (deşi nu el o ascuţea şi nici n-o mînuia cum trebuie). A ajuns la băile din orăşelul acela de munte în vara care a urmat, cînd vorbea cu pleoscăituri şi prea multe h-uri, suficient de clar însă ca angajaţii stabilimentului să-l înţeleagă şi să-i răspundă. Mesteca, se învelea şi-şi potrivea perna fără ajutor, înainta către fereastră de-a lungul unei balustrade fixate pe perete tîrînd piciorul stîng după paşii piciorului drept, privea păduri, creste însorite şi bucăţi de cer, uneori distingea prin geamurile murdare şi prin perdea numai copaci uzi, ceaţă şi nori (şi ce iute fugeau norii!), era plimbat către sălile de tratament într-un scaun pe roţi, citea, poftea dulciuri şi-i dădea bani unei asistente să-i cumpere bomboane şi rahat, se ruga pe întuneric, dar nu pentru vindecarea

trupului lui împărțit în două ca multe altele pe lume, ci pentru izbăvirea sufletului rămas în jumătatea sănătoasă, chiar dacă inima era în cea bolnavă. Se uita cîteodată la televizor, vrînd-nevrînd, fiindcă voința majorității era hotărîtoare și la sanatoriu, după masaje, împachetări, băi ionizate, gimnastică recuperatorie și electroterapie, după masa de prînz și somn.

În legătură cu seara aceea, toți colegii lui de cameră au avut ceva de povestit, de comentat, de adăugat, chiar dacă unul dintre ei ar fi putut liniștit să tacă, pentru că fusese în curte, la o șeptică, iar ceilalți trei, care urmăriseră în întregime documentarul despre alăptarea puilor de balenă, n-au vrut să recunoască nici picați cu ceară că, pe moment, nu li se păruse nimic neobișnuit. Reumaticul 1, bunăoară, susținea că a simțit un curent de aer fierbinte care făcuse să-i tremure pătura pe la mijlocul filmului și-l silise să renunțe la ilic; grasul cu pietre la rinichi pretindea că, pe ascuns, prefăcîndu-se că e atent la emisiune, călugărul înghițea niște pastile mari și roșii; inginerul minier atins de silicoză zicea că l-ar mai fi surprins pe moș umblînd și balansînd brațele fără probleme, dar a ținut secret ca să vadă pînă unde întinde înșelătoria; reumaticul 2, cel care ieșise să fumeze și să-și omoare timpul la cărți, se jura că bătrînul devenise fosforescent mai înainte cu o săptămînă de toată tărășenia și că el, ca insomniac, studiase îndelung razele verzui pe care le împrăștia, ba chiar dezlegase un rebus la lumina lor. Versiunea lui Onufrie referitoare la însănătoșirea lui miraculoasă (căci coborîse din pat la finalul documentarului aceluia, alergase

spre televizor cu palmele ridicate şi cu degetele răsfirate, căzuse în genunchi plîngînd în hohote, cu icnete, cu sughiţuri, cu gemete, bolborosise lucruri de neînţeles şi-şi frecase fruntea de covor pînă i se jupuise pielea) era că *a treia oară se pogorîse Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere*, se rezemase cu umărul Ei firav de cutia televizorului, înduioşată de tandreţea balenelor şi de stîngăcia puilor, îi poruncise să se scoale şi să umble (cum făcuse şi Fiul cu fiica lui Iair şi cu slăbănogul) şi-l învrednicise, cînd nici nu mai visa că ar fi posibil, cu lucrarea Ei. Asta le spunea, cel puţin, ucenicilor şi ajutoarelor lui cu care ridica mînăstirea de la Piatra Roşie, în locul şi-n felul hotărîte de Ea.

3

După cum descrisese lucrurile ajutorul dulgherului, era vorba de-un potop de oase de om prăvălit nu din cer, ca ploaia, ci ieşit din pămînt. Pentru Onufrie, care părăsise poiana de la Piatra Roşie cu stiharul şi patrafirul la subraţ, cu paşi repezi, cu bucăţele de tămîie în buzunar şi cu opt lumînări în mînă, imaginea potopului se vedea de sus, din cotul despădurit al potecii, ca şi cum incinta castrului ar fi fost un muşuroi de furnici. Nu-şi închipuise nici o clipă că băiatul cu rumeguş în sprîncene şi cu pantalonii suflecaţi ar fi vorbit în dodii, dar a simţit o pală călduţă de vînt (chiar dacă vîntul nu adia) abia cînd a zărit forfota aceea îndepărtată (parcă-n muşuroi

picase un fluture sau o lăcustă). În graba coborîrii, cădelniţa se lovea de copaci şi de catarama centurii, suna ba înfundat, ba ca zurgălăii, acoperea de obicei murmurul părintelui (rugăciuni ori bodogăneli) şi mai potolea zelul cu care ucenicul, tăcînd mîlc, îşi tot răsucea perciunii. La marginea pădurii le sărise înainte un soldat, nu ca să-i oprească, nici ca să-i sperie (deşi reuşise s-o facă, fiind el însuşi tare speriat), ci ca să-i roage să nu spună nimănui, mai ales ofiţerilor, că-l găsiseră dormind. Avea vestonul mototolit, plin de fire de iarbă şi ace de brad, cu nasturii descheiaţi, se poate să fi visat frumos fiindcă ochii i se păstraseră lăptoşi ; îl chema Butîlchin sau aşa ceva, numele mic era sigur Andrei, le-a arătat drumul cel mai scurt către cetate şi a povestit încîlcit despre nişte cranii, multe cranii, folosea şi destule cuvinte ruseşti din care nu înţelegeau nimic. Mai jos, pe panta de deasupra fortificaţiilor, Onufrie s-a oprit în două rînduri şi s-a închinat, mai întîi cînd au dat peste un dromader (cu picioarele din faţă priponite, mestecînd lăstari de zmeură şi păpădii, bine ţesălat şi nepăsător la roiurile de muşte, un ditamai cămiloiul cum Fecioara, Iosif şi Pruncul trebuie să fi întîlnit destui în vremea fugii în Egipt), apoi cînd li s-a arătat deodată groapa dintre ruine, aproape, la nici o sută de metri, mai mult întinsă decît adîncă, roşcată din cauza pămîntului argilos şi a soarelui de amiază, cu pete albe din loc în loc, înconjurată de-o puzderie de oameni, cei mai mulţi în uniformă. La cea de-a doua oprire, cînd i s-a părut că vîntul bate cu putere, cald (iar vîntul se încăpăţîna să nu adie), a ridicat arătătorul de la

dreapta şi a rostit fraza aceea care, după el, rezuma şi cuprindea totul, altfel un enunţ simplu despre pogorîrile Maicii Domnului. Cuvintele precis nu se auziseră în vale, era gălăgie în jurul gropii comune şi oricum sunetele urcă, nu coboară, dar, chiar dacă ar fi răzbătut pînă acolo şi s-ar fi auzit clar, e greu de bănuit c-ar fi fost înţelese cu adevărat de oamenii în uniformă, deşi îi priveau direct (pentru că-l loviseră în curtea unei mînăstiri, îl îmbrînciseră într-un camion cu prelată şi-l condamnaseră la muncă silnică, îl urmăriseră după evadare şaisprezece ani şi nu izbutiseră să-l prindă, îi făcuseră mai tîrziu tot felul de mizerii, iar acum, în numai cîteva minute, aveau să asiste cum slujeşte şi împrăştie fum de tămîie peste oseminte şi peste capetele lor descoperite, poate plecate, poate nu). Tot atunci, la cea de-a doua oprire, ajutorul dulgherului a observat cum barba părintelui se zburlise puţin.

Şi l-au ascultat vreo treizeci de soldaţi şi cîţiva ofiţeri, l-au mai ascultat şi alţii, destui, cu haine obişnuite. La marginea mormîntului aceluia uriaş, fără cruce (cînd s-ar fi cuvenit să aibă atîtea cruci), Onufrie a început cu slujba de înmormîntare, convins că nimeni n-o făcuse la timpul ei şi că morţii trecuseră pe lumea cealaltă nespovediţi, neîmpărtăşiţi şi fără lumînare, a continuat cu toate parastasele şi cu slujba de dezlegare a oaselor (care oricum se risipiseră care încotro, se amestecaseră şi se spărseseră încît nimeni să nu le mai pună cap la cap) şi a sfîrşit cu acatistul celor patruzeci de mucenici de la Sevasta, într-o formă mai scurtă decît în biserică, fiindcă lumînările

ajunseseră cît niște degetare, iar el răgușise peste măsură. De-a lungul ceremoniei, cei mai mulți își pierduseră din răbdare, se mutau de pe-un picior pe altul, împreunau palmele la spate, în față, pipăiau buzunarele cu buricele degetelor, tușeau, căscau, strănutau, se foiau, căutau și uneori descopereau forme de amăgire a plictiselii, șușotind între ei sau ocupîndu-se cu lucruri mărunte, cum se întîmplase, din ce-a surprins involuntar părintele, cu un ofițer tînăr care citea un ziar împăturit, cu unul în uniformă bleumarin, chel, care-și tăia unghiile și pielițele cu cleștișorul, cu o femeiușcă bondoacă ce nota ceva într-un carnețel, cu un grăsan ațipit, în costum bej, cu un bărbat în cămașă cadrilată care, din cînd în cînd, mușca cu fereală dintr-o felie de pîine prăjită. Atenția lui Onufrie nu era neapărat împărțită în cele patru puncte cardinale, dar merita să fie socotită o atenție distributivă. Slujind pe latura de apus a gropii comune, cutremurat de soarta viilor care deveniseră tot atîția morți și îngrijorat de soarta morților din care se aleseseră înmiit mai multe oase, auzise de cîteva ori răgetele dromaderului scopit și fudul de pe coasta dinspre pădure și întîlnise, printre zecile de chipuri, o privire care inspira frig. Cămiloiul răgea la cîntările de veșnică pomenire și se potolea cînd fluiera un omuleț cu un aparat de fotografiat la gît ; figura celui mai vîrstnic dintre ofițeri era uscată, cu pometi ascuțiți. În mulțime mai existau niște ochi scăpărători, ai altui bătrîn, unul cu o dantură prea sănătoasă ca să nu fie proteză, niște ochi care clipeau des și lăcrimau, probabil din cauza soarelui care bătea drept în ei,

apropiindu-se de asfinţit. La sfîrşit, cînd Onufrie şi băieţandrul cu rumeguş în sprîncene se pregăteau să se întoarcă în poiana de la Piatra Roşie (fiindcă osemintele intraseră sub oblăduirea Domnului şi, în plus, venea momentul tăierii moţului negru-albăstriu), omuleţul îşi ceruse iertare pentru însufleţirea dromaderului, bătrînul cu haina de in îi sărutase mîna înainte ca el să apuce s-o retragă, un poliţai mustăcios îi mulţumise în felul lui, cu cuvinte prefăcute şi poticnite care miroseau a ceapă, iar unul din ofiţerii în uniformă bleumarin sosise ca simplu curier cu o întrebare din partea comandantului: de unde şi pînă unde era sigur că oamenii aceia, morţii, erau creştini şi aveau nevoie de-o asemenea slujbă? Cînd urcau panta către mînăstire, îi ajunsese din urmă femeiuşca bondoacă, ţinînd în mînă un aparat mic, ca un radio, dar care nu cînta sau vorbea, ci fîşîia încet atunci cînd ea apăsa pe-un buton şi-l apropia de gura părintelui.

A doua zi, în zori, înainte chiar de-a-şi trezi ucenicii prea dedulciţi la somn, Onufrie devenise fără ştirea şi fără voia lui eroul unui articol de ziar, cu titlul ***Un călugăr sfinţeşte osemintele martirilor.***

Capitolul VI

1

Povestea călătoriei aceleia ghicite în cafea (mai precis a corăbioarei, a paiaței și a literei „o") nu s-a încheiat atunci cînd părea să se fi încheiat (poate din cauza inimioarei ușor strîmbe și a cățelului arțăgos, prezenți și ei în zațul din ceașcă). Tanti Paulina s-a întors de la muntele Olimp pe la prînz, în toiul unui potop. A coborît din autocar bronzată și încinsă de drum, fără umbrelă, într-o rochie de stambă cu peștișori. Ploaia n-a lăsat loc de îmbrățișări, ne-am pupat abia sub streașina unui chioșc de ziare, acolo i-am dăruit și buchetul de trandafiri (sub un cer pămîntiu, nu ca-n visele însorite în care domnul în frac îi oferea albăstrele de cîmp), i-am pus vesta mea pe umeri, m-am ocupat de bagaje și am plecat în căutarea unei mașini. Răpăia de mama focului, iar șirul de taxiuri de la intrarea în parc dispăruse, parcă s-ar fi adăpostit într-un loc uscat. A durat un sfert de ceas pînă a apărut o Skodă albă (ca o șalupă, a zis tanti zgribulită, avînd încă proaspătă imaginea micilor porturi din insule), ea s-a așezat pe bancheta din spate, tremura, eu am stat lîngă șofer, un tip îndesat și ursuz, care-i

vorbea de rău pe meteorologi. Nici acasă lucrurile n-au fost cum ar fi putut să fie, fiindcă nu era să privim din verandă fulgerele și torenții, să ascultăm tunetele și să sporovăim tolăniți în balansoarele de răchită cînd dîrdîiam amîndoi, uzi pînă la piele. Pentru mine a fost mai ușor, m-am șters bine, m-am îmbrăcat cu haine groase și uscate, am băut un ceai, am băut și-un păhărel cu vișinată, m-am gîndit că pe așa o vreme n-ar strica un foc în sobe. Dumneaei nu și-a revenit însă nici după baia fierbinte, nici după ceai și aspirine, nici după ce a stat cu picioarele într-un lighean cu apă clocotită și sare grunjoasă. Încerca să zîmbească, să fie drăguță (să ai și tu, puișor, răbdare pentru cadouri, mi-a spus ; pe urmă a promis c-o să-mi povestească cîte-n lună și-n stele după ce se încălzește puțin ; mai tîrziu, alb-vineție ca și cum bronzul s-ar fi șters cu prosopul, strănutînd des, cu ochii uleioși, a cerut să rămînă singură, să se liniștească și să se odihnească după drumul de șaisprezece ore ; m-a mai rugat să am grijă de trandafiri). Am aranjat masa cu farfurii și pahare din vitrină, cu șervete scrobite și tacîmuri dintr-un sertar al scrinului, cu lumînări lunguiețe în sfeșnicele pe care le găsisem într-o debara (iar Jojo le frecase cu oțet și le readusese la viață), am încălzit de cîteva ori friptura de vițel pregătită după o rețetă a vînătorului de porumbei (Dumitru M., cel mai bătrîn om din oraș), dar tanti nu s-a trezit nici pentru un prînz întîrziat, nici pentru cină. Furtuna de afară plecase de mult spre sud și venise înapoi soarele, apoi soarele a plecat și el, spre vest, și a sosit luna, de fapt o jumătate de lună. Cînd

s-a întunecat şi au venit şi stelele, am ascultat atent la uşa ei şi ce se auzea din cameră nu suna bine. Am intrat fără zgomot, Paulina tremura sub plapuma de lînă, se foia, gemea uşor, icnea, bolborosea tot felul de lucruri, respira hîrîit, era lac de transpiraţie, leoarcă, parcă ar fi plouat-o şi-n pat, am aşezat vasul cu trandafiri pe noptieră, n-a ajutat la nimic, fruntea ei ardea foarte tare. Şi am chemat salvarea. Duba a sosit înainte de miezul nopţii, cu o asistentă tinerică şi cu un brancardier care-şi asuma priceperi de medic, tanti dormea, de fapt nu dormea, dar nu era nici trează, ardea, aşa că am înfofolit-o în pături, am suit-o cu toţii pe targă şi am plecat spre spital. Sirena ambulanţei (dacă exista o sirenă şi dacă funcţiona) n-a fost pornită şi asta m-a mai liniştit, m-a lăsat să sper că nu e ceva grav. Doctorul de gardă, trezit din somn, a început însă să se agite ca şi cum ar fi plecat urechea la părerile brancardierului, apoi m-a dat afară din sala de consultaţii. Voia cafea şi a primit iute, o infirmieră a trecut prin hol cu ibricul aburind şi mirosul m-a făcut să-mi închipui dimineaţa. Era frig, lampa de neon din tavan nu semăna cu alte lămpi de neon, nu pîlpîia, nu bîzîia, în schimb răcea aerul. Am patrulat mult prin faţa uşii închise, am citit toate afişele de pe pereţi, între ele un text nici lung, nici scurt despre un vaccin antigripal, un fel de poem farmaceutic (în care viral rima cu hibernal, prevenire cu fericire, sticluţă cu săniuţă, temperatură cu vilegiatură ş.a.m.d.), un text însoţit de două reprezentări ale Giocondei, una cu mina clasică, înfăţişînd-o cu flaconul medicamentului la gît, ca un medalion, cealaltă

o Mona Lisa febrilă, sigur nevaccinată, cu toate semnele bolii pe chip. Am tuşit cu intenţie de cîteva ori, am potrivit cu vîrful pantofului picioarele unor scaune pînă s-au aliniat milităreşte, mă auzeau precis dinăuntru, dar erau prea ocupaţi sau nu le păsa de mine. Într-un tîrziu n-am mai răbdat să mă învîrt sub lampa de neon, trebuia să ştiu ce se întîmplă cu Paulina, şi am ciocănit la uşa cabinetului. Nu mi-a răspuns nimeni. Şi uşa era încuiată. Am bătut iarăşi şi a început să se deruleze (în mintea mea) un scurtmetraj cu medicul avînd pantalonii în vine, cu asistenta plinuţă întinsă pe-un birou (peste registre, reţete, parafe, agrafe şi creioane, peste un stetoscop care se nimerise chiar sub popou), el îi ridicase poalele halatului şi ale fustei, îi acoperise gura cu degetele (ca sunetele gîfîite să nu deranjeze somnul lui tanti), ea îşi ţinea genunchii strînşi şi mişca repejor din şoldurile grăsuţe, în fine, se mişca şi el, mai smucit, dar asistenta plinuţă a deschis uşa înainte de final, cu hainele în bună regulă, nemototolite. Între scurtmetrajul imaginar şi realitate erau puţine asemănări: una ar fi fost că asistenta avea cu adevărat gura acoperită, dar nu de degetele doctorului, ci de propriul deget arătător, ca semn către mine să nu vorbesc prea tare, a doua era somnul Paulinei, cu mîneca jerseului suflecată pentru perfuzie. Săraca tanti! după cît stătuse în ploaie (în rochia ei de stambă cu peştişori), acum îi puseseră pe frunte şi la subraţe pungi cu gheaţă. Mi-au spus că e aprindere la plămîni, că trebuie neapărat să-i scadă febra, că au apelat la antibiotice severe şi că nu e conştientă. Apoi asistenta m-a rugat

să ies din cabinet, m-a împins uşor de la spate, iar pe hol mi-a şoptit că, dacă se înfurie domnul doctor, scoală tot spitalul cu ţipetele lui. Cît despre doctor, oricît de irascibil ar fi fost, n-avea nimic de-a face cu rolul în care-l proiectasem, nu era un armăsar, moţăia pe-un fotoliu, cu un ochi la punga perfuziei şi cu celălalt la tresăririle pacientei. Am moţăit şi eu, chiar am adormit pe scaunele lipite mai devreme, iar înainte să vină soarele, dinspre est, am primit o cană cu cafea din partea asistentei plinuţe, care găsise, cred, banii strecuraţi în buzunar. Am aflat că temperatura Paulinei se domolise, coborîse pe la treizeci şi opt cu şapte, că tanti se trezise la un moment dat şi se speriase de locul necunoscut, că se dusese pe picioarele ei (sprijinită, ce-i drept) la closet, că mă mîngîiase în trecere pe păr şi începuse să plîngă, că o mutaseră în a doua parte a nopţii din camera de gardă într-un salon cu trei paturi, deocamdată gol. Am găsit-o fără perfuzie, tot dormind, cu o peliculă de transpiraţie uscată pe fruntea care ardea tare, nu la fel de tare ca înainte. Pe coridor m-am întîlnit cu medicul, care căsca de zor şi fuma în dreptul unei ferestre deschise. Urîtă treabă, mi-a spus, dar o să iasă o treabă frumuşică. Mi-a explicat cîte ceva despre pneumonie şi despre tratamentul care urma, a stins ţigara pe pervazul ferestrei şi m-a întrebat ce hram poartă argentinienii sosiţi de curînd pentru groapa comună.

Am atîrnat în geam hanoracul galben, semnul pentru Jojo, şi ea a apărut pe la nouă. Era mirată, fiindcă văzuse în ajun taxiul din care coborîsem, dar

nu şi maşina salvării, fiindcă ne înţeleseserăm să nu mă viziteze după întoarcerea Paulinei, să ne întîlnim o vreme în oraş, la casa arheologilor şi-n locurile noastre din pădure, pînă aş fi convins-o pe tanti să accepte un nou chiriaş, de fapt o chiriaşă, care să locuiască tot în camera mea, acolo unde trona pe-un perete fotografia nupţială cu sigla „I.F. Kissling, Ploesci, Foto-Glob" şi unde exista un singur pat. I-am povestit ce se întîmplase, cum voiajul doar părea să se fi încheiat, dar se prelungise la spital, cum ar fi putut să devină un voiaj veşnic, cu certificat de stare civilă, nu cu paşaport. Buzele ei s-au desfăcut puţin, buza de sus s-a subţiat, buza de jos zvîcnea, Jojo a clătinat din cap şi a vorbit frumos (pentru amîndoi). Trebuia s-o ajutăm pe tanti să se vindece şi să rîdă, să-i împlinim cît mai multe dorinţe, în fond ea era stăpîna casei şi prietena noastră şi merita să-i fie bine. Bagajul din Grecia (geamantanul care nu-şi pierduse izul de naftalină şi două genţi noi, nici una după tipic englezesc) l-am lăsat neatins în vestibul, masa aranjată ca pentru sărbători (mezanplasul, dragă, ar fi zis Paulina, fără să ştiu dacă ar fi scris mise en place) a rămas intactă, numai friptura de viţel, gătită pentru un prînz ori pentru o cină cu dumneaei, a ajuns la micul nostru dejun. Stăteam turceşte pe covor, am mîncat direct din tavă, bucăţele de carne, pîine prăjită şi iaurt. Apoi m-am întins, cu ochii-n tavan, cu ruşinea că n-am aşteptat-o pe tanti cu o umbrelă, că n-am închiriat un taxi pentru o zi întreagă, că n-am sunat mai iute la salvare, că dumneaei (care mă rugase să am răbdare pentru cadouri, care voia să-mi povestească cîte-n

lună şi-n stele) îşi pierduse bronzul din obraji. Am turuit destul, am descris ambiţiile brancardierului, agitaţia doctorului, lampa de neon şi afişele, am lăsat să se deruleze încă o dată scurtmetrajul imaginat în faţa uşii închise a camerei de gardă, am ţinut minte chiar şi numărul scaunelor pe care le aliniasem milităreşte, cu vîrful pantofului; Jojo susţine că aş fi tăcut din senin, fără să termin ideea cu inimioara uşor strîmbă şi cu căţelul arţăgos dintr-o ceaşcă de cafea, că m-aş fi răsucit pe burtă şi aş fi adormit buştean.

Şi somnul s-a sfîrşit aşa: palma ei stîngă urca şi cobora pe sub tricoul meu, pe spate, degetele de la dreapta mă scărmănau în creştet şi pe ceafă. În trei sferturi de oră, Jojo strînsese şi împachetase o mulţime de lucruri – două cămăşi de noapte, un halat, un jerseu de lînă, o carte de rugăciuni, lenjerie, papuci, săpun, prosoape, pieptăn, o oglinjoară, o căciuliţă croşetată, o cană şi-o farfurie, tacîmuri, batiste, un pix şi-un carneţel. Deasupra aşezase un pachet de cărţi de joc, mi l-a arătat zîmbind şi mi-a spus că, de cîte ori fusese internată bunica ei (Eugenia Embury, care lăsa acasă atîtea pisici şi flori), obiectul acela se dovedise mai important ca toate. Cînd am ieşit, am luat din apă şi trandafirii. Nu se ofiliseră. Pe drum am cumpărat sucuri şi cîteva reviste, m-am salutat cu unul din ziarişti, un bruneţel vorbăreţ care nu-l suporta pe şeful poliţiei şi-l ignora în articolele lui, el se grăbea la poştă, noi ne grăbeam la spital, n-a fost nevoie să mă scuz că nu putem discuta, după cum ardea soarele şi se adunau norii venea o altă ploaie torenţială, tot pe la prînz. Paulina dormea în continuare,

era incredibil cît mai dormea, fierbinţeala frunţii se păstrase, în vena de la încheietura braţului stătea înfipt un ac, de ac stătea legat un furtunaş subţire, celălalt capăt al furtunaşului stătea prins de-o pungă transparentă, punga stătea agăţată de-un suport metalic, singurul care nu stătea locului era lichidul din pungă, care se prelingea lent prin furtunaş, în venă. Am stat şi noi pe marginea unui pat, mai ales Jojo s-a grăbit să se aşeze. Mai tîrziu a găsit pe-o etajeră un borcan, l-a clătit şi a pus în el trandafirii, a aranjat lucrurile în sertarele noptierei, în linişte, a amestecat apă călduţă cu un strop de oţet şi i-a şters lui tanti obrajii, bărbia şi tîmplele. O asistentă, alta decît cea din tura de noapte, a intrat la un moment dat cu un termometru şi, cum nu-i strica un bacşiş, ne-a făcut o listă cu mîncăruri uşoare şi hrănitoare, un fel de meniu al pneumoniei. Jojo a rămas în salon, eu am plecat la un restaurant după o supă de pui, în care aş fi vrut să plutească (şi aş fi plătit) carne cît în şapte. Pe străzi, soarele nu mai era dogorîtor, îl înghiţiseră norii, nişte nori negri şi grei care se lăbărţau, se împreunau şi năşteau alţi nori, tot negri şi grei. N-am văzut primul fulger, dar tunetul a sosit pe treptele unui bistrou la care se gătea bine. Au făcut la bucătărie aşa cum i-am rugat, mi-au pus supa într-o ulcică uşoară, cu capac, pe care am promis s-o restitui seara. Umbrela m-a ferit la înapoiere de-un duş rece, dar nu mi-a apărat pantalonii şi pantofii, care s-au udat fleaşcă. Paulina se trezise între timp, sporovăia răguşit, îmbrăcată cu una din cămăşile de noapte aduse de noi, cu căciuliţa croşetată pe cap. Se plîngea

că, la așa un diagnostic, n-o să lipsească hidrazida și o să se îngrașe binișor (zece kilograme, precis, cîntărea ea situația), și-a desprins o mînă dintre mîinile lui Jojo, m-a chemat lîngă pat, era albă ca cearceaful și transpira întruna. Tanti nu se schimbase, parcă pneumonia ar fi făcut parte din programul călătoriei în Grecia și-i venise rîndul. Ne-a explicat în ce geantă sînt cadourile, cum și cui trebuie să le împărțim, voia să-i telefonăm surorii ei Lucica, asta ca să nu se supere că nu i-a cerut ajutorul, să nu-și închipuie cine știe ce și să apară furioasă la spital. A înghițit cîteva linguri de supă, tușea, s-a gîndit că mierea de salcîm i-ar prinde bine. Ne-a întrebat pe urmă, cu gura plină, dacă nu ne înghesuim cam tare în patul din camera mea.

2

Unul din simptomele bolii „los desaparecidos", observat de mulți fără să intuiască sau să știe că e semnul unei maladii, era acela că antropologii argentinieni intrau serile la terase, în baruri ori în pub-uri, de unde ieșeau tîrziu, pe la miezul nopții. Preferau terasele, deși în orășelul de munte, după asfințit, era nevoie de pantaloni lungi și pulovere, ajungeau în locuri închise, cu tavan și fum gros de țigară, doar cînd îi împingea ploaia, cîte-un vînt tăios, un frig care confunda mijlocul verii cu iarna sau cînd insista vreunul din cei cu care se împrieteniseră și cu care aveau atîtea de vorbit. Beau numai tării, una din femei cerea cîteodată bere, cea cu părul șaten și cu

multe brăţări de aramă, dar o amesteca cu rom. Se împăcau peste tot cu muzica, aşa cum curgea din boxe, s-a întîmplat totuşi de cîteva ori ca lunganul care avea la gît o cruce cît un pristolnic să se ridice de la masă, să şuşotească cu barmanul şi, cine ştie cum, prin cuvintele cărei limbi, prin ce semne, să obţină *Black Magic Woman* a lui Santana. În rest, încercau să afle şi aflau o mulţime de lucruri despre o altfel de juntă, una care-şi ţinuse ascunse însemnele militare sub băşti şi haine proletare, care nu folosise centre de detenţie mici, camuflate, ci închisori uriaşe şi lagăre de muncă, ce pierduse şirul morţilor, deşi morţii purtau adesea nume ilustre între frontierele naţionale, care nu fusese capabilă să ducă o echipă de fotbal la un campionat mondial decît o singură dată, în '70, cînd aventura se încheiase după meciurile din grupe şi cînd starul ei, Gîscanu' (El Ganso), nu jucase nici măcar un minut, o juntă care dărîma biserici, care confiscase pînă şi brutăriile şi aerul de respirat, care făcuse în felul ei cam ce-a făcut Castro, dar cu specificul locului, mai dur, mai lung şi cu Moscova mai aproape. Osemintele rămase de pe urma celor două junte erau de bună seamă la fel, vinovaţii lipseau şi într-un caz şi-n celălalt, parcă s-ar fi volatilizat sau n-ar fi existat niciodată, noii politicieni semănau cu cîinii dingo şi cu vulpile, oamenii uitau repede în ambele emisfere, compasiunea şi mînia aveau soarta florilor de toamnă peste care cade bruma, păliseră, se veştejiseră, apoi se uscaseră sub povara chiriilor, a preţurilor, a inflaţiei, a telenovelelor şi talk-show-urilor, a vieţii de familie, a victoriilor şi înfrîngerilor de pe

stadioane, azi şi mîine contau mai mult decît ieri şi alaltăieri, iar politicienii, cu iscusinţa cîinilor dingo şi a vulpilor, se refereau mai ales la poimîine. Aşa cum fiecare individ are particularităţile lui, şi fiecare juntă le avusese pe-ale ei, una inventase reeducarea, asmuţind o mînă de deţinuţi turbaţi asupra celorlalţi deţinuţi, încurajînd sadismul (în penitenciarul unui oraş de cîmpie cunoscut mai tîrziu pentru driblingurile Gîscanului şi pentru feeria lalelelor) ca şi cum ar fi ocrotit artele, cealaltă descoperise o scamatorie funerară, făcînd să dispară cadavrele la scurt timp după mişcarea unor steguleţe pe pistele de decolare ale armatei, cînd avioanele ajungeau în largul oceanului şi deschideau trapele de paraşutare. O puzderie de detalii, nuanţe, cronologii şi pasaje biografice erau cuprinse în discuţiile acelea de la terase, baruri şi pub-uri, în care se întîlneau două lumi, se goleau destule pahare şi se umpleau cîteva scrumiere. Ca de obicei, vorbele diurne nu aveau incandescenţa frazelor nocturne, faptele consumate la lumina zilei păreau pitice pe lîngă ideile venite după lăsarea întunericului. Într-o dimineaţă, de exemplu, unul dintre argentinieni, cel care apăruse la castrul roman în tricoul franjurat, a avut impresia că ar fi ceva în neregulă cu falangele mîinilor. Cerceta sutele de pungi în care procurorii sigilaseră probe, le întorcea pe toate feţele şi le aşeza în ordine în lădiţe, minuţiozitatea profesiei şi experienţa lui vizuală s-au atins deodată ca două fire electrice, contactul a provocat scîntei, iar scînteile l-au făcut s-o ia de la capăt, a opta oară într-o săptămînă, de acea dată cu un scop precis. Şi, încet,

încet, senzația că un lucru nu era cum ar fi trebuit să fie a devenit certitudine. Dintre oasele și fragmentele de oase inventariate de magistrații militari, lipseau oscioarele degetelor mici. A fluierat scurt, într-un fel greu de imitat, și foștii elevi de gimnaziu din vara în care Mario Kempes străpunsese norii de confeti și ajunsese la cer (acolo unde trona o statuie de aur, Cupa „Jules Rimet") s-au strîns ca degetele unei mîini, într-o altă vară, mai ales că era vorba tot de-un deget, de fapt de-o mulțime de degete, degete mici, fără nici o acoperire metaforică. Cei cinci dobîndiseră reflexul de-a alcătui împreună o palmă sau un pumn cu mult timp în urmă, într-o întindere de 2 780 000 de kilometri pătrați, ca un triunghi gigantic, avînd baza pe Tropicul Capricornului, vîrful în Țara de Foc, latura vestică pe crestele Anzilor Cordilieri și cea estică, lungă de 2 200 de mile marine, pe coasta Atlanticului, reflexul era condiționat de prezența unor rămășițe trupești încă neidentificate, așa încît fluieratul unuia din ei, folosit în situații dificile, același pentru toți, îi adunase imediat și în spațiul minuscul, cu contur dreptunghiular, care reprezentase cîndva o garnizoană romană dintr-un teritoriu nesigur. Se convinseseră că ciudățenia aceea nemaiîntîlnită era chiar starea de fapt, se sfătuiseră fără martori și hotărîseră să nu divulge nimănui ce era limpede ca lumina zilei, apoi, după lăsarea întunericului, la masa unei terase cu felinare albe, cot la cot cu trei arheologi și cu iubita celui în cămașă cadrilată, înșiraseră nenumărate variante, imaginaseră scenarii, băuseră vodcă și tequila, comentaseră în fel și chip. Fluieratul greu

de imitat şi graba lor de-a se strînge laolaltă stîrniseră însă agitaţie înaintea prînzului, medicul legist, procurorii, locotenentul de jandarmerie, poliţistul, reporterii şi cîţiva soldaţi îşi întrerupseseră treburile (să frunzăreşti ziarele, ca locotenentul, nu era propriu-zis o treabă, era o ocupaţie), îi priveau atent, unii se apropiau şi puneau întrebări, îi interesa, bineînţeles, dacă găsiseră ceva nou în pungile sigilate; un procuror, căpitanul, îşi oferea insistent serviciile, nebănuind că avuseseră de-a face cu zeci de şopîrle ca el, tot în uniformă, tot amabile şi prefăcute, care se străduiseră să le intre pe sub piele. Potoliseră curiozitatea celorlalţi spunîndu-le că nu era nimic important, doar o anomalie anatomică, femeia cu păr şaten şi cu multe brăţări de aramă îi şoptise căpitanului, un pic jenată pentru mărturisire, că văzuse un os pubian mai mare decît tot ce fusese inventariat. Apoi procurorii plecaseră să mănînce la Casa Matilda, argentinienii la casa arheologilor (unde doctorandul gătise, la aragazul cu butelie, ciorbă de dovlecei şi tocăniţă), şeful poliţiei se dusese acasă, jandarmii se întinseseră pe iarbă şi deschiseseră nişte conserve. După-amiaza, fiecare din cei cinci se arătase preocupat de altceva, unul refăcuse măsurătorile, notînd într-un caiet cotele gropii comune, altul luase probe de sol şi le studiase la microscop, una din femei, bruneta, folosise ustensilele şi substanţele unui laborator chimic de campanie, picurînd acizi şi baze peste aşchii de os, scufundînd oase întregi în soluţii reactive, cealaltă se dedicase scriptelor, rezumînd însemnările lor de pînă atunci, iar ultimul se plimbase printre soldaţi, urmărindu-i cum desprind

din pămînt şi din straturile tasate osemintele morţilor acelora fără nume şi vîrstă. Toţi cinci, în ciuda aparenţelor, se concentraseră însă asupra unui singur lucru: să afle dacă în groapa comună, în zona ei virgină, neatinsă de şpaclurile jandarmilor, existau falange ale degetelor mici. Şi existau. Nici mai multe, nici mai puţine decît falangele celorlalte degete. Era clar, prin urmare (conveniseră mai tîrziu, la lumina felinarelor albe ale terasei), că mîinile nu fuseseră ciuntite înainte de înhumare şi că, măcar în privinţa asta, cei care săpaseră un asemenea mormînt şi îngropaseră trupurile de-a valma n-aveau nici un amestec. Degetele dispăreau acum, la timpul prezent, iar intriga poliţistă pe care-o aveau în faţă era una fără alibiuri şi piste false. Primii care atingeau oasele acelea de om erau soldaţii, dar ei ieşeau din discuţie pentru că n-ar fi deosebit niciodată falangele degetului mic de cele ale inelarului sau arătătorului, fiindcă erau prea mulţi, un pluton întreg, şi n-ar fi reuşit să fie uniţi şi abili încît să nu scape vreo vorbă sau să nu fie văzuţi. Oasele ajungeau apoi pe mesele procurorilor tineri, în plin soare, unde erau studiate cu lupa, împărţite după criterii nu prea limpezi şi introduse în pungi transparente. Dar nici ei nu erau făptaşii. La o altă masă, noaptea, o masă cu oameni obişnuiţi să scotocească în pămînt (antropologi, arheologi şi o fată care-şi ajuta bunica la grădinărit), se rostiseră şi argumentele: procurorilor tineri le lipsea un motiv pentru a fura degete mici; dacă ar fi avut totuşi un motiv, le-ar fi fost imposibil să identifice, să separe şi să sustragă atîtea oscioare, fiind vegheaţi aproape tot timpul de

medicul legist şi de şeful poliţiei; presupunînd că medicul şi poliţistul ar fi fost implicaţi şi ei, talentul lor actoricesc s-ar fi cuvenit elogiat, într-atît de bine simulau proastele relaţii cu complicii şi ura unuia pentru celălalt; acceptînd ideea de teatru, se ajungea însă la prejudecăţile ziariştilor şi la grija lor de-a nu-i scăpa din ochi pe procurorii tineri; mai mult, lucrurile se înfundau în absurd, doar era vorba de falangele unor degete, şi nu de diamante. Cît despre colonelul-magistrat, el coordona şi verifica totul, pe masa lui se oprea mai devreme sau mai tîrziu tot ce ieşea din groapa comună, el clasifica osemintele, el sigila pungile transparente, singur, nu accepta să fie asistat ori să i se ţină companie, era bătrîn şi văzuse multe, pe el nu-l controla nimeni. Erau destui pe trepte mai înalte ale justiţiei militare, unii care-l împuterniciseră să conducă investigaţiile şi care i-ar fi putut cere socoteală, dar ei nu călcau pe la groapa comună. Pe lîngă pometii ascuţiţi, colonelul mai avea o particularitate: un deget ciung, degetul mic de la stînga. La treizeci şi patru de grade, cînd, lac de transpiraţie, slăbise nodul cravatei şi-şi descheiase primii trei nasturi de la cămaşă, observaseră cît îşi preţuia degetul pierdut. Îl purta la gît, prins de-un lănţişor de argint, ca o amuletă. Oare cine colecţiona falange ale degetelor mici? Întrebarea nu se auzise la masa lor, nu din cauza muzicii (un FM cumineţel), ci fiindcă ştiau cu toţii răspunsul. Cînd ceasul postului de radio a bătut de douăsprezece ori, colonelul-magistrat s-a transformat într-un şoricel, un hamster pătat, cu care se puteau juca în voie. L-au împins cu o nuieluşă în

fața unui complet de judecată, dar tremura ca varga, nu de frig; l-au scos de milă din boxa acuzaților și l-au plimbat prin cîteva redacții pentru a fi fotografiat și filmat, însă acolo făcea pipi cînd clipeau blițurile și cînd se aprindeau luminile de platou; l-au scutit și de trauma mediatizării, mai ales că păta mochetele unor trusturi de presă importante, și l-au dus într-un magazin de animale mici, ca să vadă cum e viața în cuști și colivii, să se privească-n ochi cu alți șoricei și să chițăie ceva, dar se uita în podea și tăcea mîlc, se blegise de tot; l-au legat cu o curelușă, o lesă pentru hamsteri, și l-au tras afară fiindcă nu mai reacționa la loviturile ușoare cu nuielușa, aerul proaspăt l-a pus pe picioare, mirosea speriat caldarîmul, rigolele, a dat cu nasul peste-un cotor de măr și a trecut mai departe, probabil că-n altă situație l-ar fi rontăit cu codiță cu tot, a încercat apoi să fugă, să-și caute o ascunzătoare, dîrdîia, nu de frig, curelușa se întindea ca un elastic, îl pîndea ceva din gurile de canal, din tomberoanele de gunoi, din găurile asfaltului, din curți, de sub vreo mașină parcată, precis nu o pisică. Așa cum îl scoseseră de milă din boxa acuzaților, l-au băgat într-o sacoșă și, mai tîrziu, cînd și-au amintit de el, i-au dat drumul printre pahare cu vodcă și tequila, legîndu-l de-o sticlă cu apă minerală. Se învîrtea pe masă, căpiat de foame. I-au dat să roadă un șervețel, pe care-i scriseseră să aducă degetele mici înapoi. Pe urmă, cînd se apropia ora unu, s-au ridicat să plece, iar șoricelul s-a făcut nevăzut, întrupîndu-se într-un om al legii dormind, în camera 211 a hotelului.

Adevărata problemă de care se loviseră căutătorii de trupuri dispărute era însă alta. Groapa comună (descoperită tot de-un căutător, un puşti care săpa după rîme) n-avea nici o legătură cu junta care-şi ascunsese tresele, petlițele, steluțele, stemele şi decorațiile militare sub băşti şi haine proletare. Trecuseră oceanul şi ecuatorul ca arbitri ai unei deshumări controversate, într-o țară mică, cu harta ca un peşte lătăreț, cu botul spre centrul continentului şi cu coada lipită de-o mare, o țară care, după apusul juntei, îşi trimisese echipa la trei campionate mondiale, obligînd-o odată, prin hipnoză colectivă, să-l îmblînzească pe Gabriel Omar Batistuta şi să învingă tricourile cu dungi alb-azurii. Cum nu făceau parte din tagma cămăşilor albe, ci dintre cei infectați cu virusul „los desaparecidos", îşi doriseră încă de pe malul drept al estuarului Rio de la Plata (din aeroport) şi speraseră de-a lungul zborului (într-un Boeing) ca rămăşițele acelea trupeşti, prin vîrsta şi descendența lor, să nu-i amăgească pe oamenii care nu meritau amăgiți şi să nu dea apă la moară lichelelor. Şi se întîmplase exact pe dos. Se convinseseră din prima zi că oasele şi oscioarele nu erau chiar oale şi ulcele, dar împliniseră sau se pregăteau să împlinească două secole. N-au spus-o imediat, a trebuit să plouă de mama focului, să intre-n barul înghesuit la un subsol şi să-i întîlnească pe arheologii care coborîseră de mult în pivnița aia şi-i împuținau rezervele de vin. Unul dintre argentinieni, stăpînul maioului cu chipul Papei, îmbrăcat atunci cu o bluză roşie, nu şi-a ascuns pasiunea pentru chiromanție şi le-a studiat o vreme palmele. Din ce-a

deslușit, căutătorii de relicve romane se aflau în impas. A înțeles împreună cu ceilalți, din relatări, că arheologii localizaseră cu greu armurăria castrului, fuseseră la un pas să-i cunoască interiorul și inventarul, erau gata să vadă și să pipăie săbiile, platoșele, lănciile și pumnalele din veacul Antoninilor, cînd îi oprise un ofițer de poliție care doar părea să aibă creier de bibilică, dar de fapt avea însușiri de lup. Maiorul adulmecase puțin groapa comună, privise oasele dinăuntru ca pe-un uriaș os de ros, ciulise urechile nu la ce-i spuneau istoricii (între care un profesor universitar), ci la ce-ar fi fost posibil să se spună (în special despre el). Apucase apoi osul de ros și se lăsase cucerit de propria imaginație auditivă, declanșînd practic nebunia osemintelor acelora, disputele, suspiciunile și patimile. Ce e mai grav, stîrnise și așteptări în țara de douăsprezece ori și jumătate mai mică decît Republica Argentina, unde mai demult se știau închisorile, dar se pierduse șirul morților, unde memoria se trezise cît de cît din ațipeală și unde mușchii de pe căciula guvernului se încăpățînau să nu-și ia zborul. Iar ei, chiar ei (de ce, Dumnezeu, tocmai ei?), cei cinci căutători de trupuri dispărute, erau nevoiți să-i spună domnului aceluia bătrîn și drăguț care-i însoțea uneori la terase, dar se retrăgea devreme, care folosise franceza și după gratii, că nu era cazul, nici locul, să fie ridicat un monument lîngă groapa comună. Victimele juntei nu puteau fi omagiate la căpătîiul morților de ciumă.

3

Articolul care-l descria pe Onufrie slujind la marginea gropii comune numărase paisprezece rînduri şi fusese înghesuit printre ştiri diverse, de vară, într-o pagină năpădită de reclamă. Probabil că legătura lui cu ziarele ar fi început şi s-ar fi terminat odată cu acel text, dacă la final n-ar fi existat un citat, o frază rostită de el de nenumărate ori pe zi, reprodusă fără prescurtări sau adăugiri. Datorită enunţului aceluia neobişnuit, care avea fără îndoială publicul lui, un public însemnat, se tipăriseră însă şi alte articole, în care se făcea vorbire despre mînăstirea pe care-o înălţa la Piatra Roşie, despre paraclisul de lîngă bradul cu nouă vîrfuri, despre cicatricele strînse pe degetul lui arătător, despre pălăria de pai, despre ucenicii supuşi, despre obiceiul lui de-a citi după-amiezele pe-un tăpşan însorit, despre felul tărăgănat de-a vorbi, despre defectul de dicţie, despre cum amesteca vopselurile şi-şi curăţa pensulele, despre coliba lui şi despre o mulţime de lucruri care mai adăugau cîte-o tuşă portretului şi-i sporeau aura. Onufrie ţinuse sub tăcere destule pasaje din trecut, cum erau anii copilăriei, împunsătura cu foarfeca în pulpa stîngă a Pruncului, evadarea de la mină, recompunerea unei Evanghelii pe coajă de molid, prietenia din munţi cu omul care-şi ascundea chipul şi se purta ca Sfîntul Gheorghe, înmormîntarea unui urs într-un parc din cel mai mare oraş, discuţiile cu fata din căruţă, Săndica, pe care însoţitorii ei o hrăneau cu peşte, o înveleau cu flori

şi-o credeau Trîmbiţa lui Dumnezeu, unele spaime şi rătăciri din timpul nopţii, cînd i se părea că zilele se urîţesc. La rîndul lui, ajutorul dulgherului nu-şi uitase jurămîntul şi, sub asaltul întrebărilor şi al curiozităţii dreptcredincioşilor, nu suflase o vorbă despre smocul de păr negru-albăstriu din creştetul părintelui. Chiar şi aşa, fiindu-i ştiute doar frînturi de biografie, unele seci, eliptice, ca perioada de pustnicie, altele doldora de amănunte, ca vindecarea miraculoasă de paralizie, în jurul călugărului se ţesuse o legendă care-l prinsese în firele ei ca un năvod. La răspîndirea numelui şi a faptelor lui Onufrie contribuise şi-un reportaj lung, influenţat în bună măsură de limbajul şi de construcţiile epice din *Vieţile Sfinţilor*, scris de-un tînăr care-şi tăinuise intenţiile, muncise cu lopata la fundaţiile viitoarelor chilii şi dormise împreună cu ucenicii. Săptămînalul în care apăruse reportajul acela se ocupa cu tratamente naturiste, cu reţete cosmetice şi culinare, cu formule rapide de slăbire, de regenerare a părului şi de îndepărtare a coşurilor, trata teme precum lipsa apetitului sexual şi absenţa orgasmului, recomanda lecturi şi muzică, linii vestimentare şi călătorii, oferea sfaturi pentru reuşita în societate, pentru serile intime şi pentru bunele relaţii cu şefii, nu ocolea niciodată previziunile astrologice şi se apleca într-un fel aparte asupra întîmplărilor şi calendarului ortodoxiei, cu exces de evlavie şi cu mare disponibilitate de-a zări semne cereşti şi miracole oriunde ar fi descins reporterii săi. Aşa făcuse şi-n cazul acela, prin fotografia care-l înfăţişa pe călugărul cu pălărie de pai scuturînd arătătorul de la dreapta,

prin reproducerea micului paraclis şi a bisericii înconjurate de schele, prin povestirea duioasă în care pogorîrile Fecioarei erau reinventate, prima fiind socotită cea de la sanatoriu, descrisă noaptea, în toiul unei furtuni, cînd Sfînta Născătoare ar fi alunecat pe limba unui fulger, i-ar fi atins genunchii paralitici şi l-ar fi reînvăţat să umble, a doua fiind plasată în poiana de la Piatra Roşie, cînd Ea ar fi însemnat locul mînăstirii printr-un trăsnet venit din soare, nu din nori şi ar fi trasat pe pămînt conturul zidurilor, iar a treia fiind pusă în legătură cu groapa comună, ca şi cum Maica Domnului i-ar fi şoptit călugărului să coboare muntele şi să binecuvînteze osemintele revărsate printre ruinele cetăţii. Relatarea întinsă pe două pagini de ziar mai conţinea o sumedenie de imagini închipuite, cum ar fi fost obiceiul unui stol de porumbei de-a înnopta pe acoperişul paraclisului sau apariţia unei crăpături pe trunchiul bradului cu nouă vîrfuri, care-ar fi copiat profilul Mariei. Asemenea lucruri cuprinse într-o asemenea publicaţie, mai ales vara, cînd oamenii au concedii şi călătoresc, cînd zilele sînt lungi şi călduroase, schimbaseră în multe privinţe viaţa lui Onufrie. Soseau în poiană femei transpirate şi îmbujorate după drumul prin pădure, nădăjduind că urcuşul pieptiş avea rolul unei încercări şi ştergea destule păcate, bărbaţi iritaţi şi sceptici, vlăguiţi şi ei de panta abruptă, însetaţi şi dornici să fumeze, copii gălăgioşi şi neastîmpăraţi, fericiţi să se cocoaţe pe grămezile de nisip şi pe schele, să rupă florile de la uşa paraclisului, să se stropească la izvor cu apă ca gheaţa, să ţipe şi să fluiere, să dea cu pietre după

cîini. Femeile voiau să vadă cu ochii lor ceea ce citiseră sau auziseră, iscodeau, şuşoteau, încercau să descopere urmele şi aburul minunilor, măcar firimituri de minuni rămase prin iarbă, aprindeau lumînări, băteau mătănii, îngenuncheau şi-şi umpleau pieptul cu aerul tămîiat de trecerea şi de protecţia Preacuratei, luau anafură şi agheasmă, lăsau pomelnice, contribuiau la ridicarea sfintei mînăstiri după buzunar şi după suflet, după fală şi după orgolii, unele puneau banii în cutia milei, altele ţineau morţiş să fie trecute pe lista ctitorilor ori să i-i ofere părintelui, toate aveau să-i spună ceva înainte de-a-i cere binecuvîntarea, să se plîngă, să-l roage, să-i povestească, să-i mulţumească, să-i ceară sfatul, să-i înşire vrute şi nevrute, să cerşească învăţături. Firi şi firi, oameni şi oameni, alungaseră tihna locului, schimbaseră ritmurile, sunetele, obişnuinţele şi decorul. Şuvoiul vizitatorilor, înfiripat încă de la apariţia articolului de paisprezece rînduri, umflat după ieşirea altor articole din tiparniţe, nu pierise ca un torent năvalnic şi trecător, ci se aşezase în albia lui, ca un pîrîu care n-avea să mai sece în nici un anotimp. Şi şuvoiul îl obosea pe Onufrie, care nu i se putea feri din cale. Mînăstirea era lucrarea Născătoarei Pruncului Sfînt, vrerea Ei pe care o aşteptase aproape jumătate de veac, răbdător, umil, sperînd, pînă cînd răbdarea, umilinţa şi speranţa năpîrliseră şi se şubreziseră, înduioşînd-O abia atunci, fiindcă Ea avea alte criterii decît muritorii, alt ceas şi alte unităţi de măsură. Dacă ar fi înălţat schitul din propria lui voinţă, s-ar fi grăbit să-şi caute alt culcuş şi i-ar fi lăsat pe alţii să termine, călugări

dornici să se scalde în pîrîul nou apărut, cărora nu li se părea că zilele se urîțesc. Iubirea unui bătrîn întrece însă celelalte iubiri. Iar ca unealtă în mîinile Ei ziditoare, nu-și îngăduia să plece. Suporta și se obișnuia, era nevoit să facă lucruri la care nu se gîndise niciodată, să pună un ucenic la ușă cînd se ruga și cînd se odihnea, să sfințească cîte zece pîini mărunțite și cîte-un butoi de apă ca să ajungă anafura și agheasma pentru toți, să așeze la intrarea în paraclis două tăvi uriașe, cu apărători de vînt (prea se înnegrise iarba de la lumînări), să citească teancuri de pomelnice și să spovedească suflete pînă la dimineață, să lege un cîine în lanț, unul alb și mițos, cel mai repezit, să ceară să mai fie săpată o latrină, adîncă și încăpătoare, să oprească tot felul de sminteli de-ale credincioșilor, fiindcă ei, chiar dacă nu văzuseră stolul de porumbei și nici profilul Mariei, aruncau boabe și pesmeți pe acoperișul paraclisului pînă încolțise grîul printre șițe, pînă se înfundaseră streșinile și se umpluse pămîntul cu găinațul altor păsări, agățau de crengile bradului cu nouă vîrfuri atîtea iconițe, buchete, cruciulițe, poze cu suferinzi și scrisori cu rugăminți, încît ajunsese un fel de brad de Crăciun, își umpleau buzunarele cu pietricele din balastul pentru fundații, convinși că apără de rele, poartă noroc și lecuiesc bolile. Ca să îndrepte ce creștea așa de strîmb, a trîntit într-o zi cu arșiță ușa chiliei, a ridicat altfel decît de-obicei arătătorul de la dreapta și a rostit apăsat, nu tărăgănat, că *de trei ori s-a pogorît Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere lui Onufrie.* Și s-a făcut liniște, o liniște care țiuia,

întreruptă abia de cîinele alb şi miţos din lanţ, atunci cînd părintele l-a dezlegat cu mîna lui şi a promis cu voce tare că n-o să-l mai lege. Şi cîinele a rupt-o la fugă, fugea-n cerc, lovea cu fruntea şi cu coada poalele sutanei, scîncea şi se gudura, fugea cu limba într-o parte, cu urechile-n vînt, îi sărea cu labele din faţă pe piept, i-a lins barba şi i-a rupt cu dinţii un şiret. Apoi ucenicii au periat acoperişul, au greblat şi au măturat în jurul paraclisului, s-au suit pe-o scară şi au curăţat bradul cu nouă vîrfuri, au îngrădit balastul pentru fundaţii şi l-au acoperit c-o prelată. Au muncit pînă s-a întunecat, iar poiana de la Piatra Roşie a arătat scurt timp, cît lumina fusese cenuşie, ca înainte de tipărirea articolului de paisprezece rînduri. Pentru călugărul care trecuse de optzeci de ani şi de-o paralizie, umbrele înserării s-au alăturat lucrurilor neatinse de şuvoi. Se ruga în coliba lui şi amenința cu arătătorul către peretele de la miazănoapte, fiindcă din stînga icoanelor şi a candelei credea că vin duhurile rele, se trezea vorbindu-i Preacuratei, se mai trezea plîngînd, hrănea cîinii cu mîna lui, îşi reteza moţul negru-albăstriu din patru în patru ore şi ardea smocurile de păr ca să nu fie găsite şi tratate drept moaşte, scria cîte-un acatist pe coajă uscată de molid, folosind o pană şi ulei de afine, ieşea uneori noaptea, tiptil, se lungea în iarbă şi privea perdeaua de stele în spatele căreia dormea Fecioara, alteori ieşea să prindă răsăritul. Şi într-o dimineaţă, cînd soarele încă nu trecuse culmea împădurită de peste vale, a văzut pe trunchiul bradului cu nouă vîrfuri nişte pălării

mari de iască, fixate nici prea sus, nici prea jos, ca să poată fi observate de ochii care le înțelegeau rostul.

4

Pe urmă, timpurile verbelor și-au găsit un făgaș comun, persoanele povestitorilor, întîi și a treia (ultima cu atîtea variante și identități), au devenit una singură, iar lucrurile s-au îngrămădit către o zi care a început indecis și a rămas nehotărîtă, nici cu soare dogorîtor, nici cu nori grei, mai degrabă cu o peliculă gri deschis acoperind cerul. Tanti Paulina, a cărei temperatură se cuminţise şi-n tratamentul căreia fusese introdusă hidrazida, a zis că așa o zi nesuferită n-a mai pomenit de mult, că-i apasă ceva capul parc-ar lipi-o de pernă, că simte furnicături în brațe și-n picioare. I-a cerut surorii ei Lucica să-i facă vînt cu un ziar, s-a rugat să cadă doi-trei stropi de ploaie ca să se termine odată cu presiunea atmosferică, a sărit ca arsă cînd a aflat că-n dulapul ei, printre jerseuri, a apărut un plic pe care era trecut cu litere mari și rotunjite numele chiriașului și care avea înăuntru douăzeci de bani de aur. Ești un catîr, un catîr în carne și oase, i-a strigat lui Petruș pe la douăsprezece, cînd a sosit singur, cu sufertașul plin. Sorbea din supa cu găluști și-l certa că n-a acceptat cadoul, mesteca repezit bucățele de friptură și legume fierte și nu pricepea de unde atîta încăpățînare, și-a vărsat furia pe șantierul arheologic, pe statuetele de bronz și pe brățări, pentru că asta credea ea că s-ar ascunde în armurăria castrului, iar

la sfîrşit, lingîndu-se pe degete după plăcinta cu mere, a spus că un dar de nuntă n-o să mai poată fi refuzat. A aţipit cu o compresă rece pe frunte, cu pofta de mîncare care-o speria pe Eugenia Embury de cîte ori îi gătea şi-o vizita, cu imaginea rozalie a unei nunţi la care nu se gîndise nimeni. Afară era înăbuşitor, aerul nu se mişca deloc, aşa că şi-au dorit şi alţii comprese. Procurorii militari n-au stat jos o clipă, i-au supravegheat îndeaproape pe soldaţi, au cerut şpacluri şi au lucrat cot la cot cu ei, s-au sfătuit în repetate rînduri şi au făcut o mulţime de însemnări, nu înţelegeau nici în ruptul capului de ce apar în dimineaţa aia atîtea falange ale degetelor mici. N-au putut să raporteze situaţia şi nici să primească ordine, fiindcă şeful lor lipsea; potrivit plantonului din schimbul trei, colonelul primise un telefon noaptea şi părăsise camera 211 înainte să se lumineze. La casa arheologilor, în schimb, au stat jos tot timpul, au urmărit din cerdac vînzoleala de la groapa comună şi au băut ceai neîndulcit. S-au ridicat de pe scaune abia la prînz, au prăjit peşte sub acelaşi strat subţire de nori şi au destupat o sticlă cu şampanie, cînd argentinienii au vrut să ciocnească o cupă (şi s-au mulţumit cu căni şi pahare) la ultima lor masă acolo. După-amiaza, la conferinţa de presă improvizată într-o sală mică a hotelului, cu toate ferestrele deschise, cei cinci antropologi şi-au prezentat concluziile. Ca observatori străini chemaţi să se pronunţe asupra eventualei fraudări a unor oseminte, erau de părere că morţii aceia aruncaţi şi îngropaţi laolaltă fuseseră vii cu mult înainte de proclamarea republicii, chiar cu

mult înainte de suirea primului rege pe tron, într-o epocă în care comandantul Manuel Belgrano, în altă patrie, încă nu-i zdrobise pe spanioli în bătăliile de la Tucumán şi de la Salta şi-n care molimele, mai cu seamă ciuma, făceau ravagii în ambele emisfere. Au adăugat că opinia lor avea doar caracter consultativ şi că verdictul urma să fie dat de investigatorii oficiali, care nu-şi încheiaseră cercetările. În încăpere era zăduf, aşa că domnul în vîrstă, care nu era ziarist şi care nu renunţa la haina de in, s-a grăbit să iasă, foarte palid, ştergîndu-şi fruntea cu batista şi căutînd un pahar cu apă. Pînă să se termine ziua aceea care începuse indecis şi rămăsese nehotărîtă, a rupt în bucăţele opt planuri ale unui monument, a aruncat hîrtiile în closet şi a tras apa de douăzeci şi trei de ori. Noaptea, nu în prima noapte, ci în cealaltă, a burniţat şi a bătut vîntul. Printre zidurile cetăţii s-a prelins o siluetă, poate era un cîine, înainta puţin, fără zgomot, asculta, se strecura, s-a apropiat mai întîi de singura santinelă de acolo, trebuie să fi simţit după ritmul respiraţiei sau după poziţia corpului că soldatul doarme, s-a dus apoi în direcţia opusă, tot cu mişcări scurte şi precaute, s-a oprit la marginea gropii comune, nu era un cîine, era un om care mergea ciucit, cu paşi mici şi iuţi, tot ieşea din ascunzătoarea pe care şi-o găsise, călca cu grijă peste oseminte şi risipea ceva dintr-un săculeţ pe deasupra lor. Era aşa de întuneric, încît silueta nu numai că n-avea chip, dar n-avea nici umbră. Dimineaţa au descoperit primele gloanţe vechi şi ruginite, fragmente de os care purtau semnul gloanţelor acelora, chiar

un craniu la care glonțul perforase fruntea și se înfipsese în calotă. Tot dimineața, Onufrie avea să asculte spovedania unui om pe care nu-l mai văzuse și nu-l mai auzise, dar pe care-l mai spovedise demult prin mijlocirea unor scrisori.

Referințe critice

Adevărul ca pas în gol

Degete mici e un roman excepțional, de o limpezime sofisticată, grațioasă și suculentă, sprijinit pe o scriitură dintre cele mai clasic-elegante. Nici o asperitate, nici o poticneală, aproape nimic în plus. O demonstrație pe cît de simplă, pe atît de savant căptușită cu straturi de referințe posibile. Pentru că Filip Florian este probabil cel mai reușit dozaj de imaginație ficțională și densitate culturală din cîte au răzbit la debut după '89.

Un orășel de la poalele muntelui, un șantier arheologic care dezgroapă un castru roman, dar găsește un număr mare de schelete fără identitate. Atrase de semnalele misterioase pe care această intrigă latentă le lansează în univers, mai multe personaje se mișcă prin preajmă, pentru a pune în scenă o teză cu bătaie lungă: *ce este/care este adevărul?* Răspunsul: un ghem încîlcit, un cod fără cifru, în raport cu care se definește nivelul de eșec al omului contemporan. (...) Romanul se încheie lăsîndu-ne *sur notre soif*, reamintindu-ne autoritar că ne-am îndepărtat de la rostul discuției: nu despre identitatea cîtorva zeci de schelete e vorba, ci despre noi înșine și despre cît de puțin capabili mai sîntem să înțelegem adevărul. (...)

Lectura dă un fel de dependență, de tip *O mie și una de nopți*, și tocmai cînd te pregătești să tragi concluzia că avem de-a face cu un povestitor foarte talentat, dar nu neapărat și cu un romancier, mîna cu cinci degete se

strînge brusc, romanul care a dantelat și supradantelat în toate direcțiile își adună brusc cei cinci afluenți. Sper să nu trișez numărînd la atît principalele linii epice: săpăturile arheologice și actorii lor direcți, Petruș, personajele cu care el intră în relație în orășelul de munte (Lady Embury, domnul M, Jojo, tanti Paulina), argentinienii și obsesia lor antropologică și, în fine, Onufrie. Efectul e de trezire din reverie, pe o stare mai degrabă euforică, al cărei sens este, culmea, constatarea unui eșec. Mîna cu cinci degete e un nonsens, toate degetele sînt... degete mici. Chiar și strîngerea finală a pumnului auctorial e un bluff, un număr de iluzionism rasat. Răspunsul la întrebarea *ce este/care este adevărul?* nu există. Există doar căutarea lui, cu care măsurăm distanța crescîndă dintre omul modern și sensul propriei sale existențe.

Tania Radu, *22*, nr. 790, 26 aprilie 2005

Falange și falanstere

Doar puțin medici, mai degrabă vraci, „tomnitorii" știu să pună oscioarele la loc. Tot așa cum alții se pricep să le fure. De la vechile căpetenii de trib, „decorate" cu arșice de om, pînă la osuarele profanate ale vremii noastre, drumul e lung și povestea ciudată. O spune, *en miettes*, Filip Florian, în romanul *Degete mici*. Se adună în carte, ca pe buza ciobită a vreunei ulcele dintr-o „cultură" oarecare, o lume-fagure, făcută din trabecule inegale, în care feluritele curiozități sînt hăituite tot timpul de iutea, schimbătoarea curiozitate.

Simona Vasilache, *România literară*, nr. 16, 27 aprilie 2005

Acțiunea se petrece în zilele noastre, într-un orășel de munte unde, din adîncul pămîntului, se ridică o problemă de-o fastuoasă brambureală: cui aparțin oasele și oscioarele apărute la suprafață în urma săpăturilor arheologice? Unui castru roman sau unei gropi comune din anii '50? Se creează un cîmp magnetic unde toate se atrag într-un montaj voluptuos: amor etern și politică la zi, religie locală și geografie mondială, cronică fotbalistică și istorie pusă perfid între paranteze, Sovrom-urile și Argentina juntei militare, gastronomie și visuri la „miezonoapte". Frumusețea stă în fraza poveștilor – o calofilie binedispusă și permanent controlată prin ironie crudă și parodie fină. O revelație!

Radu Cosașu, *Dilema Veche*,
nr. 67, 29 aprilie 2005

O partitură pentru degete mici

Romanul are o articulare deosebit de complexă. În prim-plan stă misterul gropii comune. În plan secund, citim o poveste de dragoste. Restul evenimentelor consemnate de ochiul meticulos al naratorului au menirea de a da complexitate poveștii și, cu siguranță, de a crea o atmosferă la care, ca lector, ești invitat să aderi.

Groapa comună exercită un fel de atracție asupra tuturor celor ce intră în contact cu ea. Toți vor să afle adevărul. Nu vor găsi decît mici adevăruri: ADEVĂRUL apare diseminat, descompus în variante personale, fiecare în parte avînd un serios temei. Însă cantitatea de energie pe care-o iscă descoperirea, neliniștile pe care le stîrnesc și varietatea caracterelor care se apropie de groapă cu intenții revelatoare prilejuiesc un adevărat spectacol al unei lumi mici, și odată cu aceasta, inevitabil,

un spectacol al limbajului însuşi. Ceea ce, bineînțeles, dă autorului şansa de a se desfăşura ca artist.

Filip Florian se prezintă cititorului cu o scriitură matură, tratînd cu inteligență şi ironie o temă de actualitate. Iată aşadar un caz, cum ar spune Gombrowicz, de pătrundere cu forța în literatură!

Mircea Păduraru, *Timpul*, nr. 4, aprilie 2005

Spectaculoasa viață a furnicilor

Degete mici nu e cartea unui începător al literaturii, a unui scriitor în formare stăpînit încă de propriile poveşti şi obsesii nedisimulate; stilul său, recuperator al vocii magice a central-europenității româneşti, are grația discretă a autorului matur, într-o relație de dragoste maternă-filială cu propriile personaje, pe care le urmăreşte cu pasiunea cu care-şi îngrijeşte terrarium-ul un crescător de furnici. Filip Florian e un pigulitor în arta miniaturismului literar şi a exotismului. (...) Literatura lui e vocea recuperatorie a unui trecut parțial autoreflectat, a unei ficțiuni de-o natură unică, născută din melanjul unei lumi arhetipale cu utopia exterioară a comunismului.

Iulia Popovici, *Ziua*, 25 iunie 2005

Minunatele oase

Autorului îi place să plutească în nesiguranță şi în acest fel să-şi lase talentul liber, realizînd o poetică a detaliului şi explorînd răbdător şi voluptuos în biografiile unor personaje originale, insolite, deşucheate. De la un punct încolo, literatura există doar prin ea

însăși, cu alte cuvinte nu ne mai interesează ce spune autorul, ci cum spune, romanul – dintr-o previzibilă intrigă polițistă – transformîndu-se într-un labirint al senzațiilor și al unor destine mozaicate. (...)

De fapt, romanul are această calitate de evantai, ale cărui lamele, desprinzîndu-se ca penele unei păsări fabuloase, creează un nor dens, halucinant, detașat de „pămîntul" preferențial. Prefața Simonei Sora, intitulată inspirat „Degetul lui Mercur", scoate în evidență disponibilitatea fantast-hermeneutică a autorului, care, părăsind mimesis-ul tradițional, edifică un univers al semnelor pe care fiecare îl interpretează după vrerea și putința lui.

Spre final, pentru a ne lăsa, pe drept cuvînt, fără glas, Filip Florian aduce în pagină un grup de antropologi argentinieni, prilej de-a trece în revistă istoria Argentinei și de-a face chiar și o aluzie la victoria din 1994 a națională noastre de fotbal în fața virtuozilor de la Antipozi. Arheologul, principalul hermeneut, e bolnav de ulcer. Ranitidina „literară" pe care o ia zilnic este și leacul dat nouă pentru a ne ușura trecerea de la literatura banală, emfatică, la o literatură inteligentă, rafinată, plină de surprize.

Dan Stanca, ***România liberă***, 28 iunie 2005

Glose la un debut remarcabil

Filip Florian înscrie literatura pe o nouă orbită: una a scriiturii artiste, departe de fumurile autoficționale, o scriitură lucrată cu mize mult mai solide decît autenticitatea și expresivitatea născute din explorarea unor teritorii rămase în umbră din rațiuni istorice. (...) De puține ori am mers cu ochii închiși pe mîna unui

prozator, mai ales a unuia aflat la momentul debutului. De data aceasta, cu toate rezervele faţă de o carte salutată unanim elogios în presa culturală (nu e ciudat că tuturor le-a plăcut?), mă alătur celor care pariază pe romanul ***Degete mici*** şi pe autorul lui, care are în mod sigur ceva de spus în literatura viitorului apropiat. (...)

Ce anume e atît de grozav la cartea asta? Dincolo de poveştile în sine, care sînt fabuloase, curg natural unele din altele şi aproape că par spuse pe viu, ca în *Şeherezada*, pentru a păcăli nu moartea, ci plictisul, romanul e foarte bine scris. E mostra aceea de rafinament, de migală pusă în fiecare pagină cu grija de a amortiza redundanţele, pateticul sau, din contră, de a înlătura previzibilul şi déjà-vu-ul obositor. (...)

E imposibil să selectezi un singur pasaj din roman (faceţi o probă à la dada şi deschideţi cartea la întîmplare). Eu am obosit deja încercînd, nu să povestesc, ci să induc o vagă idee despre conţinutul lui. Şi sub aspect tehnic romanul e o reuşită, cu o armonie pe care o guşti deplin abia la sfîrşit, cînd ţii în palmă (sigur, între degete) întreaga construcţie. Autorul nu e un începător şi în mod sigur are o educaţie care, deşi neostentativă, este evidentă în aluziile culturale, în intertextualităţi şi în jonglarea cu perspectivele narative. Iar asta e esenţa: să ştii să spui o poveste. Să ai destul talent încît să nu plictiseşti. Şi Filip Florian are din plin.

Florina Pîrjol, *Observator cultural*,
nr. 275, 30 iunie 2005

Miercurea personajelor

Ştim foarte bine că magia povestirii nu poate funcţiona în absenţa unei „urechi bine temperate", a unui catalizator. Povestaşul nu poate exista fără partenerul său

„specializat", în cazul nostru un timid arheolog cu vagi înclinații auctoriale – trimit la personajul „mistificator" din *Istoria asediului Lisabonei* –, pîndit în permanență de autorul-narator ce parazitează mișcările micro-universului provincial cu ironie vorace.

Degete mici nu copiază vreun model, nu încearcă să uimească (magia are efectul incantației pregătind terenul reveriei), ironizează în modul cel mai natural, creează personaje pline de viață, stabile în „istoricitatea" lor, dă naștere unei atmosfere inconfundabile etc., etc. Ca să nu mai vorbesc despre meditația ce ocupă un loc central în economia romanului: relația istorie mare-istorie mică, modul în care prima va destabiliza caracterul magic al celei din urmă sau felul în care istoria personală o poate face pe cea „obiectivă" să pară insignifiantă. (...)

Ar mai fi vorba și despre limba pe care autorul o folosește în cartea sa: aici se simte, cred eu, cel mai bine faptul că acesta a „stat" pe carte și nu s-a grăbit să publice: dulceața cu două tăișuri a vorbirii de provincie, ironia insidioasă din observațiile naratorului, alternarea registrelor lingvistice (Simona Sora observă pe bună dreptate, în prefață, caracterul hagiografic al relatării despre „idiotul" Onufrie) etc. Se demonstrează încă o dată că aparentul curs „tradițional" al prozei se poate dovedi, atunci cînd este asociat talentului și „răbdării", mult mai destabilizator decît experimentul căutat. Așa că mă alătur și eu, în grabă, celor ce au salutat debutul lui Filip Florian.

Bogdan-Alexandru Stănescu, *Adevărul literar și artistic*, 2 august 2005

Tonurile minore ale istoriei

Într-o vreme a nerăbdării generalizate a superficialității lipsite de conținut și a goanei disperate după notorietate, Filip Florian este un autor complet atipic. A avut curajul să renunțe la o foarte promițătoare carieră de jurnalist (îmi amintesc și astăzi unele dintre reportajele publicate de el în revista *Cuvîntul*, precum și tonul echilibrat, sobru, documentarea riguroasă, caracteristici de marcă ale comentariilor sale făcute la microfoanele posturilor de radio Europa Liberă sau Deutsche Welle), pentru a-și scrie primul roman. Decizie riscantă într-o vreme în care memoria publicului este scurtă, căderile în anonimat sînt frecvente, iar lectura din scriitorii români contemporani nu este pentru cei mai mulți o prioritate. Nu știu cîți ar fi avut îndrăzneala să încerce un asemenea drum. Trebuie să spun însă, din capul locului, că pariul lui Filip Florian cu literatura este unul cîștigat.

Scris și apoi finisat vreme de cîțiva ani de zile, romanul *Degete mici* este o poveste retro, cu iz mitteleuropean (are dreptate Simona Sora în prefața cărții), în care nostalgia se îmbină cu ironia și un umor fin, abia sesizabil. (...)

Deși este pretextul narațiunii, povestea gropii comune nu are cine știe ce pondere în cadrul romanului. Ea nu face decît să aducă laolaltă, ca în Boccaccio sau la Sadoveanu, oameni din lumi diferite, cu propriile lor experiențe de viață și stiluri narative. Pentru Filip Florian importantă nu este acțiunea propriu-zisă a cărții, ci jocurile narative pe care aceasta le generează, schimbările în registrul stilistic operate cu ocazia intrării în scenă a fiecărui nou personaj. Excelent mînuitor al limbii române, autorul reușește de fiecare dată ca în cuvinte puține să caracterizeze o situație. (...)

Metaforic vorbind, personajele acestui roman nu sînt altceva decît niște „degete mici" ale istoriei. Destine minore, anonime, vieți banale, existențe cu mize mărunte risipite în plictiseala unui orășel provincial. Dar aceste degete mici, niciodată pomenite în tratatele de specialitate, fac, pînă la urmă, istoria. „Beneficiari" (atunci cînd nu sînt victime) ai deciziilor luate de alții, cei mai mulți dintre oameni trăiesc istoria pe un alt palier decît cel consemnat în tratatele de specialitate, uneori fără să știe ce se întîmplă în imediata lor vecinătate. (...)

Inteligența narativă, stilul artist, îndelung șlefuit, problematica foarte complexă abordată și, dincolo de toate, siguranța așezată a scriiturii fac din Filip Florian un autor care, încă de la prima carte, devine o certitudine în literatura română a momentului. Este, cu siguranță, cel mai solid debut înregistrat pe piața românească în ultimii ani.

Tudorel Urian, *România literară*,
nr. 31, 10 august 2005

Între noi, cei mici

Degete mici descrie volute generoase, cercuri magice în jurul pietricelei care declanșează unda narativă. (...) Povestea merge dincolo de senzaționalismul hulpav ce reduce la cîteva rînduri de știre firul vieților mari și mici: pornind de la cele șase monografii din biblioteca orașului, un tînăr arheolog alcătuiește trăind o a șaptea variantă la zi ce include fermecătoarele detalii ale unor existențe cuceritoare prin însăși natura periferică.

Filip Florian alege experiența măruntului ca punct de plecare într-un itinerariu ce reunește amintiri romanțate cu agitația polemică a prezentului sub semnul miraculosului curent. Dimensiunea de cronică fantastică

este conferită de întîmplările aparte ale vieții sfîntului local, Onufrie, înrudit simbolic cu rațele sacrificate înaintea nașterii lui. Evoluția îi este marcată de evlavia ritualică și fără obiect întreținută de pogorîrile Maicii Domnului în palpabil, privite prin lentila unei minți opace. (...)

Ușurința schimbării registrelor oferă o neobișnuită vitalitate personajelor pe care Florian le scoate din anonimatul orășelului, particularizîndu-le în portrete pline de savoare. Tanti Paulina, stăpîna ceaiurilor ghicitului, Jeni, fosta lady Embury, Dumitru M., matusalemul gastronom și năvalnica-i soață, Paraschiva sau insomniacul Titu Maeriu sînt chipuri ce punctează universul casnic mustind de pasiuni ascunse al urbei de sub lupa ulcerosului Petruș. Senzualitatea nu lipsește din împletitura de destine secundare ce pune în umbră cadrul principal: singurătatea după-amiezilor scăldate în cascadele de fructe întrupate în grațiile Josefinei împrăștie o amețeală dulce asupra unui discurs ce jonglează cu stările și pliurile memoriei.

Florian detronează fragmentarul, inserîndu-l între articulațiile flexibile ale unui întreg narativ ce funcționează ca atare, deși desfăcut în scene, aparté-uri, secvențe devotate fluxului conștiinței. Lipsa dialogului direct marchează supremația eului narativ atotdescoperitor ce manipulează cu grijă detaliile infinite ale unor vieți de păpuși cu suflet.

Cristina Chevereșan, *Orizont*, nr. 9, septembrie 2005

Recul de sex, afluxul ficțiunii

Scena a fost dominată în 2005 nu de proza de atmosferă, ci de construcțiile ficționale elaborate îndelung, la rece, multiplu etajate și seducător iradiante – ca

Degete mici de Filip Florian, revelația anului – cu mize profund umane și etnorecuperatorii.

Dan C. Mihăilescu, ***Ziarul de duminică***,
3 februarie 2006

Realism magic de senzație

Degete mici este un roman așezat, în mod evident, pe calapodul realismului magic al lui Márquez și Llosa, cu multă grijă pentru formă și cu o foarte mare atenție pentru detaliile narative. Frazele arborescente, imaginarul baroc, înțelepții nebuni și obsesia pentru cifra cinci amintesc de Bohumil Hrabal, iar construcția nonlineară și perspectivele multiple asupra aceluiași eveniment fac trimitere la Milorad Pavić. Filip Florian nu încearcă însă să își mascheze modelele, ci le scoate, în mod intenționat, la vedere: aceasta este albia prin care povestirea trebuie să curgă. (...)

Există, în roman, cîteva detalii care sugerează un trecut totalitar și o localizare istorică: micuțul orășel s-ar afla în România zilelor noastre, care a ieșit, de cîțiva ani, din comunism. În același timp, mica localitate cu castru roman ar putea fi situată oriunde și nicăieri: detaliile istoriei intră, accidental, în poveste și sînt anihilate de asalturile întîmplărilor fabuloase, luate de protagoniști ca atare și asimilate existenței cotidiene. Filip Florian construiește un Macondo, însă o face într-un fel personal: șlefuind minuțios modelele și așezîndu-le straturi-straturi, el le asimilează, construindu-și o rețetă proprie, pe cît de consistentă, pe atît de omogenă și funcțională.

Cătălin Sturza, ***Ziua***, nr. 4, aprilie 2006

"Viața e în altă parte, nu în gazetărie"

Filip Florian în interviu cu Ovidiu Șimonca

Ovidiu Șimonca: În *Degete mici* e o anumită nostalgie după tipul de comportament din interbelic, după relațiile amoroase, care permiteau unui ofițer britanic să curteze o româncă. E o nostalgie și după o stare religioasă: călugărul Onufrie trece prin tot felul de întîmplări incredibile pentru vremea noastră. Ai o nostalgie, o melancolie după alte timpuri?

Filip Florian: Întotdeauna am prizat la lucrurile care s-au întîmplat în trecutul ce poartă numele de interbelic. Cînd în sfîrșit se ajunsese la un anumit tip de normalitate, acea generație a fost distrusă, tratată în cel mai sălbatic chip cu putință, de la numărul gigantic de morți din închisorile comuniste, pînă la naționalizări și alte drame personale despre care eu cred că se vorbește foarte puțin. Timpul nu închide un subiect.

O.Ș.: Și în privința călugărului Onufrie, cel care amintește că „de trei ori s-a pogorît Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere", de ce a apărut acest personaj în cartea ta?

F.F.: M-a preocupat totdeauna un soi de marginalitate care există în ortodoxie. În afară de ceea ce vedem noi astăzi, înaltele fețe bisericești din Sfîntul Sinod și o ușoară inflamare religioasă, există în ortodoxie tipul acela de figură marginală, care respectă canonul pînă la un punct, dar poate fi catalogat și ca eretic. Sînt personaje, grupuscule pe care biserica, la nivel oficial, fie le tolerează, fie le îndepărtează cînd sar calul. Și cred că un asemenea personaj definește tipul de romanitate îndeosebi în zona neurbană, necivilizată.

O.Ș.: Cum a venit călugărul Onufrie în carte?

F.F.: Din tot soiul de povești pe care, în ani, ani, ani, le-am auzit, iar pe unele le-am cunoscut personal. Cînd lucram la revista *Cuvîntul* am făcut cîteva reportaje cu genul acesta de personaje. De atunci m-a fascinat tipul de realitate *paralelă* în care trăiesc oamenii aceștia, care n-au nevoie de nici o confirmare de la prezentul pe care îl vedem toți, îl pipăim toți. Au o realitate a lor, cu bucuriile și dramele lor, în paralel cu ceea ce trăim noi, ceilalți.

O.Ș.: În *Degete mici* e descrisă lumea unei stațiuni balneoclimaterice, o lume care caută să descifreze, în felul ei, misterul unor degete mici dintr-o groapă comună. De ce te-ai fixat în acest spațiu?

F.F.: Eu am trăit foarte acut, făcînd gazetărie, o stare de superficialitate. Numai că lucrurile nu se închid nici într-o moțiune de cenzură, nici în faptul că un parlamentar trece de la un partid la altul sau că un om de afaceri este implicat în nu știu ce potlogărie. Cred că realmente viața e în altă parte, nu în gazetărie. Asta am vrut în roman: să imaginez o lume care să nu aibă contact cu lumea care se vede în ziare, la televizor, la vîrful acesta superficial, ca o coajă. Cred că de fapt tihna provinciei spune mult mai mult despre ce este România decît o spun evenimentele care se succedă în viteză.

Observator cultural, nr. 271, 2 iunie 2005

Florian a prins ultimul tren

Filip Florian în interviu cu Eugen Istodor

Eugen Istodor: Cum ai scris *Degete mici*?

Filip Florian: Am scris fără nici o grabă, fără să-mi fixez un soroc sau altul, n-am mers niciodată mai departe cu cartea dacă nu mă mulțumea ce era în urmă. Îmi citesc extrem de sever textele, le pigulesc, tai și corectez mult, încerc totdeauna să le văd cu ochi străini, ca și cum n-ar avea legătură cu mine. Evident că o dedublare perfectă nu e posibilă, dar, măcar pînă la un punct, mecanismul funcționează.

E.I.: De ce ai exilat *Degete mici* la Sinaia?

F.F.: Sinaia a contat enorm. Sinaia în sine și Sinaia ca ficțiune. După zece ani de gazetărie, ajunsesem să mă simt ca un furnal. Se depuseseră straturi și straturi de zgură în mintea mea, eram intoxicat cu o informație derizorie, nocivă și parșivă, simțeam că, dacă nu fug, o să mă ia gaia. Ca să folosesc obositul clișeu cu iz feroviar, mi se părea că pentru scriitorul din mine, unul care l-a antipatizat mereu pe ziarist, trecea ultimul tren prin gară. Așa că, acum vreo șase ani, m-am suit în mașină, nu în tren, cu un calabalîc impresionant, și am fugit din București. Sinaia m-a ajutat să mă curăț, să mă vindec, să-mi redescopăr reflexele, ticurile, libertățile și plăcerile de copil. O vreme am recopilărit. Trei, patru ani n-am deschis nici un ziar, jur.

Cotidianul, 13 iunie 2005

"Cine rămîne indiferent la soarta cărților sale e, fără discuție, un mare fericit"

Filip Florian în interviu cu Șerban Axinte

Şerban Axinte: Filip Florian, ai debutat la vîrsta de 37 de ani cu un roman, *Degete mici*, care s-a bucurat de o primire cel puțin entuziastă din partea criticii de întîmpinare. Așa ceva se întîmplă destul de rar, majoritatea autorilor dorind să-și vadă mult mai devreme numele tipărit pe o copertă. Ce anume a determinat această amînare a debutului? Mă interesează în primul rînd dacă a existat o anumită autocenzură, o dorință de a atinge un nivel care să te reprezinte cel mai bine.

Filip Florian: Mai întîi, nu știu dacă debuturile pot fi amînate sau grăbite, cred că trebuie să vină atunci cînd le e sorocul, marți, joi, dimineața, pe înserat, cînd cade bruma ori cînd plouă. Nu mă refer la calendarele editurilor, firește, ci la timpii autorilor și la vîrstele cărților. După părerea mea, sensul literaturii se dă peste cap, devine găunos dacă ajungi să publici înainte de-a găsi împăcarea deplină cu un text, dacă rîvnești la un volum tipărit înainte de-a fi fost fermecat tu însuți de manuscris. Încerc mereu să citesc cu ochi străini propriile mele pagini, cît mai detașat, iar dacă plăcerea cititului există, dacă e vie și mare, înseamnă că pot duce un capitol sau un roman mai departe. Spun asta pentru că, după mine, logica lucrurilor, a tuturor lucrurilor, e căutarea bucuriei. Iar scrisul, dincolo de tutun, de singurătate, de îndoieli, de prăbușiri, de învieri și de nervi măcinați, înseamnă o bucurie uriașă. E singurul meu criteriu. Unul profund egoist. Nu m-a interesat niciodată, jur, să ating un nivel sau altul, să fiu pe placul cuiva sau al altcuiva, să public mai devreme sau mai tîrziu.

Ş.A.: În ciuda numeroaselor trimiteri către realitatea românească de după 1989, romanul tău nu e unul apăsat românesc. Dacă modificăm decorul, e posibil să nu se schimbe nimic fundamental. Ce şanse crezi că poate avea un roman-parabolă ca al tău în străinătate?

F.F.: Sînt de acord că *Degete mici* nu e un roman „apăsat românesc", fiindcă nici nu mi-am dorit să fie aşa. Mă încumet însă să presupun că, „dacă modificăm decorul", cum zici tu, se va schimba totul, în profunzime. Nu sînt un autohtonist nici în sens militant şi nici în sensul convingerilor intime, tăinuite, dar iubesc o mulţime de particularităţi româneşti, în absenţa cărora mi-ar fi imposibil să concep literatura. *Degete mici* s-a născut din nevoia mea aproape fizică de a-mi rezolva raporturile cu comunismul. Fac parte dintr-o familie cu deţinuţi politici, cu expropriaţi, cu oameni care au avut destule de îndurat, reuşind să rămînă liberi, profund liberi şi cu puterea de a rîde. Am fost crescut aşa, am făcut zece ani de gazetărie numai în termeni de anti-comunism, m-a uluit, m-a durut şi m-a îngrozit uşurinţa cu care guvernele şi oamenii au trecut şi trec peste o rană naţională cumplită, care încă supurează şi frige. Cum terapia colectivă a eşuat de mult, am căutat o soluţie individuală. Şi, prin *Degete mici*, am scăpat de bolovanul pe care-l aveam în stomac. De bolovanul meu, nu al altora. Cît priveşte şansele în străinătate ale romanului acestuia, ele există şi vor exista multă vreme, ca la loterie.

Timpul, nr. 11, noiembrie 2006

Cuprins

Degetul lui Mercur (Simona Sora) 5

Capitolul I 13
Capitolul II 38
Capitolul III 78
Capitolul IV 96
Capitolul V 162
Capitolul VI 209

Referințe critice 237

Ştefan Agopian, *Tobit*
Gheorghe Schwartz, *Cei O Sută. Axa lumii*
Marin Mincu, *Moartea la Tomis. Jurnalul lui Ovidiu*
Alexandru Ecovoiu, *Sigma*
Nichita Danilov, *Maşa şi Extraterestrul*
Ştefan Agopian, *Sara*
Dora Pavel, *Captivul*
Gabriela Melinescu, *Ghetele fericirii. Nuvele*
Herta Müller, *Animalul inimii*
Richard Wagner, *Catrafuse*
Ion Vianu, *Arhiva trădării şi a mîniei: Vasiliu, foi volante*
Norman Manea, *Întoarcerea huliganului* (ediţia a II-a)
Mihai Zamfir, *Se înnoptează. Se lasă ceaţă*
Cătălin Dorian Florescu, *Drumul scurt spre casă*
Ioan T. Morar, *Lindenfeld* (ediţia a II-a)
Ion Manolescu, *Derapaj*
Norman Manea, *Plicul negru*
Marin Mincu, *Intermezzo*
Filip Florian, *Degete mici* (ediţia a II-a)

în pregătire:

Petru Cimpoeşu, *Povestea Marelui Brigand*
Stelian Ţurlea, *Darul Ioanei*
Alexandru Ecovoiu, *Staţiunea*
Nora Iuga, *Săpunul lui Leopold Bloom*
Caius Dobrescu, *Teză de doctorat*

Coperta: Angela Rotaru

Bun de tipar: februarie 2007. Apărut: 2007
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iaşi, Tel. & Fax (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la Tipografia LIDANA, Suceava
Tel. 0230/517.518, 206147; Fax: 0230/206.268

Valoarea timbrului literar este de 2% din preţul de vînzare şi se adaugă acestuia. Sumele se virează la Uniunea Scriitorilor din România, Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR-UNIREA

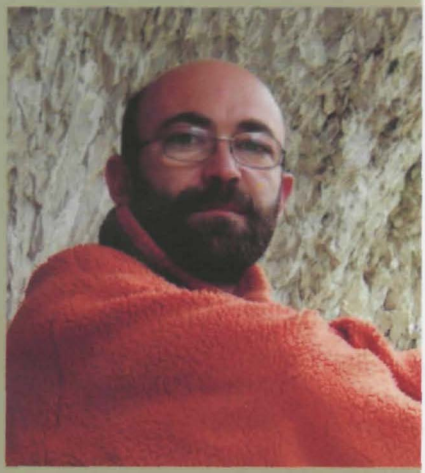

Foto: Mirela Florian

Filip Florian
s-a născut la 16 mai 1968, în Bucureşti. Între 1990 şi 1999 a fost, pe rînd, redactor la săptămînalul *Cuvîntul* şi corespondent al posturilor de radio Europa Liberă şi Deutsche Welle. Numeroase proze scurte i-au fost tipărite în reviste (*România literară*, *Luceafărul*, *Euphorion*, *Cuvîntul*, *Dilemateca* etc.). După *Degete mici*, a publicat, împreună cu fratele său Matei Florian, romanul *Băiuţeii* (Polirom, ediţia I, 2006; ediţia a II-a, 2007).

„După mine, logica lucrurilor, a tuturor lucrurilor, e căutarea bucuriei. Iar scrisul, dincolo de tutun, de singurătate, de îndoieli, de prăbuşiri, de învieri şi de nervi măcinaţi, înseamnă o bucurie uriaşă. E singurul meu criteriu."

Filip Florian

Pe copertă: Aurel Gheorghiu-Cogealac, *Viaţă şi moarte cu pămînt* (detaliu)

Fiction Ltd

„Sînt aproape convinsă că *Degete mici* e cartea pe care Filip Florian a ales-o, dintre cele pe care le-a scris pînă acum, ca s-o dea spre publicare. Altfel, de unde construcţia impecabilă, tonul sigur, personajele rotunde şi mai ales o limbă românească pe cît de firească, pe atît de ironic sedimentată? Toate acestea pentru cristalizarea unei frumoase poveşti despre vină şi greşeală, despre umbrele înşelătoare ale trecutului (personal şi istoric) – o poveste despre destin şi amor lumesc sau ceresc. Recunosc, sînt entuziasmată."

Simona Sora

„*Degete mici* e un roman excepţional, de o limpezime sofisticată, graţioasă şi suculentă, sprijinit pe o scriitură dintre cele mai clasic-elegante. Nici o asperitate, nici o poticneală, aproape nimic în plus. O demonstraţie pe cît de simplă, pe atît de savant căptuşită cu straturi de referinţe posibile. Pentru că Filip Florian este probabil cel mai reuşit dozaj de imaginaţie ficţională şi densitate culturală din cîte au răzbit la debut după '89."

Tania Radu

„Ce anume e atît de grozav la *Degete mici*? Dincolo de poveştile în sine, care sînt fabuloase, curg natural unele din altele şi aproape că par spuse pe viu, ca în *Şeherezada*, pentru a păcăli nu moartea, ci plictisul, romanul e foarte bine scris. E mostra aceea de rafinament, de migală pusă în fiecare pagină cu grija de a amortiza redundanţele, pateticul sau, din contră, de a înlătura previzibilul şi déjà-vu-ul obositor."

Florina Pîrjol

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-0583-5

9 789734 605835

www.polirom.ro